

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Søren Vasegaard

Hobro nyere Historie

Bidrag til dens Belysning
omkring Aarene

1870—1890

A. Kibsgaard Mikkelsens Forlag - Hobro

HOBRO NYERE HISTORIE

SØREN VASEGAARD

HOBRO NYERE HISTORIE

BIDRAG TIL DENS BELYSNING OMKRING

AARENE 1870—1890

A. KIBSGAARD MIKKELSENS FORLAG
HOBRO 1941

Copyright 1941 by
A. Klbsgaard Mikkelsens Forlag
Hobro - Denmark

Hobro Ekspres-Trykkeri.

Pörr Vasegaard

Søren Vasegaard.

Født 10. Oktober 1871, død 29. Oktober 1941.

Netop som Trykningen af det her foreliggende Værk skulde paabegyndes, kommer det triste Budskab, at dets Forfatter Søren Vasegaard er afgaaet ved Døden efter kort Tids Sygeleje, og det vil da være naturligt at medgive hans sidste Arbejde, hvis Udgivelse han havde glædet sig til at se udført, nogle Ord om hans særprægede Levnedsløb og hans Virke.

Søren Vasegaards Døbenavn var Søren Sørensen, og han var født i Hærup i Klejtrup Sogn sydvest for Hobro som Søn af Gaardejer, senere Husmand, Jens Sørensen og Hustru Ane Kirstine Nielsen. Medens Faderen stedse følte det som ydmygende, at han paa Grund af Tidernes Ugunst var trængt ud af Gaardmandsstanden og i det hele havde denne Stands konservative Indstilling overfor sociale Foreteelser, var Moderen en djærv og fribaaren Natur, som i høj Grad kom til at øve Indflydelse paa Sønnen, hvis Læselyst og Trang til Kundskabserhvervelse hun stedse opmuntrede, og Søren læste, alt hvad han kunde faa fat paa. De økonomiske Forhold i Hjemmet tvang ham tidligt ud som Hyrde-dreng, og Livet derude paa Kærene i Guds frie Natur glemte Vasegaard aldrig senere; vel kunde det være strenge Dage i Kulde, Blæst og Regn; men da han senere hen fik dette Tidsafsnit paa Afstand, bevarede han kun Lyssiderne i sin Mindeverden. Senere blev V. Tjenestekarl i Klejtrupegnen, men 1891 fik han Raad til et Ophold paa Vallekilde Højskole, hvor Ernst Trier da var Forstander. Derefter aftjente V. sin Værnepligt som Hestepasser og tog saa Arbejde paa et Teglværk for derved at skaffe sig Midler til et Ophold paa Askov Højskole, og her havde han særligt Udbytte af la Cours Forelæsninger i Fysik, medens han ikke senere værdsatte den øvrige Undervisning særlig højt; den smagte ham for meget af „Halvstuderethed“ i sine Udslag hos Eleverne. 1898—1900 var V. Lærer ved Frederiksborg Højskole, 1901 besøgte han Statens etaarige Lærerkursus, og han var i de følgende Aar beskæftiget vidt forskellige Steder, idet han samtidigt læste for at udvide sine Kundskaber.

Saa arbejdede V. en Tid sammen med Socialøkonomen Fernando Linderberg ved Oplysningsselskabet „Godthaab“, men blev derefter 1906 ansat ved „Kristeligt Dagblad“ og senere ved Dagbladet „København“, hvor han 1918—22 var Redaktionssekretær under den temperamentsfulde H. Witzansky. Han var saa Korrespondent ved flere jyske Blade, indtil han 1926 blev Redaktør af Bladet „Sund Sans“, hvilken Virksomhed han havde ved sin Død. Dette Blad, hvis Hovedopgave jo er at modarbejde Afholdsfolkernes Forbudspolitik, omskabte han efterhaanden til et delvis litterært Tidsskrift med Kulturskildringer, Boganmeldelser m. v., saa det vandt en vis Position indenfor Læseverdenen.

Allerede medens V. var ansat ved „Kristeligt Dagblad“, begyndte han paa sine Blicherstudier, der først og fremmest vil bevare hans Navn for Eftertiden. 1917 udkom hans „Nordlysperioden i Blichers Digtning“, 1926 „Til Belysning af Blichers Liv og Digtning 1820—36“ og 1932 „Digteren Steen Steensens Blichers Levned“. Endvidere forsynede han 1922 en Udgave af Blichers Noveller med Indledning og Kommentarer, bl. a. er det Vasegaard, der har paavist, at flere Arbejder, som var tillagt Blicher, var skrevet af Præsten Ole Borch i Borup. Foruden disse Blicherbøger har V. udgivet en i kulturhistorisk Henseende fortrinlig Bog om sin Fødeegn, Klejtrup Sogn, og desuden talrige historiske Skildringer i Tidsskrifter og Dagblade, bl. a. de jyske Stationsbyers Udviklingshistorie (i „Jyllandsposten“ og „Sund Sans“).

Vasegaard sad inde med en omfattende Viden og et enormt Kendskab til den topografiske, kulturhistoriske og statistiske Litteratur; han havde en højtudviklet Sporsans, og hans Pen var letflydende, trænet gennem Pressevirksomheden. Hans Livsforhold formede sig jo noget som en „Altmuligmand“, saadan som det ofte er Autodidaktens Kaar, og det var ikke just nogen Dans paa Roser, han oplevede; men han var en Lysseer, der sprudlede af Virkelyst, og som kunde ombytte Pennen med Snedker- og Bogbinder-Værktøj og andre Sysler og derigennem søge Hvile for Hjernens Træthed.

Gennem en Aarrække besøgte Vasegaard mig, naar han var paa Rejse i Jylland for at samle Stof til sine Skildringer, og hans hjertevarme Latter og milde Bedømmelse af Mennesker lyste da op paa mit hverdagsgraas Kontor, saa jeg følte mig beriget af min Gæst.

Hjørring, d. 15. Novbr. 1941.

C. Klitgaard.

Befolkningsforhold ved Overgangen til 70erne.

I. Hobro som Grænseby.

Som bekendt ligger Hobro i det yderste nordvestlige Hjørne af Randers Amt og danner en Art Bro over til Aalborg Amt. Det betød paa den Tid, vi beskæftiger os med, ikke nær saa meget som den Omstændighed, at Byen laa paa Grænsen mellem Ommersyssel og Himmersyssel og saaledes maatte blive et naturligt Mødested for de to Landsdeles Befolkning med alle de Muligheder, som Brydninger, Paavirkninger og Befrugtninger kunde afstedkomme mellem de forskellige Folkeejendommeligheder, der var bleven tilbage af de oprindelige Folkestammers Særpræg. Deraf var der endnu i 70erne levende Vidnesbyrd i de forskellige Dialekter, som paa Torve- og Markedsdage kunde høres paa Byens Gader og i dens Værtshuse, hvor Bønderne fra Byens Op-land mødtes.

Det maatte paa Forhaand antages, at en By af Hobros daværende Størrelse vilde bære Præg af Mødet mellem de to Syslers Befolkning, for hvem den lille Købstad var Landdistrikternes Samlingsplads og tildels deres „forjættede Land“, saaledes som Datidens Bønder den Gang betragtede Købstadforhold og Byfolk. I hvor høj Grad denne Paavirkning var til Stede kan i nogen Maade belyses ved en Undersøgelse af Folketællingslisterne for Aaret 1870.

I Følge disse Lister omfattede Hobro Kommune 1. Febr. s. A. 2081 Indbyggere, men da deri ogsaa er medregnet det derunder hørende Landdistrikt, som er betegnet „Paa Marken“, og i Virkeligheden er selve Byen uvedkommende, er disse Markboer udeladt af Undersøgelsen. Tilbage bliver da den

rene Bybefolkning, som beløb sig 1793 Sjæle, idet deri ogsaa er medregnet de midlertidigt fraværende, hvorimod der naturligvis ikke er taget Hensyn til de Nord for Bygrænsen (Broen) beliggende Dele af Hørby Sogn i Aalborg Amt.

Ved at sortere disse 1793 Indbyggere efter deres Fødested viser det sig, at kun 739 eller 41,3 pCt. var født i Hobro, medens 1054 eller 58,7 pCt. var Tilflyttere ude fra. Men en yderligere Sortering af de 739 indfødte giver den Oplysning, at ikke mindre end 467 var Børn, hvis Alder er opgivet fra 14 Aar og nedefter, og saaledes bestod da den *indfødte voksne* Befolkning kun af 272 Personer. Det maa dog bemærkes, at Listerne paa den Tid kun angiver Alder, ikke Fødselsaar og -dag, hvorefter følger, at Alderen kan være noget usikker, idet man tilsyneladende har indskrænket sig til at angive det *fyldte* Aar. Deraf kan formodentlig følge, at en Del 14 aarige har været nærmere ved 15 Aars Alderen. Dette vil dog ikke kunne forrykke Forholdet mellem Voksne og mindreaarige nævneværdigt.

Ser vi dernæst paa *Tilflytternes Fødested*, maa der tages Forbehold overfor en Del mangelfulde og utydelige Angivelser i Fødestedsrubrikken. Dog vil i det hele og store følgende Oplysninger være nogenlunde rigtige. I *Aalborg Amt* var født 334, i *Randers Amt* 197 og i *Viborg Amt* (hvoraf Rinds Herred havde Retskontor i Hobro) 135. Men for at faa det rigtige Forhold frem for Himmerlands Vedkommende ser vi bort fra 26 Personer, som var født i selve Aalborg, og som derfor kun i uegentlig Forstand er Himmerlændinge, hvorimod Rinds Herred i Viborg Amt absolut er en Del af Himmersyssel og derfor maa tælles med i denne Gruppe. Derved faaes Tallet 370, som udgjorde Antallet af de i Himmersyssel fødte Personer i Hobro i 1870, altsaa næsten 100 Mennesker flere end der var indfødte over 14 Aar.

For de øvrige Tilflytters Vedkommende er der ingen Landsdel, som var tilnærmelsesvis saa talstærkt repræsenteret i Byen som Himmerland. Af Randers Amts 197 Tilflyttere

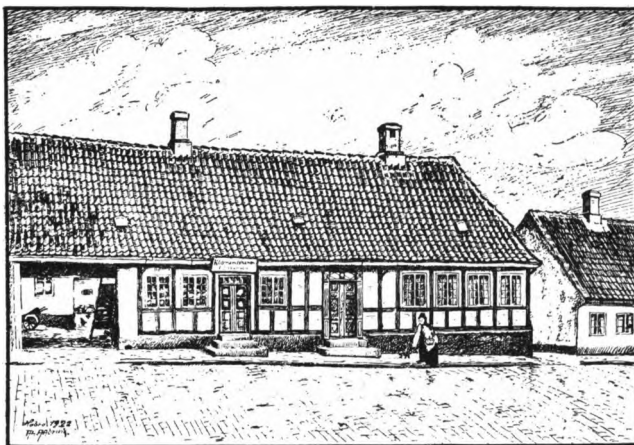
var de 57 fra selve Randers By og altsaa kun 140 fra Landdistrikterne (heri dog medregnet Mariager) og 167 stammede fra det øvrige Jylland indtil Kongeaaen. Endvidere var 136 født udenfor Jylland, d. v. s. paa Øerne, derunder Kjøbenhavn, og endelig fandtes der 85 Udlændinge, hvoraf dog de 15 var født i Slesvig og saaledes væsentlig var Sønderjyder, 35 stammede fra Sverige, 25 fra Tyskland, 6 fra England, 3 fra Norge og 1 fra Ungarn.

II. Forbindelsen mellem By og Land.

Det fremgaar altsaa af ovenstaaende, at over Fjerdedelen af Hobro Bys Befolkning i 1870 var født i Byens Opland, d. v. s. i de omgivende Herreders Landsogne. Ved at undersøge disse Tilflytteres Fødested, viser det sig, at praktisk talt hver eneste Landsogn, for ikke at sige Landsby i Oplandet, havde Sogne- eller Byfæller boende i Købstaden. Selv om nogle af dem kunde være „Flytflugle“, forsaavidt som de tilhørte den tjenende Stand, saa var deres mere eller mindre midlertidige Nærværelse i Staden ligesaavel som de mere fast bosiddende alligevel et Bindeled mellem Byen og Oplandet.

Man skal ikke undervurdere dette Forhold. Dette at have Familie eller gode Bekendte fra Sognet boende i Købstaden forlenede den med en hjemlig Atmosfære, som gjorde, at Landsbyens Folk bevægede sig friere og følte sig nøjere knyttet til Hobro, end hvis de kom til en anden Købstad, hvori de slet ingen personlige Bekendte havde. Paa Torve- og Markedsdage, naar Bønderne havde deres forretningsmæssige Ærinde til Byen, benyttede de fleste da ogsaa Lejligheden til aflægge Familie eller Kendinge en Visit, og de bosiddende Byboere maatte ved saadanne Lejligheder udvise en Gæstfrihed, som vel nok for adskillige kunde være generende og bekostelig nok, men som de maatte bære ud fra Bevidstheden om, at de derved bidrog til at holde Oplandets Kunder fast.

Ganske vist holdt Byens Købmandsgaarde forsaavidt „aabent Hus“ i deres Gæstestuer, hvor de kørende Gæster fik gratis Snaps til deres Mad og Kaffe med Wienerbrød bag efter, — det var jo i de Tider, da Brændevinen var

Chr. Jørgensens Købmandsgaard.
Nu nedrevet og genopbygget som Museum i Vestergade.
Efter Penne-tegning af Axel Aabrink.

billig og Wienerbrødet kostede næsten ingenting, men senere paa Dagen kunde det være rart for Konerne at faa deres Kaffetørst slukket ved en Passiar med bosiddende Slægt eller Venner hjemme fra, mens Mændene drak Lidkjøb i Værts-husene.

Og hvad de personlige Bekendtskaber betød for de Handlende og Haandværkerne i Byen lader sig ikke maale. Var en Forretningsmand fra et Landsogn eller var han først bleven kendt og anbefalet af Sognets Folk, saa havde han dem som Kunder for Livstid, dels fordi han var anerkendt som „en flinke Mand“, og dels fordi Kunderne *der* kunde være sikker paa der at træffe Folk de kendte hjemmefra.

Sagen var jo den, at Datidens Bønder nødigt indlod sig med vildfremmede Folk, navnlig da fremmede Købstadfolk. Bønderne gik ikke den Gang ind og gjorde Indkøb hos

hvem som helst, de gik ikke Gade op og Gade ned og saa paa Udstillingsvinduer — hvoraf der vel forresten ikke var synderlig mange — for at finde den Vare, de søgte. Nej, ligesom hvert Sogn eller Landsby havde sin bestemte Købmandsgaard, man kørte ind til og bestilte de Varer, der kunde faaes *der*, saaledes søgte man til den Haandværker, man enten selv kendte, eller var anbefalet af nogen, man kendte.

Det var kort sagt et fundamentalt Træk i Oplandsbyens Psykologi, at der skulde være *personligt Kendskab* til Stede mellem Forretningsmanden og hans Kunder. Og til Befæstelse og Udvikling af denne personlige Forbindelse ydede netop de bosiddende Tilflyttere fra Oplandet det vigtigste og væsentligste Bidrag.

III. Erhvervsforhold.

Haandværk og Industri.

Folketællingslisterne giver dernæst Oplysninger om, hvorledes Erhvervslivet var beskaffen i 1870.

Den største Gruppe Erhvervsdrivende var den, der omfattede Haandværk og Industri, som ialt talte 114 mindre og større Virksomheder. Om deres Omfang faar man en Forestilling ved at undersøge Antallet af de Mennesker, de beskæftigede, — en eller højst to Svende og Lærlinge, som i Folketællingslisterne er anført under Mesterens Husstand, hvad der antagelig betyder, at de boede under hans Tag og spiste ved hans Bord, selv om Forældrene var bosiddende i Byen. En Undtagelse fra denne Regel om Lærlingetallet danner Mekaniker *Peter Jørgensens* Etablissement, ved hvilket der er opført ikke mindre end 9 (ni) Lærlinge, hvad der har sin Forklaring i den Omstændighed, at Virksomheden var en Slags Forskole for unge Mennesker, der ønskede at uddanne sig i Maskinbygning (jvfr. „Hobro Avis“ 3. Aug. 1872).

Iøvrigt var de 114 Virksomheder fordelt paa de Fag, som Tiden paa naturlig Maade kunde opretholde. Talrigt

var Skomagerfaget repræsenteret, nemlig med 14 selvstændige Bedrifter, derefter fulgte Bagere og Snedkere med hver 6, Smede og Skræddere med hver 5, og saa fulgte alle de andre almindelige Haandværksgrene i et Antal paa 4 - 3 - 2,

Konsul Brasch's Købmansgaard og Brændevinsbrænderi (nu Arbejdernes Forsamlingsbygning). Efter Pennelegning af Axel Aabrink

hvorefter 11 hver for sig var ene paa Markedet, deriblandt Bogtrykkeren, Gartneren, Blikkenslageren, Fotografen og Lysestøberen (som forresten tillige var Buntmager). Det maa dog bemærkes, at enkelte Fag tillige havde et Bierhverv, idet f. Eks. et Par Snedkere ogsaa var Værts-husholdere. Vi savner imidlertid Midler til at afgøre, hvilken af saadanne to Næringsveje, der var den største Indtægtskilde.

Bygningshaandværkerne var repræsenteret — foruden af Snedkerne som sædvanligvis ikke blot levede af at lave Møbler — ved 5 Murer-mestre, 3 Tømremestre og 4 Malere.

Af egentlig Industri havde Hobro først og fremmest de to Brændevinsbrænderier, hvortil Byens 3 Brænderier i 1870 var indskrænket, nemlig Konsul *N. E. Brach's* og Købmand *Jac. Em. Sørensens*. I bygningsmæssig Henseende var de omtrent lige store, idet de ved Brandtaksationen i 1857 var takseret til henholdsvis 50,060 Rd. og 51,250 Rd., — et Forhold som næppe var forrykket synderligt efter den Tid, da begge Fabrikanten omtrent samtidig udvidede og moderniserede Anlægene. Derimod var Konsul Brasch foran i beskæftigelsesmæssig Henseende, idet han paa sin Tællingsliste op-gav 11 „Tjenestekarle“ i sin Husstand, medens Købmand Sørensen kun anførte 7 Personer, deraf en Brænderibestyrelse

og 6 „Brænderikarle“. Man tør dog næppe tillægge disse Tal og Betegnelser større Betydning, da „Tjenestekarlene“ meget vel kan have været beskæftiget ved Brasch's i Nærheden af Byen værende Stalde, medens Sørensens Landejendom „Louisendal“ vistnok havde sit eget Personale boende der. Desuden kan Betegnelsen „Tjenestekarle“ blot være Konsulens personlige Udtryksmaade, bag hvilken der kan ligge mere faglige Uddannelse for enkelte Personers Vedkommende. Naar Byens Bogtrykker paa samme Tid opførte den hos ham arbejdende Typograf som „Tyende“, skønnes det, at den sociale Rangforordning ikke var særlig fint graderet.

Byens *Jernstøberi* (Indehaver: *J. L. Jørgensen*) hører ogsaa under Begrebet Industri, men om det Antal Mennesker, der beskæftigedes deri, giver Listerne ingen Oplysning. Det maa sikkert betyde, at Arbejderne alle var gift og følgelig havde egen Husholdning. Lærlinge er heller ikke anført. *Tobaksfabrikken*, hvis Indehaver i 1870 var *Julius Simon*, har kun anført en Tobaksspindersvend i sin Husstand, men deraf kan heller intet sluttes med Hensyn til de eventuelle Medhjælpere, som kunde leve i egen Husstand andet Steds i Byen. Derimod opgiver Brygger og Købmand *H. J. Bie* Antallet af de beskæftigede ved hans daværende Hvidtølsbryggeri til 3 „Bryggerkarle“ og 1 Maltgører.

Handelsstanden.

Under Gruppen *Handel* fandtes i 1870 ialt 27 Købmand, en Betegnelse, som omfatter baade Kolonial- og Produkthandlere og Manufakturhandlere, og desuden 8 andre Forretninger af forskellig Art — Boghandel, Modehandel, Traadhandel, Træhandel, Legetøjshandel o. s. v.

Med Hensyn til selve Købmandsstanden var der i „Mercantilcalenderen“ for 1858—59 registreret 30 Købmænd og i 1869: 28, en Nedgang, som i Traps „Danmark“ 2. Udg. (1875) opfattedes som Vidnesbyrd om mindre gode Tider for Byen. Da der jo imidlertid altid er nogle Forskydninger

i Erhvervslivet, synes Tallet 27 ikke at kunne opfattes som særlig tungt vejende Tegn paa daarlige Tider.

Hvad angaar disse Forretningers Størrelse viser Tællingslisterne et højst uensartet Billede. Den Købmand, som havde det største Antal Kommis'er var *A. Bie*, som havde 4 udlærte Folk i sin Virksomhed, men derefter findes ingen, som havde mere end 2 og en Lærling i selve Butikken, og kun 4 Købmænd anfører fast Gaardskarl. Det er imidlertid ugørligt paa dette Grundlag at danne sig noget Begreb om Forretningernes Størrelse med Hensyn til Omsætning, da Forholdet jo var det, at kun paa Markeds- og Torvedage var hele Personalet optaget af Kundebetjening, og saa maatte vel i de fleste Butikker endda Chef og dennes Hustru og voksne Døtre deltage i Ekspeditionen. Trap fortæller fra sin Fødeby, Randers, at saaledes var det der i hans Barndom, og anderledes har det næppe været i de større Købmandsgaarde i Hobro, hvortil Bønderne i større Tal søgte. Mangen Bondekone følte sig ogsaa særlig beæret ved at blive ekspederet af „Madammen“.

Bevægtergruppen omfattede 23 selvstændige Bedrifter, hvoraf dog en Vært er betegnet som Restauratør — nemlig den Mand, som var Vært i de saakaldte Klublokaler, hvor Byens eneste Mødesal fandtes — og 2 som Gæstgivere, de øvrige har opgivet deres Erhverv som „Værtshusholdere“. Endnu i 1870 kendtes og anvendtes ikke Ordene Hotel, Hotelejer eller Hotelvært. Først lidt op i Tiaaret dukker Betegnelsen „Hotel“ op i Avisens Annoncer, og anvendes da kun om den daværende *Fogtmanns* Gæstgivergaard, — fra 1872 „Møllers Hotel“ (beliggende der, hvor det nuværende Raadhus er opført). Den anden Gæstgivergaards Beliggenhed angives at være „lige for Skibsgaden“ — altsaa det nuværende „Grand Hotel“. Iøvrigt var Værtshusene spredt omkring i Byen, ogsaa de smaa Sidegader var forsynet, men i størst Antal var de samlet i Række langs Markedspladsen, hvor der praktisk talt ikke var andre Forretninger.

Det kan betragtes som givet, at i saa godt som alle

disse Virksomheder besørgedes Serveringen af Indehaveren selv og hans Familjes Medlemmer, thi der findes intet Sted nævnt noget særligt Serveringspersonale. En eneste Undtagelse er *Fogtmanns* Gæstgivergaard, hvor der i Husstanden fandtes en „Opvartningskarl“ og én „Opvartningsjomfru“ samt en Stuepige. Gæstgivergaarden havde paa den Tid 20 Værelser og har vistnok været Byens største og oprindelig eneste, selv om *Dorthea Thomsen* i sin Skildring af „Hobro 1808—1868“ ogsaa nævner den, der laa ligesfor Skibsgaden. Denne sidste var iøvrigt i 1870 og følgende Aar i Hænderne paa skiftende Ejere og synes i disse Aar, at have været uden Betydning.

Restaurationen fortjener Omtale i en anden Forbindelse senere.

Avlsbrugere, Embedsmænd o. a.

Foruden det til Brændevinsbrænderierne og Ølbryggeriet knyttede Landbrug med Kohold, Studedefning m. m. fandtes i Byen 10 Familjer, som levede af Landbrug — eller som det med et historisk begrundet Udtryk kaldtes „*Avlsbrugere*“, fordi de i tidligere Tid, inden Byens Jorder blev udskiftede, købte sig Ret til at bruge Jorderne. En væsentlig Del af Arealerne var opdyrket Hedejord.*) Denne var, da 1. Udg. af Traps „Danmark“ udkom (1859) „næsten aldeles opdyrket“ og derpaa anlagt en betydelig Avlsgaard „Louisendal“ (tilhørende Brænderiejer Konsul S. Sørensen). I den næste Udgave af Værket (1875) hed det, at denne Hedejord, som i første Omgang („Rotation“) havde givet „udmærkede Fold“, senere viste, „at den allerede var temmelig kjed af at bære

*) I Blichers Novelle „Kjærlighed paa Dagvognen“ (1843) hedder det i Begyndelsen af „Anden Station“, at da Rejseselskabet paa Vej til Randers er kommen „ovenfor Bakken syden for Hobro, er man straks i Lyngregionen“, og da Selskabet giver Udtryk for Mishag over al den Hede, der ses, synger Fortælleren Peer Spillemand (Blicher) Visen om „Mads Doss“ for at overbevise sine Medrejsende om, at der ogsaa trives Poesi paa Heden.

Sæd“. Bag denne Bemærkning, som jo afslører Datidens mangelfulde Begreber om Hedelandbrug, skal man formentlig søge Aarsagen til, at Halvdelen af Avlsbrugerne havde Bierhverv, de 3 som Vognmænd, 1 som Købmand og 1 som Møller. — Om alle 10 Landmænd gælder det, at de var Tillyttere, deraf de 8 fra Landsogne i Himmerland. —

En ubetydelig Gruppe paa 6 Husstande levede af *egne Midler*, deraf to pensionerede Embedsmænd og Resten var alle Kvinder, der levede af Renter af deres eller deres afdøde Mænds opsparede Kapital.

Af betydelig større Omfang var Gruppen, der talte de saakaldte „frie Erhverv“ (Læger, Sagførere m. m.) og Embedsmændene indenfor Statens og Kommunens Administration. Bemærkelsesværdigt og karakteristisk for Tiden er den Omstændighed, at Byen endnu i 1870 kun husede en eneste Sagfører, Procurator *W. Tüchsen*. Derimod fandtes ikke færre end 3 Læger, *H. R. Magnus*, den daværende Distriktslæge *R. F. Pedersen* og *Th. Sørensen*, den senere bekendte Inspektør for Sygekasserne. Mellem de frie Erhverv maa ogsaa noteres en Landinspektør, to Bogholdere, et Par (engelske) Ingeniører, 5 Institutbestyrere og -bestyrerinder (ved uangivne „Institutter“), 2 Dylæger og Apotekeren.

Embedsklassen omfattede By- og Herredsfogeden, Toldforvalteren og hans Assistent, Postmesteren, Telegrafbestyreren etc., Borgerskolens 4 Lærere, 2 Politibetjente, 2 Vægttere, Arrestforvareren, Sognepræsten o. fl.

Inden vi forlader dette Afsnit er der endnu et Par Bemærkninger at gøre med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvad Borgerne levede af.

For det første findes i Folketællingslisten anført forskellige mindre Bestillinger, hvorved enkelte Personer tjente det daglige Brød. Med et nutidigt Udtryk vilde de sikkert kunne betegnes som „smaa Skæbner“. Under denne Rubrik kommer 4—5 Syersker og et lignende Antal Vaskekoner samt enkelte Enker, som levede af at undervise smaa Børn i Skolevisdommens Begyndelsesgrunde og Haandarbejde. En enkelt

Mand har opgivet sin Livsstilling som „*Gadekører*“, en Betegnelse, hvis Betydning man i Nutiden forgæves vil søge oplyst i Ordbøger over dansk Sprog. Derimod vil adskillige af de nulevende Slægtleds ældre Aargange nikke genkende til Stillingen „*Kurvekone*“, et Ord, der endnu er bevaret i den store danske Ordbog, og som betegnede den Kone, der gik omkring i Landsbyerne og solgte Hvedebrød fra Byens Bagere. I „Hobro Avis“ averterede Bager *Weirsøe* efter en saadan Kone „der daglig vil gaa med Kurven“ fra 1. Novbr. 1869. Hvorvidt Manden, der angav sin Stilling som „*Avisbud*“, derved har haft mere end en Bibestilling lader sig ikke afgøre.

Endelig giver Folketællingslisten nogle Oplysninger om Antallet af de Personer, der var under *Fattigforsorg*. Heraf levede 7 i Byens Fattighus, der delte Tag med Byens daværende Sygehus under fælles kommunal Økonomi. Af disse 7 var de 2 fødte i Hobro, 1 i Sverige, 1 i Kjøbenhavn og de 3 fra Landsogne i Aalborg og Viborg Amter. Derudover har Listerne tilføjet „fattigunderstøttet“ ud for 11 andre Personer, der boede omkring i Byen. Men disse Tal er ikke fyldestgørende, thi i Byraadets Protokol har Borgmesteren under 12. Decbr. 1868 indført Navne paa ialt 36 Mænd og Kvinder deri indbefattet Fattighusets Klienter, som skulde nyde godt af det for det kommende Aar bevilgede Beløb, 2400 Rd., til Fattigkassen. Af denne Liste ses det, at en væsentlig Del af Summen gik til Understøttelser af Enkemænd og Enker med Børn eller Familjer, hvis Forsørger var ude af Stand til at yde noget til deres Underhold. De til de forskellige Personer bestemte Beløb varierer iøvrigt fra 25 til 110 Rd., idet dog de paa dette Tidspunkt anbragte 7 Personer i selve Fattighuset var beregnet til 600 Rd. for hele Aaret — altsaa 86 Rd. pro persona. Da Byrådet jævnligen „bortliciterede“ Voksne og Børn, der havde mistet deres Forsørger, er formodentlig en Del af de 36 Personer mellem dem.

IV. Himmerlænderne og Erhvervslivet.

Det blev ovenfor oplyst, at 370 Personer af Hobro Bys Befolkning var født i Himmerlands Landsogne og saaledes udgjorde næsten 100 flere, end de i Byen indfødte Beboere over 14 Aar. Denne betydelige Iblanding af himmerlandsk Bondeblod kunde paa Forhaand formodes at have haft Indflydelse paa forskellig Maade paa Byens Karakter, idet vi befinder os paa et Tidspunkt, da det himmerlandske Særpræg endnu var saa godt som uberørt af den nyere Tids Vandringer med den dermed følgende Fortyndning eller Udviskning af Folkeejendommelighederne.

Et af den gamle himmerlandske Bondekulturs mest fremtrædende Karaktertræk er Sparsommelighed og den dermed nærbeslægtede Forsigtighed og Ængstelse for økonomisk Risiko som i det hele taget for Risiko i Almindelighed. „Man ved, hvad man har, men ikke hvad man faar“, var den tidligere Himmerlandsbondes gyldne Leveregel overfor de allerfleste Opfordringer til at prøve noget nyt paa Landbrugets Omraade, medens det modsatte Ordsprog: „Hvo intet vover, intet vinder“, stod i den lavest tænkelige Kurs. Den samme Ejendommelighed gjorde sig gældende overfor Muligheden af at komme i Konflikt med Autoriteter og Myndigheder, men denne Side af Folkekarakteren faar mindre Betydning i denne Sammenhæng, hvori den økonomiske Risiko spillede den overvejende Rolle.*)

Med dette Forhold som Baggrund er det interessant at undersøge, hvorledes det i det gamle Hobro forholdt sig med den erhvervsøkonomiske Risikos Fordeling mellem Byens daværende Næringsveje.

Ser vi først paa de betydeligste Foretagender, hvori der var anbragt de større Kapitaler, og hvormed der følgelig ogsaa var forbundet den større økonomiske Risiko, saa viser det sig, at de himmerlandske Tilflyttere saa godt som slet

*) Iøvrigt henviser jeg til mine Afhandlinger om Himmerlænderne i „Gads Magasin“ Aarg. 1933 og „Fra Himmerland og Kjær Herred“ 1938.

ikke har ydet noget Kontingent til Byens Udvikling paa den Konto. Der er her Tale om større Købmandsforretninger, de industrielle og andre Virksomheder, til hvis Gennemførelse der krævedes en økonomisk Indsats.

Af 29 saadanne Foretagender, om hvis Indehavers Oprindelse Folketællingslisterne giver tydelig Oplysning, var kun to fra Himmerland, nemlig Købmændene *Wassard* og *Kruckow*, og for den sidstnævntes Vedkommende var Forbindelsen med Landsdelen endda af temmelig løs Beskaffenhed, idet han var bleven født i Hvam (Rinds Herred) paa en Tid, da Faderen tilfældigvis var Præst der.

Dernæst stammede fire Mænd fra selve Hobro, nemlig Købmændene *Hassing* og *M. S. Møller*, Jernstøber *J. L. Jørgensen* og Spritfabrikant *Jac. Em. Sørensen* (den daværende Indehaver af det Brændevinsbrænderi, der senere gik over til De danske Spritfabrikker).

De øvrige 23 var Tillflyttere fra hele det øvrige Land; Købmand *Anton Bie* og Broderen Brygger og Købmand *Hans Jacob Bie* var fra Udbyneder Præstegaard. Fra selve Randers By stammede Manufakturhandler *L. S. Bloch*. Vinhandler *C. F. V. Fischer* var barnesødt i Jægersborg ved København og Manufakturhandler *M. B. Frænkel* fra selve Hovedstaden. Skibsreder og Købmand *D. C. Frii's* var kommet fra Viborg, Købmand *Th. Genefke* fra Aalborg, Købmand *Chr. Jørgensen* havde sit Barndomshjem i Kastbjerg (Anneks til Udbyneder), hvorfra ogsaa Købmand *J. Kragh* stammede. Manufakturhandler *J. Juhl* var født i Vejen Sogn Nord for Kongeaaen, og hans Kollega i Faget *P. G. Mumme* var indvandret til Hobro fra Faaborg paa Fyn, hvorimod Købmand *S. P. Møller* var kommen hertil fra hans Fødeby Fredericia. Købmand *Morell* var af Fødsel Morsingbo (forsaa vidt som han var født i Ø. Assels, medens Faderen var Præst paa Mors), og endelig var Købmand *Chr. Smith* fra Læsø.

Af de øvrige større Næringsdrivende var Brændevinsbrænder, Konsul *N. E. Brasch* Præstesøn fra Aalborg,

Mekanikus *P. Jørgensen* var Lollik, Bogtrykker *H. O. Johansen* stammede fra Randers, Garver *Koppel* fra Assens paa Fyn, Farver *Lund* fra Nykjøbing Falster, Tobaksfabrikant *J. Simon* fra Randers, Handelsgartner *O. Simonsen* fra Odenseegnen og endelig var Garver *Weinberger* fra Ungarn.

Heller ikke for Haandværkets Vedkommende viser det sig, at Himmerlands Indsats i Hobro stod i Forhold til Antallet af Indvandrere til Byen. Af 89 selvstændige Mestre, hvis Fødested er tydeligt angivet, var kun 12 fra Himmerland, hvorimod selve Byen havde fostret de 21. Resten var fra det øvrige Land og nærmeste Nabolande (Sverige og Tyskland).

Det ligger da nu nær at spørge, paa hvilket Omraade alle 370 indfødte Himmerlændinge da maa findes i Hobro, og Svaret vil da blive: der, hvor den økonomiske Risiko var mindst. Derfor er denne Landsdels Tilflyttere talrigt blandt de smaa Handlende og i Beværterstanden. Tilsammen talte de to Grupper ikke mindre end 18 selvstændige Næringsdrivende, hvoraf alene de 10 var Værtshusholdere, hvis Risiko i denne Kaffe-punchenes og den billige Brændevins Guldalder var den mindst mulige, forretningsmæssigt set.

Men dernæst træffer vi blandt den tjenende Stand Hovedparten af de himmerlandske Tilflyttere. Karakteristisk er det f. Eks., at af 95 ufaglærte mandlige Arbejdere (Arbejds-mænd, Daglejere, Gaardskarle, Tjenestekarle, Kuske etc.) var de 50 født i Himmersyssels Landsogne, medens de 45 stammede fra det øvrige Danmark samt Sverige og Tyskland. Det maa jo siges, at disse Personer ikke løb nogen som helst Risiko.

V. Skatteydere og Ægteskaber.

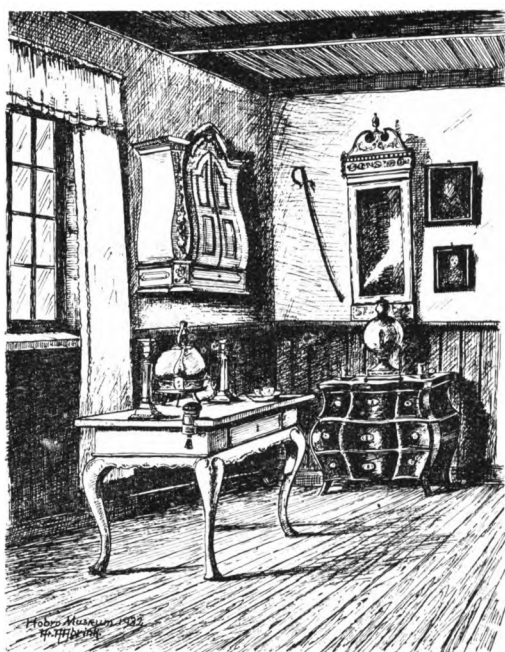
Som Afslutning paa disse Undersøgelser angaaende Menneskematerialet i Hobro By ved 70ernes Begyndelse skal endnu nævnes et Par betydende Forhold.

Det første vedrører den Tids Borgeres Skatteydelse til Kommunen. Ved Hjælp af den for Aaret 1870 offentliggjorte Skattemåling (Hobro Avis 13. Decbr. 1869) er det muligt at faa et Indblik i, hvem der har den tunge Ende af Byens Økonomi, og ved at stille de 25 højst beskattede Købmænd (heri ikke medregnet Brændevinsbrænder Brasch) ligeoverfor de 25 højst beskattede Haandværksmestre viser det sig, at Købmændene gennemsnitligt var beskattet af en Aarsindtægt paa 1840 Rd., medens det samme Antal Haandværkere kun naaede op paa gennemsnitlig 814, altsaa ikke saa lidt under Halvdelen. Da Listen kun anfører dem, der betaler 16 Rd. og derover i Skat, er selvfølgelig ingen af den tjenende Stand kommet med paa Avisens Fortegnelse og heller ingen af de smaa Handlende. Derimod er de to Gæstgivere, Klubrestauratøren og 5 Værtshusholdere oppe over Minimumsgrænsen, Fogtmann øverst med 1000 Rd. i Aarsindtægt og de øvrige med gennemsnitlig 764 Rd.

Dernæst maa det fremhæves, at det ubetinget har haft uvurderlig Betydning for Byens fysiske og mentale Sundhed, at saa megen Indvandring fra det øvrige Land har fundet Sted, og forretningsmæssigt har det sikkert haft ikke mindre Værdi, at saa meget ude fra kommende Initiativ havde Adgang til at udfolde sig uforstyrret af den nærmeste Omegns Tilflyttere. Det ses da ogsaa tydeligt af de omtalte Folketællingslisters Oplysninger om de *ægteskabelige* Forbindelser, at der havde fundet en meget betydelig Blodblanding Sted mellem Tilflyttere og den indfødte Befolkning, d. v. s., at Byens hjemmefødte Borgere havde „accepteret“ de fremmede Indvandrede. Dette gælder i lige høj Grad for Handelshusenes som for Haandværksbedrifternes Vedkommende, d. v. s. for de to Næringsgrene, der økonomisk og kulturelt „bar“ Byen.

I den førstnævnte Gruppe var i 1870 af 17 bestaaende Ægteskaber de 15 indgaaet mellem en Tilflytter og en Indfødt, medens i kun 2 Tilfælde begge Ægtefolk var født i Hobro. De tilsvarende Tal indenfor Haandværkernes Kreds

var henholdsvis 50 og 6 — altsaa i omtrent samme Forhold. Her er der naturligvis ikke taget Hensyn til de ægteskabelige Forbindelser, i hvilke begge Ægtefolk er kommet udenbys fra, uanset hvor de ellers er bleven gift.

Hobro Museums Borgerstue.

**Hobro i Halvfjerdserne.
„Det gamle Hobro“.**

Chr. Jørgensens Købmandsgaard fra Adelgade, genopført i Vestergade som Museum.

Byens Styrelse.

Fra Kommunalbestyrelse til Byraad.

Den 12. Januar 1869 har Forhandlingsprotokollen for Hobro kommunale Styrelse en Bemærkning om, at Formanden foreviste sin *Beskikkelse som Borgmester* af 17. December 1868.

Med denne Protokoltilførsel indledes en ny Æra i Købstædernes kommunale Liv, idet *Byraadene* dermed afløste den tidligere *Kommunalbestyrelse*, som bestod af de folkevalgte *Borgerrepræsentanter*, mellem hvilke de valgte sig en Formand af deres Midte, og *Magistraten*, som bestod af den kongelig udnævnte Byfoged.

Forandringen skete i Henhold til Loven af 26. Maj 1868, der traadte i Kraft 1. Januar 1869.

Naar man paa Baggrund af en Forhaands-Forestilling om en større Omvæltning i Kommunestyret i Kraft af denne Lov, vil gennemlæse den nævnte Forhandlingsprotokol for Hobro Kommunalbestyrelse og Byraad i Overgangsaaarene, vil man have svært ved at opdage, at der skete andet end en simpel Navneforandring for den samme Forsamling. Før som efter den 1. Januar 1869 førte Formanden Protokollen efter ganske samme Mønster, og før som efter Navneskiftet blev Afgørelsen truffet efter nøjagtig de samme Principper og — af de samme Mennesker.

I Virkeligheden var det dog noget mere end en Navneforandring, der fandt Sted. Selv om Stedet ikke her er til en dybere og detailleret Redegørelse for de ved Loven gennemførte Reforme, saa skal det dog anføres, at Byraadet —

i Henhold til en af Ministeriet godkendt Vedtægt for By-
styret — fik mere Haand i Hanke med Forhold af livsvig-
tig Interesse for Byen, idet Byraadet blandt sine Medlemmer
valgte Udvalg til at bestyre Havnevæsen, Kasse- og Regn-

Beværtningshuse paa Markedspladsen. Eller Penne-tegning af Axel Aabrink.

skabsvæsen, Fattigvæsen, Vej- og Brolægningsvæsen etc. —
altsammen Omraader, der hidtil havde været administret
af Kommissioner, som ganske vist stod i et Slags Sam-
arbejde med Kommunalbestyrelsen — forøvrigt efter tem-
melig udviklede Regler.

Derimod fik Byraadet kun Ret til at vælge en eller to
Delegerede til de fortsat bestaaende Kommissioner for Skole-
væsen, Bygningsvæsen, Sundhedsvæsen m. m., for hvilke de
stedlige Embedsmænd var selvskrevne Formænd.

Paa et andet Omraade var Forandringen — navnlig set
paa Baggrund af den oprindelige Kommunalordning fra Fre-
derik den Sjettes Tid — nok saa gennemgribende, nemlig
med Hensyn til den kongevalgte Kommunalbestyrelses-For-
mands Myndighed. Oprindeligt kunde han — som antydet
af Hj. Schmidt i „Hobro Bys Historie“ S. 124 — fuldstæn-
dig sabotere Borgerrepræsentanternes Vedtagelse ved Hjælp
af en Appel til Amtmanden, under hvem Købstadstyrelsen
den Gang sorterede. Nu blev det i Loven af 1868 udtryk-
kelig fastslaaet, at den *besluttende* Myndighed laa hos By-
raadet, og Borgmesteren kunde kun i særlige Tilfælde *ud-*

sætte en Beslutnings Ikrafttræden imod straks at indberette Sagen til Indenrigsministeren, som da traf Afgørelsen. —

Vi maa indskrænke os til disse faa Hovedpunkter af Byraadsloven. Til Forstaaelse af de følgende Aars Begivenheder i Hobro Kommune, vil de formentlig ogsaa være tilstrækkelige.

Men ved en Sammenligning af 60ernes og 70ernes Referater af Forhandlingerne i Byens Raad er det som sagt ikke muligt at opdage nogen Forskel paa Kommunalbestyrelse og Byraad.

I nogen Grad staar det formentlig i Forbindelse med den nævnte Omstændighed, at baade Formand og menige Medlemmer fortsat var de samme Personer. Den første var den samme Byfoged, der fra „Magistrat“ gik over til at være „Borgmester“, (altsaa Mester mellem eller over Borgerne, ikke Mester paa „Borgen“), og de syv folkevalgte Byraadsmedlemmer gik ligesaa direkte over fra at være Borgerrepræsentanter til at være Byraadsmedlemmer.

Der fandt nemlig ikke noget Nyvalg Sted i Anledning af den nye Lov. Den Valgordning, som man havde faaet i 1860, hvorefter der med 6 Aars Valgperiode skulde vælges henholdsvis en større Halvdel — i Hobro 4 — af den almindelige Vælgerklasse og en mindre Halvdel — i Hobro 3 — af den højstbeskattede Femtedel af Vælgerne — for samme Tidsrum fortsatte sin Gyldighed paa den Maade, at der fandt Valg Sted hvert 3. Aar. I 1861 var det første Valg af den større Halvdel afholdt med Gyldighed for 3 Aar og af den mindre Halvdel med Gyldighed i 6 Aar, og saaledes fortsattes gennem 60erne og 70erne med Valg hvert 3. Aar.

I disse godt 20 Aar (naar Valget i 1882 regnes med) blev der afholdt 9 ordinære Valg foruden et Par Suppleringsvalg, og det er karakteristisk for denne Periode, der vel kan kaldes „den gode gamle Tid“, at et meget ringe Antal af Byens Borgere kom til at deltage i Byens Styre, idet der i udstrakt Grad fandt Genvalg Sted. Alt ialt fik kun 14 Mænd

af Borgerskabet Mandat til at deltage i Bystyret, og deraf gik endda en Mand, som blev valgt ved et Suppleringsvalg, ud igen, da Resten af Valgperioden var udløbet. Af de resterende 13 genvalgte en 5 Gange (Brygger H. I. Bie) en 4 Gange (Garver Koppel), fire 3 Gange (Jernstøber Jørgensen, Købmand Smith, Fabrikant K. Nielsen og Mægler Genefke), tre 2 Gange (Købmand S. P. Møller, Mekanikus P. Jørgensen og Købmand Jac. E. Sørensen).

I Indledningen er der talt om Forholdet mellem Handelens og Haandværkets Mænd, hvad der, som bemærket, i kendelig Grad tillige svarede til Forholdet mellem de større og de mindre Skatteydere. Men hvis man vilde slutte deraf, at den almindelige Vælgerklasse — som jo var den talrigste — vilde udsøge sig de Kandidater, som nærmest tilhørte deres eget sociale Niveau, saa vil man have vanskeligt ved at finde Støtte derfor i de foreliggende Valgresultater. Det viser sig nemlig, at den, der hyppigst blev genvalgt — Brygger *Bie* — netop var den almindelige Vælgerklasses Kandidat, og han hørte ingenlunde til Byens „Smaafolk“ paa den Tid, selv om han ikke netop var Nr. 1 paa Skattemlisten (i 1870 var han Nr. 8).

Paa den anden Side skal det indrømmes, at Haandværkets Udøvere i Løbet af den heromhandlede Periode mere og mere gled ud af Kommunestyrets Forsamling. Medens man i Aarene forud for Valgordningen af 1860 havde mødt flere Repræsentanter for den jævne Haandværkerstand, blev denne efterhaanden erstattet af Mænd, som vel tilhørte den produktive Linje i Byens Næringsliv, men som dog mere og mere udsøgte blandt de industrielle Virksomheder. Saaledes afløstes efterhaanden Skræderen, Skomageren og Smeden af Jernstøberen, Mekanikeren og Garveren.

Derimod holdt Handelstanden stadig sin sikre Repræsentation i Forsamlingen, som allerede sagt: væsentligst ved Stemmer fra den almindelige Vælgerklasse, som ved alle de Valg, hvori den deltog, som Regel satte to Købmænd ind i Raadet. Formodentlig har Smaaborgerne haft en instiktmæssig

Fornemmelse af, at de, der havde de store Indtægter, havde mest Forstand paa at administrere Byens Pengesager.

I disse Tider, da der ikke eksisterede partipolitiske Skillelinjer, i hvert Fald ikke ved Byraadsvalgene, var Økono-

Kirkestræde med en af de gamle Petroleumsløgter.
Til højre Holms Hotel (nu Grand Hotel).

mien i hvert Fald det alt overskyggende Spørgsmaal. En lang Række af Anmodninger fra Borgere om Skattenedsættelser eller hel Eftergivelse kan man møde ved Gennemlæsning af Byraadets Forhandlingsprotokol gennem alle de tyve Aar. De Møder, til hvilke der ikke paa Dagsordenen stod saadanne Begæringer, er let talt, og de omfatter Skatteydere lige fra selve Byfogden (som dog formede sin Begæring som en Protest mod den høje Skat, der var paalagt ham) og til fattige Enker efter Arbejds mænd.

Flertallet af Klagerne blev dog afvist, naar det ikke drejede sig om Folk, hvorom det vidstes, at de sad i meget trykkende Kaar. Derimod var det yderst sjælden, at Personer i bedre Stillinger fik Lempelser, med mindre f. Eks. Fraflytning fra Byen gav dem formel Ret til Eftergivelse af Skat for den Tid, de ikke var bosiddende der. Thi det var ubestridelig *kommunal Økonomi* i dette Ords virkelig Betydning, der blev praktiseret af Byraadet. Derom taler Forhand-

lingsprotokollen sit tydelige Sprog gennem Afgørelser i en Mængde Tilfælde. Nogle Eksempler skal anføres til Belysning.

Fra Midten af Halvfjerdserne og til op i 80erne stod Spørgsmaalet om Gadelygter paa Vejen til Jernbanen adskillige Gange paa Dagsordenen. Men da Vejen gik paa Aalborg Amts Grund, rettede Byraadet Henvendelse til Aalborg Amdsraad om Bidrag til Afholdelse af Udgifterne, hvad Amdsraadet naturligvis sagde nej til. Resultatet blev da, at Byraadet ikke mente at kunne lade Kommunekassen bære de dermed forbundne Udgifter. Hen i December blev man dog enig om at bevilge 100 Kr. til Opstilling af Lygter og 100 Kr. til Belysning for Aaret 1876, idet et privat Selskab havde taget sig af Sagen.

Da man samme Aar (1875) fandt det betimeligt, at der førtes nogen Kontrol med Kødsalget paa Torvet, arrangerede Byraadet sig med Dyrælgen om at paatage sig dette Hverv mod en aarlig Godtgørelse paa 20 (tyve) Kroner.

Da Byens Jordemoder afgik i 1874 bevilgedes hun en aarlig Pension paa 100 (et Hundrede) Kroner.

En i Hobro boende Købmand *Chr. Brændgaard* havde ved sin Død stiftet Legat til et nærmere bestemt Formaal, i hvilken Anledning Byraadet vedtog at rejse et Monument paa hans Grav, og et Medlem fik det Hverv at undersøge, om der kunde faaes et passende for 100 Kr. Man slap dog ikke under 120 Kr.

Da der i Slutningen af 70erne var vedtaget Optørelse af et nyt Sygehus, anmodede Arkitekten, Løjtnant *Arboe*, om et Forskud, hvilket bevilgedes, men med den Tilføjelse — „forudsat at dertil haves Midler disponible i Kæmnerkassen.“ Denne Bemærkning maa forudsætte, at Kommunen enten ingen likvid Kapital havde anbragt i Sparekassen, eller at denne ikke maatte røres i et saadant Tilfælde.

Endelig skal tilføjes en karakteristisk Tilføjelse til Referatet af 1. Behandling af Budgettet for 1873, hvor der læses følgende: „ . . . i Betragtning af forventede Gratialer (Andragende om Løntillæg) til Polltibejtente og Vægtere forhøjedes Kontoen uforudsete Udgifter med 50 Rd.“

Nu kan det jo siges, at de anførte Eksempler for en Dels Vedkommende illustrerer Pengenes større Købeevne, end vi kender til i Nutiden, men paa den anden Side er disse Eksempler ogsaa ligesaa mange Vidnesbyrd om en gennemført Bestræbelse for at holde de offentlige Udgifter nede paa det lavest mulige Niveau. Der skulde ikke flottes

med Skatteydernes Penge, og følgelig savner man ganske paa den Tids Budgetter en Post som „Repræsentationsudgifter“.

I Virkeligheden gik Byens offentlige Husholdning ud paa at klare sig selv — at komme ud af det med de Indtægter, man havde. Dette var ikke blot et smaaborgerligt Princip til Anvendelse i det daglige Livs Praxis, men en Hovedregel, hvorefter man ogsaa optraadte udadtil i Forholdet over for de overordnede Myndigheder.

Et Par meget sigende Vidnesbyrd herom haves i følgende Anledning:

Indenrigsministeriet havde under 19. Oktober 1870 udsendt et Cirkulære, hvori Ministeriet under Henviſning til den saakaldte Købstadkommission havde udbedt sig en Udtalelse af Hobro Byraad om, hvad man kunde ønske gjort for at lette Købstædernes Kaar, som i de senere Aar havde været ret trykkende. Et Udvalg blev nedsat til at udarbejde en Betænkning, denne blev forelagt tillige med Borgmesterens Bemærkninger dertil, og det vedtoges saa at sammenkalde til et offentligt Borgermøde den 27. Februar 1871. Det fremgaar af „Hobro Avis“ Gengivelse 1. Marts af Mødet, at Byraadets Betænkning gik imod Købstadkommissionens paa de væsentligste Punkter:

Man afviste saaledes ganske Tanken om at lave Ændringer i den frie Næringsret.

Man tillagde „*Indvaanernes egen Driftighed og Vindskibelighed*“ mere Betydning, end de Midler Kommissionen havde foreslaaet.

Med Hensyn til, hvad Regeringen (og Lovgivningsmagten) kunde gøre navnlig for de jyske Købstæder, anbefalede Hobro:

Frigivelse af den under Administration værende jyske Kreditforening for derved at afhjælpe Savnet af Adgang til Laan mod sikkert Pant i Købstadejendomme,

Fastsættelse af en Aldersgrænse paa 25 Aar som en Betingelse for at etablere selvstændig Forretning,

Støtte til Oprettelse og Drift af tekniske Skoler i Købstæderne i Lighed med den Støtte, der ydes til Folkehøjskoler paa Landet,

Hjælp til Forbedringer af Havneforholdene,
Selvstyre for Købstæderne paa Skolevæsenets Om-
raade,

Frihed for Byerne til at underordne sig Amtskom-
munerne.

Blandt forskellige andre Reformers, der omtales, forekom ogsaa en Bemærkning sigtende til Spørgsmaalet, om man ønskede en Reform i Helligdagslovgivningen, hvorefter Byraadet udtalte, at dette var „altfor naiv“ til, at man ønskede at udtale sig nærmere. —

Man vil let se, at Hovedsummen af Byraadets Betænkning kort og godt gik ud paa, at man saa sin Redning i at blive sat i Stand til at staa paa egne Ben gennem Udvikling af egen Kraft og „Vindskibelighed.“

Tydeligheden af denne Bestræbelse træder kortere og skarpere frem i et andet Svar, som blev vedtaget i Byraads-
mødet den 13. December 1875, paa Indenrigsministeriets Anmodning om en Erklæring vedrørende en eventuel anden Ordning af Fordelingen af visse Udgifter, der hidtil var repareret paa Amtets Købstæder. Byraadsprotokollen indeholder herom følgende Bemærkning: *„Det vedtoges at udtale sig for, at enhver Kjøbstad bærer sine Udgifter.“*

Vanskeligheder som Grænseby.

Raadhusbyggeri.

Foruden de af Loven givne Begrænsninger i Kommune-styrets frie Dispositioner — af hvilke Begrænsninger vistnok Indenrigsministeriets forekom Byraadet mest generende, siden dets Betænkning, som ovenfor nævnt, ogsaa foreslog Frihed for Købstæderne til at give sig under Amtskommunen — indeholdt selve Hobro Bys Beliggenhed paa visse Omraader en meget generende Hindring for at kunne gennemføre Selvstyret.

Beliggenheden som Grænseby mellem Randers og Aalborg Amter havde naturlig medført, at den nærmeste Del af Aalborg Amt havde sin naturlige Handelsplads i Hobro, men i retslig Henseende var Byen desuden officielt udpeget til Thingsted for Gislum Herred i dette Amt, og da dette Herreds Nabo-Herred i Viborg Amt ligeledes var lagt ind under den samme Herredsfoged, var Thing- og Arresthuset saaledes et Slags Fælleseje, om hvis Anliggender der i hvert Fald skulde tre Forsamlinger til at tage Beslutning.

Paa samme Maade var Distriktslæge-Embedets Omraade spredt ikke blot over Byen og Dele af de to nævnte Amter, men i sundhedsmæssig Henseende hørte ogsaa Dele af Randers Amt til hans Distrikt. Et Gennemsyn af Distriktslægens Kopi-protokol giver et levende Indtryk af den omfattende Korrespondance, som Distriktslægen derfor maatte føre med de fire Autoriteter, de tre Amtsraad og Byraadet, foruden med de respektive Sogneraad i vedkommende Landkommu-

ner, hvorfra han havde Patienter, der skulde behandles for offentlig Regning paa det i Byen liggende fælles Sygehus.

I disse Meddelelser er der sandsynligvis intet nyt heller ikke for den nuværende Generation af kommunale Myndig-

Raadhuset paa Torvet, hvor nu Biblioteket ligger.

heder, men det har desuagtet sin Interesse at se, hvorledes man i hin Tid maatte arbejde med Vanskeligheder i Kraft af det nævnte Fællesskab om disse Anliggender. Det kan tilføjes, at Vanskelighederne ikke er blottet for komiske Momenter.

I 60erne havde den daværende Kommunalbestyrelse i Hobro haft Lejlighed til at gøre Erfaringer angaaende Besværet og Vrøvlet med Opførelsen af det nye Raadhus, som altsaa tillige var Thing- og Arresthus for de to nævnte Herreder i Aalborg og Viborg Amter.

Allerede i 1861 synes Spørgsmaalet Raadhusets Ombygning at have været aktuelt, idet Borgerrepræsentationen i et Møde d. 28. Januar vedtog at søge Oplysninger om Forholdene ved Thing- og Arresthusenes Opførelse i Randers og Mariager. Hvorvidt man fik tilfredsstillende Oplysninger melder Protokollen intet om, men et Aarstid senere vedtog

Forsamlingen at stille Sagen i Bero, indtil man saa, hvor Jernbanestationen kom til at ligge i Byen. Den Gang troede man sikkert, at denne vilde blive anbragt inde i Byen. Imidlertid vedtoges det i Begyndelsen af April s. A. at overdrage Manufakturhandler *Frænkel*, at sørge for, at Arresterne blev forsynet med nye Lagener, og Mekanikus *Jørgensen* fik det Hverv at sørge for nye Spande til samme Institution. Man var altsaa ikke den Gang ængstelig for at lade Borgerrepræsentanter tage Affære paa Omraader, hvor de jo nok kunde have benyttet Lejligheden til at gøre privat Forretning.

Saa gik Tiden. Krigen i 1864 forsinkede Jernbanebygningen som saa meget andet. Det kunde imidlertid se ud, som om man helt have glemt, hvorfor man 1861 stillede Sagen i Bero, thi den 21. Februar 1867 vedtog Borgerrepræsentationen at vælge to Delegerede til i Forening med Politimesteren (d. v. s. Byfogden, der jo altsaa ogsaa var Kommunalbestyrelsens Formand) at træde i Forhandling med Delegerede fra Aalborg og Viborg Amter om en Ordning af Byggespørgsmaalet. Først næsten to Maaneder senere telegraferede Landstingsmand Consul *Brasch* fra Rigsdagen hjem til sin Bys Kommunalbestyrelse, at nu var Regeringen i Færd med at bestemme, hvor Hobro Banegaard skulde ligge, og derfor maatte man skynde sig at gøre Indstilling til Ministeriet om Hobro Bys Ønsker, dette skete omgaaende, men, som det er bekendt nok, uden Resultat.

Protokollen indeholder selvfølgelig intet om Forhandlingerne mellem de tre Delegationer, da den kun omtaler, hvad der vedtoges i Kommunalbestyrelsen, men om Resultatet siger den under 22. August s. A., at de Delegeredes Forslag angaaende Raadstuens Ombygning tiltraadtes.

Saa skulde man jo tro, at alt var klart til at tage fat paa Arbejdet. Men, nej, saa skulde man først have Ministeriets Approbation, og det trak ud til hen paa Vinteren i 1869, inden den blev opnaaet, saa man først i Foraaret 1869 kunde skride til Værket.

„Hobro Avis“ indeholdt d. 26. Marts 1870 en meget

interessant Redegørelse for Byggesagens Historie. Den fremkom næsten hele fem Maaneder efter, at det nye Raadhus var taget i Brug — det skete den 11. Novbr. 1869 efter forudgaaende officielle Bekendtgørelse af Borgmesteren.

Artiklen begynder med at fremhæve den „forlængst“tagne Beslutning om Raadhusets Ombygning — „navnlige fordi Arrestlokalerne vare meget afvigende fra Lovgivningens Forskrifter og derhos ikke afgav fornøden Sikkerhed“. Derefter understreges det, at der „i flere Aar forgjæves var arbejdet paa en Overenskomst mellem Byen og Amterne“, inden det „ved en i 1867 stedfunden direkte Forhandling mellem vedkommende Autoriteter“ opnaaedes „en Overenskomst som Grundlag for Sagens Orduing“.

Denne Overenskomst gik ud paa, at der dannedes et Interessentskab mellem Byen og Amterne, til hvilket Hobro Kommune afhændede Grunden med Tilbygning og Inventar for 5000 Rd., hvorefter hver af de 3 Interessenter skulde bære $\frac{1}{3}$ af Omkostningerne ved det nye Hus Opførelse og fremtidig dele Udgifterne ved Driften i samme Forhold.

Paa dette Grundlag indsendtes Byggeplan til Ministeriets Approbation. Ministeriet „attraaede Forandringer og — heder det videre: „Nødvendigheden af at imødekomme Ministeriets Ønsker medførte nu dels, at Hobro Commune overtog paa egen Regning en Forøgelse af Bygningsarbejdet til Værdi 300 Rd., dels at der maatte træffes en anden Fordeling af Bygningens indre Rum“, og tilføjedes det: derved „opnaaede man at tilfredsstille Ministeriets Fordringer“.

Det reelle Resultat af Ministeriets halvandet Aars Overvejelser var altsaa, foruden at „Foretagendet blev forhalet“, at Udgifterne blev fordelt en Smule anderledes, end Amterne og Byen var bleven enige om, idet Hobro kom til at betale 4500 Rd., medens hvert af Amterne slap med 4200 Rd. De fra Lovgivningens Forskrifter meget afvigende Arrester maatte altsaa vente paa Forbedringer i halvandet Aar paa Grund af ministerielle Indvendinger mod den Plan, de interesserede var enedes om.

I samme Artikel gives følgende Beskrivelse af det nye Raadhus Indretning:

„Bygningen indeholder . . . Thingsal med et dertil stødende Værelse for Dommeren samt et Venteværelse i øverste Etage; i Stuen er en Sal reserveret til Hobro Byraad og Forligskommissio-

nen samt et Værelse for Arrestforvareren og dernæst i begge Etager tilsammen 5 Enkeltceller og 4 Dobbeltceller; paa Loftet findes Værelser i begge Gavle, det ene bestemt til Reservearrest, det andet til Arkivlokale. I Arresterne haves Plads til 16 Arresteranter.

Et tilsvarende og ikke mindre kraftigt Billede faar man af de besværlige kommunale Fællesforhold, naar vi kommer til Omtalen af Byens, eller rettere Distriktslægens Kamp for at faa gennemført det nye Sygehus (herom senere).

Knappt saa indviklet, men derfor ikke mindre karakteristisk for Grænsebyens Situation var Spørgsmaalet om Belysning af *Vejen til Banegaarden*.

Som bekendt gik denne Vej den Gang i Aalborg Amt, idet Hobro Bys Grænse mod Nord var Broen over Vandløbet mellem Mariagerfjord og Vesterfjord. Mens Byens Gader ved Hjælp af Petroleumslygter til en vis Grad var belyst, saa rugede Mørket konstant over Vejen til Banegaarden, saa snart man kom over Broen.

Saaledes havde Stillingen uforstyrret været de første seks Aar efter Jernbanens Aabning, og ikke blot var Mørket en Fare for Færdslen, men desuden var der langs Vejens Sydside stejle Skrænter, som Trafikanterne risikerede at gaa paa Hovedet nedad, naar ikke Maanelyset hjalp dem til at holde sig paa tilbørlig Afstand.

Byraadet havde i de seks Aar ikke beskæftiget sig nævneværdigt med Forholdet, og det havde maaske fortsat ladet fem være lige, hvis ikke en Indsender i Avisen d. 19. Aug. 1875 klagede over de ubeskyttede Skrænter og dertil følger følgende Hjertesuk :

„At faa Stationsveien oplyst, er naturligvis et saa sangvinsk Haab, at det slet ikke tør berøres.“

Det ser ud til, at denne Bemærkning har givet Signalet til et Forsøg paa at faa Problemet løst, thi et Par Maaneder efter meddelte Avisen, at nogle Mænd ad Frivillighedens Vej havde samlet Penge til Opstilling af 10 Lygter paa Vejen, og nu haabede man paa Støtte fra Autoriteterne

(Jernbane, Postvæsen, Amt og Byraad) til Foretagendets Konsolidering. Og i Slutningen af December s. A. oplyste Bladet, at der var bleven Penge til 12 Lygter, samt at Aalborg Amtsraad havde bevilget **200 Kr. en Gang for alle** til disses Opstilling, hvorimod Amtet intet vilde yde til Lygternes Pasning og Forsyning med Petroleum. Disse Udgifter affholdtes saa i den følgende Tid af de privat indsamlede Penge.

Byraadet havde imidlertid forholdt sig passiv — under den formelt set rigtige Betragtning, at da Vejen gik paa Aalborg Amts Grund, var det Amtets Sag at gøre den farbar under alle Forhold. Og da Amtet i Februar 1877 forlangte, at Hobro skulde betale $\frac{1}{5}$ af Udgifterne ved Opstilling af Rækværk langs Vejens Sydside, gik Byraadet kun med under heftig Modstand. Agent *Bie* udtalte f. Eks., at det var ganske urimeligt, at Hobro skulde betale for de Vejfarendes Sikkerhed paa Aalborg Amts Grund.

Da Aalborg Amt stadig fastholdt sin Nægtelse af Bidrag til Vejens Belysning, og da det private Udvalg maatte give op af Mangel paa Støtte fra Byens Borgere, kom Belysningsspørgsmaalet frem i et Par Byraadmøder i Efteraarene 1880 og 1881 hvor der opstod nye Diskussioner om Sagen, og ved hvilken Lejlighed det fra Borgmesterens Side aabenlyst blev erklæret, at Hobro Kommune havde undladt at yde Bidrag til Lygternes Drift „*for at tvinge Hørby Sogn og Amtet til at træde til*”. Men da man paa den anden Side maatte indrømme, at disse to Faktorer ikke havde ladet sig tvinge, og at Byen „profiterede“ af Belysningen, vedtog man nødtvungen at bevilge 140 Kr. til Petroleum.

Byraadsmedlemmerne i 70erne.

Borgmester H. Christensen.

Det er ikke blot i Henhold til Rangfølgen men ogsaa af reelle Grunde naturligt at begynde en Omtale af 70ernes Byraadsmedlemmer med Raadets første Mand gennem hele Tiaaret, „Borgermesteren“, Justitsraad *H. Christensen*.

Harald Constantin Christensen, som hans fulde Navn lød, var født i Kjøbenhavn 30. Oktober 1823 som Søn af daværende Fuldmægtig, senere Forvalter paa Amalienborg, Jens Magnus Christensen. I 17 Aars Alderen blev han Student fra det v. Westenske Institut, tog 1846 juridisk Embedseksamen, blev 1852 Kancellist i Kultusministeriet og Ministersekretær under daværende Kultusminister *Hall*, der efter alt at dømme har drøftet adskillige Spørgsmaal, navnlig det kgl. Theaters Anliggender med Sekretæren.

Paa den Tid var Theatrets økonomiske Forhold nærmest fortvivlet, og under Overvejelserne angaaende Midler til at bringe Balance i Regnskabet har Sekretæren aabenbart givet Ministeren Raad og Anvisninger, hvoraf Resultatet blev, at Christensen blev udnævnt til „Kommitteret“ ved Theatret, med den særlige Opgave at tage sig af Økonomien. Den egentlige Direktør, Professor *N. V. Dorph*, var paa den Tid en gammel Mand (73 Aar), og det synes rimeligt, at den ca. 40 Aar yngre Kommitterede fik et afgørende Ord at sige ogsaa i den kunstneriske Ledelse. Ministeren, hvem Christensen idelig konfererede med, har aabenbart anset sin tidligere Sekretær for at være den rette Mand til at bringe Theatrets Finanser paa Fode, thi da Dorph Aaret efter tog sin Afsked, blev Christensen konstitueret som Enedirektør, indtil Ministeren i 1858 formaaede Digteren *Hauch* til at overtage Stillingen som æstetisk Leder, hvorefter Christensen blev „Medlem af Direktionen“, hvad der vistnok igen var ensbetydende med, at han — stadig støttende sig til *Hall* — var den afgø-

rende i Ledelsen. Imidlertid havde Fru Heiberg forset sig paa Christensen og nægtede at optræde under hans Ledelse, hvilket gav sig Udslag i, at hun indgav sin Afskedsbegæring som Fortsættelse af sin Sygeorlov. Samtidig med disse Forhold herskede den bekendte Spænding mellem den Heibergske Kreds og Skuespiller *Høedts* Tilhængere, til hvilke Christensen hørte. Disse indviklede Tilstande fik en pludselig Løsning ved Minister Halls Afgang som Kultusminister, og i hans Plads indtraadte *D. G. Monrad*, som straks gik til Fru Heiberg og bad hende „for enhver Pris“ at vende tilbage til Theatret, og den første Betingelse for Primadonnaens Genoptræden var Direktør Christensens Afsked, som han fik i Juni 1859 sammen med Hauch, hvorefter hidtil værende Amtmand i Slesvig, *Tillisch*, hvis Udnævnelse Fru Heiberg forud havde godkendt, blev Theatrets Enedirektør.

Borgmester H. Christensen.

Ved sin Tiltrædelse af Direktørposten var Christensen blevet udnævnt til Justitsraad, og ved sin Afskedigelse fik han Ridderkorset. Da saa Tilfældet vilde, at Byfoged *Schönberg* i Hobro pludselig afgik

ved Døden i Maj 1859, greb Regeringen Lejligheden til at udnævne den afskedigede Theaterdirektør til hans Efterfølger fra 1. September at regne. Christensens sirligt skrevne Navn findes første Gang i Kommunalbestyrelsens Protokol under Referat af Mødet d. 2. Novbr. 1859.

I 1850 var den daværende juridiske Kandidat bleven gift med *Wenzeline Christiane Frederikke Stæger*, Datter af Kaptajn S. og Søster til Komponisten Gades anden Hustru. I Ægteskabet fødtes et eneste Barn, Datteren *Mathilde*, som blev Forfatterinde under Pseudonymet *C. van der Burgh*.

I 27 Aar blev Justitsraad Christensen paa den ham anviste Post i Hobro — om hans Indsats som Borgmester nærmere i det følgende — og da han i 1886 trak sig tilbage udnævntes han til Etatsraad. Sit Otium, som han henlevede i København, benyttede han til at udarbejde sin Bog: „*Det kongelige Theater 1852—59. En historisk Redegørelse*“, der udkom 1890, samme Aar som Fru Heiberg døde. Formelt set er den en dokumenteret Fremstilling af Theatrets Forhold i det angivne Tidsrum, men reelt er den et Forsvarsskrift for Forfatterens og Kultusminister Halls Bestræbelser for at bringe Balance i Theatrets Økonomi. Som Supplement og Korrektiv til Fru Heibergs Erindringer vil Bogen stadig have sin historiske Betydning. — Derimod vil man forgæves søge efter den mind-

ste Antydning af Forfatterens private Forhold, — ikke med en Stavelse nævner han Hobro, eller hvor han kom hen efter sin Afskedigelse som Theaterdirektør.

Det vilde imidlertid være urimeligt at vente, at den Mand, der havde oplevet de bevægede Aar i den københavnske Theaterverden, helt skulde have mistet Interessen for og Forbindelsen med, hvad der skete senere paa hans tidligere Virksomhedsomraade. Det er ganske vist ikke meget, man faar at vide derom, „nen et lille Glimt af Borgmesterens Medleven i Begivenhederne i Hovedstaden, faar man gennem „Hobro Avis“ i følgende Anledning:

Skuespiller *Kristian Mantzius* var i April 1871 bleven afskediget fra det kgl. Theater uden Pension paa Grund af hans ubeherskede Angreb paa Theatrets Direktion og den igen til Kultusminister udnævnte Hall. Mantzius begav sig derefter ud paa en Oplæsningsturné i Provinsbyerne og var den 1. Maj naaet til Hobro. Den 3. Maj omtalte Avisen Oplæsningen med megen Anerkendelse af Skuespillerens Præstationer, men bemærkede, at de ikke overværedes af saa mange Tilhørere, som de havde fortjent. Derefter hed det:

„Som vi erfare skal det mindre talrige Besøg have sin Grund i, at Mange, skjønt anerkjendende Hr. Mantzius kunstneriske Talent, dog af Hensyn til hans Forhold ligeoverfor den kgl. Theaterbestyrelse og Cultusministeren have følt sig i den Grad indignerede, at de principmæssig holdt sig tilbage fra den tilbudte Aftenunderholdning“.

Disse Bemærkninger var bleven observeret af et Par Blade, der ikke havde glemt, at den tidligere Theaterdirektør sad som Borgmester i Hobro; de havde i nogle Kommentarer antydet en Forbindelse mellem ham og „Hobro Avis“ Udtalelser. Det havde til Følge, at Redaktør Johansen i Numret for 8. Maj paany maatte beskæftige sig med Sagen — ganske vist i Formen af et Dementi af Borgmesterens Delagtighed men i Realiteten en Indrømmelse, idet han om sine ovenfor anførte Bemærkninger skrev: „Disse Oplysninger, som vi vare opfordrede til at give i den anførte Form“. Der var sikkert ikke nogen anden Mand i Hobro, som var i Stand til at diktere Avisen den anførte Notits, og som var interesseret i at give Kultusminister Hall denne Haandsrækning.

Etatsraad Christensen døde i Kjøbenhavn d. 9. Novbr. 1892. (Smgl. iøvrigt Robert Neliendams Biografi af C. i Dansk biografisk Leksikon 5. Bd. 1934 og Johanne Luise Heiberg: „Et Liv genoplevet i Erindringen“ 4. Bd. (1. Udgave) Side 135 ff. 1892.)

Brygger H. J. Bie

tilkommer ubetinget den næste Plads i Rækken efter Borgmesteren, bl. a. fordi han uafbrudt sad i Borgerrepræsentation og Byraad fra 1851 til 1882 og saaledes naaede en Ancienitet paa 32 Aar i Bystyret, hvad der vistnok er Rekord i Byens Historie.

Brygger H. J. Bie.

Hans Jacob Anker Bie var som nævnt Præstesøn fra Udbyneder, hvor Faderen, Jacob Bie, der var Birkedommersøn fra Nørager, var Sognepræst i 50 Aar. Men foruden sin gejstlige Virksomhed var Præsten paa Landbrugsomraadet en initiativrig og driftig Mand, som bl. a. fik kgl. Bevilling til Oprettelse af en større Gaard paa 13 Tdr. Hartkorn, der dannedes ved Sammenlægning af to Bøndergaarde, og som han kaldte *Wellinggaard*, et Navn, som er uden Forbindelse med Sognets Stednavne, men utvivlsomt skyldes hans Hustru, en Datter af Købmand og Stadshauptmand *Rasmus Welling* i Randers.

I første Omgang fik den ældste af hans 6 Sønner, *Rasmus Welling Bie*, Gaarden, og da han døde allerede i 1844, ejede Enken, *Margrethe*, f. *Bering*, Gaarden sammen med hendes Mands Broder *Frederik Bie*, indtil ogsaa han døde i 1869.

Hans Jacob Bie, der var født 3. Aug. 1821, kom allerede i 14 Aars Alderen i Købmandslære hos Hobros største Købmand, Konsul *S. Sørensen*, hvor forøvrigt den ældre Broder *Anthon Bie* havde uddannet sig i de tre foregaaende Aar. Denne og den ovennævnte Broder *Frederik* havde i Begyndelsen af 40erne købt en Gaard paa Hovedgaden nedenfor Torvet og deri indrettet et lille Ølbryggeri; denne Gaard købte Hans Jacob i 1846, hvorefter *Anthon* startede sin Købmandsforretning længere nede i Gaden, medens *Frederik* rejste tilbage til Fødesognet og overtog *Wellinggaard* efter Broderen.

Det blev især Bryggeridriften, som den endnu kun 25aarige Mand kastede sig over med al hans medfødte Energi. I sin Læretid hos Konsul *Sørensen* havde han faaet en grundig Uddannelse i Købmandsfaget og ogsaa en betydelig Indsigt i Brændevinsbrænding, og dog blev det paa Ølbryggeriets Omraade han skabte Ry om Hobro, navnlig paa Grund af det fortrinlige Produkt *Hobro Hvidtøl*, som blev kendt over hele Jylland, og som Bie var Leverandør af til Lejren ved Hald.

Hvorledes det gik til, at en Mand, der ikke havde faaet nogen Uddannelse af den Art, som Nutiden anser for uomgængelig nødvendig i Bryggeriteknik, kunde naa saa store Resultater, har Sønnen, cand. polyt.

J. A. Bie, givet Forklaringen paa i sit „Mindeskrift“ om Faderen (1921) — hvoraf nærværende Oplysninger er hentet. H. J. Bie var Ungdomsven med den Mand, som havde oprettet Bryggeriet i Rahbeks Alle i Kjøbenhavn, cand. pharm. *P. A. Vogelius*, og med ham korresponderede Bie om bryggeritekniske Problemer, foruden at Vogelius med sin Familie ofte aflagde Besøg i Hobro, under hvilke Fagmandens Erfaring sandsynligvis ogsaa er kommen Bie til gode gennem de to Venners Samtaler. Og da det bayerske Øl kom paa Mode og Bie ogsaa paa dette Omraade vilde være med paa Markedet, fik han alle ønskelige Oplysninger af Kaptajn *J. C. Jacobsen*, Carlsberg, og dennes Inspektør *Kogsbølle*. At Bie havde saa gode Læremestre og Vejledere, forringer paa ingen Maade hans egen Indsats af Energi og Dristighed.

Foruden Bryggeriet drev han en betydelig Købmandsforretning og var paa sit ca. 40 Tdr. Land store Landbrug Foregangsmand paa mange Maader bl. a. ved Sommerstaldfodring og Gødnings- og Merglingsforsøg. Han var derfor ogsaa med til at oprette „Hobro og Omegns Landboforening“ (1875).

Derudover var Brygger Bie sin By en god Mand paa mange andre Omraader. I sin lange Virksomhed i Bystyret udførte han i en Aarrække i Samraad med Borgmesteren et stort Arbejde ved Udarbejdelse af Kommunens aarlige Budgetter, ved Handelsforeningens Oprettelse 1877 blev han dens Formand, i Sparekassens Bestyrelse indvalgtes han i 1862 og blev der til sin Død i 1904, de sidste 17 Aar som Formand; af „Købmændenes Hjælpekasse“ var han Medstifter og Formand de sidste 14 Aar han levede.

I 1873 udnævntes Bie til kgl. Agent „med Rang i 7. Classe Nr. 2“. 1892 blev han Justitsraad og i Anledning af Sparekassens 50 Aars Jubilæum i 1901 Ridder af Dbg.

Skønt Agent Bie saaledes var en af Byens virkelige Samfundssøtter og Overhoved for et af dens egentlige Patricierhuse, var han dog samtidig den jævne Mand. Sønnen fortæller det betegnende Træk om ham, at han hver Fredag gik paa Torvet „i Træsko og med Merskumspibe i Munden“ for at gøre Indkøb af Kød og Fisk til Husholdningen. At han ogsaa var meget afholdt af sine Arbejdere, meddeler Sønnen ogsaa et interessant Vidnesbyrd om ved at gengive Ordlyden af et Brev, som de sendte ham og hans Hustru paa Parrets Sølvbryllupsdag.

Hvad Mindeskriptet derimod ikke oplyser noget om, er den Tillid og Respekt, Bie nød i Byens almindelige Befolkning. Som før omtalt blev Agenten valgt af den almindelige Vælgerklasse, og det er betegnende at lægge Mærke til den næsten enstemmige Tilslutning, han fik hver Gang, han var paa Valg. Herom oplyser Byraadsprotokollen følgende:

I 1864 fik han af 44 afgivne Stemmer de 42.
 - 1870 - - - 116 - - - 112.

I 1876 fik han af 165 afgivne Stemmer de 164.

Først i 1882, da han modstræbende gik ind paa at modtage Valg paany, blev han vraget af Oppositionen mod den Skolepolitik, han og hans Kolleger i Byraadets Flertal havde ført og delte da Skæbne med de øvrige af hans Meningsfæller, som var paa Omvalg (herom senere).

(Løvrigt henvises til nævnte „Mindeskrift om Hans Jacob Bie, Hobro“, der udsendtes i Hundredeaaret for hans Fødsel, 1921 af daværende Indehaver af Bryggeriet, cand. polyt. Jacob Anker Bie)

Smedemester N. P. Farsøe

var bleven valgt til Medlem af Borgerrepræsentationen ved den alm. Vælgerklasses Valg i 1864, da han afløste Skomagermester *M. Dyhrberg*. Derefter genvalgtes han ved det ordinære Valg til Byraadet i 1870 sammen

Smedemester N. P. Farsøe

med Bie og K. Nielsen samt Garver Koppel, der nyvalgtes i St. f. Mekani-
kus *P. Jørgensen*, men 1876 faldt han igennem for Spritfabrikant *Sørensen*, der fik 113 St. mod Farsøes 54. Hvis vi opfatter de øvrige Medlemmer i Byraadet, der tilhørte den produktive Klasse, Jernstøber *Jørgensen* og Garver Koppel, som nærmest Repræsentanter for Industrien, var det egentlige Haandværk efter Farsøes Afgang uden Repræsentation i Byraadet.

Om *Niels Peter Jacobsen Farsøe* foreligger der kun meget faa og spredte biografiske Oplysninger, saaledes som Tilfældet er for de fleste jævne Haandværkeres Vedkommende. Det vides dog, at han var født i Marlaget ca. 1816, at han løste Borgerskab i Hobro 1843,

at han i 1857 ejede Gaarden Matr. 34 paa Adelgade, som var takseret til 5050 Rd. ved Brandtaksationen det nævnte Aar, at han i Flg. Hj. Schmidt (Hobro Bys Historie) havde overtaget Ejendommen efter sin Svigerfader Skræddermester *Wive*, og at han „snart blev kendt som en dygtig Haandværker og senere blev et virksomt Medlem af Kommunalbestyrelsen“. Dertil kan føjes, at han d. 1. Juli 1874 afstod sin Smedeforretning til Sønnen *Niels Jacob Farsøe*, at han af Byraadet valgtes til Retsvidne og senere af Borgerforeningen til Æresmedlem, samt at han døde i Marts 1896.

I de Aar, han sad i Byraadet, var han et meget benyttet Medlem ved haandværksmæssige Undersøgelser, hvorimod han ikke syntes at have deltaget i offentlige Diskussioner hverken i Raadet eller udenfor.

Mægler Chr. Genefke

valgtes til Medlem af Byraadet af den almindelige Vælgerklasse i 1870 og genvalgtes ved de følgende Valg, indtil han i 1882 vragedes af Oppositionen mod Byraadets Skolepolitik (herom senere i denne Bog).

Johan Chr. Genefke blev født i Aalborg omkring 1820 og flyttede til Hobro paa et ikke nærmere oplyst Tidspunkt, men var her i hvert Fald i Juni 1849, da hans ældste Datter, *Thora*, blev født her den 25. Juni. Oprindelig begyndte han som Købmand, thi under denne Betegnelse blev han d. 2. Jan. 1857 valgt som Medlem af Borgerrepræsentationen, men da han kun fik 17 St. og 16 faldt paa *Mekanicus P. Jørgensen*, bad han sig fritaget for Hvervet. Der afholdtes da nyt Valg med det Resultat, at Genefke af 46 afgivne St. fik de 42, hvorefter han erklærede sig villig til at modtage Valget. Han afgik dog igen allerede i 1861, og i de foregaaende fire Aar savnes hans Underskrift gennem lange Perioder i Forhandlingsprotokollen over Kommunalbestyrelsens Møder, hvad der formentlig betyder, at han var fraværende ved disse Møder (hvilket dog ikke er bemærket), og Grunden dertil har antagelig været Sygdom, da Genefke iøvrigt var en meget pligt-opfyldende Mand.

Mægler Chr. Genefke.

Omtrent i denne Periode blev han udnævnt til „Mægler, Vejer, Maaler og Vraeger“ (som det hedder i Statshaandbogen om Provinsbyernes Mæglere) en Stilling han beklædte til sin Død, altsaa i omkr. 30 Aar.

Sin største Indsats i Byens offentlige Anliggender ydede Genefke som Medlem af Havnekommissionen og efter den nye Ordning af 1868 i Byraadets Havneudvalg. I Byraadets Møder synes han — at dømme efter Referaterne i Avisen — overhovedet ikke at have taget Ordet, men hans Underskrift i Forhandlingsprotokollen savnes ikke fra et eneste Møde, efter at han paany valgtes ind i Byraadet. Et Par Gange tog han Ordet i Avisen til Dagens Debat og røbede derigennem et usædvanlig klart Hoved og en overordentlig logisk Fremstillingsform.

I Avisens Nekrolog ved hans Død d. 27. Decbr. 1887 læses følgende Karakteristik af Chr. Genefkes Personlighed og Virke: „Den Afdøde . . .

var en Hædersmand i dette Ords fuldeste Betydning; streng Retsind og Punktlighed vare Grundtræk i hans Character og betegnede af hans Virken". Om hans kommunale Tillidsposter hedder det, at han varetog dem „med sjælden Samvittighedsfuldhed, og navnlig har han i mange Aar været et virksomt og indsigtfuldt Medlem af Byraadet og Havneudvalget“.

Jernstøber J. L. Jørgensen

blev første Gang valgt som Borgerrepræsentant i 1861 og derefter genvalgt efter hver Valgperiodes Udløb, til han i 1880 nedlagde sit Mandat — saa vidt det skønnes paa Grund af Uenighed med sine Kolleger om Skolespørgsmaalet — men valgtes paany ind i Byraadet i 1882 paa Oppositionens Liste (herom senere).

Johannes Lange Jørgensen blev født i Hobro 4. Oktober 1825, lærte Modelsnedkeri og kom derved i 1851 ind i det Jernstøberi, som under Firma

Jernstøber J. L. Jørgensen.

„Jørgensen & Co.“ var grundlagt af Mekanikus *P. Jørgensen* og Snedkermester *Laurits Bolt Jørgensen*, og hvori den da kun 26aarige Snedkersvend blev Bestyrer. Da Snedkermesteren trak sig tilbage og flyttede til Nr. Onsild, hvor han ejede en Landejendom, blev J. L. Jørgensen Medejer af Støberiet, til han i 1872 blev Eneejer af Støberiet, idet Mekanikus *Jørgensen* i Midten af d. A.s Septbr. Md. afstod sin Tredjepart til ham, hvorefter han — som det hed i Avisen ved hans Død — bragte Støberiet op til at „indtage en fremragende Plads blandt tilsvarende Virksomheder i mindre Købstæder“.

I 1864 var Jørgensen i Egenkab af Borgerrepræsentant Formand for Indkvarteringskommissionen og kom saaledes til at bære den væsentligste Del af det dermed forbundne Arbejde under Tyskernes Occupation, i hvilken Anledning Regeringen efter Krigens Afslutning dekorerede ham med Dannebrogordenens Ridderkors.

Jørgensen havde imidlertid ogsaa Interesser ud over sin Fødebys Skel, hvad der kan sluttes deraf, at han var den eneste Mand fra Hobro, der satte sit Navn under Indbydelsen til at deltage i den store Industriudstilling i Kjøbenhavn 1872, der som bekendt startedes under Mottoet: „Hvad udad tabtes, maa indad vindes“.

I Byraadet var Jernstøberen et virksomt og meget benyttet Medlem i det saglige Arbejde, hvad Byraadsprotokollen bærer talrige Vidnesbyrd om. Derimod deltog han kun sjældent i Raadets Diskussioner.

Han døde allerede 30. April 1884 kun knapt 59 Aar gammel — efter længere Tids haabløs Sygdom.

Garver Rudolph Koppel.

blev første Gang valgt ind i Byraadet i 1870 i Stedet for Mekanikus *P. Jørgensen*, som fik 4 Stemmer færre ved den almindelige Vælgerklasses Valg af 4 Medlemmer.

Rudolph Koppel stammede fra Assens, hvor han var født omkring 1830. Han var i Flg. *Hj. Schmidt* (Hobro Bys Historie) kommen til Hobro i 1856 efter at have søgt Uddannelse i sit Fag i Udlandet. I Hobro begyndte han et Garveri paa Havnevejen i umiddelbar Nærhed af Borgmester *Christensens* Bopæl (hvad der vistnok ikke har haft gavnlig Indflydelse paa det gensidige Forhold mellem de to Mænd). Senere flyttede han til Skibsgade og i 1872 overtog han sammen med Broderen, Grosserer *M. R. Koppel* i Aarhus „Hobro Handskeskindsfabrik“ i Hustruphuse.

Ved en detaljeret Gennemgang af Byraadets Forhandlingsprotokol fra 70erne og endnu mere ved Gennemlæsning af Avisens Referater af de samme Forhandlinger faar man et klart Billede af Koppels temperamentsfulde Natur, hvorimod man ikke i samme Grad faar Indtryk af, at han var noget populært end sige da indflydelsesrigt Medlem af Byraadet i 70erne.

I en Mængde Tilfælde ses han at have været i Opposition til de øvrige Medlemmer, og saavel Avisens Referater som den af Borgmesteren førte Forhandlingsprotokol vidner om talrige Sammenstød mellem Borgmesteren og Koppel og mellem Koppel og enkelte andre Medlemmer.

I Byraadsprotokollen har Borgmesteren (tilsyneladende med Flid) noteret de forskellige Tilfælde af ureglementeret Opførsel fra Koppels Side: Udebliven fra Møde uden anmeldt Forfald, Bortgang fra Møde inden Afslutningen, Bebudelse af Mindretals votum, som ikke afgives, Krav om Opklæning eller Indførelse af saadant, o. s. v. Aabenbart har Byraadet været træt af Samarbejdet med Koppel i Udvalg; thi ved Udvalgsbesæt-

Garver Rudolph Koppel.

telse i Jan. 1877 blev han ikke valgt til nogen af disse, hvorefter han „tilbød“ sig som Medlem af Fattigudvalget. Heroverfor blev det fra et Par Sider udtalt, at til dette Udvalg kunde man ikke vælge en Jøde. Dette foranledigede Koppel til at indsende Forespørgsel til Indenrigsministeriet, om hans mosaiske Tro var en Hindring for at indtage en saadan Post. Efter en omfattende Korrespondance mellem Autoriteterne — derunder Byraadets Erklæring om, at ingen havde „tænkt“ paa at vælge Koppel ind i dette Udvalg, hvorfor Spørgsmaalet ingen praktisk Interesse havde, — svarede Ministeriet benægtende. Men dermed skete der ingen Forandring i Situationen. — Det følgende Aar nedlagde Koppel sit Mandat, og ved Suppleringsvalg søgte Byraadet ved Kassation af et vist Antal Stemmesedler at fremme Modkandidatens Valg, men da Sagen gik til Ministeriets Afgørelse, blev Byraadets Fremgangsmaade underkendt, hvorefter Koppel paany indtog sit Sæde i Raadet. — I de Maaneder, der hengik medens han var udenfor Bystyrets Forsamling førte han en hæftig Polemik om et Brandvænsspørgsmaal med Byraadsmedlem Jernstøber *Jørgensen*, hvoraf det fremgik, at de to Mænd vanskeligt kunde være i Stue sammen.

Af disse spredte Træk fremgaar det, at Harmonien mellem Garveren og de øvrige Byraadsmedlemmer lod adskilligt tilbage at ønske, men trods al Modstand — aktiv eller passiv — fra deres Side fortsatte Koppel uanfægtet en Opposition, som kulminerede i Voldsomhed, da Byens Skoleordning i Begyndelse af 80erne kom paa Dagsordenen, og hvori han fik Støtte af Købmand *A. Uhrenholdt*, som var blevet valgt ind i Raadet i St. f. Jernstøber *Jørgensen*, som i 1880 have nedlagt sit Mandat. (Om Skolestriden se iøvrigt dette Afsnit, og om Koppels senere Virksomhed i Bystyret henvises til de følgende Kapitler.)

Forligsmægler Kjeld Nielsen

var ligesom Kbmd. Smith valgt af de højstbeskattede Vælgere og kom sammen med denne første Gang ind i Borgerrepræsentationen i 1867 og genvælgtes ved de følgende Valg i 70erne, til han nedlagde sit Mandat i 1883.

Kjeld Nielsen var født 18. Januar 1815 i Ljørstev Sogn paa Mors. Han havde — i Flg. Sparekassens Jubilæumsskrift — i sin Ungdom været Lærer og virket som Huslærer paa forskellige større Gaarde bl. a. ogsaa paa Gaarden Lerchenfeld, kom i 1847 til Hobro og nedsatte sig som Boghandler ved Overtagelse af den senere Bogholder *Kehlets* Forretning, den, han dog allerede opgav i 1855. Desuagtet betegnedes han endnu i 1861 ved Ligningsvalg som Boghandler. I 1860 findes han i Folketællingslisten betegnet som „Kradsuldsfabrikant“, og under Tittlen

„Fabrikant“ omtales han i de følgende Aar, ogsaa efter at han i 1869 af Byraadet valgtes til Forligsmægler i Stedet for Apoteker *Helm*, der var afgaaet ved Døden, og hvem han forøvrigt kort før havde afløst som Medlem af Sparekassens Bestyrelse — for hvilken han ogsaa i nogle Aar var Formand. Ved Valgene til Borgerrepræsentation og Byraad i henholdsvis 1867 og 1873 betegnedes han stadig som „Fabrikant“, hvilket ogsaa var Tilfældet i Skattelisterne indtil 1877, da denne Titel afløstes af „Forligsmægler“.

Efter at „Hobro Avis“ fra Februar 1876 fik Adgang til at bringe Referater af Byraadets Forhandlinger, kunde man først danne sig et Begreb om Niensens fremtrædende Rolle i Bystyret. Næst efter Borgmesteren og Garver *Koppel* var han ubetinget Byraadets mest talende Medlem. Saavidt det kan skønnes, var der ikke nogen omdebatteret Sag paa Dagsordenen, hvori han ikke ved sine Indlæg lagde et Lod i Vægtskaalen ud fra personlige Synspunkter, der synes uafhængige af alle Autoriteter.

Forligsmægler Kjeld Nielsen

Men ogsaa udenfor Byraadet gjorde han sig stærkt gældende paa offentlige Møder, dels som Dirigent og dels som Taler, og ved de officielle Lejligheder kunde man se ham repræsentere Borgmesteren i dennes Forfald (det var f. Eks. Tilfældet ved Folkefesten i Anledning af Kronprinsparrets Bryllup i 1869, hvor Nielsen holdt Talen for Brudeparret). — Til Belysning af hans Interesseomraader kan endelig anføres, at han ved „Hobro Klubs“ Fødselsdagsfest for Kongen i 1869 tog Ordet for at mindes „de Fattiges Sanger“, den nylig afdøde *Claudius Rosenhoff*, til hvis Efterladte han straks iværksatte en Indsamling, som resulterede i, at der indkom 17 Rd.

Købmand Chr. Smith,

der som de alle øvrige Medlemmer af Byraadet i 70erne fortsatte deres Virksomhed som Borgerrepræsentanter, var valgt af de højstbeskattede Vælgere i 1867 og genvalgt ved de mellemliggende Valg sammen med Jernstøber *Jørgensen* og Fabrikant *Kjeld Nielsen* til han i 1883 nedlagde sit Mandat.

Boie Lauritz Michael Christian Smith var født paa Læsø d. 12. Novbr. 1829 som Søn af en Skibsreder og Strandingskommissær. Han gik i Skole i Aarhus og kom — som saa mange andre af Hobro Bys senere Købmænd — i Handelslære hos Købmand Konsul S. Sørensen, hos hvem han blev i 10 Aar, kun afbrudt af hans Soldatertid i Treaarskrigen, under

hvilken han gjorde Tjeneste som Marinesoldat. Han var med paa Linjeskibet „Chr. VIII“ under Affæren i Eckernførde Fjord d. 5. April 1849, var ombord i den sidste Baad, der forlod Skibet, inden det sprang i Luften, blev taget til Fange af Tyskerne og kom først efter Krigens Slutning tilbage til Hobro.

I 1855 overtog han den Del af Konsul *Sørensens* store Virksomhed, som omfattede Kolonial- og Produkthandelen — næppe uden Forbindelse med den Omstændighed, at han senere blev gift med Konsulens Datter. Femten Aar senere afstod han Kolonialforretningen til sin „mangeaarige Medarbejder“ *Anthou Lund*, hvorefter Smith fortsatte med Tømmer- og Jernhandelen, som han oparbejdede til et betydeligt Omfang bl. a. ved ogsaa at udvide dens Virkefelt med et Savværk.

Købmand Chr. Smith

I en lang Aarrække var Smith Repræsentant for det danske Hedeselskab, og han opfordrede jævnlig gennem Byens Avis til Indmeldelse i Selskabet. I 1872 støttede han paa virksom Maade sin Svoger Læge *Th. Sørensen* i dennes Bestræbelser for Oprettelsen af den første Sygekasse for Arbejdere i Hobro og Omegn. I 1890 blev han valgt ind i Sparekassens Bestyrelse.

I Byraadet synes han ikke have spillet nogen fremtrædende Rolle, idet han saa godt som aldrig deltog i Debatteerne i de offentlige Møder. Derimod var han gennem flere Aar Medlem af baade Havneudvalget og Fattigudvalget.

Spritsfabrikant J. E. Sørensen

blev første Gang valgt ind i Byraadet ved den almindelige Vælgerklasses ordinære Valg i 1876, da han afløste Smedemester Farsøe.

Jacob Emil Sørensen var født i Hobro omkr. 1832 som Søn af Konsul *Søren Sørensen* og var saaledes Broder til Læge *Th. Sørensen* og Svoger til Købmand *Chr. Smith*.

Det er kun saare lidt, der foreligger om Sørensens Uddannelse, inden han i 1867 — tre Aar efter Faderens Død — overtog den store og mangeartede Virksomhed for egen Regning efter at have bestyret den for sin Moder i de foregaaende tre Aar. Det maa nu vist anses for afgjort — med det Kendskab der haves om Faderens Sans for Dygtighed og god Uddannelse, at Sønnen har været i Lære i udenbys Handelshuse, men

paa Folketællingslisten 1860 findes han anført som *Handelsfuldmægtig* i Konsulens Forretning.

Under Omtalen af Byens industrielle Nydannelser i 70erne omtales nærmere de betydelige nye Indretninger og Forbedringer, som J. E. Sørensen indførte paa Spritfabrikationens Omraade, og dertil skal kun føjes, at Spritfabrikken derefter var kommen op paa en aarlig Produktion af 550,000 Potter raa Sprit à 8°, og at den tekniske Ledelse af Fabrikken gennem det følgende Tiaar blev forestaaet af den tyske Brænderibestyrer *Hildebrand*.

Sørensens offentlige Virksomhed er tildels knyttet til Bestræbelserne for at faa en Jernbane fra Hobro til Løgstør, idet han i nogle Aar i 70erne var Formand for en i Maj 75 valgt Komite, der skulde virke for dette Formaal. — Da hans Broder, Lægen Th. Sørensen, tog Initiativ til Oprettelse af et Børneasyl i Hostruphuse, lod han opføre en Bygning dertil og overlod Komiteen denne paa lempelige Vilkaar. Og da Planerne om en privat Realskole dukkede op i Slutningen af 70erne og Begyndelsen af 80erne var han en ivrig og offervillig Talsmand derfor. I 80erne træffer vi ham i Spidsen for Tanken om en direkte Englandsrute.

I Byraadet havde Sørensen kun Sæde indtil 1882, da han faldt for Oppositionens forenede Bestræbelser for at opretholde Betalingsskolen, og i de 6 Aar blev hans Betydning for Raadets Arbejde af ret begrænset Omfang. Vi træffer ham senere i 80erne i forskellige Forbindelser.

Spritfabrikant J. E. Sørensen.

Byens almindelige økonomiske Forhold. Jernbanens og Landhandelens Indflydelse.

Da anden Udgave af Traps „Danmark“ udkom med 5. Bind, paa hvis Titelblad Aarstallet 1875 med nogenlunde Sikkerhed angiver Tiden for Tekstens Udarbejdelse, fandt Udgiveren Anledning til at trække noget i Land paa den foregaaende (første) Udgaves Karakteristik af Hobro Bys økonomiske Tilstand.

I Udgaven 1859 læstes, at Hobro „ubetinget er blandt de Byer, der i Danmark have gjort de største Fremskridt i den seneste Tid.“ Det blev fremhævet, at „dens Handél har tiltaget“, de industrielle Foretagender „have hævet sig fra næsten intet til noget forholdsvis meget Betydeligt“, Byens Jorder, der forhen for største Delen var Hede, var nu opdyrkede til „fortrinligt Agerland“, og den i Byen hjemmehørende Skibsflaade, som i 1840 kun bestod i 1 Fartøj paa 7 Commercelæsters Drægtighed, var i 1857 bleven paa 15 Fartøjer paa tilsammen 241 C.-Læster.

Dette Billede af frodig Udvikling „passer nu ikke i alle Henseender“, hed det derimod i Udgaven 16 Aar senere. „Det tør vel ikke paastaas, at Byens Velstand er gaaet tilbage, men dens Opkomst i Sammenligning med flere andre Kjøbstæder er ikke den samme.“ Det tilføjedes, at Folke-mængden, som i Tiaaret 1850—60 voksede med 734, i Tiaaret 1860—70 kun var tiltaget med 172.

Om *Aarsagen* til Stilstanden hed det i 1875, at „Jernbanevejens Anlæg fra Randers til Aalborg (aabnet for Drif-

ten 19. Septbr. 1869) formenes at have haft en uheldig Indvirkning paa Hobro, idet Randers og Aalborg synes at have tiltrukket sig en deel af Hobros tidligere Oplandssøgende.“ Dertil kom saa, tilføjede Beretningen, at Etableringen af Handlende og Haandværkere udenfor Købstæderne opfattedes som „nedsættende Moment.“

Saavidt Trap i 1875. Desværre oplyses der intet om, hvorfra Udgifverer har sine Oplysninger og Skønnet over Aarsagerne til den indtraadte Nedgang i Opblomstringen.

At Jernbanens Aabning i Septbr. 1869 allerede skulde have haft Indflydelse paa Folketallet fire Maaneder senere (Folketællingen i 1870 fandt Sted 1. Febr.) maa paa Forhaand afvises. Og at Banen skulde have bevirket, at Hobro Bys Kunder i de omliggende Landdistrikter skulde have givet sig til at køre med Toget til de fjernere liggende Købstæder Aalborg og Randers, er lidet sandsynligt i en Periode af Landbrugets Historie, da Bønder var yderst forsigtige med kontante Udgifter, som kunde spares.

Derimod kan der maaske være nogen Grund til at antage, at Landsbyhøkere og Haandværkere i de mellemliggende 16 Aar kan have gjort en Del Indskrænkning i Landboernes Købstadsrejser, skønt disse Smaahandlende i Omegnen ikke kunde konkurrere hverken med Hensyn til Vareudvalg eller med Torvedage og Markedsdage i Købstaden.

Desuden viser de officielle Bekendtgørelser fra de stedlige Skifteretter, at Landhandlerne hyppig gik konkurs, hvilket jo ikke kan tjene som Bevis for, at deres Forretninger var en

Genefkes Købmandsgaard.
Efter Penne-tegning af Axel Aabrink.

Trusel mod Hobro Købmænd og Haandværkere. Men paa den anden Side er det rigtigt nok, at der fra flere Sider indenfor Hobros Erhvervsdrivende blev set med ikke ringe Skinsyge paa Landhandlerne, hvem man tillagde betydelig større Konkurrencedygtighed, end de faktisk var i Besiddelse af, og som Byens Fædre (Byraadet) derfor gjorde, hvad der var muligt for at hindre Næringsbevilling til. I Byraadsprotokollen findes f. Eks. gentagne Protester fra 70ernes Begyndelse mod Udstedelse af Næringsret til en Mand, som havde søgt Amtsrådet om Ret til at starte en Købmandsforretning ved Faarup Station; denne Plads laa indenfor halvanden Mils Grænsen fra Hobro, hævdede Byraadet.

Det er ogsaa rigtigt, at der blandt Byens Borgere herskede delte Meninger om Jernbanens Indflydelse i heldig Retning for Hobro — vel at mærke, da man *havde* faaet Banen. Forud for dens Aabning var Forventningerne til den store nok. Blandt de Borgere, som mente, at Konkurrencen ude fra var Skyld i Stilstanden, var Købmand *S. P. Møller* vistnok den egentlige Ordfører og i hvert Fald den Mand, som ikke indskrænkede sig til at gaa og skumle privat med sin Misfornøjelse over Tilstandene. I et Opraab i „Hobro Avis“ for 28. Juni indbød han samtlige Handlende og Næringsdrivende „tillige med enhver anden der maatte interessere sig Sagen“ til et offentligt Møde den paafølgende Fredag Aften d. 30. s. M. i Klubsalen, for — som det hed i Indbydelsen —

„at tage under Overveielse og indbyrdes drøfte, hvilke Skridt der fornuftigvis bør gøres fra vor Side for paa en hæderlig Maade at stræbe mod det Maal: efter Evne at concurrere saavel mod de større Nabo-Købsteder som Handelen og Haandværksdriften paa Landet, og derved hævde den gamle anseelige Plads i Smaakøbstedernes Række som Hobro ved en af Naturen heldig Beliggenhed fortrinsviis er begunstiget med . . .“

Mødet blev ogsaa afholdt og blev ledet af Byraadsmedlem, Fabrikant *Kjeld Nielsen*. Avisen omtalte ganske kort,

at det var resulteret i Vedtagelsen af et Forslag om Opret-
telse af en Handels- og Haandværkerforening.

Der synes imidlertid ikke at have været synderlig
Interesse for Forslagets Gennemførelse, thi Sagen døde hen
og nævnedes overhovedet ikke i de følgende seks Aar. Først
d. 22. Januar 1877 tog Købmand *S. P. Møller* paany Ini-
tiativ til Afholdelsen af Møde, denne Gang for Handelsstan-
den alene og ud fra en helt anden Begrundelse. Den oprin-
delige Tanke synes i Mellemtiden at have mistet sin Betyd-
ning, thi i anden Omgang gjaldt Mødet Forholdsregler over-
for „de for Tiden stedfindende mislige Creditforhold“, og
dermed var Tiden inde til Dannelsen af „*Hobro Handels-
forening*“, hvis officielle Stiftelsesdag regnes fra 7. Marts
1877. (Se iøvrigt Foreningens Jubilæumsskrift 1927).

— — —

Hvad nu end Aarsagen kan have været, saa var der
utvivlsomt i 70ernes første Aar mindre gode Tider i Hobro.
Et formelt Vidnesbyrd derom kan man finde i de officielle
Bekendtgørelser fra Byens Skifteret om enkelte Købmænds og
andre Næringsdrivendes *Fallitter*. I Aarene 1870—72 drejede
det sig dog kun om ialt 5—6 Virksomheder, hvoraf Flertallet
var Købmænd, men for de flestes vedkommende endte Sagen
dog med, at vedkommende fik sit Bo „*extraderet*“, d. v. s.
tilbagegivet til fri og ubegrænset Raadighed. Kun een af
disse Købmænd maatte kort Tid efter give op paany, me-
dens de øvrige fortsatte og efterhanden kom til Kræfter, saa
de igen kom til at figurere paa de aarligt offentliggjorte Skatte-
lister med nogenlunde samme Indtægt som før Katastrofen.
— Derefter kom en næsten femaarig Periode, i hvilken slet
ingen Konkurs eller Fallitter indtraf i Hobro. Men fra Fe-
bruar 1877 til Decbr. 1879 finder vi igen ialt fem Bekend-
tgørelser om standsede Betalinger og indkaldte Kreditorer til
Skiftesamlinger. Deraf gjaldt de tre Haandværkere (Skrædder,
Skomager og Buntmager), en ubetydelig Købmand og Byens
Tobaksfabrikant.

Det er dog vist tvivlsomt, om man i denne halve Snes

Tilfælde af Fallitter gennem ti Aar kan se noget *virkeligt* Vidnesbyrd om Tilbagegang i Byens samlede Erhvervsliv, selv om Begivenhederne ganske naturligt har virket forholdsvis stærkt paa Sindene paa Grund af Byens ringe Størrelse.

Af langt større symptomatisk Betydning til Belysning

Gaardspladsen paa Fabrikant Jac. E. Sørensens Gaard „Louisendal“.

af Forretningslivet og det erhvervmæssige Initiativ blandt Borgerne er den ingenlunde ubetydelige Række af

nyopdukkende Virksomheder,

som opstod i Løbet af 70erne ogsom endogsaa skabte Byen Navn langt ud over dens Oplands Grænser og skabte Beskæftigelse for adskillige Mennesker.

Fra 60erne havde Byen „arvet“ Købmand, Konsul *S. Sørensens Spritfabrik*, som Sønnen *Jacob Emil* i nogle Aar efter Faderens Død bestyrede i Moderens Navn og overtog for egen Regning fra 1. Novbr. 1867 og to Aar efter fuldstændig ombyggede og moderniserede med alle Datidens nyeste Indretninger. I Anledning af, at Fabrikkens Produkt paa den nordiske Industriudstilling i Kjøbenhavn 1872 opnaede Sølmedalje, bragte „Hobro Avis“ en Redegørelse for Fabrikkens moderniserede Tilstand og fremhævede derunder

Anskaffelsen af „et complet Rectificationsapparat efter fransk System“, og det første her til Danmark anskaffede Filtreringsapparat, som paa Grund af den fransk-tyske Krig først var naaet at blive opstillet i Foraaret 1871. I samme Forbindelse omtalte Avisen Udvidingen af det under Gaarden „*Louisen-dal*“ hørende Landbrug paa 560 Tdr. Land opdyrket Hedejord, der delvis ogsaa var den unge Brønderieiers Værk. („H. A.“ ³¹/₈ 72). —

Af en helt anden Beskaffenhed var et nyt Foretagende, som i Efteraaret 1871 blev startet af Bagermester *Ole Weirsøe*, nemlig *det første Biskuitbageri*, der var indrettet i nordiske Lande udenfor England. Af Avisens Omtale deraf fremgik det, at Fabrikken var baseret paa en daglig Produktion af ca. 1200 Pund (Dagen regnet til 12 Timer). Det hed derefter i Avisens Artikel:

„Eierens ældste Søn, Fabrikkens nuværende Bestyrer (et ungt Menneske paa 21 Aar) har under et kun 13 Maaneders Ophold i England vidst med en sjelden Snildhed, Dygtighed og Udholdenhed at tilegne sig Hemmelighederne ved Fabrikationen af denne saa bekendte og vidt udbredte engelske Handelsvare“. („H. A.“ ¹⁶/₁₀ 71)*)

Allerede i Januar det følgende Aar havde Firmaet Weirsøe truffet Aftale med en københavnsk Forbindelse om Forhandling af Hobro-Biskuitten og vedkommende Repræsentant havde 20. s. M. arrangeret en Udstilling af Varerne, som fik en anerkendende Omtale i den københavnske Presse. Og paa den nordiske Industriudstilling senere paa Aaret opnaaede Biskuitten „Hæderlig Omtale“. Med ikke uberettiget Stolt-hed paa Byens Vegne noterede Avisen i de følgende Aar ethvert nyt Fremskridt den nye Fabrik gjorde. Saaledes meddeltes den 16. Maj 1874, at Fabrikken havde foretaget forskellige Udvidelser, udfoldede en betydelig Virksomhed,

*) En Familietradition vil vide, at Bager Weirsøe blev sat i Stand til at indrette Fabrikken og lade sin Søn uddanne i Faget i England ved Hjælp af en efter Forholdene betydelig Arv, som tilfaldt hans Kone efter hendes Fader, Avlsbruger *Jens Christiansen* kaldet *Jens Kammerraad*, som var afgaaet ved Døden i 1869. (Meddelt af O. Weirsøes Dattersøn Forfatteren *Cai M. Woel.*)

og at dens Produkter fandt livlig Afsætning i Ind- og Udland, ja, havde endog faaet Broncemedalje paa den aarlige internationale Udstilling i London.

Den samme Bager Weirsøe lod sig dog ikke nøje med de Palmer, som Biskuitfabrikationen indbragte ham. Tværtimod

Bagermester Ole Weirsøe og Hustru Ingrid Sofie, f. Christiansen.

synes de at have opmuntret ham til ny Landvinding paa det industrielle Omraade, thi i Foraaret 1876 anlagde han et *Bomuldsvæveri* i Forbindelse med Biskuitfabrikken, idet han havde opdaget, at hans Dampmaskine meget vel kunde drive Vævemaskiner sammen med Biskuitfabrikationen. Vævestolene, ialt otte, var indført fra England og var beregnet paa en Kapacitet af 50 Alen Lærred pr. Stol daglig. Maskinerne blev opstillet i Slutningen af Februar og en Maa nedstid senere var Væveriet i Gang. Hvorledes det gik med denne Gren af Weirsøes Foretagsomhed, meddelte Avisen intet om senere i Tiaaret. Dog vides det, at Væveriet var i Gang i Febr. det følgende Aar, idet der da indtraf en heftig Ildebrand i Bageriet, i hvilken Anledning det blev berettet, at baade *Biskuitfabrikken og Væveriet blev reddet*. Dog led Weirsøe et betydeligt Tab, skønt han havde forsikret. Ved denne Lejlighed afsløredes det stedlige Brandvæsens Mangler baade med Hensyn til Vandforsyning og

Brandmandskab. At det har været Alvor med Tabet ved Branden, ses paa Skatteligningen for 1878, hvor Weirsøes skattepligtige Indtægt var bleven nedsat til 2000 Kr. og Skatten til 80 Kr. mod henholdsvis 3600 og 150 i 1877. —

I Eftersommeren 1872 skete der en Udvidelse og Reorganisation af den i Hostruphuse beliggende Handskeskindsfabrik, som indtil da var drevet af *Heinrich Walter* for egen Regning, men i Begyndelsen af September 1872 blev Virksomheden betydelig udvidet, idet Grosserer *M. R. Koppel* i Aarhus og Broderen, Garver *R. Koppel* i Hobro „indtraadte som Deltagere i Forretningen, som derefter fik Navnet „*Hobro Handskeskindsfabrik*” med Walter som daglig Leder.“ Avisen, som d. 9. Septbr. bragte Meddelelse herom, udtalte i Tilslutning dertil, at „Walters Dygtighed som Fabrikant og de andre Herrers Anseelse som formaaende og indsigtfulde Mænd er en Borgen for, at den nye Fabrik vil blive drevne med Kraft, og at Udvidelsen vil ske efter en stor og tidssvarende Maalestok.“

Paa dette Sted bør vel ogsaa nævnes *Blaakilde Mølle*, skønt den først paa et senere Tidspunkt fik sin egentlige Betydning. Men i Slutningen af Marts 1873 blev den solgt af sin hidtidige Ejer, *S. Gade*, til Fabrikant *H. R. Lihme*, som i Virkeligheden havde drevet den som Gødningfabrik i flere Aar forud. Men uagtet Produktionen var i Stigning havde Produktet ikke tilsvarende Værdi — som Gødning. Lihme bortforpagtede saa fra Januar 1875 Fabrikken til Grosserer *S. Rée* i Aarhus for et længere Aaremaal, idet dog Ejeren selv overtog Ledelsen. Det foregaaende Aars Produktion var paa 1,1 Mill. Pund, et Tal, som formentlig paa den Tid har imponeret Aarhus-Grossereren og bragt ham til at tro, at der var Penge at tjene her. Det blev dog nok en Skuffelse. Først da Spritfabrikant Sørensen traadte til, kom Fabrikken ind i rentabel Gænge (Smlgn. Hobro Handelsstands Jubilæumsskrift 1927, S. 18.)

Samme Aar, som Weirsøe etablerede sit Bomuldsvæveri aabnede Købmand *Chr. Smith* et *Savværk* i Tilknytning

til sin Tømmerhandel. Smith der, som før nævnt, var gift med en Datter af den afdøde Konsul, og havde haft den med Brænderiet forbundne Købmandsforretning i en Aarrække, i hvilken Tid han havde udvidet Bedriften betydeligt, — afstod i Juli 1870 Kolonial- og Produkthandelen til sin „mangeaarige Medarbejder“ *Anthoñ Lund*, hvorefter Smith selv fortsatte Tømmer- og Jernhandelen. Til denne Virksomhed knyttede han i September 1876 et *Sav- og Høvlværk* fra hvilket han averterede Høvlspaaner meget billigt til Salg. Deraf kan skønnes, at Værket har haft en hel Del at bestille. — — —

Det maa antagelig ogsaa have været i 1876, at Hobro fik Besøg af en engelsk Mølleriejer ved Navn *James Robinson* fra Carlisle, som var her i Landet for at studere dansk Mølleridrift. I Hobro gjorde han Bekendtskab med Mekanikus *Jørgensens* Virksomhed paa *Pillekværnenes* Omraade og bestilte hos ham to saadanne Kværne, som Møllebygger *M. Petersen* i Hobro paatog sig at opstille i den engelske Mølle. I Begyndelsen af Februar 1877 rejste Møllebyggeren til England med de bestilte Kværne, og den 17. Maj s. A. kunde Avisen meddele, at han var vendt tilbage til Byen medbringende følgende Erklæring:

Carlisle, d. 7. Maj 1877.

Hr. *M. Petersen* af Hobro i Danmark.

De af Dem for mig opførte to Maskiner for Rensning af Hvede og Byg er det mig en stor Fornøielse at bevidne, at disse arbejde til min fuldeste Tilfredshed, og tror jeg, at Udfaldet af sammes Brug vil blive efter Ønske, idet jeg nu er istand til at rense selv den ureneste Hvede.

Deres

James Robinson.

Skønt denne Erklæring formelt gjaldt Møllebyggeren, var den i Virkeligheden en endnu kraftigere anbefaling for Mekanikus *Jørgensens* Kværne.

Grundlæggeren af denne Maskinfabrik, *Peter Jørgensen*, døde 2. Aug. 1872 kun 51 Aar gl. efter ca. 25 Aars Virksomhed paa sit specielle Felt i Hobro. Han fik det smukkeste Eftermæle i en

længere Nekrolog i „Hobro Avis“, som sluttede med at meddele, at den afdødes Søn, *Harald Jørgensen*, der havde faaet sin Uddannelse i Kjøbenhavn og i England, var „en i alle Henseender værdig Eiterfølger af Faderen“. H. J. var født 16. Marts 1848 i Hobro.

Endelig sluttede 70ernes Række af industrielle Nydannelser i Hobro med Indretningen af Agent *Bies Bajerskøl-Bryggeri*, hvortil der af Naturen var anvist gode Betingelser

Den yderste Gaard i H. J. Bies Bryggeri og Købmandsgaard efter Pennetegning af Axel Aabrink.

i rigeligt og udmærket Vand, „det bedste i Byen“, og desuden enestaaende let Adgang til at bjerge Is fra Vesterfjord. Efter de 3 Aars Forsøg indrykkede Bie i „Hobro Avis“ for 27. Febr. 1879 følgende:

Avertissement.

Efter at jeg har bygget et Hus til Opbevaring af et stort Kvantum Is, har jeg velbegrundet Forventning om, til enhver Tid af Aaret, at kunne levere Bayersk Øl af bedste Kvalitet.

Jeg tillader mig saaledes at anbefale Bayersk Øl fra mit Bryggeri med Tilføiende, at samme faas paa Flasker hos Hr. M. Møller og N. Petersen samt i min Boutik.

H. J. Bie.

Uindviiede vil maaske synes, at ca. 3 Aar var en lang Prøvetid for Forsøg, til hvis Gennemførelse der fra kompetent Bryggerhold var givet saa gode Anvisninger som Gamle Carlsberg kunde give, men Brygger Bie havde det Princip kun at levere godt Øl, „saa kom Kunderne nok af sig selv“. Derfor maatte Forsøgene være gennemprøvede, inden Produktet blev tilbudt Publikum.

Med Hensyn til *Ishuset* giver Byraadsprotokollen for Mødet d. 4. Septbr. 1878 den Oplysning, at Bie havde søgt Dispensation fra Byggeloven om Lov til at forsyne „et Ishuus, han ønsker at bygge“, med Straatag. Ansøgningen blev „efter de oplyste Omstændigheder“ anbefalet af Raadet.

Avisen, som omtalte denne nye Erobring for Byens Industri, bemærkede, at Bies Bayerskøl „efter Kjenders Mening skal være et saa vellykket Produkt, at det kan staa ved Siden af de fleste hertillands forekommende Sorter af denne moderne Drik“.

— — —

Som man kan skønne af denne korte Oversigt over de erhvervsmæssige Nydannelser i 70erne, var der ogsaa i det gamle Hobro baade Initiativ og Vovemod overfor nye Op-gaver.

Nye Jernbaneplaner.

Efter at den østjydske Længdebane var gennemført, opstod der allerede i 70ernes Begyndelse en sand Jernbane-epidemi ude i Hobros naturlige Opland, og fra en Mængde forskellige Sider og Komiteer rettedes der Henvendelser til Byens Borgere og da navnlig til Byraadet om at tiltræde disse Komiteer og støtte deres Arbejde. I Forbindelse dermed blev der afholdt et Utal af Jernbanemøder, dels i Byen og navnlig i det vestlige Opland, hvor især Beboerne mellem Løgstør og Hobro saa deres Fremtidsskæbne bestemt af, om de fik en Jernbane.

Skønt samtlige Projekter i 70erne faldt til Jorden, skal dog her i Korthed nævnes dem, der satte Sindene i stærkest

Oprør og vakte den største Interesse i Hobro. Thi selv om der jo nok var en vis Mistro til Baneanlæggenes positive Værdi for Byens Næringsliv, saa var der ihvert Fald Enighed om at være paa Vagt overfor Projekter, der ubetinget vilde skade Hobro ved at lede Trafikken udenom Købstaden.

Derfor kan det vistnok siges, at et i 1871 opstaaet Ønske om en Jernbanelinie fra *Arden St.* til *Aggersund* (hvori Kaptajn *Bluhme* paa Nørlund var Hovedmanden), og et andet Projekt fra 1872 for hvilket der navnlig arbejdedes i *Rinds Herred*, og som gik ud paa at faa en Linje fra *Løgstør* til en Station mellem Hobro og Randers (*Sønder Onsild*), vakte stærk Modstand i Byen, hvilket iøvrigt i ikke mindre Grad var Tilfældet med et tredje Projekt s. A., der gik ud paa at lade Løgstørbanen ende ved *Trinderup* (omtrent midtvejs mellem Hobro og Sønder Onsild). Dette tredje Indfald maatte jo nærmest opfattes som ligefremt Drilleri mod Hobro, skønt Ordføreren derfor Proprietær *Spliid*, Povlholm (Blære Sogn), i og for sig ikke kunde have nogen Fordel deraf.

I Hobro synes man at have ventet paa, at de tre konkurrerende Komiteers Planer skulde dø hen af sig selv, men da dette ikke saa ud til at blive til noget, rykkede med et Par Dages Mellemlum i Novbr. 1874 „en Landboer“ og „Flere Hobroanere“ ud med Protester mod Sønder Onsild Linjen og en Appel til Byraadet om nu at tage Affære. Fra Hobroanernes Side blev det fremhævet, at „Samfærdselsmidler altid vil være en Fordel“, men samtidig advarede de imod de Mænd, der hidtil havde arbejdet for Løgstørbanen.

Appellen til Byraadet resulterede i, at Raadet indbød til et offentligt Jernbanemøde i Begyndelsen af Decbr. 1874. Paa Grund af daarligt Vejr kom der kun faa Folk fra Omegnen, men for de tilstedeværende Byboere forklarede Landstingsmand Konsul *Brasch*, at Regeringen aldrig vilde støtte en Plan som den, der gik ud paa at lade Løgstørbanen ende ved Trinderup; der skulde være Endestation enten ved en Købstad eller i en større Stationsby. Paa Mødet valgtes en

Komité bestaaende af Garver *Koppel* og Købmand *S. P. Møller* for Hobro og Pastor *Ottesen* fra Aars, der var kommen til Stede for at tale Aars' Sag.

Paa Foranledning af sidstnævnte Komite afholdtes saa i Begyndelsen af Aaret 1875 et nyt Møde i Aars, hvor Trinderup-Linjen kun fik et Par Stemmer — foruden Propr. *Splids* endnu  n til, medens det langt overvejende Flertal holdt paa Hobro som L gst rbanens Endepunkt. Ved denne Lejlighed valgtes 6 nye Komitemedlemmer, deraf Fabrikant *Jac. Em. Sørensen* for Hobro og de øvrige fem fra Egnen mellem de to Byer.

Imidlertid havde den tidligere valgte 3 Mands Komite ført Forhandlingerne med Tilhængerne af Sønder Onsild Projektet, og paa denne Komites Vegne gjorde Købmand *S. P. Møller* paa et nyt Jernbanem de i April s. A. i Hobro Rede for de førte Forhandling, der var endt med en Overenskomst med Onsild Komiteen. Iøvrigt gav Mødet eenstemmig Tilslutning til en Linje fra Løgstør over *Hannerupgd.* (Stenild Sogn), *Hørby* og „Nordind“ til Hobro. Et Par Dage senere afholdtes Fællesmøde i Aars mellem de to Komiteer, hvor Sønder Onsildplanen definitivt blev skrinlagt.

Endnu skal nævnes yderligere to Måder: det ene af Skatteydere i Hobro, som valgte Valgm nd, der skulde vælge et helt nyt Forretningsudvalg, hvilket skete paa et Jernbanem de i Ulstrup Kro i Maj 1875. Dette Udvalg kom til at bestaa af 11 fremragende Mænd fra de to Byer og de mellemiggende Distrikter, og som Formand og Næstformand heri valgtes henholdsvis Spritfabrikant *Jac. Em. Sørensen* og Sagfører *Joh. Andersen*; altsaa fik Hobro By begge de første Tillidsposter. — — —

Naar man har gennemgaaet alle disse M ders Referater og sammenligner Resultatet deraf med, hvad der skete — eller rettere ikke skete — i de følgende Aar, kan man vanskeligt undgaa at faa Indtryk af, at det for de ledende Mænd i Hobro først og fremmest har været magtpaaliggende at faa kvalt alle de Projekter, der gik ud paa at lede Trafikken

udenom Hobro, hvorimod det slet ingen Hast havde med Gennemførelsen af den sejrende Linje. Thi herefter skete der praktisk talt intet i de følgende Aar. Grunden var vel nok særlig den, at man paa Forhaand vidste, at der ikke var nogensomhelst Udsigt til at faa Regeringen til at interessere sig for den vedtagne Linje, saalænge Staten havde beslaglagt Budgettet til de allerede under Bygning værende Baner og desuden stod overfor Overtagelsen af „Det sjællandske Jernbaneselskab“s Linjer. I hvert Fald fik en Deputation, som i Efteraaret 1880 henvendte sig i Ministeriet med udarbejdede Planer og Kort, netop den Besked.

Men *Moralen* af hele Jernbanerøret i 70ernes første Halvdel var nok nærmere den, at Byens Borgere ikke interesserede sig synderligt for ny Jernbanebygning, formentlig ud fra det mere borgerlige Synspunkt, at man ikke fik flere Baner, uden at der skulde betales Penge til dem, og det kunde altid være et stort Spørgsmaal, om disse kom igen paa anden Maade.

Et karakteristisk Ordskifte i Byraadsmødet d. 5. Febr. 1879 belyser Situationen: Her drøftedes *Jernbaneadressen*, som man omsider fandt at burde indgive til Regeringen, og som derfor burde forsynes med Underskrifter fra Byen. I den Anledning udtalte Forligsmægler *Kjeld Nielsen*, at Adressen ikke havde stort at betyde, selv om den blev dæb- bet med Underskrifter. naar den blev baaret omkring blandt Folk. Men *skulde* den betyde noget, maatte den ligge fremme et Sted til Underskrift. Dertil bemærkede Agent *Bié* tørt: *Jo, men saa faar den jo ingen Underskrifter!* I disse faa Ord ligger ikke blot den Slags Adressers Psykologi i Almindelighed, men Hobro Borgeres Jernbaneinteresse i Særdeleshed paa den Tid.

Byens Forbindelse ad Søvejen.

Var Interessen for Samfærdslen med Omverdenen ad Jernvejen minimal, saa var den desto større, naar det gjaldt Fremme af Forbindelse ad Søvejen. Det var ikke saa meget

— eller rettere slet ikke for at faa flere Kunder trukket til — som af Hensyn til Varetransporten til og fra Byen. I de første Aar efter Jernbanens Aabning kunde det se ud, som om Forsendelserne særlig gik ad Skinnevejen, men Forklaringen derpaa er formentlig især at søge i de Vanskeligheder, som Fjordens Opfyldning med Mudder og Tilsandingen af Indsejlingen fra Kattegat voldte Sejladsen.

Det lader sig næppe paavise, hvor megen Skade disse Mudder- og Sandvandringer har voldt Hobro saavel som Mariager og senere den nyopstaaede By *Hadsund*. En Undersøgelse af Hobro Havnekommissions og senere Havneudvalgs Kopiprotokoller og Brevskaber giver sikkert kun et mangelfuldt Billede af de Kvaler og Bekostninger, der var forbundet med at holde Sejlrenden aaben for Skibe, der ikke var de rene Overfladesvømmere.

Det for Hobro og Mariager fælles Havnevæsen ejede fra tidligere Tid en Muddermaskine, som kaldtes „*Søbaggen*“, der var bygget i 1855 og den Gang havde kostet 10600 Rd. Selv om den nu kun var 15 Aar gl. og ved egen Hjælp kunde holde sig flydende, saa var den i hvert Fald ude af Stand til at løse Opmudringsopgaverne blot nogenlunde tilfredsstillende og Anskaffelsen af en ny Maskine var en kostbar Historie for de to Smaabyer.

„*Søbaggen*“s Opmudringsmaskine blev drevet ved *Hestekraft*, hvorfor Mandskabet, der betjente Indretningen, forpligtede sig til ogsaa udenfor Arbejdstiden at passe Hestene, der var ombord i Maskinen. Man kan vel nok forstille sig de Besværligheder, der var forbundet med at holde en Hestegang i Virksomhed, naar der var en Kende Uro i Farvandet.

I Begyndelsen af Februar 1870 blev Havneudvalgene i Hobro og Mariager derfor enige om at søge „*Søbaggen*“ solgt, for mulig derved at faa Midler til at købe en ny mere tidssvarende Maskine. Avertissementer blev indrykket i begge de daværende Aalborgblade, begge Randersblade, „Aarhus Stiftstidende“, „Nibe Avis“ og „Thisted Amtsavis“, tre Gange i hvert Blad. Men der synes end ikke at være kommen Forespørgsel fra nogen af disse Avisers Opland eller Hjemsteder, hvorimod der fra *Skjelskør* indløb en Skrivelse med Forespørgsel om Maskinens Tilstand og dens Pris. I Havneudvalgets Svar fremhævedes det, at „*Søbaggen*“ havde gjort

god Nytte i selve Fjorden, og man ønskede den solgt, fordi der ikke kunde ventes Opmudring i selve Fjorden, og fordi den ikke egnede sig for rum Sø. Med Hensyn til Prisen var man forberedt paa et betydeligt Tab — over Halvdelen af Anskaffessummen. I den videre Forhandling med Skjelskør tilbød Udvalget den 21. April 1871 „Søbakken“ med Tilbehør for 2000 Rd., men saa skulde Køberen selv bекoste Kalfaltring og Tjæring. Da Skjelskør nogen Tid efter forlangte Maskinen leveret „i arbejdsdygtig Stand“, erklærede Hobro, at det kunde man ikke inlade sig paa. Derimod vilde Maskine og Pramme kunne sættes i „sødygtig“ Stand og bugseres til Skjelskør, men saa vilde Prisen næppe blive under 3500 Rd.

Dermed endte Forhandlingerne — Skjelskør trak sig klogeligt tilbage — og „Søbaggen“ blev, hvor den var — i Hobro — i det følgende Aar. I Maj 1872 ansøgte Havneudvalgene Indenrigsministeriet om Tilladelse til at sælge Maskinen ved offentlig Auktion, da den var „meget slidt“, „i Bunden i høj Grad gennemboret af Orm“ og „aldeles uhen-sigtsmæssig at anvende større Reparation paa“, desuden havde man ingen Forventning om at faa den solgt „endog til en meget ringe Pris“. Man forventede derimod ved Auktion at blive af med den til Indtægt for den fælles Havnekasse.

Ministeriet gav Tilladelsen, og Auktionen holdtes 24. Oktbr. s. A., men der blev kun budt 384 Rd. for hele Redeligheden, et Bud som Udvalget forkastede i Haab om bedre Pris underhaanden. Det lykkedes ogsaa forsaavidt som Jernstøber *Jørgensen* bød 620 Rd. for samtlige Jerndeale, heri indbefattet Ballastjernet, som han iøvrigt forud havde købt for 260 Rd. Skroget laa endnu derefter og flød i Havnen, og dets Endeligt oplyses ikke i de bevarede Papirer. En Tid var der Planer om at lade det slæbe ud til Als Odde, hvor Lodsén tænkte at bruge det til et Brohoved, naar det blev fyldt med Cement, men det synes at være opgivet af en eller anden Grund. — — —

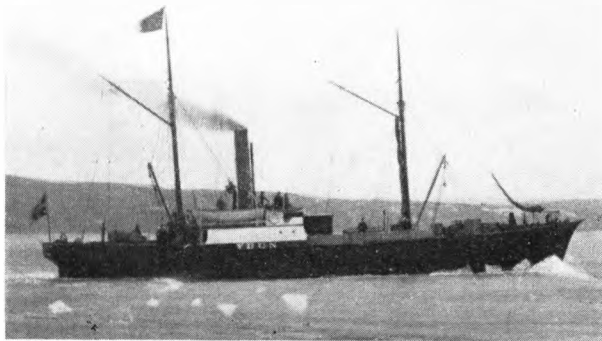
Affæren med „Søbaggen“ giver kun et lille Indblik i de Vanskeligheder, Havnevæsenet havde med at holde Sejladsen til Byen fri. Efter at man havde opgivet at bringe noget ud af den forældede Maskine, maatte man leje sig frem hos Nabobyerne indtil Udvalgene i 1876 fandt det paatrængende nødvendigt at anskaffe sig en Dampmuddermaskine. Den

blev bygget i Haderslev for Penge, som maatte rejses ved Laan, vistnok væsentligst i Hobro Sparekasse mod begge Købstæders kommunale Garanti.

Ved denne som ved tidligere Lejligheder, naar der skulde *lejes* Muddermaskiner, ses det, i hvor høj Grad Byen savnede teknisk Assistance. Havneudvalget i Hobro bestod af Byraadsmedlemmerne Købmand *Chr. Smith* og Mægler *Genefke* (ogsaa titl. Købmand), hvortil endvidere var valgt Købmand *D. Friis* som eneste Repræsentant for stedlige Importørinteresser, og endelig var *Borgmesteren* Udvalgets Formand. Dette Udvalg skulde imidlertid i fælles Anliggender forhandle med Udvalget i Mariager, hvor man var ligesaa blank paa Teknikere. Saavidt det kan ses af den bevarede Korrespondance var Udvalgene derfor fra Indenrigsministeriet bleven anbefalet at søge Forbindelse med den i 1876 ansatte Fjordinspektør i Randers, Kammerraad (eller Kammerassessor) *H. Bruhn*, (som ogsaa til Tider virkede i Grenaa Havn) og med hvem der er bevaret en omfangsrig Brevveksling, hvoraf det med stor Tydelighed fremgaar, at Udvalgene i de to Byer praktisk talt maatte overlade denne Mand at disponere paa deres Vegne. Men det skal tilføjes, at Assessoren aabenbart har fortjent den Tillid, der blev ham vist, thi Udvalgenes Breve giver stærke og uforbeholdne Udtryk for deres Anerkendelse og Taknemlighed for Assistanzen. — — —

Ved Overgangen fra 60erne til 70erne havde et Rederi i Randers, Brødrene *Petersen*, opretholdt en Skibsforbindelse mellem Hobro og Kjøbenhavn, men af en eller anden Grund nedlagde de Ruten, og i nogle Aar var Byen henvist til at benytte tre Købmænds private Jagter, hvoraf den ene tilhørte Købmand *Friis* i Hobro og sejlede hver 10—12 Dag fra Kjøbenhavn. Derudover var man henvist til at benytte Skibsforbindelsen mellem Randers eller Aarhus til Hovedstaden med den dermed forbundne Omladning fra eller til Jernbanen i de to Byer — Forhold, som jo ikke kunde være tilfredsstillende for Byens Forretningsdrivende.

Det vakte derfor stor Glæde i Byen, da „*Det forenede Dampskibsselskab*”s Driftsinspektør i Randers, Kaptajn *Paul Petersen*, under 27. Januar 1873 tilskrev Hobro Havneudvalg, at Selskabet „fra Foraarets Begyndelse“, agtede at etablere en ugentlig Dampskibsfart paa Hobro, anløbende

Dampskibet „Ydun“.

Mariager og Hadsund. I denne Anledning udbad man sig anvist Anlægsplads og Plads til Opførelse af Vareskur, idet Selskabet vilde sætte Pris paa at faa samme Plads, som Brødrene Petersens Skibe tidligere havde benyttet.

I samme Anledning sendte Købmand *S. P. Møller* Havneudvalget en Skrivelse med Henstilling om at lægge Pakhuset (Vareskuret) saa nær Kajen, at Losning og Ladning kunde foregaa under Tag ligesom paa Jernbanestationen, for at Varerne ikke skulde tage Skade i ugunstigt Vejr.

Det vil af disse Henstillinger skønnes, at man først og fremmest imødesaa den nye Ruteforbindelse med Interesse ud fra Synspunktet *Varetrafik*, medens der slet ikke tænktes paa eller taltes om Personbefordringen.

Den bebudede Skibrute aabnedes allerede d. 8. Marts, altsaa endnu inden Almanakkens „Foraar“ var traadt i Kraft. Den nævnte Dag lagde Dampskibet „Ydun“ til ved Kajen

i Hobro, og det maa formodes, at det er bleven modtaget af alle de ledige Tilskuere, Byen paa dette Tidspunkt kunde stille paa Benene. Derom bemærkede Avisen dog intet, hvorimod der berettes om, hvorledes Begivenheden fejredes ved en selskabelig Sammenkomst paa *Møllers* Gæstgivergaard. Det fremhæves, at der her var „fuldt Hus“ og herskede en „animeret Stemning“. Til Festen var indbudt „Ydun“s Fører, Kaptajn *Hansen* og Selskabets Driftsinspektør Kaptajnerne *Paul* og *Jens Petersen* i Randers.

Dermed var altsaa den direkte ugentlige Forbindelse med Hovedstaden, som Byen havde savnet i tre Aar, oprettet og med de Afbrydelser, som fulgte med Indløbets Tilsanding og Sejlrendens Tilmudring, er den fortsat siden da. Halvfjerdserne oplevede dog flere alvorlige og ret langvarige Standsninger af Ruten. Den værste Standsning var vistnok den, der indtraf i Begyndelsen af August 1876, altsaa et helt Aar før de to Byer havde erhvervet deres nye Dampmuddermaskine. Da var det Sejlrenden ind gennem Fjorden, som var bleven saa tilmudret, at Kjøbenhavnsdamperen maatte aflyse Farten i en hel Maaned, medens den af Randers lejede Muddermaskine igen gjorde Renden passabel. Derudover havde Havneudvalgene idelig Kvaler med Tilsandingen af Indløbet til Fjorden, som navnlig ved Østenstorm tvang Damperne til at ligge underdrejet og vente paa Havblik. Men disse Forhold er jo som bekendt endnu ikke bleven „Historie“.

Skattebyrderne.

Medens de omtalte trafikale Forbindelser med Omverdenen var af livsvigtig Betydning for Forretninglivet — hvilket altsaa navnlig gjaldt Skibsfarten, — saa var der indtil et andet Forhold af ikke mindre Vigtighed, nemlig Erhvervslivets Belastning gennem *Skatteudskrivningen*.

Det er i det foregaaende omtalt, hvorledes Bystyret førte en endogsaa i de mindste Ting gennemført sparsomme-

lig Politik. Men der var jo Udgifter, som Kommunen skulde afholde, og hvortil Borgerne blev paalignet Skatter i Forhold til deres „Formue og Lejlighed“, som de personlige Skatter den Gang betegnedes.

Hvert Aar i Begyndelsen af December Maaned, naar „Ligningen“ var lagt efter Vedtagelsen af Budgettet for det følgende Aar, offentliggjorde Avisen en Liste over de Skatteydere, som betalte over en vis aarlig Ydelse, i Regelen over 28 Kr., og samtidig fik man angivet Størrelsen af det Beløb, hvortil Byens valgte Ligningsmænd havde „anslaaet“ de respektive Borgeres Aarsindtægt.

Systemet, som var ens for Byerne og Landdistrikterne, før de nugældende Selvangivelser blev indført, virkede omkring i Landsognene i udpræget Grad til at fremme Befolkningens Tarvelighed i den Levevis, som udadtil kunde iagttages og kontrolleres. Den almindelige Mand vaagede nøje over, at ikke nogen Art af Luksustilbøjelighed blev kendt af det Sogneraad, som hvert Aar „lagde Ligningen“. Man ræsonnerede nemlig som saa, at hvis det blev kendt blandt disse Folk, at man „tillod“ sig dette eller hint, som kunde spares, saa vilde det betyde, at vedkommende ogsaa havde Raad til at betale mere i Skat.

Hvorvidt den samme Anskuelse og Optræden ogsaa var gældende blandt Købstadboere er maaske mindre afgjort, idet der indenfor Byernes Forretningsverden kom et andet Moment i Betragtning, der ikke havde Gyldighed paa Landet, nemlig Hensynet den „Kredit“, Forretningsmanden ønskede at nyde blandt sine Omgivelser, og som meget vel i nogen Grad kunde være betinget af, at vedkommende ikke udviste nogen paafaldende Tarvelighed i ydre Fremtræden, men snarere lod skinne igennem, at her var „ingen smalle Steder“. Desuden kan man neppe helt se bort fra, at der kunde være en vis behagelig Fornemmelse forbunden med Bevidstheden om, at ens Navn stod i Avisen blandt Byens højstbeskattede.

Et Indicium med Hensyn til sidstnævnte Moment er

den Omstændighed, at Byraadsprotokollens Omtale af de indsendte Skatteklager fra Hobro Borgere kun i ganske faa Tilfælde gælder de højstbeskattede — og slet ikke nogen af dem, der befandt sig paa de allerøverste Trin, altsaa heller ikke fra Købmandsklassen — hvorimod Klagernes overvej-

Adelgade i 70erne.

ende Flertal stammede fra Mellemklassen, som ingen honnet Ambition nærede i den Henseende. Det nævnte enkelte Tilfælde gælder selve Borgmesteren, som nærmest protesterede mod den Skat, han blev sat i. Han havde jo ingen Interesse i „Kredit“.

Hvorledes Ligningsmændene kom til det Resultat de naaede, angaaende de enkelte Borgeres Aarsindtægt, er det vanskeligt at have nogen Mening om. For at være nogenlunde retfærdig i Overslaget, krævedes der jo et omfattende Kendskab til en lang Række Faktorer, der maatte tages i Betragtning: Forretningens Tilstand og Trivsel. Indehaverens økonomiske Forhold, hans Gældsforpligtelser, Formuesforhold, eventuelle Arv eller Tab ved Kautitioner eller Ildebrand o. s. v. endvidere Familjeforhold, Børneantal, Sygdom i Hjemmet eller Forsørgerpligter overfor syge Børn eller gamle Forældre, Dødsfald i Huset (hvoraf især en Hustrus Død

satte Skatteevnen betydeligt ned for det følgende Aar), og endelig adskillige andre særlige Omstændigheder vedrørende den enkelte Borgers Skatteevne.

Et Gennemsyn af 70ernes Skattelister, saaledes som de gennem Avisens aarlige Offentligørelser ser ud, afspejler paa forskellig Maade Erhvervslivets Vilkaar og Borgernes private Forhold som Skatteydere.

Højest paa Stigen stod i de første Aar af 70erne Lands-tingsmand, Brænderiejer, Konsul *N. E. Brasch* med en „anslaaet“ Aarsindtægt paa fra 5600 Rd. for 1870 og et Skattebeløb paa 392 Rd. stigende til 6500 Rd. i 1874 (det sidste Aar Rigsdalermønten anvendtes) med 400 Rd. i Skattebeløb. Derefter gik man over til Kronemønt, og Brasch begyndte saa 1875 med 15000 Kr. Aarsindtægt og en tilsvarende Skat paa 900 Kr., hvorefter Indtægten steg gennem 18000 de følgende Aar til 20000 Kr. i 1879 med Skattebeløbet 1200 Kr. Efter ham fulgte hans Kollega den anden Brænderiejer i Byen *Jac. Em. Sørensen*, som for 1870 begyndte med en Indtægt paa 4000 Rd. (200), i 1874 6000 (375) men fra 1875 til 1879 naaede op paa nøjagtig samme Indtægt som Brasch og følgelig ogsaa betalte samme Skat.

Men bemærkelsesværdigt er det at notere, at *paa intet Tidspunkt i Tiaaret betalte de to Mænd, der sad med Byens største Indtægter, mere end 6 pCt. i Skat af deres Indtægt.*

Deraf følger umiddelbart, at ingen af de andre Skatteydere naaede op paa samme Skatteprocent. De, der kom Brændeovnsbrænderne nærmest, var Borgmesteren, Byfoged *Christensen* og Sparekassebogholder *Kehlet*, som begge i 1879 svarede 5,6 pCt. af henholdsvis 8500 og 4000 Kr. i Aarsindtægt. Det skal dog tilføjes, at Købmand *A. Bie* i 1879 var bleven sat op til 5,7 pCt. efter de foregaaende Aar at have staaet paa lige Fod med Borgmesteren og Bogholderen. Af denne Skatteprocent kan man læse sig til de tre Borgeres økonomiske Forhold: ingen af dem havde Forsørgerpligter overfor andre end Hustruen.

For de øvrige Købmænds Vedkommende er Aarsindtægterne i 70erne svingende mellem 1000 og 3300 Rd. (1874) og fra 1800 til 7000 Kr. (i 1879) hvortil svarede en Skatteydelse (i 1879) paa mellem 3,7 og 5,5 pCt. Dog var der et Par mindre Handlende med Købmandstitel, som ikke naaede højere i Indtægt end 6—800 Rd., men de forsvandt temmeligt hurtigt af Skattelisten.

Med Hensyn til Haandværkerne stod deres Skattebyrde i Forhold til deres mindre Indtægter. I 1874 laa deres Indtægter — bortset fra en enkelt Undtagelse — mellem 550 og 1000 Rd., hvoraf svarede Skatter paa mellem 16 og 42 Rd. Den enkelte Undtagelse var Bager *O. Weirsøe*, som stod øverst paa Haandværkernes Skatliste med en Aarsindtægt paa 1600 Rd. (Det var paa den Tid, hans Kiksfabrik blomstrede op). — Fem Aar senere laa Indtægterne mellem 1200 og 3000 Kr. med Skatteprocenter mellem 2,5 og 4,5. Ogsaa i dette Aar var der en Undtagelse i Spidsen, nemlig Farver *O. M. Lund* med 4000 i Aarsindtægt og 5 pCt. i Skat. (Bager Weirsøe havde da lidt saa store Tab ved en Ildebrand i Bageriet, at han var kommen helt ned paa 2000 Kr. i Indtægt og 2,5 pCt. i Skat og i det følgende Aar blev hans Indtægt yderligere nedsat til 1200).

Hvorvidt disse Indtægtansættelser nu ogsaa svarede til de virkelige Indkomster kan vel næppe oplyses, men man maa i hvert Fald sige, at Skatterne ikke i 70erne kunde virke tyngende paa Erhvervslevet, i hvert Fald ikke i Forhold til de Beskatningsforhold, Nutiden kender.

Sundhedsforhold og Sygepleje.

Det nye Sygehus af 1880.

Hobro havde en Sundhedskommission, der bestod af Politimesteren, Distriktslægen og et af Byraadet udpeget tredje Medlem, men dels synes den ikke at have haft ubetinget Myndighed til at optræde overfor Borgerrepræsentation og Byraad, dels ser det ikke ud til, at den i alle Sager har været særlig energisk. Dertil kom vel ogsaa, at Sundhedsforanstaltninger kostede Penge, og dem skulde der spares paa, og endelig viser alle Udtalelser fra Samtiden, at Sundhedstilstanden i Byen gennem mange Aar havde været ret tilfredsstillende, trods alle Mangler ved den offentlige Hygiejne.

Eksempelvis kan nævnes, at *Dorthea Thomsen* havde sagt paa den sidste Side i sine „Optegnelser om Hobro“, at i det lange Tidsrum, hun havde kendt Byen, havde den „ikke været hjemsøgt af nogen Epidemi eller saakaldet smitsom Sygdom“. Og naar undtages et Par ikke særlig omfattende Epidemier af Tyfus og tyfoid Feber i henholdsvis 1871 og 1875 gik Distriktslæge *Magnus'* Beretninger om Byens Sundhedstilstand ud paa, at den var „særdeles god“ (1872), „endnu bedre“ (1873), og hvor der havde været Tale om mindre tilfredsstillende Forhold havde disse aldrig haft en saa ondartet Karakter, at de kunde virke skræmmende paa Byraadets Bevillingsmyndighed.

Alligevel var der paa flere Punkter Misfornøjelse blandt Borgerne med de Tilstande, som taaltes af Sundhedskommissionen. Det eneste Sted, hvor Klager over Forholdene kunde

komme til Udtryk, var jo „Hobro Avis“, og Redaktør *Johansen* synes ogsaa at have haft Sympati for Bestræbelser, der gik ud paa at skabe bedre hygiejniske Forhold, thi han gav beredvillig Palds for selv anonyme Indlæg af den Art Kritik.

Gammelt Billede af Vestergade.
Bygningen længst til venstre var Fattiggaard
og Sygehus.

Saaledes fandtes i Nummeret for 3. Aug. 1870 under Overskriften *Indsendt* en Appel til — „den ærede Sundhedskommission (dersom der forøvrigt findes en saadan her i Byen)“ om — under den indtraadte stærke Varme — „at gøre sig lidt bekendt med det Svineri, der hersker

rundt omkring her i Byen“. Indsenderen henleder særlig Opmærksomheden paa „Svinestierne, som med eller uden Tilladelse findes midt i Byen“, hvad der bevirker, at Naboerne ikke kan lukke deres Vinduer op uden at faa „hele Huset forpestet.“

Godt et Aar efter (2. September 1871) rykkede *Dorthea Thomsen* i Marken med et Indlæg, der maaske kan opfattes som et Vidnesbyrd om, at Klagen over Svinestierne havde hjulpet, idet hun udtaler sin Anerkendelse af Sundhedskommissionens „vaagne Øje“ for Orden og Renlighed ude og inde. Men samtidig klager hun over Byens Mangel paa Ligkapel, der bevirkede, at Folk, der var døde af smitsom Sygdom, maa „blive liggende flere Dage i Hjemmet“, „hvorfra Ligdunsten forplanter sig over hele Huset“. Hun mente derfor, at denne Sag fortjente „alvorlig Overvejelse.“

I samme Nummer klagede „En Skatteyder“ over „den ulidelige Stank“, der opstiger fra „den Rende, der løber gennem Skibsgaden“ og anbefalede Sundhedskommissionen

at „kigge lidt ned i den Rende“. Dagen før havde imidlertid — uden at hverken de to Indsendere eller Bladets Redaktør havde vidst noget derom — Byraadet holdt Møde sammen med Sundhedskommissionen, hvoraf den konstituerede Distriktslæge *Magnus* var til Stede. Derimod havde ikke mindre end 4 (fire) af Byraadsmedlemmerne meldt Forfald, nemlig Købmændene Bie og Smith, Fabrikant K. Nielsen og Garver Koppel. Tilbage af Byraadet var foruden Borgmesteren Smed Farsøe, Jernstøber Jørgensen og Mægler Genefke. Forhandlingsprotokollen indeholder om Mødet følgende:

„Formanden fremlagde et Udkast til en Bekendtgørelse angaaende Foranstaltninger til Fremme af den offentlige Reenlighed og de til Sundhedstilstandens Fremme i det Hele givne Forskrifter.

De Tilstædeværende samstemmede i Udkastet og vare villige til at deltage i Eftersynet, idet Byen fordeles mellem Medlemmer som den 2den Juli 1866 vedtaget.

Det vedtoges endvidere at indrette et Locale af Fattighuset til Brug for Sygehuset*.

Den nævnte Vedtagelse af 2. Juli 1866 var sket paa et lignende Fællesmøde, hvori ogsaa havde deltaget Karantænekommissionen, og var nærmest foranlediget af Frygten for Kolera-Smitte, i hvilken Forbindelse man havde vedtaget at indrette et „Receptionslokale“ — formentlig for de til Byen ankommende Søfolk, — og samtidig havde man vedtaget at „undergive Byen et stadigt Eftersyn i sanitair Henseende“, under hvilket Byen deltes i 6 Distrikter, der hver var under Kontrol af et Byraadsmedlem og en anden dertil udpeget Borger. Som naturligt var, havde Formanden — som boede paa Havnevejen — faaet Skibsgade og de Øst derfor liggende Bygninger til sit Distrikt. Han havde dog altsaa ikke fundet noget at bemærke til „den ulidelig Stank“ fra denne Gades Rende.

I hvor høj Grad dette „stadige Eftersyn“ førte til videregaaende effektive Reformer har Byraadsprotokollen ingen anden Efterretning om end den, at Raadet i Mødet d. 1. Juli 1874 vedtog at lade indrette et Pissoir ved Sprøjtehuset. —

I det ovenfor omtalte Fællesmøde d. 1. Septbr. 1871, hvori Læge *Magnus* deltog som konst. Distriktslæge, finder vi den første beskedne Begyndelse til den Kampagne, Magnus førte gennem 9 Aar for at faa Byen skaffet et nyt Sygehus. Gennem Vedtagelsen af at tage et Rum fra Fattighusets Omraade og lægge det til Sygehusets, opnaede han indenfor de givne Rammer at faa lidt mere Plads at raade over til Patienterne.

Som kort omtalt tidligere var Sygehus og Fattighus under samme Tag i en primitiv et-Etages Bygning i det daværende Gl. Baggers. I sine Erindringer har Magnus givet en Beskrivelse af Bygningens ejendommelige Beskaffenhed og bl. a. fortalt, hvorledes man for at skaffe mere Luftrum i Sygestuerne havde muret et Stykke ovenpaa Ydermure og Skillorum, men skraat ind i Stuerne for ikke at skulle bygge Taget om. Loftet kom derved noget højere op, men de oprindelige Loftsbjælker blev uforandrede og laa saaledes frit i Luften.

Magnus' Beskrivelse suppleres af Fortegnelsen over Landets Sygehuse og deres Tilstand i „Den danske Lægestand“ 4. Udg. 1872, hvori det oplyses, at Hobro Sygehus var oprettet 1847 af Kommunen i den ene Ende af Byens Fattighus, med hvilket det havde Økonomi tilfælles. Reglementet var fra 15. Juli 1856. Der var ialt 12 Senge fordelt paa 5 Fællestuer a 2 og 3 Senge med ca. 350 Kbf. Luft pr. Seng. Ventilation kunde kun skaffes gennem alm. Vinduer, der aabnedes udad, Opvarmning skete ved alm. Kakkelovne for Træ og Tørv, Belysningen besørgedes af Tællelys. Under Rubrikken „Latrinsystemet“ staar: „Simple Natskrin“. Der fandtes 1 (et) Kar til varmt Bad. Det aarlige Antal Sygedage var i Gennemsnit for Femaaret 1865—69 106. Der fandtes en Ligstue, og for Tyfuspatienter var der et særligt Lokale. Derimod hverken Eneværelser eller Celler for Sindsyge. Betalingen for udenbys Patienter var 48 Skill. for Indenbys 40 Skill. Sygehuslægen var Stedets Distriktslæge, som ikke oppebar særligt Honorar som Læge, hvorimod han af privat indlagte Patienter havde Ret til „Honorar efter Overenskomst“. Byens

andre Læger kunde indlægge og behandle Patienter der.

Det var nu saaledes, at Distriktslæge-Området (Hobro By samt 17 Sogne i Aalborg Amt, 10 Sogne i Viborg Amt og 6 Sogne i Randers Amt) omfattede i 1870 ca. 17,000 Mennesker, og at der blandt disse jævnlig indtraf Sygdomme, som paa Grund af Smittefare*) nødvendigvis maatte behandles paa Sygehus, saa det er forstaaeligt, at de stedlige Sygehusforhold var ganske utilstrækkelige — og mindst af alt tidssvarende. Det blev da særlig paa dette Punkt den nye Distriktslæge satte ind.

Med Hensyn til Distriktslæge Magnus Levned maa henvises til hans interessante og livfulde Erindringsbog „En gammel Læges Liv og Oplevelser“, som han skrev, da han var 96 Aar, og som udkom i 1920. Her skal da kun meddeles de korte biografiske Data:

Herman Rudolph Sophus Julius Magnus blev født d. 2. April 1824 i Slagelse som Søn af Bogtrykker, Redaktør af „Den vestsjællandske Avis“ (Opriindelsen til „Sorø Amtstidende“) Peter Magnus og dennes 2. Hustru Sophie David. Han blev Student i 1844 fra Slagelse, konst. Underlæge i Hæren 1849—50, Koleralæge 1853, fik medicinsk Eksamen i 1853 med I. Karakter, og var Kandidat paa Frederiks Hospital til Febr. 1854, da han rejste til Hobro og der nedsatte sig som praktiserende Læge.

Her i Hobro var han konst. Distriktslæge i 1859 og fra 1869 til Efteraaret 1904 Jernbanelæge, udnævntes 1871 til Distriktslæge og Læge ved Sygehuset samt fra 1880 Læge ved det nye Sygehus, han fik oprettet, og som officielt betegnes Amtsygehuset.

Distriktslæge Magnus.

*) Ved Gennemsyn af den Kopiprotokol Magnus begyndte at føre, straks han var udnævnt til Distriktslæge, ses det, at Syfilis og Tyfus var de mest almindelige Aarsager til Indlæggelse paa Sygehuset for Landdistrikts Vedkommende.

I 1882 var han Medstifter af Distriktslægeforeningen og dennes Formand fra Stiftelsen til 1906, derefter dens Æresmedlem. Desuden Formand for jydsk-fynsk Jernbanelægeforening fra Juli 1896 til Efteraaret 1904 og Medstifter af Lægernes Sygekasse i 1873.

I 1887 udnævntes han til Ridder af Dbg., 1900 til Dannebrogsmænd, og da han efter 50 Aars Lægegering tog sin Afsked i 1904, fik han Titel af Etatsraad.

I 1855 var han i Hammer i Vendsyssel bleven gift med *Anna Cathrine Marie Garben*, Datter af Rebslager Martin G. i Aalborg.

I 1920 gik han i Spidsen for det saakaldte Folketog til Amalienborg i Anledning af den da herskende Bevægelse i Hovedstaden for at faa Flensborg med til Danmark. I Slutningen af sin Erindringsbog er han fotograferet, medens han fra Soklen paa Frederik VII.s Rytterstatue taler til Processionen paa Vejen til Kongen.

Magnus døde 17. Decbr 1920 i Kjøbenhavn.

— — —

Den nye Distriktslæges første Opgave paa Sygeplejereformens Omraade gik altsaa ud paa at skaffe et nyt Sygehus til Veje. —

„Saa snart jeg fandt Tidspunktet passende“ — skriver han i sine Erindringer — tog han fat paa Sygehussagen, og dette Tidspunkt indtraf allerede i Decbr. s. A., thi i Byraadets Møde d. 18. Decbr. forelaa der en Skrivelse fra den nye Distriktslæge desangaaende, dog kun om „Forberedende Foranstaltninger“. I Protokollen indførte Borgmesteren, hvilken Stilling Byraadet indtog, nemlig at man „samtykkede i, at der blev gjort indledende Skridt til en forbedret Indretning af Sygehuset eller et helt nyt“, at man „vil være tilbøjelig til at bevilge Tilskud dertil under Forudsætning af, at der ogsaa fra de deri interesserede 3 Amters Vedkommende ydes Tilskud dertil“. — Det praktiske Resultat af Mødet blev, at der bevilgedes 50 Rd. til Udarbejdelse af foreløbig Tegning og Overslag, og at Borgmesteren og Jernstøber *Jørgensen* valgtes til paa Byraadets Vegne at forhandle med Distriktslægen og „eventuelle Delegerede“ fra de 3 Amtsråd.

Det kunde være fristende i alle de enkelte Faser af de følgende Aars Kampagne at citere udførligt — forsaavidt

Aktstykkerne foreligger — Distriktslægens Korrespondance og Indberetninger om Sygehussagens trølsomme Gang gennem de fire offentlige Myndigheder. Men da dette vilde tage en uforholdsmæssig stor Plads i dette Arbejde, maa vi indskrænke os til i stærkt sammentrængt Form at gengive de mere væsentlige Afsnit.

I Magnus' Erindringer fremhæver han — sikkert med Rette — den Støtte han fik fra Justitsraad *Christensen* som Borgmester i Hobro. Det ses da ogsaa af Lægens Kopiprotokol for 17. Febr. 1875, at de Delegerede fra Hobro allerede 27. April 1872 havde opfordret Amtsraadene til at vælge Delegerede. Randers sagde nej under 28. Maj og den 4. Juni kom Afslag fra Aalborg. Hvorledes Byraadet har modtaget Meddelelsen herom, kan ikke paavises, men da Byen i Begyndelsen af 70erne, som før omtalt, havde visse økonomiske Vanskeligheder, er det sandsynligt, at adskillige af Medlemmerne græd tørre Taarer over Distriktslægens Modgang. Og desuden ses det i Magnus' Medicinalberetning for 1875 til Stiftsfysikus *Chr. Weis* i Aarhus, at Sagen havde mødt Modstand „baade hos Byraadet og hos Amtsraadene“.

I de første fire Aar af Magnus' Distriktslægetid skete der faktisk ingen Ting ud over, at Lægen til Mødet d. 3. Febr. 75 paany foreslog, at der udarbejdedes en Tegning til Sygehuset, og at der dertil bevilgedes indtil 100 Kr. Byraadet henviste ham til at forhandle med de to Delegerede fra Raadet.

Hen paa Efteraaret s. A. indgik Magnus med et Andragende til Raadet om nogle Forbedringer ved det gl. Sygehus, og man skyndte sig at bevilge „en Klokkestreng og et Par Klosetter“.

Først fra Begyndelsen af 1876 tog Distriktslægen fat paany, idet han, som han skrev i sin Beretning til Weis mente, at Udsigterne „maaske for Tiden stille sig lidt gunstigere.“ — Under 17. Febr. sendte han Aalborg Amtsraad en kraftig Opfordring til paany at tage Spørgsmaalet under Overvejelse, idet han sagligt og klart paaviste, at et godt

Sygehus i Hobro vilde være „et stort Gode, ja næsten en uafviselig Fordring“ for den sydlige Del af Aalborg Amt.

I Juli s. A. henstiller han til Fysikus *Weis* i Aarhus, om han ikke kunde finde Anledning til at „udøve nogen Pression“ paa Randers Amt, der hidtil havde været uvillig til at støtte Sagen pekuniært, fordi man der gik ud fra, at det var tilstrækkeligt med Sygehuse i Randers og Mariager — *„ret som om Syge var en Vare, der uden Skade kunde forsendes“*, tilføjede Magnus spydigt.*)

Samme Dag skrev han en lignende Anmodning til Stiftsfysikus i Viborg *N. J. Bentsen*, — „et Tryk paa Amtet vil sikkert ikke være uden gavnlig Virkning“.

I Februar 1877 oplyser han i sin Beretning til Stiftsfysikus i Aarhus, at Sygehussagen nu var fremmet saa vidt, at alle fire kommunale Autoriteter havde valgt Delegerede til en Forhandling — „dog smigrer jeg mig ikke med, at Sagen lader sig let gennemføre, i ethvert Tilfælde neppe hurtigt“.

Aaret efter hedder det i Beretningen til samme Fysikat: „Sygehussagen . . . har hidtil faaet særdeles god Fremgang, saa at der er Udsigt til, at der til Efteraaret eller senest til Foraaret kan tages fat paa Bygningen . . . men Sagen lader sig ikke saa let bringe i Orden, da der skal underhandles med 4 kommunale Autoriteter.“ — — —

Det maa vist være omtrent paa dette Stadium, at Magnus i sine Erindringer sammenfattede Situationen i følgende Linjer:

„ . . . der kunde ikke være Tale om at lade Sagen falde. Ethvert Amsraadsmedlem, jeg traf paa min Vej tog jeg under privat Behandling. Endelig kom Sagen saa vidt, at der blev valgt Delegerede fra alle 4 Autoriteter, og et Møde blev afholdt; men det blev saa slet sat i Scene, at det førte til intet“.

*) Naar Magnus i sine Erindringer S. 112 skriver, at han kunde anse Randers Amt for sikkert, beror det altsaa paa en Fejlhuskning.

Men man havde taget helt forkert Maal af Distriktslæge Magnus, hvis man havde troet, at han gav op paa Grund af Modstand. Tværtimod opflammedes hans Energi derved yderligere.

Der findes ingen Efterretning bevaret om, hvem der havde sat det mislykkede Delegeretmøde i Scene, — sandsynligvis har det været en af Amtmændene, — men Magnus var ihvert Fald bleven klar over, at det ikke gik paa den Maade, og han greb da til det heller ikke den Gang ukendte Mittel at invitere de Delegerede til Frokost forud for deres næste Møde. Det hedder i Erindringerne:

„ . . . men da tog jeg Sagen i min Haand og indbød Her-
rerne til en Frokost hos mig inden Mødet, hvad i høj Grad hjalp
paa Stemningen.

Da Mødet var sat, tog straks den Delegerede fra Viborg,
Stiftamtmand, Baron *Rosenkrantz*, Ordet og gik ud fra, at et nyt
Sygehus i Hobro var en given Sag, her drejede det sig kun om,
hvorledes Udgifterne skulde fordeles“.

Paa den Tid kunde der indenfor de fire offentlige Myndigheder vanskelig findes en Mand, der havde større Autoritet end den Viborg Stiftamtmand, og da han havde sagt god for Projektet, var der heller ikke længere Tale om Opposition — heller ikke, da Sagen gik til Afstemning omkring i Raadenes Plenarforsamlinger. Da saa Hobro Byraad stillede gratis Byggeplads til Raadighed var — som Magnus siger — „Sagen fuldstændig i Orden“.

Men han havde heller ikke sparet paa Ulejlighed og Anstrengelser. Endnu tilsidst, da Sygehuset var vedtaget, rejste han til Aarhus for sammen med Arkitekten, Løjtnant *Arboe*, at gennemgaa Tegningerne i Enkeltheder, og da han kom tilbage — d. 28. Marts 1878 — satte han sig hen og skrev et Brev til Stiftsfysikus *Weis*, hvis Bistand han paa-kaldte til hurtig Fremme af Sagen for det Tilfældes Skyld, at Sundhedskollegiet skulde stille Krav om at approbere Tegningen, hvorom hverken han eller Arkitekten vidste noget. I samme Brev tilbød han paany at rejse til Aarhus og del-

tage i en Konference mellem Fysikus og Arkitekten, hvis de to Mænd skulde være uenige om Detailler. Og da Sygehuset skulde monteres, rejste han „paa egen Regning“ til Kjøbenhavn for at se paa de nyeste Ting paa Hospitalsudstyrets Omraade.

Det kan da uden Overdrivelse siges, at naar Hobro den 1. Maj 1880 kunde tage det nye Sygehus i Besiddelse, var Æren derfor ubetinget Distriktslæge Magnus.

Som Supplement til hans egen kortfattede Omtale af Sagens Historie skal sluttelig anføres, hvad han i Februar 1880 indberettede til Fysikus *Weis* om selve Bygningen og dens forestaaende Montering, hvoraf man bl. a. vil se, at Magnus ogsaa havde Sans for det økonomiske Moment i Sagen:

. . . Det nye Sygehus har siden December været aldeles færdig paa Montering nær, men det kan først tages i Brug til 1. Mai, da det paa Grund af de ugunstige Veirforhold, hvorunder det blev opført, neppe kan blive tørt før den Tid. Af samme Grund er Monteringsgjenstandene ikke anskaffet, da de ellers vilde være blevne ødelagte. Jeg troer, at Sygehuset tilfredsstiller alle de Fordringer, der med Billighed kan stilles til et saadant. Foruden den rigelige Plads til de Syge er der fortræffelig Ventilation . . . Med Sygehuset er forbunden en Badeanstalt for kolde og varme Bade, Styrtebade samt russiske Bade. Sengene bliver af samme Sort, der bruges paa Blegdamshospitalet, nemlig med Fyrretræsbund, og Underlaget vil i Reglen være en Madratts stoppet med Tang, altsaa et Materiale, som uden stor Udgift kan fornyes . . .“

Endnu skal her tilføjes et Par Oplysninger af mere prosaisk Art.

Der var naturligvis om et saa vigtigt Foretagende nedsat et *Byggeudvalg* fra de fire kontraherende Kommuner. Det bestod af 3 Medlemmer fra *Hobro*, nemlig Borgmesteren, Justitsraad *Christensen*, Jernstøber *J. L. Jørgensen* og Distriktslæge *Magnus*, fra *Aalborg Amt*: Godsejer *Kjellerup*, Visborggaard, Proprietær *Carl Petersen*, Ouegaard og Proprietær *Kastrup*, Kastrupgaard, fra *Randers Amt*: davær. Justitsraad senere Etatsraad *F. Hvass*, „Frederiksdal“ (Has-

lund Sogn), og fra *Viborg Amt*: Stiftamtmand *Rosenkrantz*, Af disse 8 Herrer var Jernstøberen og Distriktslægen Tilsynsførende med Byggeriet.

Som nævnt var Bygningen tegnet af Arkitekt *Arboe*, der tidligere havde boet i Hobro, og som var Raadhusets Arkitekt i 1869. Han havde dog haft Assistance af Bygningskonduktør *Basse* i Aarhus. Som Entreprenør var antaget Tømrermester *C. Jensen* i Nørresundby, som havde haft det hele Arbejde i Entreprise.

Derimod var saa godt som hele Arbejdets enkelte Dele udført af Haandværkere fra Hobro. Murerarbejdet af Murermestrene *Biersted* og *Hartlieb*, Snedkerarbejdet af *L. B. Haslund*, *N. Jensen*, *L. Sørensen* og *N. Christensen*, Blikkenslagerarbejdet af *C. Schwartz*, Malerarbejdet af *C. Rudkjøbing*, Glarmesterarbejdet af *M. Grønbech* alle af Hobro. Desuden havde Jernstøber *Jørgensen* leveret alt Støbegods og endelig havde Mekanikus *Jørgensen* leveret Vandbeholder, Pumpe, Rørledninger og Desinfektionsovnen. Udefra hentedes Dampgryden fra *Carox & Leth* i Aarhus, Skifertaget blev lagt af *C. Berg* i Randers og de elektriske Ringeapparater installeredes af Mekaniker *Larsen* i Aarhus.

Medens saaledes en væsentlig Del af den samlede Byggesum paa 48000 Kr. kom Hobro Haandværkere til gode, saa gik en Del af Sygehusets Montering Byens Manufakturhandlere forbi. I „Hobro Avis“ for 1. Marts 1880 rettede Manufakturhandlerne *Frænkel*, *Jens Weirsøe* og *S. Uhrenholdt* tre Spørgsmaal til de to tilsynsførende — Jernstøberen og Distriktslægen, — som mundtlig skulde have lovet, at Montering vilde blive Genstand for Licitation, hvad der alligevel ikke skete. Paa Forespørgsel om Grunden dertil havde Magnus svaret, at Hobro Købmænd alligevel ikke havde kunnet levere Varerne til de Priser, de var købt for andet Steds (Kjøbenhavn). Nu stemplede de denne Udtalelse som „løs Paastand, der kræver Beviser“ og spurgte, hvorfor der ikke blev Licitation, hvorfra D'hrre havde Garanti for, at Licitationen ikke havde givet bedre Tilbud, og hvorfra de

vidste, at det indkøbte var det bedste. Paa disse Spørgsmaal kom der intet Svar, og der kom saaledes intet ud af Protesten. —

Endelig kan til Oplysning om *Betalingsvilkaarene* for Patienter paa det nye Sygehus oplyses følgende — til Sammenligning med dem, der gjaldt paa det gamle — efter Meddelelse i Avisen:

Patienter fra Hobro By og de tre medinteresserede Amter paa Fællestue 1,50 Kr. pr. Dag, paa Enestue 2,15 og med „bedre Forplejning“ 2,80. Andre Steder fra henholdsvis 1,65, 2,65 og 3,30, — alt indbefattet Læge, Medicin, Vask og Bad. Operationer desuden „et efter Beskaffenheden passende Lægehonorar“.

En „Streike“ i 1872.

Medens Arbejderbevægelsen i sin politiske og faglige Organisationsform først viser sig i Hobro paa et meget senere Tidspunkt, skal det dog noteres, at Ordet *Strejke* allerede i Begyndelsen af 70erne antog Skikkelse af en Realitet, som — saa ubetydelig denne efter alt at dømmes har været — vakte kendelig Opmærksomhed i de interesseredes Kredse. Dermed hænger det i Flg. de tilgængelige Aktstykker saaledes sammen:

Den 30. Maj 1872 indeholdt „Hobro Avis“ under den lokale Rubrik og undertegnet M. en lille Opsats, som indledes med nogle Ord om, at „vor lille By“ hidtil havde været „uanfægtet af alle socialistiske Bevægelser“, men at den desuagtet i disse Dage havde haft „en lille Strike, dog ikke af nogen ondartet Natur og ikke værre, end at den strax udjævnedes ved en indbyrdes Conference“. Om denne „Strike“ oplyste Artiklen dernæst, at 7 af Byens 11 Skomagersvende havde „fundet sig foranledigede“ til at nedlægge Arbejdet hos deres Mestre, — „men ved et i forgaars Aftes afholdt Møde enedes man med Mestrene om en passende Betaling af Arbejdet for Fremtiden“. Derefter sluttede Artiklen med følgende Appel til Arbejdsgiverne:

„Skjøndt vi i Almindelighed misbillige Strikevæsenet, maae vi dog ved denne Leilighed, efter hvad der er os meddeelt, indrømme Svendene Retten paa deres Side, og benytter kun den derved givne Anledning til at lægge samtlige Arbejdsgivere paa Sinde at behandle Arbejderne med Billighed og Retfærdighed for at forebygge Gentagelser af den Slags“.

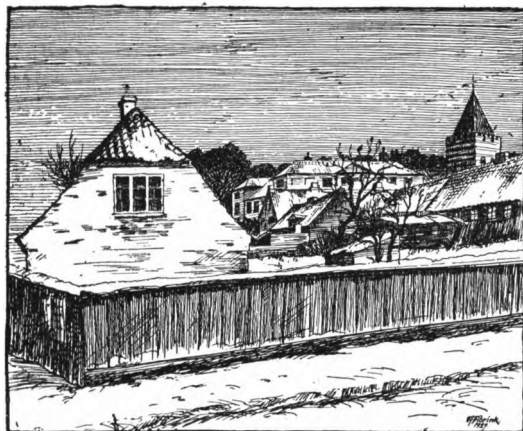
Der er næppe Tvivl om, at hele Artiklen og ikke mindst dens Slutning har vakt Forbavselse blandt Avisens Læsere, og naturligvis især i de Kredse, til hvilke Udtalelserne sigtede. Man vidste paa Forhaand, at Avisens Udgiver og Redaktør baade var en forsigtig Mand og en absolut Modstander af den Socialisme, der i Tiden stod som et truende Varsel om Revolution og Omvæltning af alle gode gamle Traditioner. Man har da formodentlig spurgt hinanden, hvad der gik af Johansen, siden et saadant Stykke kunde komme i hans Avis.

Der gik imidlertid nogle Dage, inden man fik Forklaringen. I Numret for 3. Juni rykkede nogle Indsendere, som underskrev sig med Bogstaverne C. C. P. W. S. S., bag hvilke der aabenbart har staaet Skomagermestre, ud med en Indsigelse mod den under Mærket M „indrykkede Annonce“. Af dette Indlæg ses det, at Hr. M. havde begaaet en Række Fejl i sin Artikel. Der havde ikke været nogen „Conference“, der var ikke 11 men 14 Skomagersvende i Byen o. s. v. Derefter oplyste Protesten, at de 10 Skomagersvende havde været til Begravelse, og bagefter var de gaaet ind i Skoven, hvor der var fremkommen et „Forslag“ om Strejke. Men Realiteten var den, at Mestrene allerede før Pinse havde lovet Svendene Lønforhøjelse, de havde blot ventet paa Meddelelse fra Mestrene i Randers og Aalborg om, hvad de vilde gøre, og dette Svar fik Mestrene i Hobro Dagen efter, hvorpaa Løftet fra før Pinsen blev indfriet, og dermed erklærede Svendene sig tilfreds. Skrivelsen sluttede saa med nogle Ord om „ukaldet og utidig Indblanding“ i andres Sager, oven i Købet med Partitagten for den ene Part o. s. v.

I en Efterskrift til dette Indlæg forsvarede M sig saa godt han kunde, navnlig ved at søge at reducere de Fejl, han havde begaaet til Ubetydeligheder i Forhold til Virkeligheden. Bl. a. indrømmede han, at nok vidste, der var flere end 11 Svende i Byen, men han havde ikke regnet de Sønner af Mestre, som arbejdede med paa Fædrenes Værksteder, med til de egentlige Svende. — Men i en Note til sin Artikel hed det dernæst: „Under Redacteursens Sygdomsforfald i forrige Uge var Rubrikken „Hobro“ anbefalet min Omsorg“. Deri laa altsaa Forklaringen paa Avisens „utidige Indblanding“ i Skomagernes Affærer: Artiklen var gaaet i Avisen uden Johansens Vidende og sikkert imod hans Vilje. Dette sidste bekræftedes ogsaa derved, at da de protesterende Mestre i Numret for 8. Juni paany gjorde Indsigelse rettet mod M.s Efterskrift, fik de det sidste Ord, og dermed sluttede saa Affæren. Det skal tilføjes, at Redaktøren — trods Medarbejderens Uheld — alligevel beholdt ham bag efter som Referent og Meddeler, men hans senere Bidrag i Bladet gør et stærkt Indtryk af at have været under Censur. De er betydelig mere farveløse, og der kom aldrig mere den Slags Formaninger til Arbejdsgiverne, som den, der ovenfor er anført.

— Det er imidlertid et Spørgsmaal, om der i det hele taget har været Tale om nogen egentlig Strejke (organiseret Arbejdsnedlæggelse), eller om det omtalte Møde i Skoven efter Begravelsen ikke snarere har drejet sig om Ønskeligheden af snart at faa det før Pinse givne Mesterløfte indfriet. Vel havde de stedlige Skomagersvende rimeligvis hørt om Strejker i København — hvor i hvert Fald et Par Hundrede af deres Kolleger et Par Aar senere havde erklæret en organiseret Strejke overfor Mestrene, — men det er meget tvivlsomt, at det kunde komme dertil i den lille jydsk Købstad.

Derimod kan man nok se en spirende Trang til kammeratlig Sammenslutning i et Avertissement i „Hobro Avis“ for 30. August 1873, hvortre navngivne Svende indbød til et Møde hos en Værtshusholder i Skibsgade med det Formaal at faa dannet en *Svendeforening*. „Talrigt Møde ønskes“, hed det i Annoncen. At Foreningen ogsaa blev dannet, ses deraf, at dens Bestyrelse d. 17. Decbr. s. A. bekendtgjorde, at den holdt Julebal 2. Juledag, og at der laa Lister til Paategning fremme i „Foreningens Lokale“. Men som det fremgaar af Navnet, var der slet ikke Tale om en faglig men blot om en selskabelig Forening i Lighed med Byens „Haandværkerklub“, der jo kun var for Mestre. Iøvrigt var Indbydelsen til Julebal det sidste Livstegn, der er bevaret om Foreningen, og formodentlig er den afgaaet ved en stille Død kort efter.

Vestergade mod Kirken til venstre Gavlen af det oprindelige Sygehus.
Efter Pennetegning af Axel Aabrink.

Læge Th. Sørensen
og hans sociale Virksomhed.
Sygehjælpsforeningen af 1872.

I Marts 1869 blev der i de københavnske Aviser offentliggjort et Opraab til Medborgere om „Nødvendigheden af at træffe Foranstaltninger til Forbedring af de arbejdende Klassers Kaar“. Det hed videre deri: „Som Forholdene nu ere, tyer enhver Arbejder, naar han bliver syg eller gammel, til den offentlige Fattigunderstøttelse“. Man maatte derfor „søge at hjælpe Arbejderen til at forsørge sig selv“ gennem „en Forsikringsanstalt for det hele Land“. Denne Anstalt skulde have tre Afdelinger, nemlig en for Sygehjælp, en Alderdomsforsørgelsesanstalt og en Livsforsikringsafdeling. Opraabet gik ud fra, at en saadan Foranstaltning ikke kunde ske „uden virksom Understøttelse fra Medborgere“, hvorfor Offentligheden opfordredes til at indsende Pengebidrag til Medunderskriveren af Opraabet: Grosserer *Chr. Holm* (Firmaet Jacob Holm og Sønner). De øvrige Underskrivere var Stiftamtmanden over Sjællands Stift *C. P. Simony*, Fabrikant *Anker Heegaard*, Overlæge *E. Dahlerup*, Højesteretsadvokat *A. Hindenburg*, *C. Chr. Burmeister* (Burmeister & Wain) og endelig som sidste Navn *P. Sandberg* (uden angiven Stilling).

„Hobro Avis“ gengav Opraabet i et af Numrene i før-

ste Halvdel af Maaneden, men meddelte ikke senere noget om Resultatet. At der ikke kom noget videre ud af den stort tænkte Plan — i hvert Fald ikke i den oprindelige Form — er vistnok givet.

Derimod var der utvivlsomt i flere enkelte Mænds Bevidsthed vakt Opmærksomhed for dette Datidens betydeligste sociale Problem, og i Hobro var der i hvert Fald een Mand, som arbejdede videre med Spørgsmaalet, og som faa Aar senere indenfor sit begrænsede Omraade gjorde en betydningsfuld Indsats for at løse en Del af Opgaven praktisk.

Denne Mand var den unge Læge *Th. Sørensen*, som under 3. April s. A. lod indrykke følgende Bekendtgørelse i „Hobro Avis“ :

„Under Dags Dato har jeg nedsat mig som practiserende Læge og Øienlæge i Hobro. Min Bopæl er i afdøde Consul Sørensens Gaard“.

Th. Sørensen, Læge.

Den samme Bopæl findes angivet paa Folketællingskemaet d. 1. Febr. 1870, hvor Lægen desuden har Vedtegningen „Logerende“. Ikke med et Ord er antydet, at han var „Søn af Huset“ og altsaa boede hos sin Moder sammen med sin ligeledes da ugifte Broder *Jacob Emil*.

Læge *Theodor Sørensen* var altsaa Søn af Hobro Bys største og mest ansete, vel ogsaa mest velhavende Forretningsmand, Consul *S. Sørensen*. Han blev født 15. Jan. 1839, blev i 18 Aars Alderen privat demitteret til Universitetet med 2. Kar., kastede sig derefter over det medicinske Studium, men fik paa Grund af Krigsbegivenhederne i 1864, hvorunder han maatte gøre Tjeneste paa forskellige Sygehuse og Lasarettner i Kjøbenhavn, først medicinsk Eksamen i 1865 med 1. Kar. Derefter var han Reservelæge i Hæren, Kandidat paa Frederiks Hospital og i Aarene 1866—69 konst. Underlæge ved Garnisons Sygehus, hvor han lærte sin Hustru *Margrethe Schøller*, Datter af Sygehusets Inspektør, Oberst *Schøller*, at kende, og med hvem han blev gift i Juni 1871.

Skønt Th. Sørensen saaledes praktiserede som Læge, blev hans Indsats i Landets Kultur ikke paa det medicinske Felt men paa Socialpolitikens og -statistikens den Gang

Læge Th. Sørensen.

lidet opdyrkede Omraade. Der foreligger intet om, hvorfor hans Interesser kom til at gaa i den Retning, men da han formentlig paa Grund af sin Bopæls nære Beliggenhed ved Hostruphuse er bleven særlig søgt af dennes fattige Arbejderbefolkning, og da han sandsynligvis har kendt de Bestræbelser, som det ovenfor omtalte Opraab om „Nødvendigheden af at træffe Foranstaltninger til Forbedring af de arbejdende Klassers Kaar“, falder det naturligt at søge Forudsætningerne deri til Lægens

senere landskendte Arbejde paa dette Omraade.

Hvorledes det nu end maatte forholde sig, saa blev det i hvert Fald paa det første af Opraabets tre Punkter, Læge Sørensen tog det første Skridt indenfor det lokalt begrænsede Distrikt, han paa den Tid kunde overse, *Sygehjælp til Arbejderklassen*. Den 29. Januar 1872 indeholdt Hobro Avis følgende Annonce:

„Undertegnede indbyde herved Arbeidere i Hobro og dens nærmeste Omegn, som kunne ønske at deeltage i Dannelsen af en Sygehjælpsforening, til at møde paa Thing- og Raadhuset førstkommande Onsdag Aften Kl. 6 $\frac{1}{2}$.

Hobro og Hostruphuse, den 29. Januar 1872.

Th. Sørensen.

Chr. Smith.

Anders Sørensen.

Mogens Mortensen.

De to øverste Navne gælder altsaa Lægen og hans Svooger Byraadsmedlem, Købmand *Chr. Smith*, medens de to nederste sandsynligvis er to mere kendte og anse Arbejdere fra Hostruphuse.

Af Referatet i Avisen d. 3. Februar fremgaar det, at Mødet havde samlet adskillige Arbejdere, og at den største Part af dem straks tegnede sig som Medlemmer. Avisen fremhævede særlig Bestemmelserne i Lovene om, at baade Mænd og Kvinder, gifte og ugifte, kunde optages som Medlemmer, og at Forældre ogsaa for et vist ugentligt Bidrag kunde sikre deres Børn fri Læge og Medicin, samt at Foreningen ved at være naaet en vis Størrelse vilde udlaane mindre Summer til Medlemmer mod Kaution. — Det ugentlige Bidrag for Mænd under 50 Aar var fastsat til 8 Skilling og for Kvinder 4 Skill., og for dette Bidrag sikrede de sig henholdsvis 2 og 1 Mark daglig i Sygehjælp. — Købmand Smith, der paatog sig at være Foreningens Forretningsfører, modtog Indmeldelser.

Udsigterne for Foreningens Udlaansvirksomhed vilde nok have været temmelig lange, hvis „Kapitalen“ skulde dannes af opsparede og overskydende Medlemsbidrag. Af den Grund rykkede Sørensen og Smith allerede 15. Febr. ud i Avisen ud med en Opfordring til Venner af Sygehjælpsforeningen om at bidrage til Dannelsen af et „Grundfond“, som burde være paa 100 Rd. Deraf var der allerede „ved privat Indsamling“ indkommen de 60.

Det ser saaledes ud til, at Læge Sørensen var heldig med sin første sociale Foranstaltning i Hobro.

Arbejderforeningen af 1874.

Skønt samtlige Udgaver af „Den danske Lægestand“ fra Læge Th. Sørensens Levetid og efter dem de biografiske Leksika opgiver *Hobro* som hans Bopæl i de Aar, han praktiserede som Læge, er det ikke desto mindre kun delvis rigtigt, idet han efter sit Giftermaal i Juni 1871 nedsatte sig i *Hostruphuse*, altsaa i Hørby Sogn i Aalborg Amt. Deraf Forklaringen paa, at hans Navn forsvandt af Skattelisten for Hobro By fra og med Aaret 1872.

Nu var der jo ikke nogen lang Afstand mellem Hustruphuse og Købstaden og for en overfladisk, ja vel ogsaa praktisk Betragtning, opfattedes de Nord for Broen liggende Beboelser sikkert som en Del af Byen, især af alle, der ikke var fortrolig med Betydningen af Kommunegrænser. Men for Læge Sørensen var Valget af Bopæl næppe tilfældigt, da han ved at placere sig ude i det rene Arbejderkvarter — for ikke at sige Fattigkvarter — havde det Klientel omkring sig, som det var hans Lyst og Interesse at studere og hans Trang at hjælpe og vejlede. Desuden er det maaske ikke udelukket, at den nære Forbindelse med Arbejderklassen og den udmærkede Lejlighed, han som Fattiglæge i Praksis havde til at se sit Publikum i det daglige Liv, kan have opmuntret ham til videregaaende Studier og givet ham Materiale til Undersøgelser, som han ikke oprindeligt havde tænkt sig. Bl. a. faldt et Bestyrelsesmandat i „Foreningen til Dyrenes Beskyttelse“, noget udenfor den Ramme, han fra første Færd havde afstukket for sin socialreformatoriske Interessesfære. Derimod laa det i umiddelbar Forlængelse af denne, at han i 1877 fik oprettet en Skolesparekasse og i 80erne blev Medstifter af en Afdeling af „*Samfundet til Ædrueligheds Fremme*“.

— — —

Den 8. Novbr. 1874 afholdtes efter Indbydelse af Garversvendene *S. P. Jensen* og *L. Nissen* et Møde i Byens Klublokale med det Program at faa dannet en „Arbejderforening“. „Hobro Avis“, som bragte en Omtale af Mødet, siger, at det var temmelig godt besøgt baade af Arbejdere og andre interesserede, og efter at den sidstnævnte Garversvend „klart og tydeligt“ havde skitseret Programmet for en saadan Forening, blev Sagen anbefalet „med Varme“ af Læge *Sørensen*, og Foreningens Oprettelse blev desuden støttet af Jernstøber *Jørgensen* og Garver *Koppel*, hvorimod Købmand *S. P. Møller* fremsatte nogle kritiske Bemærkninger i Anledning af, at Indlederen blandt Foreningens Opgaver havde nævnt Sparevirksomhed og Brugs- eller Husholdningsforening.

Resultatet blev imidlertid, at Foreningen blev dannet, og der indmeldte sig straks 20 Medlemmer.*)

Nu skal det indrømmes, at der ikke foreligger noget afgørende Bevis for, at Læge Sørensen stod bag ved de to Garversvendes Indbydelse til dette Møde. Men paa den anden Side findes der flere Indicier, som peger i denne Retning. For det første boede i hvert Fald Garversvend *S. P. Jensen* i Hostruphuse, og han har selvfølgelig kendt Lægen og talt med ham om de Spørgsmaal, som Arbejderforeningen skulde beskæftige sig med. Sandsynligheden taler for, at Lægen har lovet at komme til Mødet og tage Ordet for at anbefale Sagen, hvad han altsaa ogsaa gjorde som første Taler i Diskussionen. Dernæst laa en saadan Forening netop i det Plan, som Lægen arbejdede paa, da han fik oprettet den før omtalte Sygehjælpsforening, og endelig var Læge Sørensen netop i denne Tid optaget af Studier over den Brugsforeningsbevægelse, som var startet af de engelske Rochdale-Vævere, og hvorigennem det var Hensigten at forbedre Arbejdernes Kaar.

At Lægen var stærkt interesseret i denne Foreningsnydannelse ses ogsaa deraf, at han efter Anmodning af den stedlige *Borgerforening* i Slutningen af Novbr. s. A. holdt et Foredrag om Arbejderspørgsmaal, hvorunder han ogsaa kom ind paa en Omtale af Forbrugsforeningstanken, hvilket gav Anledning til en voldsom Aviskampagne mellem ham og „Jyllandsposten“, hvis lokale Meddeler havde overværet Foredraget og i Bladet benyttede det til et skarpt Overfald paa Lægen, som derefter svarede i „Hobro Avis“, da „Jyllp.“s Redaktion havde nægtet at optage hans Artikel.

*) Om Stiftelsesdagen synes der at være delte Meninger, idet Borgmester Henry Jensen velvilligst har overladt mig en Skrivelse, han modtog fra Rigsarkivet 23. Juni 1928 som Svar paa Forespørgsel om denne Forenings Oprindelse. I denne Skrivelse opgives Stiftelsesdagen til 10. Maj 1876, men „Hobro Avis“ angiver tydeligt Dagen til 8. Novbr. 1874 og har intet som helst om Foreningen omkring den af Rigsarkivet angivne Dato.

Med Hensyn til selve Virksomheden i „Arbejderforeningen“, bestod den for det første i *maanedlige Møder*, hvorpaa Læge *Sørensen* ofte optraadte som Foredragsholder og Oplæser. Dernæst udviklede den hurtigt en ret betydelig Sparekassevirksomhed, idet det f. Eks. af det offentliggjorte Regnskab pr. 12. Decbr. 1876 ses, at Kassen paa dette Tidspunkt balancerede med 11.540 Kr. og havde 278 Medlemmer — vistnok saaledes Byens største Forening.

Den næste Virksomhedsgren var *Brugs- eller Husholdningsforeningen*, der ser ud til at have været ordnet saaledes, at man arrangerede sig med forskellige Købmænd og Bagere — andre Forretningsgrene er ikke nævnt i Avisens Annoncer, gennem hvilke Medlemmernes Indkøb dirigeredes, — og at de Forretninger, man paa hvert givet Tidspunkt havde Aftale med, udleverede Bons (eller som det hedder „Tegn“) til Køberen sammen med Varerne. Et lignende Princip indførtes i 1886 af „Forbrugsforeningen for Embeds- og Bestillingsmænd“ i Kjøbenhavn. Læge *Sørensen* var dog ikke tilfreds med denne Metode, som efter hans Skøn var „hverken Fugl eller Fisk“, hvorfor han foretrak „virkelige“ Brugsforeninger. Men i den Artikel, hvori han udtalte sig herom („Hobro Avis“ 28. Decbr. 74) advarer han mod at begynde derpaa, inden Arbejderne er paa det rene med, at der kræves „Sparsomhed og Udholdenhed“, og inden man vidste, om der var Mænd udenfor Arbejderklassen, der vilde støtte Foretagendet, thi begge Dele var nødvendige. Disse Udtalelser kunde tyde paa, at Foreningen paa dette Omraade var blevet ham en Skuffelse, men de kan naturligvis ogsaa betyde en Erkendelse af, at Interesserne i det bestaaende Samfund var Ideen for stærk. —

Paa et fjerde Punkt kunde Lægen derimod mødes med baade de intelligente Arbejdere og andre udenfor deres Kreds interesserede Borgere, nemlig paa det kulturelle, oplysende Omraade. I saa Henseende turde et Opraab i Avisen d. 2. Decbr. 1875 være betegnende. Det gik ud paa en Opfordring til at støtte Oprettelsen af

et Folkebibliotek,

der skulde være til „gratis Afbenyttelse for Arbejdsmænd og Haandværkssvende“, og hvortil der ved private Bidrag var tilvejebragt ca. 130 Bind, som Underskriverne opfordrede Borgerne til at skaffe forøget ved at tegne sig for aarlige Bidrag paa 1—2 Kr. Foruden af Læge *Sørensen* var Op-raabet undertegnet af Apoteker *H. Hansen* og Byraads-medlemmerne Jernstøber *J. Jørgensen* og Forligsmægler *Kjeld Nielsen*. I Aaret 1877 var der i Aarsbidrag paa denne Maade tegnet ca. 79 Kr.

Der stod intet direkte om, at Biblioteket skulde sortere under „Arbejderforeningen“, og rimeligvis var det heller ingen Betingelse for at laane Bøger derfra, at man var Medlem af Foreningen. Paa den anden Side er det næppe tilfældigt, at Biblioteket bestyredes, d. v. s. at Bøgerne udlaantes af Gar-versvend *S. P. Jensen*, der var Foreningens Formand, til han i Begyndelsen af Aaret 1876 fraflyttede Byen (Hostruphuse) — i hvilken Anledning han var Genstand for megen Opmærksomhed fra Medlemmerne, hvorfor han takkede i Avisen og for „udvist Tillid“ fra Arbejderforeningens Side.

— — —

Medens Læge Sørensen vel nærmest spillede en Kulisse-rolle i „Arbejderforeningen“ og dens Virksomheds første Aar, saa var han ubestridt Førstemand i Oprettelsen af

Børneasylet i Hostruphuse,

som aabnedes 11. Decbr. 1876 efter forudgaaet Bekendtgørelse i „Hobro Avis“ ^{5/12}, hvori det meddeltes, at Asylet modtog Børn (der var fyldt 3 Aar og vaccinerede) om Sommeren fra Kl. 6 Morgen og om Vinteren fra Kl. 8 og blev afhentet om Aftenen ikke senere end Kl. 7. Asylet var, hed det videre, fortrinsvis bestemt for Børn fra Hostruphuse, Nauerdalshuse og Hørsø, og kun hvis der derefter var Plads, kunde ogsaa Børn fra Byen og Hobro Mark modtages. Bekend-

gørelsen var underskrevet af den daværende Sognepræst i Øls-Hørby-Døstrup Pastorat, *C. Nielsen*, under hvem Hostruphuse hørte i kirkelig Henseende, og af Læge *Th. Sørensen*, men sidstnævnte modtog Anmeldelser, hvilket ønskedes snarest muligt. Samtidig indbød Annoncen Beboerne i de nævnte Huse til Møde paa Aabningsdagen Søndag Aften Kl. 6¹/₂.

Af dette Møde bragte Avisen et Referat, hvoraf det ses, at der foruden Bestyrelsen (Præsten, Lægen og Asylmoderen Enke *Marie Jensen*) var mødt „flere Asyl damer og en Del af Husenes Beboere“. For denne øjensynlig ikke særlig talrige Tilhørerkreds gjorde Læge Sørensen Rede for Asylets Tilblivelse og Formaal, idet han oplyste, at Bygningen var bleven opført, fordi Brænderiejer *Jac. Emil Sørensen* (altsaa Lægens Broder) ikke blot havde givet Tilladelse til, at den maatte opføres paa denne Grund, men ogsaa havde ladet Huset bygge, imod at han fik Opførelsessummen forrentet med 300 Kr. aarligt. Dette Beløb haabede han, at Asyl damerne vilde skaffe til Veje, da Asylet „i pecuniair Henseende ikke var bedst stillet.“ Foruden Asylmoderens Lejlighed ovenpaa rummede Huset „en meget stor Stue med Forstue“ til 40—50 Børn.

Det viste sig imidlertid, at de nævnte „Huse“s Beboere enten ikke havde Børn nok til at fylde Asylet, eller at det var noget saa nyt for Forældrene, at de i første Omgang holdt sig tilbage, thi allerede 4. Jan. '77 meddelte en Annonce i Avisen, at der ogsaa kunde optages Børn fra Hobro og Byens Mark. — — —

Undersøgelse af Byarbejdernes Vilkaar.

Af de foregaaende Blade vil Læserne have faaet et nogenlunde omfattende Skøn over Læge Sørensen sociale Interesser og Bestræbelser for at hjælpe Arbejderne under de bestaaende økonomiske Forhold. Det var imidlertid naturligt, at han paa Grundlag af de Forbindelser, han havde opnaaet med Arbejderklassen kom ind paa en mere almen Undersøgelse af de

Vilkaar, hvorunder de levede, og en saadan Undersøgelse foretog han i 70ernes Slutning og offentliggjorde Resultaterne deraf i en 68 Sider stor Pjece, som under Titlen: „*Til Belysning af Kjøbstadarbejdernes Vilkaar*“ udkom i 1880 i Kommission hos C. A. Reitzels Forlag i Kjøbenhavn.

Naar Forfatteren har givet sit Skrift en saa almen Titel, har han antagelig ment, at de Forhold, Arbejderne i Hobro levede under, var nogenlunde de samme som i andre Købstæder, og deri har han vel i Hovedsagen haft Ret, navnlig naar Talen var om Købstæder af samme Dimensioner. Men da det Materiale, Lægen har samlet og behandlet nu engang er hentet fra Hobro og nærmeste Omegn (Hostruphuse) har Skriftet alligevel først og fremmest Interesse til Belysning af Arbejdervilkaar der.

Om Materialets Paalidelighed udtalte Læge Sørensen i de indledende Bemærkninger, at det væsentlig beroede paa Arbejdernes Vilje og Evne til at give Oplysninger om deres virkelige Forhold:

„At Villien har været tilstede, troer jeg at kunne gaa ud fra. Vel er Arbejderne i Reglen utilbøilige til at lade Folk af de bedre stillede Klasser faa Indblik i deres private Liv, men særegne Omstændigheder have bevirket, at min Henvendelse til dem har fundet stor Imødekommenhed. Som Stifter og Medbestyrer af deres Selvhjælpsforeninger er jeg nemlig kommen i personlig Berøring med en hel Del af dem, og har tillige haft Leilighed til at vise, at jeg nærrede Interesse for deres Forhold. Hvad Evnen til at give paalidelige Oplysninger angaar, har det overrasket mig at se, hvorledes mange af Arbejderne, skjøndt de kun undtagelsesvis føre nøiagtigt Regnskab, dog vare paa det Rene med deres Indtægter og de fleste af Udgifterne; hvor det ikke strax var Tilfældet, har det alligevel, ved at lede dem frem, været muligt at komme til Resultater, som i deres Helhed, kunne anses for tilnærmelsesvis rigtige. . .“

Det vil umiddelbart kunne ses af ovenstaaende Citat, at Forudsætningen for, at der har kunnet fremskaffes de interessante og betydningsfulde Oplysninger om Arbejderklassens Livsvilkaar i Hobro paa den Tid, er Læge Sørensens personlige Forhold til Arbejderne gennem de sociale Foranstaltninger, han var gaaet i Spidsen for.

Undersøgelsen omfatter 22 Arbejderfamilier, hvoraf de 13 var hjemmehørende, d. v. s. skattebetalende til „en Landkommune“, hvorved kun kan forstaas, at de boede Nord for Broen, altsaa i Hørby Sogn og antagelig i en af de Samlinger af „Huse“, for hvilke Børneasylet var bestemt, maa- ske dog særlig *Hostruphuse*, hvori vel nok de fleste Køb- stadarbejdere havde deres Hjem, da de laa nærmest ved Byen.

Af de 22 Arbejdere var de 9 faglærte: Snedkersvend, Skræddersvend, Skomagervend, Bagersvend, Modelsnedker, Garversvend, Farversvend, Tømrersvend og Murersvend. Derefter følger 3 Fabriksarbejdere ved henholdsvis Handske- skindsfabrikken, Dampfarveri- og Spinderi og Spritfabrik. Resten var Arbejds mænd, deraf 5 med fast og 5 med løst Arbejde.

Som det var at vente, er *Familjeforsørgernes Indtæg- ter* ret forskellige paa Grund af deres forskellige Arbejds- forhold. Medens Bagersvendens kun beløb sig til 365 Kr. om Aaret, fordi han fik hele sin Kost hos Mesteren, naaede Handskeskindsarbejderen op paa 800 Kr. Mellem disse to Yderpunkter laa de øvrige faglærtes og faste Arbejds mænds Aarsfortjeneste, men Arbejds mændene med løst Arbejde laa endda betydeligt lavere, nemlig mellem 270 og 390 Kr. aarlig.

For 12 Arbejderes Vedkommende hjalp *Hustruen* med til Familjens Underhold, hvilket var Tilfældet for alle 5 løse Arbejds mænds Vedkommende, men dog kun med Fortjene- ster paa mellem 15 og 20 Kr. aarlig, hvorved deres samlede Indtægt i Forbindelse med hjemmевærende Børns Fortjene- ste og Mændenes Ekstraintægt naaede op paa mellem 290 og 450 Kr. De øvrige 7 Hustruer havde haft en Fortjeneste paa gennemsnitligt ca. 30 Kr. aarlig, kun en enkelt særlig flittig (eller heldig) Kone havde tjent 102 Kr.

De saaledes opgjorte Indtægters Husholdningsværdi var jo i nogen Grad bestemt af Familjernes Størrelse, (Børneantal, Forsørgerpligt overfor ældre Slægtninge o. s. v.). En Arbejds- mand med ca. 658 Kr. i Aarsindtægt havde en Familie paa 10 Personer indbefattet ham selv at forsørge uden at faa Hjælp fra nogen af dem. Derimod havde en anden Arbejds- mand i samme Gruppe haft en Indtægt paa 121 Kr. gennem Børnenes Arbejde, skønt hans Husstand kun talte 7 Perso-

ner. Det gennemsnitlige Antal Familjemedlemmer pr. Husstand laa iøvrigt mellem 5 og 6.

Medens Indtægtsangivelserne naturligt er varierende og individuelle, fordi de angivne Indkomster var betingede af Familjeforsørgerens større eller mindre Værd som Arbejder, hans Driftighed, Paapasselighed etc., saa er Udgiftposterne i betydelig højere Grad betegnende for de almindelige sociale og økonomiske Tilstande indenfor det omhandlede Omraade.

Læge Sørensens Pjeces Tabel II har som første Udgiftpost *Huslejen*. Dennes Størrelse ligger mellem 20 og 100 Kr. aarlig, og her er det igen Handskeskindsarbejderen, der ligger i Spidsen med de 100 Kr., medens Arbejdsmanden med den løse Indtægt paa 270 Kr. betegner Bundrekorden 20 Kr. (Hans Lejlighed har nok hørt til den Boligtype, som Distriktslæge Magnus i 1877 betegnede som „Hul“). Noget Forhold mellem Familjernes Størrelse og Huslejen er det ikke muligt at opdage i Tabellen, hvorimod Lejlighedsudgiften naturligt er lavest for Arbejds mændene med de løse Indtægter. De har simpelthen maattet nøjes med de billigste og daarlige Boliger. Heller ikke er der nogen gennemsnitlig Forbindelse mellem Indtægtens Størrelse og Huslejen. Det bemærkes, at fire af Arbejderne selv ejede Hus, hvorfor de tre af dem opgiver deres Boligudgift til 35 Kr., hvad der formentlig betyder Udgift til Vedligeholdelse, Skat og Assurance, medens den fjerde (Gaardskarlen) regner, at han bor gratis.

Udgiften til *Brændsel* var nogenlunde ens for alle Familjer, idet den beløb sig til omkring 50 Kr. med Maksimum 60 og Minimum 32.

Derimod var igen Posten *Føde, Lys og Vask* stærkt varierende. Her ligger Modelsnedkeren i Spidsen med 572 Kr. om Aaret for en Familie paa 8 Personer, hvorefter følger Spritfabriksarbejderen med 570 Kr., ligeledes for 8 Personer og Gaardskarlen med samme Beløb for 10 Personer. Derimod brugte en Arbejdsmand paa løst Arbejde med 7 Personer kun 340, medens hans Kollega brugte 350 for kun 4 Personer. Den føromtalte Bagersvend, der fik hele sin Kost hos Mesteren, overlod sin øvrige Husstand paa 5 Personer at leve for 240 Kr., altsaa fik hver Person Kosten i Løbet af Aaret for lidt over 13 (tretten) Øre pr. Dag.

Den næste Rubrik i Tabellen omfatter Udgift til *Møbement*. Hertil havde Snedkersvenden i 1879 brugt 15 Kr.,

Farversvenden 33 og Spritfabriksarbejderen 34 — alle de øvrige intet.

Derefter følger Luksusrubrikkerne *Tobak, Brændevin og Fornøjelser*. Der var kun 2 Arbejdere, der ikke røg, alle de andre brugte for fra 4 til 24 Kr. om Aaret, og her er det Farveriarbejderen, der laa i Spidsen med de 24. Gaardskarlen havde sin Tobak gratis hos Købmanden. Med Hensyn til *Brændevinen* ses det, at der ingen Afholdsfolk fandtes blandt de 22 Arbejdere, alle vedkender de sig Udgifter dertil, men rigtignok af meget forskellig Højde: Farveriarbejderen 40 Kr. aarlig, medens Bagersvenden og den lavest lønnede Arbejdsmand nøjedes med 5 Kr. Mellem disse to Yderpunkter laa Tømreren og Mureren med henholdsvis 31 og 21 Kr. At Spritfabrikkens Arbejder og Gaardskarlen havde gratis Brændevin er en Selvløge. Posten *Fornøjelser* eksisterer kun for 5-6 Arbejdere deriblandt Handskeskindsarbejderen, som har moret sig for ca. 20 Kr. i Aarets Løb, de øvrige for Beløb, der ikke overstiger encifret Tal.

Vi er dermed naaet til Posten *Kommuneskat*. Deraf svarede Tømreren og Mureren til Øls-Hørby-Døstrup Kommune 8 Kr. og Handskeskindsarbejderen 7 Kr. — alle de andre Skatteydere til Landkommunen betalte mellem 1,33 og 3,50 Kr., i Hobro mellem 1 og 3,50 Kr.

Af de øvrige Poster skal noteres, at kun to Arbejdere betalte *Skoleafgift* for deres Børn i Betalingskolen, Model-snedkeren 15 Kr. og en af Arbejds mændene i den løse Gruppe 16 Kr.

Medlemmer af *Sygehjælps-Foreningen* var de 17 Arbejdere, som i Kontingent svarede mellem ca. 9 og ca. 22 Kr. aarligt. Derimod var der kun een, som tillige betalte Kontingent til *Alderdødsforsikring*. Til *Læge og Medicin* havde 6 haft Udgifter paa henholdsvis 4, 6, 8, 12, 20 og 40 Kr.

I Tabellens sidste Rubrikker gjorde Læge Sørensen *Status* op for de 22 Regnskaber, og deraf fremgaar, at kun 1 Mand — Snedkersvenden — havde haft et Overskud paa 15 Kr. for Aaret 1879, hvorimod de 12 Arbejdere havde haft et Underskud paa mellem 20 og 100 Kr., medens det for de 10 var slaaet til og gaaet til. Men det maa saa tilføjes, at kun 7 var uden Gæld, de 15 skyldte fra 20 til 400 Kr. bort. De 400 Kr., som Model-snedkerens Gæld beløb sig til, synes dog at have haft sin Oprindelse i Bosættelsesudgifter, thi hans Aarsregnskab sluttede uden Under-

skud. Bortset fra en enkelt fast ansat Arbejdsmand, som skyldte 150 Kr., og Skræddersvenden, hvis Gæld ved Aarets Slutning var kommen op paa 140 Kr., fordi han i 1879 havde brugt 50 Kr. mere, end han havde indtjent, samt en løst ansat Arbejdsmand, hvis Underskud paa 100 Kr. havde forøget hans Gæld til 135 Kr. — var ingen af de øvriges Gæld over 100 Kr.

Til Slut skal anføres et typisk Husholdningsregnskab for en Arbejderfamilie paa 5 Personer med en samlet Aarsindtægt paa 570 Kr., hvoraf der blev brugt 7 Kr. ugentlig til Fødemidler og andre nødvendige Udgifter. Dette Ugeregnskab saa saaledes ud:

3 Rugbrød à 0,45.....	1 Kr. 35 Øre
1 Pund Smør.....	0 " 80 "
Flæsk og Kød skiftevis hver 2. Uge	2 " 00 "
³ / ₄ Pund Kaffe	0 " 32 "
Cikorie	0 " 07 "
¹ / ₄ Pund Puddersukker	0 " 10 "
1 Pund Bygmel.....	0 " 14 "
1 Pund Byggryn	0 " 15 "
21 Potter Mælk.....	1 " 15 "
Kaal	0 " 10 "
¹ / ₂ Pund Sæbe	0 " 12 "
¹ / ₂ Pund Soda.....	0 " 04 "
1 Pot Petroleum	0 " 24 "
¹ / ₂ Fjerdingskar Kartofler	0 " 20 "
2 Potter Øl	0 " 10 "
Salt, Svovlstikker, Krydderi	0 " 15 "
Ialt..	6 Kr. 93 Øre

Bolignød og Friboliger.

I sin aarlige Medicinalberetning til Stiftsfysikatet i Aarhus kom Distriktslæge *Magnus* flere Gange ind paa til Slutning at omtale forskellige Tilstande i Hobro By, som direkte eller indirekte havde Tilknytning til hygiejniske og medicinske Forhold. Det skete ogsaa i hans Indberetning i Februar 1877, som omfattede Sundhedstilstanden det foregaaende Aar, og i Slutningen deraf skrev han vedrørende Boligforholdene i Hobro:

„De ældre Boliger ere smaa og lave, men Mangelen af større Kubikrum erstattes ved den naturlige Ventilation gennem Døre og Vinduer.

Byen maa i de sidste Aar kaldes overbefolket, da ikke et Hul har været ledigt, og flere forjæves har søgt Leilighed. Denne Mangel vil blive afhjulpet i Sommer, da der bygges en Alderdomsbolig paa 12 Leiligheder, som foreløbigt leies bort, indtil tilstrækkelig Kapital er opsamløt . . .“

Man bemærker den for en lille By karakteristiske Oplysning, at 12 nye Lejligheder ophævede Overbefolkningstilstanden.

Med Hensyn til den omtalte Alderdomsbolig er dens Historie kort fortalt følgende:

Borgerforeningen — som Byen havde taget i Arv fra de foregaaende Aartier — holdt Generalforsamling i Slutningen af Oktober 1872, og paa denne fremsatte daværende Fotograf, cand. pharm. *Meyer*, (senere Apoteker i Hvidbjerg [Thyholm] og i Mariager) Forslag om Nedsættelse af et Udvalg, som skulde udarbejde Planer til Borgerforeningens Om-

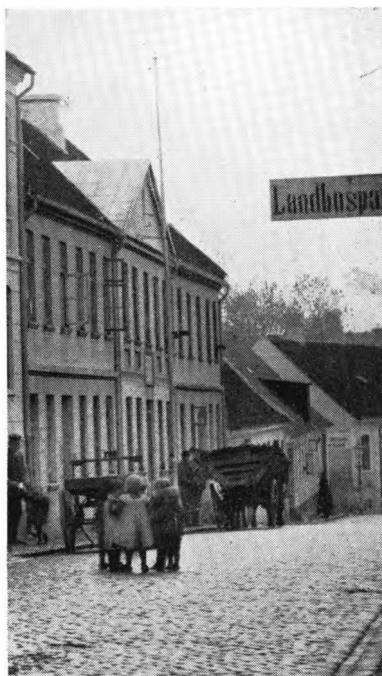
dannelse til Haandværker- og Industriforening og dertil knytte Dannelse af et Fond for Alderdomsforsørgelse eller Fribolig for gamle og trængende blandt Foreningens Medlemmer.

Den første Del af Forslaget vandt ingen eller kun ringe Tilslutning, hvorimod der var god Stemning for den anden Del, dog med den Forandring, at man skulde søge ad Frivillighedens Vej at danne et Fond for Alderdomsforsorg eller Fribolig.

Man gik straks i Gang med Tegning af Bidrag til denne Fond og allerede den 20. November s. A. kunde „Hobro Avis“ meddele, at Planen nød god Fremgang.

„særlig skulle vi fremhæve den spendide Maade, hvorpaa flere af Byens Handlende og Embedsmænd samt andre ærede Medborgere udenfor Borgerforeningen imødekomme denne af bemeldte Forening iværksatte smukke Tanke“.

I en Annonce i Avisen 15. Marts det følgende Aar meddelte Borgerforeningens Bestyrelse, at der nu var tegnet frivillige Bidrag til ialt 1220 Rigsdaler og samtidig indkaldtes Bidragyderne til Generalforsamling i Klublokalet den 24. s. M. Paa denne Generalforsamling oplyste Formanden, Skomagermester *P. Dyhrberg*, at Købmand *H. C. Morell* havde tilbudt at skænke „en velbeliggende Byggeplads“ paa 3500 kv. Al. til Friboligens Opførelse. Efter nogen Diskussion besluttedes det at udsætte

Friboligen i Morellgade.

Byggeriet til „en fjernere Fremtid“ og indtil videre lade Fonden fungere som Legatfond. Desuagtet tilbød Kbmd. *Morell* at sikre Fonden testamentarisk et til Byggegrundens Værdi svarende Pengebeløb, hvis han skulde dø, inden Boligen blev opført.

Der gik saa paa det nærmeste 3 Aar, inden man igen hører om Friboligplanen, i hvilken Tid Fonden antagelig har virket som Legatkapital. Omkring Midten af Februar 1876 var der igen Generalforsamling af de oprindelige og senere tilkomne Bidragsydere, og her stillede Jernstøber *Jørgensen* Forslag om, at man snarest muligt skred til Erhvervelse af Alderdomsfriboligen. Under Diskussionen udtalte Kbmd. *Morell*, at han stod ved sit gamle Tilbud, dog med det Forbehold, at Friboligen kom til at omfatte gamle værdige Trængende *af alle Samfundsklasser*. Formanden rettede en Tak til *Morell*, hvortil Forsamlingen sluttede sig ved at rejse sig. Derefter bemyndigedes Bestyrelsen til at foretage det fornødne med Hensyn til Tegninger og Overslag.

I den følgende Tid kunde man i Avisen jævnlig se Livstegn fra den arbejdende Bestyrelse, og Vidnesbyrd om Interessen for Sagen blandt Borgerne. Saaledes meddeltes 27. Marts, at „Haandværkerklubben“ havde til Fonden skænket Overskudet af en Dilettantforestilling stort 110 Kr. og efter en ny Forestilling i Oktober igen 100 Kr. og i Begyndelsen af April s. A. forelagde Jernstøber *Jørgensen* paa en extraord. Generalforsamling Tegninger og Overslag til Friboligen, som eenstemmigt godkendtes, hvorefter Bestyrelsen suppleredes med tre bygningskyndige Mænd, Snedkerne *Haslund, Jensen* og *Sørensen*.

Den 20. Septbr. s. A. kunde Avisen meddele, at Friboligsagen nu var saavidt fremme, at Sparekassen og forskellige af Byens Foreninger havde tilsagt Prioritetslaan, men der manglede endnu 4000 Kr., som man vilde søge tegnet paa Lister, som var sat i Cirkulation i Byen. Derefter tilføjedes det :

„Bygningens Opførelse tjener 2 Formaal: Ved Udleie af de 12 Lejligheder at afhjælpe Bolignøden blandt Arbejderfamilier og gennem Leieindtægten at aivikle Prioritetsgælden.

Et Par Maaneder senere meddelte Avisen (29. Novbr.), at der nu var tegnet 3612 Kr. samt en Kreditforenings-Obligation paa 1000 Kr., hvorefter man „i disse Dage“ var i Færd med at slutte Akkord om Udførelsen af de forskellige Arbejder.

Bygningen toges i Brug i Efteraaret 1877. Om nogen officiel Indvielseshøjtidelighed synes der ikke at have været Tale, da Avisen ikke har en Linje herom. Sandsynligvis er det hele da foregaaet i Stilhed.

Hobro Kirke og „Slottet“ set fra det Sted, hvor Havnebanen nu skærer Vesterfjord. Billedet fra sidst i 60'erne.

En Arbejdskontrakt fra 1878.

Et væsentligt Bidrag til Belysning af Arbejdsforholdene indenfor Arbejdsmændenes (de ufaglærtes) Gruppe faar man gennem en Kontrakt, som Arbejderne paa Havnevæsenets i 1876 erhvervede nye Dampmuddermaskine underskrev, inden de begyndte paa Opmudringen af Fjorden i 1878.

Det fælles Havnevæsen for Hobro og Mariager havde — som før omtalt — faaet en ny Muddermaskine, og det var det første Arbejde, den skulde begynde paa ved Uddybningen af Sejllobet ud mod Kattegat. Formodentlig har Havneudvalget haft en Fornemmelse af, at det nu gjaldt om at værne om den kostbare Maskine og navnlig at sikre sig, at dens Anvendelse ikke blev krydset eller forsinket af Vanskeligheder ved Betjeningen, da Havnevæsenets Økonomi var alt andet end solidt underbygget. Men dernæst laa det umiddelbart i Tiden at stille skrappe Fordringer til det Personale, man havde i sin Tjeneste, — den Art Arbejdskontrakter var i Virkeligheden ret almindelige i saadanne Forhold.

Nedenstaaende Kontrakt findes i Original i Hobro Byraads Arkiv — Bilag til Havnevæsenets Regnskaber 1878 — og gengives her i bogstaveret Afskrift. De tre Underskrivere for Havneudvalget er de daværende Medlemmer af Udvalget: Købmand og Skibsreder *D. Friis*, som af Byraadet var valgt blandt Borgere udenfor Byraadet til at tiltræde Udvalget, medens de to sidstnævnte havde Sæde i Byraadet, nemlig Mægler *Chr. Genefke* og Købmand *Chr. Smith*.

De ni Arbejders Underskrifter bærer i høj Grad Præg af, at Haanden, der har ført Pennen, var uvant med at be-

handle et saadant spinkelt Værktøj, og for den enes Vedkommende har han endda været ude af Stand til selv at skrive sit Navn, hvorfor en anden har maattet dirigere Pen-
nen for ham (deraf Bogstaverne m. f. P. = med ført Pen).

Det paagældende Aktstykke har følgende Ordlyd:

Arbeidscontract

med

Mandskabet ombord i Dampmuddermaskinen „Activ”.

Undertegnede Arbeidere forpligte sig herved til at udføre Arbeidet ved Dampmuddermaskinen „Activ“ paa følgende Vilkaar:

1.

Vi forblinde os til uvægerligen at udføre de Arbejder, der blive os paalagte af Formanden paa Maskinen, det være ved Udkastning af Mudder, Planering af samme, Flytning af Maskinen, Pramme og Ankere, arbejde ombord i Maskinen, ikke alene med Hensyn til Alt, hvad der angaaer Muddring og det optagne Stofs Anbringelse, men ogsaa til Orden og Reenligholdelse, samt tillige ved Reengjøring af Dampkjeden.

2.

Arbejdstiden er fra Kl. 5 Morgen til Kl. 7 Aften med et Ophold af en Time til Middag, $\frac{1}{2}$ Time til Frokost og $\frac{1}{2}$ Time til Aftens Spisning. Naar Veiret forhindrer Arbeidet om Dagen, fortsættes det om Natten, hvis det da er muligt, i en Tid, der svarer til den, som er gaet tabt om Dagen.

3.

Enhver Arbejder anskaffer for egen Regning et Par Træskostøvler og en solid Jernskovl til Brug ved Arbeidet, og forpligter sig til at vedligeholde disse Redskaber.

4.

Vi forpligte os til, ikke at forlade det os efter denne Contract paa hvilende Arbejde saa længe Dampmuddermaskinen i indeværende Aar er i Gang af nogensomhelst anden Grund end Sygdomstilfælde.

5.

Udebliver Nogen uden gyldig Aarsag fra Arbeidet paa en Arbejdsdag, bøder han, selv om det ikke er en heel Dag, for hver Gang, det hænder, 10 Kr., er Ti Kroner, der fradrages ved Afregning.

6.

Salg af Spirituosa, ligesom ogsaa Drikkeri og Kortspil, maa ikke finde Sted ombord i Maskinen, eller ved Arbeidet i det Hele taget.

7.

Viser Nogen Ulydighed imod Formandens Befalinger, Opsætsighed eller Dovenskab, eller han overtræder Forbudene efter § 6, kan han strax bortvises og taber da Retten til at erholde sit Tilgodehavende efter § 10.

8.

Naar Maskinen arbejder paa Barren ved Fjordmundingen er Arbejdslønnen saaledes: Fast Dagløn 1 Kr. 25 Øre, siger 1 Krone og fem og Tyve Øre, og desuden for hver fuldlastet Pram, som gaaer fra Maskinen, 8, er otte Øre for hver Mand, og der arbeides da baade Søgne-, Søn- og Helligdage, saavidt Veiret tillader.

Naar Maskinen arbejder indenfjords gives ingen fast Dagløn, men Betalingen er da 8, er otte Øre til hver Mand for hver fuldlastet Pram, som gaaer fra Maskinen. Arbejdslønnen maa dog ikke i noget Tilfælde for en heel Arbejdsdag paa 12 Timer synke under 2, er to, Kroner, men Havnevæsenet tilskylder da det Manglende. Ved indenfjords Arbejde skal dette hvile paa Søn- og Helligdage, men Vagttjenesten ombord paa Maskinen skal da besørge af Mandskabet skifteviis efter Formandens Bestemmelse, uden Vederlag.

9.

Skulde Bræk eller anden Skade hindre Brugen af Dampmuddermaskineriet, er Mandskabet, indtil Istandsættelse kan ske, uvægerlig forpligtet til at besørge Arbejdet ved Maskinen med Haandkraft for den samme Betaling, som § 8 fastsætter.

10.

Til Sikkerhed for at enhver Arbejder opfylder de ved denne Contract paatagne Forpligtelser i Et og Alt, indeholdes af hver Uges Fortjeneste 2, er to, Kroner for hver Mand, hvilket Indeholdende først udbetales, efterat Arbejdet med Maskinen er ophørt.

Forlader Nogen Arbejdet forinden den Tid eller i anden Henseende gjør Brud paa sine Pligter, fortaber han sin Ret til, hvad han saaledes maatte have indestaende af sin Løn.

11.

For den Tid som medgaaer til at bringe Maskinen fra Hobro til Fjordmundingen og derfra til et andet Arbejdssted, eller tilbage til Hobro, ligesom ogsaa til at træffe de for Arbejdets Paabegyndelse paa de respektive Arbejdssteder fornødne Forarbejder, gives en Betaling af 1 Kr. 50 Øre, er en Krone og Halvtredsindstyve Øre, Daglig til hver Mand.

Paa denne Contract, der er oplæst for os, indgaa vi herved i alle dens Punkter og bekræfte dette ved vore Underskrifter, idet vi forpligte os til efter Tilsigelse med tre Dages Varsel at møde paa Maskinen, som ligger i Hobro.

Hobro-Mariager Havneudvalg, den 13de Mai' 78.

D. Friis.

Chr. Genefke.

Chr. Smith.

Johan Jørgensen.

*Jens Kudsk,
m. f. P.*

Jens Christian Justsen.

A. Pedersen.

Daniel Jensen.

Jens Nielsen.

C. Jacobsen.

Niels Henriksen.

Niels Christian Madsen.

Udenfor Arbejdsdagen —.

Foreningsliv. — Underholdning. — Forlystelser.

I de foregaaende Afsnit har vi væsentligst beskæftiget os med økonomiske, sociale, hygiejniske og andre prosaiske Sider af Byens Liv, men da Borgerne naturligvis ligesaa lidt den Gang som senere har savnet Trang til Fornøjelser og Sindets Opmuntring gennem aandelig Næring, vilde Billedet af „det gamle Hobro“ være altfor mangelfuldt, om den Side af Borgernes Tilværelse blev helt forbigaaet.

Det skal dog straks bemærkes, at Materialet til Belysning heraf er ret mangelfuldt, navnlig af den Grund, at Hovedparten af Byens Underholdninger utvivlsomt — saa vidt det kan ses af Avisens Annoncer — er foregaaet bag de forskellige Foreningers for Offentligheden lukkede Døre. At Foreningslivet den Gang betragtedes som privat Territorium, fik man et tydeligt Indtryk af i Anledning af det tidligere nævnte Foredrag, som Læge *Th. Sørensen* holdt i „Borgerforeningen“ i Begyndelsen af Decbr. 1874 om Brugsforeninger, og som en Meddeler til „Jyllands-Posten“, der aabenbart har været Medlem af Foreningen, refererede med en Række kritiske Bemærkninger. Dette kaldte Foreningens Bestyrelse frem i „Hobro Avis“ med „en bestemt Protest“ imod, at der offentligt meddeltes, hvad der foregik i Foreningens „private Møder“.

Foruden „Borgerforeningen“, der ved Siden af sit selkabelige Program ofte tog Affære i Byens offentlige Anliggender, fandtes et Par andre almene Foreninger — „*Haandværkerklubben*“ og „*Hobro Klub*“, hvoraf den sidstnævnte

vistnok har været den „fineste“, siden Kongens Fødselsdag fejredes i den med officielle Taler, f. Eks. af Konsul *Brasch* (for Kongen) Byraadsmedlem *Kjeld Nielsen* (for Dronningen) Købmand *S. P. Møller* (for de kongelige Børn) — som Programmet var i 1871. Men iøvrigt kunde Rollerne som Talere skifte, idet det dog som Regel var en Standsperson eller Embedsmand, der udbragte Skaalen for Kongen.

Medens Avisen med faa Undtagelser bragte en Omtale af Klubbens Fødselsdagsfester for Kongen, findes ingen af de andre Foreningers Sammenkomster omtalt i denne Anledning — hvis der da har været nogen. Om „Haandværkerklubben“s Virksomhed findes kun de foran anførte Meddelelser om, at den fra et Par Dilettantforestillinger havde skænket Overskudet til Alderdomsfriboligens Fond. Det behøver dog ikke at betyde, at denne Klub alene indskrænkede sig til at spille Komædie, men hvis den har foretaget sig andet, er dette ikke omtalt.

Til disse tre Foreninger kom saa i Novbr. 1874 „*Arbejderforeningen*“, som i Modsætning til de andre var dannet paa en bredere Basis og som foruden sit økonomiske og sociale Program ogsaa udfoldede en rig Mødevirksomhed med Foredrag og Oplæsninger.

Medens vi er ved Omtalen af Foreningsvirksomheden paa disse Felter skal anføres, at der vistnok udelukkende søgtes Assistance hos de stedlige Kræfter. Blandt disse holdt selve Byfogden, Justitsraad *Christensen*, sig ikke tilbage. I „Hobro Klub“ holdt han (Efteraaret 1874) fire Foredrag om Tonekunsten og i „Arbejderforeningen“ optraadte han i de følgende Aar gentagne Gange som Oplæser, en enkelt Gang endogsaa offentlig med Oplæsning af *Andersens* Eventyr (til Fordel for Indsamlingen til Digterens Statue i Rosenborg Have). I „Haandværkerklubben“ og „Borgerforeningen“ synes Borgmesteren ikke at have været. Dernæst var Læge *Sørensen* en meget brugt Taler og Oplæser (Chr. Winthers Digte) og endelig findes Borgerskolens Førstelærer *Thor-*

bjørnsen flere Gange averteret som Fortæller af islandske Sagaer i forskellige af Foreningerne.

I „*Klubsalen*“, hvor de større Sammenkomster holdtes, og hvis Mødesal formentlig kunde lejes til bestemte Anledninger, afholdt fra omkring Midten af 70erne „*Hobro Foredragsforening*“ Foredrag af fremmede indbudte Talere, men Adgang for Ikke-Medlemmer maatte da betales med 25 Øre. Det var en ikke ganske lille Stab af Datidens bekendte Mænd, som efterkom Indbydelsen til at holde Foredrag i denne Sal. Inden Foreningen blev stiftet og efter Indbydelse af Byraadet, holdt den senere saa bekendte Forkæmper for Husflidssagen, daværende Lærer *N. C. Rom*, Foredrag om denne Sag, varmt anbefalet af Avisen og paa Byraadets Vegne af Fabrikant *K. Nielsen*. Efter Foredragsforeningens Oprettelse, træffer vi her Talere som senere Valgmenighedspræst i Kjøbenhavn *Fr. Jungersen*, Højskoleforstander *Jens Nørregaard* og Højskolelærer *C. Bogø* fra Testrup, Biskop *P. Chr. Kierkegaard*, Aalborg, Pastor *Johannes Clausen* o. fl. Derimod naaede Hobro ikke at faa Forstander *Ludvig Schrøder* fra Askov at høre, idet hans Foredrag i denne Egn af Landet blev holdt i *Nørre Onsild* Skole (Septbr. 1871), hvorfra Avisen bragte et meget sympatisk Referat.

Naar vi derefter kommer til de Underholdninger og Forlystelser, der blev budt Indbyggerne udenfor Foreningernes Rammer, bør først noteres et Par interessante Forsøg, som Klubværtens, Restauratør *Lars Nielsen* i Vinteren 1870 anstillede, idet han i Slutningen af Februar averterede, at der holdtes offentlig Oplæsning i hans Locale af *Oehenschlägers* Tragedie „*Correggio*“, og 21. Marts s. A. Oplæsning af *Hertz* Vaudeville „*Den Yngste*“. Oplæserens Navn blev ikke angivet i nogen af de to Tilfælde. Men Programmet har aabenbart været for litterært og Besøget ikke opmuntret til Gentagelse, thi senere hørte man intet til Oplæsninger i Lokalet. Derimod synes det at være gaaet bedre med

Fastelavnsmesser, som i hvert Fald blev gentaget flere Aar i Træk*).

Til de periodiske Festligheder for Byens og Omegnens brede Lag hørte ogsaa i 70ernes Begyndelse de aarlige *Grundlovsfester* i Lystskoven med Forlystelser, Fyrværkeri og Fællesspisninger (for Honoratiores). Indtil og med 1874 arrangeredes de af en særlig Komité, men da Grundlovens 25 Aars Jubilæum var fejret, nedlagde Komitéen sit Hverv, solgte nogle Rekvisitter til Byens Blikkenslager (Schwartz) for 30 Rd., og overdrog Byraadet Resten. Dermed faldt de egentlige Festligheder til Dels bort, idet de derefter som Regel indskrænkede sig til Flagning i Gaderne og nogle ret uberegnelige Forlystelser for Folket ude i Skoven. Interessen for Grundlovsfester synes fra Byens førende Personligheds Side at have været aftagende, i samme Grad som Modsætningsforholdet mellem Højre og Venstre paa Rigsdagen var tiltagende og kaldte det sidstnævnte Parti frem med Henvi-ninger til Grundloven af 1849. Først hen i 80ernes første Halvdel blev 5. Juni Dagen fejret paany, men da af hvert Parti for sig.

Naturligvis blev Hobro ikke forbigaaet, naar de omrej- sende Skuespillerselskaber var paa Tourné i Provinserne, ligesaa lidt som de enkelte professionelle Oplæsere eller Kon- certgivere gik Byens Dør forbi. I saadanne Tilfælde averte- redes Forestillingerne altid i Avisen under Overskriften *Theatret i Hobro* med Angivelse af Billetpriiserne — som efter vore Begreber var moderate.

Hvad man den Gang var udrustet med under Begrebet Theater har aabenbart været temmelig primitivt — ikke blot i Hobro, men mange andre Steder i de mindre Provinsbyer.

*) Restauratør *Lars Nielsen* var født i Aarby, Syd for Kalundborg om- kring 1830. Han var gift med en holstensk født Dame ved Navn *Juliane Cathrine Sieck*, havde tidligere boet i Kristrup og i Randers og var kom- men til Hobro i Slutningen af 60erne. Han døde 1. April 1875 kun 46 Aar gl. efterladende Hustru og fire smaa Børn, deriblandt den senere Direktør for Blaakilde Møllens Fabrikker, *Theodor Nielsen*.

Det er ganske vist ikke meget autentisk Besked, man faar derom gennem de faa foreliggende Skuespillermemoirer, der hidtil har set Lyset, men Fru *Maria Spiers*, der i 1873 havde samlet et Selskab, hun drog omkring med i Provinsbyerne, og hvori hun selv var den bærende kvindelige Kraft, har dog i sin Bog „Teaterminder“ givet et lille karakteristisk Indblik i Forholdene gennem følgende Linier:

„Lokalerne, man spillede i, var jo tit langt fra saa gode, som de burde være. I Saxkjøbing f. Eks. var der en stor firkantet Skorsten midt paa Tilskuerpladsen, i Hobro spillede vi paa et Kornloft, og i Stubbekjøbing kom man, naar man skulde forsvinde gennem en Forsænkning i Scenegulvet, ned paa Disken i en Slagterbutik

...*

Trods „Kornloftet“ blev der alligevel spillet respektabel Komædie, og de forskellige Selskaber kunde altid glæde sig over Avisens velvillige og oftest meget rosende Omtale af de optrædendes Præstationer.

Naar man nu gennemser det Repertoire, Selskaberne rejste med, saa er den langt overvejende Del forlængst glemt og uigenkaldelig skrindlagt. Der var dog ogsaa enkelte Stykker, som endnu kendes — ud over det overalt sikre Kassestykke „*Gjengehøvdingen*“, som vistnok de fleste Selskaber havde i Baghaanden for det Tilfælde, at det egentlige Repertoire ikke gav tilstrækkelig Kasse. — Det var dog først i 70ernes Slutning, at *Henrik Ibsen* blev spillet i Hobro, idet det *Svensenske* Selskab opførte „Samfundets Støtter“, og Aaret efter vovede et andet Selskab sig ud med *Bjørnsøns* „Leonarda“ — som var forkastet af det kgl. Theater paa Grund af Stykkets Tendens — et Forsvar for den fraskilte Hustru, for hvem Digteren krævede samme moralske Maal som for den fraskilte Mand. Men overfor dette Krav reagerede „Hobro Avis“: — et saadant Stykke var med fuld Ret nægtet Opførelse paa det kgl. Theater, og det fortjente overhovedet ikke, at Skuespillere ofrede Kræfter paa det. I denne Tilkendegivelse havde Redaktør *Johansen* sikkert Tilslutning fra hele Byens gode Selskab paa den Tid.

Ogsaa de *oplæsende Skuespillere* var à jour med „Tidsaanden“, saa de omhyggelig i deres Valg af Litteratur undgik alt, hvad der fra Indholdets Side kunde vække Mishag og Modsigelse, saa Tilhørerne uforstyrret kunde nyde den kunstneriske Præstation. Blandt de Navne, som i 70erne stod paa Plakaterne var en nu glemt Skuespiller *Neidhardt* med deklamatorisk Aftenunderholdning, Skuespiller *Julius Døcker* og Ægteparret Skuespillerinde *Agnes Nyrop* og Opera-sanger *I. L. Nyrop* og først og fremmest Skuespiller *Kristian Mantzius*, der i Aarene 1871—76 besøgte Byen hele fire Gange og hver Gang fik en uforbeholden Hyldest i Avisen for hvad han præsterede, — uanset hans Optræden i andre Forhold (jvfr. Side 45). Mantzius' Repertoire var som bekendt meget al-

sidigt, og han var jo altid Herre over sine Virkemidler. „Hobro Avis“ fremhævede særlig hans Fortolkning af „Jeppe paa Bjerget“ ($\frac{1}{8}$ 74) men iøvrigt havde han „Peder Paars“, *Andersens Eventyr* („Det er ganske vist!“ og „Nattergalen“), *Shakespeareske Scener*, „Mrs. Caudles Gardinprædikener“ og meget andet paa Programmet, saa Avisen efter hver Optræden i stigende Grad var tilfreds med Aftenen.

Den eneste Forfatter, der i 70erne ses at have gæstet Hobro, er *Erik Bøgh*, som i Januar 1874, trods en Entré af 3 Mark (det samme som betales for 1. Plads ved en Teaterforestilling) havde samlet en „talrig Tilhørerkreds“, der i Stedet for det averterede Program („utrykte Arbejder“)

Hobro Orkester omkring 1880.

Fra venstre siddende: Skrædder Nielsen, Skomager Dahl og Jens Fæster. Staaende: Restauratør Chresten Fæster (hos hvem Klubben „Enigheden“ havde Lokaler), Chr. Fæster (Søn af Jens Fæster), Glarmester Grønbæk og Snedker Præstmark.

forlangte foredraget „En Beneficeforestilling, Billeder af Theaterlivet for 30 Aar siden“, men som saa ogsaa til Gengæld lønnede Forfatteren med stærkt Bifald. Erik Bøgh var fra 1860 til 1877 Redaktør af „Folkets Avis“, som han gjorde til Landets mest udbredte Blad (18000 Eksp.), og fra hans Føljetoner deri, har hans Tilhørere i Hobro sandsynligvis kendt „Beneficeforestillingen“.

Endelig skal nævnes, at Byen ret ofte havde Besøg af Musikere, som gav *musikalske Underholdninger* til Bedste for det deri interesserede Publikum, hvilket iøvrigt ingenlunde synes at have været faatalligt, at dømme efter Avisens Omtale af disse Begivenheder.

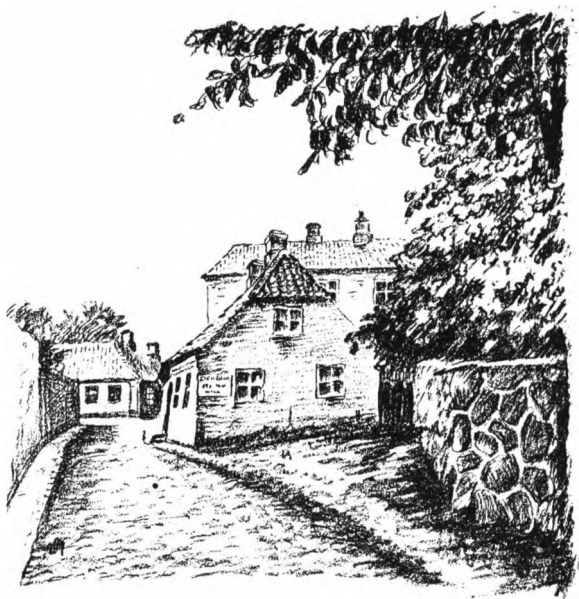
Det maa vel antages, at hvad der her er omtalt af aandelige Nydelser og Rekreationer, kun i yderst ringe Omfang er naaet ud i Byens mindre bemidlede Kredse (smlgn. Arbejdernes Konto „Fornøjelser“, Side 106), bl. a. fordi Adgangen til dem har kostet Penge, men ogsaa fordi der paa anden Maade stilledes Krav til det Publikum, der mødte op til Theaterforestillinger, Koncerter, Oplæsninger, Foredrag o. s. v.

Alligevel var de laveste sociale Lag ikke helt udelukket fra Forlystelser især af dem, der foregik i fri Luft, og her var de maanedlige Markeder, der afholdtes i Byen, naturligvis Nr. 1. De bød paa et Utal af Gøglerboder, der paa den Tid dannede en hel Gade paa den østlige Side af Markedspladsen, og hvortil der var Adgang for meget smaa Penge. Dertil kom de talrige blinde Violinspillere med deres syngende Koner, som falbød den sidste sørgelige Skillingsvise, hvis Melodi kunde læres gratis ved at lytte tilstrækkelig længe til Forsangersken, Lirekassemændene og mange andre oplivende Foreteelser, som især for Ungdommen gjorde Markederne til Festdage, navnlig da Sommermarkederne, som i Reglen trak saa længe ud, at Byens Læredrenge kunde faa noget af Fornøjelserne med efter endt Arbejdstid.

Og dog var maaske naar alt kom til alt selve det brogede Folkeliv, der da opfyldte Byens Gader, det væsentlig-

ste Moment i Festlighederne, ogsaa fordi det kunde nydes uden en Skilling paa Lommen. Hvilket Sjøv kunde ikke den indfødte Ungdom have af at følge berusede Bønders dinglende „Sejlads“ gennem Gaderne eller Politibetjentenes Indgreb i lokale Slagsmaal mellem Tjenestekarle fra Omegnen, der — som det var Skik og Brug i disse Aar — ikke med deres gode Vilje kom ædru hjem fra en Markedsdag!

Men alt dette Leben var jo for de yngre og yngste Beboere. De ældre havde andet at bestille paa saadanne Dage end at more sig, og Smaafolkene blandt dem havde vel likvideret deres Fornøjelsestrang til Fordel for det daglige Brød.

Kirkestræde, som den Dag i Dag er næsten uforandret
Efter Penne-tegning af Axel Aabrink.

**Hobro i Firserne.
(Overgangsaaar).**

Befolknings- og Erhvervs-Status ved Tiaarets Begyndelse.

Som ved Folketællingen i 1870, saaledes ogsaa ved den i 1880, delte Byraadets Medlemmer Tællingsarbejdet imellem sig, og efter at hvert Medlem havde gennemgaaet sit Distrikt, samlede de sig paa Raadstuen og talte Resultaterne sammen, hvorefter Borgmesteren i det nærmest følgende offentlige Møde kundgjorde, hvor mange Indbyggere Hobro pr. 1. Februar husede i Byen og „paa Marken“, d. v. s. Landdistriktet.

I Følge Borgmesterens Opgørelse, som han selv indførte i Byraadsprotokollen for Mødet 4. Februar, var det foreløbige Resultat af Folketællingen den 1. Februar: tilstedeværende hjemmehørende i Kommunen 2188, midlertidigt tilstedeværende 62, midlertidigt fraværende 33.

Heraf skulde altsaa fremgaa, at Kommunen, naar de midlertidigt tilstedeværende regnes fra, var befolket af ialt 2221 Personer, hvilket — sammenlignet med samme Protokols Opgivelse for 1870, da Listerne udviste et samlet Folketal af 2097 — altsaa skulde betyde en Tilvækst paa 124 Sjæle, eller en aarlig Forøgelse i Tiaaret paa lidt over *en halv Procent*. (0,59 ‰).

Imidlertid er Tallet fra 1880 udtrykkelig i Byraadsprotokollen betegnet som „foreløbigt“, uden at der dog senere, hverken i denne eller i Avisen, fremkom noget „endeligt“ Resultat, og da den officielle Statistik over Landets Befolkning overalt har Tallene 2250 og 2081 for henholdsvis 1880 og 1870 — hvorefter Tilvæksten altsaa skulde andrage 169

Individer i Tiaaret og den procentvise Forøgelse følgelig vil stige en Smule (til 0,81), saa synes der at have foreligget et Par Smaafejl i begge Byraadssammentællingerne. Nogen Kontrol med Resultatet fra 1880 lader sig dog ikke nu foretage, da Statistisk Departement eller rettere Rigsarkivet, hvor Folketællingslisterne opbevares, savner Listerne fra Hobro for 1880, en Omstændighed, som i ikke ringe Grad har været til Gæne for nærværende Arbejde, da Folketællingerne paa mange Maader giver baade Grundlag for og Anvisnin-

Konsul S. Sørensens store Købmandsgaard (sidst i 60erne), hvor nu Spiritfabrikkernes Administrationsbygning ligger.

ger paa talrige Oplysninger, som vanskeligt kan skaffes ad anden Vej*).

Hvad enten man nu akcepterer Byraadets foreløbige Tællingsresultat for 1880 eller holder sig til Statistisk Departementet

*) Spørgsmaalet om, hvor disse Tællingslister er bleven af, kan maaske ikke nu afgøres, men en enkelt Omstændighed tyder paa, at de ikke er bleven afsendt fra Byen. I en stor Tale i Byrådet i Skolesagsdebatten, udtalte Borgmesteren sig nemlig i et Møde i Midten af *Novbr. 1881* om Byens skolesøgende Børn i de følgende Aar paa Grundlag af Tal, han havde uddraget af Folketællingen 1880. Det er da ikke usandsynligt, at Listerne indtil da havde befundet sig i Byraadets Arkiv og senere ikke ekspederet videre, da Sagen efterhaanden var gaaet af Dagsordenen. Imidlertid har Eftersøgning i Byraadets nuværende Arkiv været resultatløs.

ments officielle Tal, saa maa det siges, at Hobro var ikke saa ganske lidt bagefter i Henseende til Befolkningsforøgelse i 70erne. Ikke blot sammenlignet med hele Landet, i hvilket Indbyggertallet voksede med gennemsnitlig 1,02 pCt. i Aarene 1860—80, men i Særdeleshed i Sammenligning med Gennemsnittet af Jyllands Købstæder, som i det samme Tidsrum voksede med 2,08 pCt. aarlig, (jvf. Falbe Hansen og Scharling: Danmarks Statistik. Supplementsbind 1891 S. 119).

Hvad Aarsagerne har været til denne forholdsvis ringe Folkeforøgelse i 70erne, er det vist umuligt at paavise. Af de Meddelelser om Fødte og Døde, som Aviserne begyndte at offentliggøre i 1877 for det forløbne Aar ses det, at Fødselsoverskudet for Tiaarets sidste 4 Aar beløb sig til henholdsvis 26, 34, 10 og 14 Personer, hvad der altsaa paa det nærmeste stemmer med Tilvæksten før hele Tiaaret. Grunden kan altsaa ikke søges i Udvandring fra Byen. Snarere maa man vel søge en væsentlig Grund i ringe Tillflytning ude fra, maaske fordi Byen forekom udenforstaaende for lille i Sammenligning med Nabobyerne Aalborg og Randers. Dertil *kan* ogsaa visse Mangler i den bymæssige Organisation og Kultur have medvirket, f. Eks. savnede Hobro i 70erne en Institution som Realskole, der i disse Aar i voksende Grad blev anset for et nødvendigt Led i Ungdommens Uddannelsesproces. Men i det hele taget „præsenterede“ Byen sig ikke i noget just flatterende Lys overfor Omverdenen. Alene den allerede da forældede Gadebelysning med Petroleumslygter (paa hvilke der blev sparet ikke blot i Antal men ogsaa i Brændetid) kunde snarere virke skræmmende end tillokkende paa hvem, der havde gæstet Nabobyerne, hvor Gasværker havde været anlagt siden Midten af 30erne, medens Hobro haardnakket afviste gentagne Tilbud fra engelske Firmaer om lignende Anlæg her. I hvert Fald kunde Situationen i Byen gennem Tiaaret kun betegnes som Stilstand i udviklingsmæssig Henseende, og de Tilløb, der blev gjort fra enkelte Mænds Side til at raade Bod paa Stagnationen løb ud

i Sandet eller — om man vil — strandede paa Byraadets gennemførte passive Økonomi (jvf. Side 34).

Endelig maa det naturligvis ikke glemmes, naar Talen er om Tilflytning til Byen, at denne paa en Maade ogsaa var umuliggjort ved den herskende Boligmangel, hvorom der foran er givet fyldestgørende Oplysning (jvfr. Afsnittet „Bolignød og Friboliger“).

Et Gennemsyn af de i Avisen aarligt offentliggjorte Skatelistes viste ogsaa næsten konstant de samme Skatteydere Aar efter Aar — vel at mærke indenfor den Gruppe, som overhovedet nævntes i Avisen, d. v. s. indtil et Mindstebeløb af en Sned Kroner i Formue- og Lejlighedsskat. Enkelte Aar kunde en fremmed Fugl pludselig dukke op i Listen, som f. Eks. en Godsejer *Scheel*, der omkring Midten af 70erne noteredes for en Indtægt, der bragte ham op paa de øverste Trin af Skattestigen, men et Par Aar senere var han igen forsvunden. Til Gengæld skete der saare sjælden Forandringer i Byens Næringsdrivendes Navne. De gamle Købmandsforretninger kunde skifte Indehaver ved Dødsfald eller ved Overdragelser til en Efterfølger paa Grund af Alder, Overgang til anden Virksomhed ell. lign., men i Hovedsagen bevarede Byens Næringsliv de samme Ansigter, mellem hvilke et enkelt nyt med Aars Mellemløb vakte desmere Opmærksomhed. Antagelig har Forholdet været tilsvarende mellem de Skatteklasser, der ikke blev noteret i Avisen.

Da man, som nævnt, savner Folketællingslisterne for 1880 og saaledes mangler Materiale til Belysning af Byens Erhvervsliv ved 80ernes Begyndelse, kan der til en vis Grad faas erstattende Oplysning fra en særlig udførlig Liste over Skatteyderne, der offentliggjordes i Avisen omkring Nytaar 1883 for det følgende Skatteaar. Den omfatter ialt 275 Personer, d. v. s. alle Skatteydere, der betalte 10 Kr. og derover i Formue- og Lejlighedsskat, hvilket Mindste-Beløb svarede til en skattepligtig Indtægt paa 200 Kr., idet Skatteprocenten i 1883 var $5\frac{3}{10}$. Da Antallet af kommunale Vælgere paa

samme Tid var ca. 325, har der altsaa været omkring ved et halvt Hundrede, som har betalt under 10 Kr. om Aaret.

I det nedenfor gengivne Sammendrag af den erhvervs-mæssige Fordeling af de 275 Skatteydere er bevaret den i Avisen anvendte Betegnelse for hver enkelt, saa f. Eks. Betegnelsen „Købmand“ er lagt til Grund for vedkommendes Anbringelse i Gruppen, uanset om vedkommende efter Nutidsbegreber f. Eks. vilde blive kaldt Manufakturhandler ell. lign. Vi har da følgende Grupper:

Handelsstanden :

Købmænd	ialt	25	
Andre Handlende	-	14	
Restauratører, Værtshusholdere etc.	-	23	62

Haandværkere repræsenterende 26 Fag :

Bagere 6, Barberere 3, Blikkenslagere 3, Bogbindere 1, Buntmagere 3, Bød-kere 5, Bøsemagere 1, Drejere 3, Farvere 2, Gartnere 3, Garvere 3, Glarmestre 2, Guldsmede 2, Karet-magere 3, Kobbersmede 2, Malere 5, Murmestre 1, Rebslagere 3, Sadelmagere 3, Skomagere 11, Skorstens-fejere 1, Skrædere 5, Slagtere 5, Smede 4, Snedkere 5, Uhrmagere 3	ialt	88
--	----------------	----

Land- og Skovbrug 24

Frie Erhverv (Læger, Sagførere, private Lærere, Bogholdere etc.) 20

Embeds- og Bestillingsmænd i Stat og Kommune 19

Pensionister, Partikuliers etc. 22

Transportvæsen (Vognmænd, Postkørere, Skippere) 12

Fabrikanter 8

Funktionærer i private Erhverv (Besty-rere o. lign.) 8

Af de resterende 12 maa de 8 nærmest opfattes som

Haandværkssvende, blandt hvilke 2 Murersvendes Indtægter er anslaaet til henholdsvis 1000 og 700 Kr. om Aaret, hvorfor de med et skattefrit Fradrag paa 600 og 350 (formentlig Børnefradrag) kom til at betale henhv. 21,20 og 18,55 i Skat. Mellem de øvrige indtager 1 Farversvend og 1 Garversvend forholdsvis beskednere Stillinger med Skattebeløb paa 13,25 og 10,60. Endvidere er 3 Personer betegnet som Arbejdsmand eller ufaglærte Arbejdere i den laveste Skatteklasse, og endelig er en enlig Fisker kommen med paa Listen.

Det er umiddelbart indlysende, at der ikke kan foretages nogen paalidelig Sammenligning mellem Erhvervsfordelingen i 1870 og 1882, bl. a. paa Grund af, at Materialet er ufuldstændigt for begge Tidspunktets Vedkommende. Man vil erindre, at vi af Folketællingen 1870 udskød Beboerne i Landdistriktet, medens de er medregnet i Skatlisten 1882. Følgelig bliver Antallet af selvstændige Avlsbrugere forholdsvis større i sidste Opgørelse. Endvidere er der en iøjnefaldende Forskel paa Antallet af Bygningshaandværkere i 1870 og 1882, idet der paa sidstnævnte Tidspunkt kun er noteret 1 Muremester mod 5 i 1870 og Tømrermestrene er helt forsvunden. Maaske ligger Forklaringen i Forstaden *Hostruphuse*, hvor disse Haandværkere kan have etableret sig i egne Huse, og hvor der var ganske anderledes Plads og billigere Byggegrunde end inde i Byen.

For de *Handlendes* Vedkommende lader der sig med større Sikkerhed foretage en Sammenligning, da de baade holdt sig indenfor Byomraadet og utvivlsomt alle er optaget paa Skatlisten. Man ser da, at Gruppen Købmænd kun er reduceret fra 27 til 25, hvorimod Gruppen andre Handlende er betydelig forøget, nemlig fra 8 til 14. Det drejer sig om mindre Forretninger paa specielle Omraader, Træhandel (d. v. s. Handel med Trævarer, som Landbruget var Aftager af, River, Tøjrepæle, Hammeltræer, Skovleskafter o. lign.), Traadhandel, Mødehandel, Papir- og Boghandel, Legetøj o. desl.

Med Hensyn til Beværterstanden er Antallet af dennes Medlemmer paa begge Tidspunkter de samme 23, heri med-

regnet Restauratører, Gæstgivere og Konditorvirksomheder. Til Belysning af Udskænkingsforholdene kan i denne Sammenhæng anføres nogle supplerende Meddelelser, som under Debatten om en ny Beværtervedtægt fremkom i Byraadets Møde d. 5. Decbr. 1877 af Borgmesteren som Begrundelse for hans Forslag om Begrænsning af Beværterborgerskaberne. Han udtalte da, at 46 Brændevinsudskænkere i en By paa 2000 Indbyggere var for mange. Af dette Tal kunde man forledes til at tro, at der i Virkeligheden var dobbelt saa mange Værtshusholdere i Byen, som officielt opgivet i Folketællingen 1870 og i Avisens Gengivelse af Skatteydere over 10 Kr. i 1882. Saaledes var Forholdet dog ikke. Thi af den endelige Behandling af Beværtervedtægtssagen i Febr. og Juli '78, hvor Byraadet diskuterede frem og tilbage om hvor mange Beværterborgerskaber, der skulde være i Byen, kom det frem, at man ikke vilde medregne Købmændenes Ret til Udskænkning af Brændevin ved Antalsbegrænsningen. Borgmesterens store Tal — 46 Udskækningssteder — er da fremkommen ved at regne Købmændenes Brændevinsflasker i deres Kaffestuer med til Udskækningsbevillingerne. Det reelle Antal Beværtinger var altsaa uforandret gennem 70erne.

Og som Helhed betragtet viser Statusopgørelsen for Ti-aaret — som jo altsaa her endda omfatter 12 Aar — en stabil Stilstand i befolkningsmæssig Henseende. I hvert Fald kan der kun med meget Forbehold tales om Udvikling, trods de Perspektiver, som paa enkelte erhvervmæssige Omraader var aabnet mod Fremtiden, og som viste, at Initiativet var lyslevende hos enkelte af Erhvervslivets Mænd.

Den store Skolestrid 1880—83.

„Betalingsskole eller ikke“.

Natten mellem 20.—21. Juni 1880 opstod der Ild i Byens Kommuneskole, som „tildels nedbrændte“ hedder det i „Hobro Avis“ for 21. Juni. Aarsagen til Branden mentes at stamme fra en Strygeovn, der var benyttet den foregaaende Aften, skønt Ilden dog først blev opdaget ved 3-Tiden om Morgenen.

Den daværende Skolebygning laa i Adelgade lige for Raadhustorvet (altsaa paa den Plads, der nu udgør Torvets østlige Del foran Sparekassen), og skønt Hobro endnu ikke var kommen ind i nogen større Vækstperiode, var Skolen alligevel for lille til Børneantallet, saa der var stiltiende Enighed om at benytte Branden til at faa en ny Skole rejst et andet Sted, da Pladsen baade var uegnet til Formaalet og vanskelig tillod Udvidelse.

Men dermed hørte ogsaa Enigheden op. Branden gav Signal til en af de voldsomste indre Stridigheder, som har rystet den lille By, og det varede næsten tre Aar, inden Sindene igen faldt til Ro. I det følgende skal der gives en Oversigt over Hovedtrækkene i Kampagnen og dennes vidt-rækkende kommunale Følger. — — —

Hj. Schmidt har i sin Bog „Af Hobro Bys Historie“ givet en Skildring af Skolevæsenets Udvikling, indtil den gældende Ordning var gennemført med samtidig Betalings-skole og Friskole, hvorfor Læserne henvises til det herom handlende Afsnit i dette Værk.

Allerede i 1866 maa der have været nogen Utilfredshed

med denne Ordning, thi i Byraadets Møde d. 13. Septbr., hvori Skolekommissionens Medlemmer deltog, vedtoges det „foreløbigt at søge at gjøre sig bekendt med den blandt Borgerskabet herskende Anskuelse om Nedlæggelse af Beta-lingsskolen“, hedder det i Protokollen, og hvoraf det maa sluttes, at der fra visse Sider var Ønske fremme om Nedlæggelse.

Derefter hørte man intet videre om Sagen, før Borgerforeningen i Begyndelsen af Aaret 1879 sendte Byraadet en Skrivelse angaaende Skolevæsenet med en skarp Kritik af dettes Tilstand, og det var rimeligvis Afsendernes Mening, at Skrivelsen skulde være ledsaget af et Forslag til Reform af Undervisningen, men ved et Uheld havde man glemt at vedlægge Forslaget, hvorfor Skrivelsen blev henlagt. I det følgende Møde d. 7 April var Forslaget kommen til Stede, og Borgmesteren forelagde da dette med den spydige Bemærkning, at Borgerforeningen havde „vist Byraadet den Opmærksomhed at sende dette et eneste Exemplar“. Til selve Henvendelsen udtalte han, at han ikke havde nøjere Kendskab til denne Forening, og han skønnede ikke, at den havde nogen særlig Kompetence til at udtale sig om Skolespørgsmaal, hvortil han føjede nogle ret overlegne Bemærkninger om den fremsatte Kritik, som forekom ham at bære Præg af en „temmelig høj Grad af Flothed“ ved at betegne Skolevæsenet som „slet i Modsætning til tidligere Tid“, og da Forslaget desuden „paa mange Maader var indbyrdes modsigende“, fandt Borgmesteren ingen Anledning til, at Byraadet skulde lægge Vægt paa Udtalelserne.

Dermed var Byraadet færdig med Forslaget, og skønt Borgerforeningens Skoleudvalg i Avisen imødegik Borgmesteren — bl. a. ved at henvise til, at Skolekommissionen „i flere Aar“ havde overvejet en Omordning af Skolevæsenet — kom hverken Skrivelse eller Forslag senere paa Byraadets Dagsorden.

Imidlertid ser det ud til, at Borgerforeningens Optræden alligevel havde sat Spørgsmaalet saa meget paa Dagsordenen,

at Skolekommissionens Formand, Sognepræst *J. V. Hansen**) udarbejdede et nyt Forslag, som efter at have cirkuleret blandt Kommissionens og Byraadets Medlemmer kom til Forhandling i et Fællesmøde den følgende 11. Juni. Om Resultatet af dette Møde indeholder Byraadsprotokollen en forholdsvis udførlig Tilførsel, hvoraf det fremgaar, at Forsamlingen vedtog at „*fastholde Betalingsskolen*” med visse nærmere angivne Forandringer i Klassesdelingen, og at der „*fastsættes en vis Kundskabsfylde som Betingelse for at blive optaget i Betalingsskolen*“. — I samme Protokolltilførsel oplyses, at Pastor *Hansen* lovede at udarbejde et detailleret Forslag angaaende Undervisningen i Betalingsskolen „paa Basis af det nu vedtagne“ og samtidig blev det overdraget Udvalget for Kommunens Bygninger at udarbejde Forslag om Tilvejebringelse af de nødvendige Lokaler.

I et nyt Fællesmøde mellem Byraad og Skolekommission den 30. Juni s. A. drøftedes Pastor *Hansens* Skoleplan ud fra den økonomisk glædelige Forudsætning, at hans Reform kunde gennemføres med de forhaandenværende Lærerkårer og Lokaler.

Dermed skulde man jo saa tro, at Byraadet havde taget sit Standpunkt, og at Betalingsskolen saaledes var sikret.

Men i de følgende Sommermaaneder maa der være sket et eller andet, som fuldstændig væltede Vedtagelserne i Juni, thi fra et tredje Fællesmøde, hvor man havde set paa en af Jernstøber *Jørgensen* udarbejdet Tegning til en mindre Tilbygning i Skolegaarden, indeholder Byraadsprotokollen Oplysning om, at det blev vedtaget — „inden der gaaes videre“ — at fremskaffe *en Plan for Skolevæsenets Ordning under Forudsætning af Betalingsskolens Nedlæggelse* —

*) Pastor *Jens Vilhelm Hansen*, f. i Sorø 1822, teol. Embedseks. 1850, havde været Præst i Kværn i Sønderjylland fra 1859 til 1864, da han blev afsat af Tyskerne. Han blev derefter Sognepræst i Hobro 1868 og beklædte dette Embede, til han i Efteraaret 1880 blev kaldet til Sognepræst i Spentrup-Gassum og samtidig udnævnt til Provst for Nørthald, Gjerlev og Onsild Herreder.

„hvilket d'Hrr. som formene, at der bør stræbes hen hertil overtog at tilvejebringe“, tilføjede Borgmester Christensen, — som man vil se med tydelig Tilkendegivelse af, at han selv ikke er blandt „d'Hrr.“. Derefter skulde der saa afholdes nyt Møde.

Saaledes stod Sagerne, da Skolebranden i Juni 1880 skabte en hel ny Situation, hvorved der blev Lejlighed til at revidere tidligere Standpunkter.

Dagen efter Branden traadte Byraad og Skolekommission sammen til Fællesmøde for at drøfte de nødvendigeste Forholdsregler, bl. a. maatte der indrettes midlertidige Undervisningslokaler, hvortil man valgte det gamle Sygehus, der var bleven ledig ved det nyes Aabning den foregaaende 1. Maj, og der maatte skaffes Boliger til de ved Branden husvilde Lærerfamiljer. Dernæst søgte man Forbindelse med forskellige Autoriteter og Bygmestre om Tilladelse til og Planer for en ny Skolebygning o. s. v.

Men dermed var der jo ikke truffet nogen Afgørelse i det principielle Spørgsmaal, og det er vist udenfor al Tvivl, at netop den *midlertidige* Tilstand, hvori Skolevæsenet befandt sig efter Branden, har opmuntret til den Diskussion, som baade i Byraadet og i Avisen samt paa Borgermøder satte Byen paa den anden Ende. Alene i Avisen findes for Maanederne Juli—Decbr. 1880 et Utal af Indlæg fra forskellige Sider anonyme eller under Navn, af enkelte eller af flere Borgere undertegnede Artikler om Skolesagen, ofte saa lange, at Redaktøren maatte udsende Ekstranumre for at skaffe Skrivelysten Afløb.

I Byraadet blev Stemningen efterhaanden mere og mere for Betalingsskolens Nedlæggelse, selv om man straks lod Spørgsmaalet staa aabent. I et Fællesmøde med Skolekommissionen d. 5. Juli, hvor man havde forhandlet om den nye Skolebygnings Beliggenhed, blev man enig om, at man ikke kunde naa til et Resultat, inden det var afgjort, om Betalingsskolen skulde nedlægges eller bevares. Og for at blive orienteret i Sagen vedtog man at sende Borgmesteren

og Forligsmægler *Kjeld Nielsen* til Grenaa for at undersøge denne Bys Skoleordning.*)"

Et nyt Fællesmøde blev derefter afholdt d. 27. s. M. og her blev Byraadets Standpunkt til Sagen formuleret i en længere Protokoltilførsel, hvori det bl. a. hedder:

„Det vedtoges *eenstemmigt*, at man vil overlade den høiere Realundervisning til privat Foranstaltning, idet der gaaes ud fra, at denne paa en eller anden Maade vil blive at understøtte af Communen.

Dernæst vedtog en Majoritet, at en Communeskole etableres for Drengene og Piger uden noget Contingents Erlæggelse.

Det vedtoges, at den Understøttelse, der af Communen bliver at yde den eventuelle private Realskole, navnlig bør gives saaledes, at der ved samme erhverves et Antal heelt eller deelviis frie Pladser i Realskolen, som bortgives af Byraadet, og som navnlig ville være at bortgive til Børn af uformuende Forældre, som ved deres Evner og deres Fremgang i Communeskolen viste sig skikkede til yderligere Uddannelse“

Det blev imidlertid udtrykkelig betonet i Indledningen til denne Protokoltilførsel, at dette var en „foreløbig Bestemmelse om Grundtrækkene for Skolevæsenets Organisation“, og at denne skulde forelægges „en Forsamling af Skatteydere“ for derefter i et offentligt Byraadsmøde at blive Genstand for endelig Vedtagelse. (Det bemærkes, at Fællesmøderne mellem Byraad og Skolekommission var lukkede).

Det offentlige Skatteydermøde blev afholdt den 30. Juli og derfra bragte Avisen et Referat Dagen efter, hvoraf det fremgik, at *Borgmesteren* havde forelagt Byraadets og Skolekommissionens Forslag som Resultat af „moden Overveielse og Prøvelse“, og hvorefter altsaa Betalingsskolen bør nedlægges og Friskolen indrettes med udvidet Undervisning, medens Kommunen vilde yde Understøttelse til den private Realskole mod 15—20 Fripladser i denne. Agent *Bie* og Forligsmægler *Nielsen* anbefalede denne Ordning varmt, men —

*) Grenaa var paa dette Tidspunkt den kommunale Skole baseret paa Friskoleprincippet.

oplyste Referatet: „Forslaget mødte bestemt Modstand fra den overvejende Deel af Forsamlingen“, som ønskede Betalingskolen opretholdt. For denne Anskuelse talte Sagfører *Joh. Andersen*, Jernstøber *Jørgensen* (som pr. 1. Juli havde nedlagt sit Mandat i Byraadet), Mekanikus *Harald Jørgensen* (afdøde P. Jørgensens Søn) og Byraadsmedlem Garver *Koppel*, som iøvrigt i Fællesmødet havde tiltraadt den ovenfor anførte Vedtagelse, men her slog om efter at have mærket Forsamlingens Stemning. — Mødet endte uden noget „egentligt Resultat“ tilføjede Referatet, men Byraadet blev dog anmodet om at gøre Skatteyderne bekendt med Udviklingen af Sagen, inden der skete noget definitivt.

Det bebudede offentlige Byraadmøde afholdtes saa om Eftermiddagen den 4. Aug. Kl. 2, hvor Borgmesteren under Henvisning til Beslutningen af 27. Juli opfordrede Byraadet „til nu at bestemme sig“, saa der kunde gøres Indstilling til Ministeriet om Betalingskolens Nedlæggelse, og ved Afstemningen stemte *Genefke, Nielsen, Chr. Schmidt* og *Jac. Em. Sørensen* for dette Forslag, medens *Koppel* forbeholdt sig et „Minoritetsvotum“. *Bie* var til dette Møde sygemeldt, Jernstøber *Jørgensens* Plads var endnu ikke besat, og *Borgmesteren* undlod at stemme — formentlig ud fra den Betragtning, at det skulde være *Byens egne Mænd*, der tog Beslutningen. Om hans personlige Stilling var der, ligesaa lidt som om Agent *Bies*, nogen Tvivl efter Skatteydermødet.

Men til samme Dags Aften havde en Kreds af Borgere, der var Tilhængere af Betalingskolens Bestaaen, indbudt til et offentligt Møde i Klubsalen, for — som det hed i Indbydelsen —: „at Behandlingen af Skolesagen atter kan blive optaget . . . da det efter Byraadets Indbydelse den 30. Juli afholdte Møde ikke erholdt forventet Afslutning“. Under Indbydelsen til Mødet stod ialt 15 Navne med Sagfører *Joh. Andersens* i Spidsen, og af de øvrige Underskrivere var 5 *Købmænd* (Jens Dyhrberg, V. Hassing, P. Chr. Larsen, I. C. Springborg og A. Uhrenholdt) 6 *Haandværkere* (Skomagerne P. Dyhrberg og C. C. Lauritzen, Buntmager F. Erich-

sen, Snedker N. Jensen, Farver O. Lund og Kobbersmed O. Svendsen), Jernstøber Jørgensen og Mekanikus Jørgensen samt en Mand ved Navn R. Pedersen (uden angiven Stilling).

Paa Mødet vedtoges at rette Henvendelse til Ministeriet med Anmodning om at faa Betalingsskolen bibeholdt i en Skoleordning med udvidet Undervisning og med Oprettelse af en Realklasse. Dette Andragende fik straks 130 Underskrifter, og i Avisen meddeltes Dagen efter, at det henlaa hos Buntmager *Erichsen* til yderligere Underskrift den følgende Dag — altsaa 6. Aug.*).

Det synes da sandsynligt, at Kultusministeriet omtrent samtidig har modtaget Byraadets Indstilling og Borgermødets Andragende, thi at der har været Kapløb om at komme først til Ministeriet tyder forskellige Omstændigheder paa, — bl. a. søgte Byraadsmedlem Koppel at sinke Afsendelsen af Byraadets Indstilling.

— — —

Det vilde naturligvis fuldstændig sprænge nærværende Bogs Ramme, hvis der her skulde gives en udtømmende Fremstilling af denne Skolestrids talrige Afsnit og Situationer gennem de Aar, Striden varede. Bl. a. er det helt udelukket at komme ind paa en Omtale af den Avispolemik, som førtes i den Anledning, skønt det maa indrømmes, at den ogsaa indeholdt mange for Byen karakteristiske Momenter.

Dog maa lige nævnes en særlig oplysende og orienterende Artikel i Bladet for 21. og 22. Juli 1880 — altsaa endnu inden den egentlige Konflikt var brudt ud i lys Lue. I denne Artikel fremhævedes til Indledning, at Anskuelserne om den offentlige Skole i Hobro „ere saa forskjellige, baade om Maal og Midler, og ovenikjøbet staar saa skarpt imod hinanden som neppe paa noget andet Omraade af de kommunale Forhold“, men Hovedpunktet i Sagen er *Betalings-skole eller ikke*.

*) Det i Avisen opgivne Tal paa Underskrifter blev imidlertid ved Adressens Fremlæggelse hos Buntmager *Erichsen* noget reduceret — formentlig fordi nogle slettede deres Navne, — thi da Aktstykket indsendtes til Ministeriet, var det kun forsynet med 103 Underskrifter.

Om dette Hovedpunkt søger Artiklen at belyse og begrunde begge Standpunkter ved at fremdrage de væsentligste Grunde, der taler for hver af dem:

Mod Betalingsskole gøres gældende, at en Kommune maa have en vis Størrelse for at kunne have Raad til at udstyre baade Friskole og Betalingsskole med de nødvendige Lærerkrafter og Lokaler for de Forældre, der ikke selv har Raad til at betale, hvad det koster, og en saadan Størrelse havde Hobro ikke. Derfor maa Friskolen gøres saa god som mulig for alle ubemidlede, mens de, der kan betale, henvises til den private Realskole.

For Betalingsskole hævdes det „især blandt Haandværkerne“, at en Del Forældre gerne vil ofre noget paa deres Børns Uddannelse, uden at de derfor har Raad til at betale for dem i den private Realskole, og naar da Friskolen kun giver Lavmaalet af Kundskaber, synes disse Kredse, at der sker deres Børn Uret.

I store Træk dækkede disse Formler vel nok det væsentlige i de officielle Meninger, selv om der jo nok af og til antydedes mere private Anskuelser som henleder Tanken paa Begrebet honnet *Ambition*^{*)}.

Imidlertid blussede saa Avisfejden op i Eftersommeren, medens begge de stridende Lejre ventede paa den ministerielle Afgørelse. Der blev ogsaa under selve Fejden gjort energiske Forsøg — især fra et enkelt Byraadsmedlems Side — paa at opnaa et Kompromis. Vedkommende havde saaledes den 28. Aug. slaet til Lyd for Tanken om, at Understøttelsen til Realskolen skulde gradueres i Forhold til Indtægten, og dette Forslag havde Avisen givet Tilslutning. Men det synes nærmest som om Forslaget ramte ved Siden af, thi det blev pure forkastet — naar ikke Betalingsskolen blev opretholdt. Det var paa Spørgsmaalet om dens Bevarelse, Oppositionen stod fast.

*) Smlgn. Joakim Larsen: „Den danske Folkeskoles Historie 1818—1898“ S. 271.

Den private Realskole aabnes.

Omtrent midt under Havblikket i Skoledebatten blev Avisen d. 16. Septbr. anmodet om at bringe til Kundskab for Byen og Omegn, at „*Hobro private Realskole*“ begynder sin Virksomhed den 1. Novbr. 1880 under Ledelse af cand. mag. A. Sørensen, med Assistance foreløbigt af 1 Medlærer.

I Meddelelsen oplystes endvidere, at Skolens Leder kom fra Frederikshavn, hvor han havde bestyret den derværende

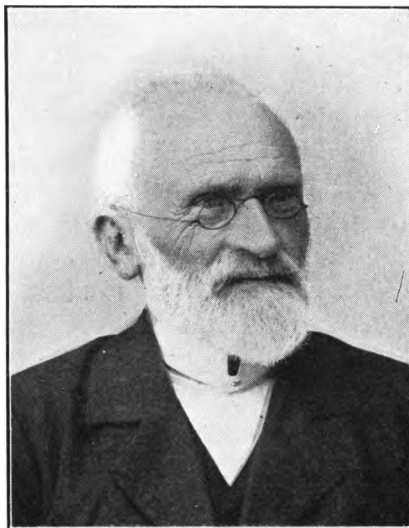
Realskolen i Vestergade, som laa lige over den nuværende.
Efter Pennetegning af Axel Aabrink

Realskole, og i hvis lokale Avis han i Anledning af sin Bortrejse blev omtalt med „megen Anerkjendelse for den Dygtighed og Samvittighedsfuldhed, hvormed han har ledet Undervisningen“. — Endelig oplyste Artiklen, at et Aktieselskab i Hobro havde købt den daværende Præstebolig til Lokale for Realskolen,*) og at der var tegnet den fornødne

*) Den daværende Præstebolig, som laa i Gammel Bagers (østre Side af Vestergade), ejedes af Købmand A. Bie, og vilde blive ledig kort Tid efter paa Grund af Pastor Hansens Forflyttelse til Spentrup. Til Efterfølgeren i Embedet, Pastor Gyberg, blev der lejet Bolig i Bager O. Weirsøes Ejendom i Adelgade, idet Weirsøe netop paa den Tid havde averteret hele sin „Sal“, bestaaende af 2 Lejligheder til Leje, samlede eller enkeltvis — „store Lejligheder med mange Bekvemmeligheder“.

Garantikapital til Dækning af det første Aars forventede Underskud ved Skolens Drift. — I Tilslutning til denne Artikel indeholdt Avisen d. 22. Septbr. og flg. Dage en Annonce, hvori disse Oplysninger gentages og med den Tilføjelse, at Købmand *Jac. Em. Sørensen* modtog Indmeldelser af Elever, indtil Bestyreren efter 1. Novbr. var kommen til Stede, samt at Betalingen for nederste Klasse var 6 Kr. maanedlig og i 2. Kl. 8 Kr.

Realskolens Leder, mag. art. *Anders Sørensen* var født i Landsbyen Hejring i Klejtrup Sogn den 20. Decbr. 1836 som Søn af Gaardmand *Seren Andersen* (kaldet *Skaarup*) og tilhørte en vidtforgrenet Gaardmandsslægt i Sognet, og saavidt vides var denne Søn den første i Slægten, der brød med de gamle Bondetraditioner og gik bort fra Landbruget. I 1855 tog han Studentereksamen fra Randers lærde Skole, og i 1867 tog han Magisterkonferens i Historie, for hvilken han opnaaede Karakteren *admissus cum laude* (= antaget med Ros). Skønt han saaledes oprindelig havde tilsigtet at gaa den videnskabelige Vej, idet hans akademiske Grad i Virkeligheden var *mag. art.*, saa kom han til at yde sin Indsats paa Skolevæsenets Omraade og, maaske af den Grund, akcepterede han Titlen *cand. mag.*, som Avisen stadig gentog, og som han tilsidst selv anvendte, naar han i Annoncer undertegnede sig med sin Stilling.

Professor A. Sørensen

Medens han læste til Magisterkonferens i Kjøbenhavn, gav han en Del Privatundervisning, formentlig for at skaffe Midler til sin Eksistens under Studierne, og Aaret efter disses Afslutning fik han Plads som Privatlærer i Frederikshavn, hvor han i 1871 blev Bestyrer af den private Realskole, en Stilling han beholdt, til han fik Tilbud om Overtagelse af Ledelsen af den private Realskole i Hobro.

Det maa nemlig efter hvad der foreligger antages, at Sørensen er blev Realskolens Fædre anbefalet som Leder, efter at Skolens Oprettelse var sikret gennem den fornødne Aktiekapital. Formentlig er Opmærksomheden for ham vakt af hans Slægt i Hejring, der var Kunder i den gamle Købmandsgaard, som ejedes af Realskolens varmeste Fortaler og største økonomiske Garant, Fabrikant *Jac. Em. Sørensen*. Det var jo ogsaa kun naturligt, at Slægten ønskede sit lærde Medlem til den By, hvortil den jævnlig kom i Forretningsanliggender.

De Stridigheder, som gennem 80erne delte Hobro Bys Borgere, først Skolesagen og senere den bekendte Forfatningskamp, holdt Sørensen sig omhyggelig udenfor. Han ofrede alle sine Kræfter paa sin Skole, og hans Glæde var at se den blomstre og anerkendt fra alle Sider, en Anerkendelse, der fik Udtryk i, at han udnævntes til titulær Professor (^{19/5}, 1892) og R. af Dbg. (^{4/1}, 1908). I 1884 blev han gift med Rose Marie Kjerstine *Laurent*. (Sm!gn. „Magister Stat“erne fra 1907 og 1926).

I Henhold til den ovenfor gængivne Byraadsbeslutning kom Spørgsmaalet om Tilskud til Realskolen paa Dagsordenen for et ekstraordinært Byraadsmøde d. 6. Decbr. Forud derfor havde der været Valg af et nyt Medlem i St. f. den udtraadte Jernstøber *Jørgensen* og i hans Sted havde Borgerforeningen eenstemmigt anbefalet at vælge Købmand *A. Uhrenholdt*, medens man fra Byraadsgruppens Side havde anbefalet Apoteker *Hansen*. Ved Valget, der gjaldt et Mandat, valgt af den højstbeskattede Vælgerklasse, opnaaede Uhrenholdt 45 St. medens Apotekeren kun fik 20. Fra Borgerforeningens Side var Valget aabenbart et Træk imod Byraadsflertallets Skolepolitik og gav forsaavidt et Varsel for det forestaaende ordinære Valg af den alm. Vælgerklasse til Nytaar 1882.

I Byraadsmødet forelagde Borgmesteren Realskolebestyrelsens Andragende om Tilskud fra 1. Jan. 1881 mod hele og halve Fripladser i Skolen. Af Andragendet, som Borgmesteren erklærede selv at have givet Impulsen til, fremgik det, at Skolen med 30 Elever vilde give et Underskud paa 1430 Kr. aarligt, men til Gengæld ydede Skolens Bestyrelse gennem Garantifondet paa 3000 Kr. de nødvendige Garantier for Forældrenes Interesser, og „det allervigtigste var“ udtalte Borgmesteren, „at man havde sikret Skolen en Forstander, som i alle Henseender kunde tilfredsstillende enhver

Fordring“. Det var altsaa en Skole, man kunde indlade sig med, og hvis Tilbud man ikke burde betænke sig paa at modtage. Borgmesteren foreslog at bevilge indtil 800 Kr. paa de angivne Vilkaar.

Derefter fulgte en længere stormende Debat, som indledes af det nyvalgte Medlem *Uhrenholdt* med Oplæsningen af en Protest mod Understøttelse til Skolen, saalænge Ministeriets Afgørelse om Kommuneskoleplanen ikke forelaa, og med en længere voldsom Tale af *Koppel*, saa Borgmesteren truede med at ville hæve Mødet, hvis han fortsatte sine „utidige og upassende“ Afbrydelser af Borgmesterens Tale. I Debatten deltog iøvrigt alle Medlemmer undtagen Genefke, og blandt de forskellige Talere til Sagen var ogsaa Agent *Bie*, som gav Udtryk for sin Forundring over de fremførte Protester. Den vilde han have kunnet forstaa, hvis Kommunen ingen Fordel havde af den private Skole, men Kommunen fik jo fuld, ja mere end Ækvivalent for Pengene, der var derfor ikke længere Tale om Understøttelse til Skolen, men om et Tilbud fra denne om en Fordel for Kommunen, et Tilbud man maatte modtage. Fra Fabrikant *Sørensens* Side oplystes, at der fra Nytaar var indmeldt 26-27 Elever i Realskolen og Udsigt til 32 i den nærmeste Fremtid.

Af det øvrige Replikskifte bør — trods Bestræbelserne for at trænge det uhyre Stof sammen — følgende to Udtalelser gengives (efter Avisens Referat), fordi de paa virkningsfuld Maade illustrerer de to Principper, der paa dette Tidspunkt brødes i Bystyret:

Borgmesteren: Jeg er af Regeringen sat til at styre Kommunens Anliggender (*Koppel*: desværre!) og ligesom jeg alletider har stræbt at opfylde denne Pligt paa en for Communen heldig Maade, saaledes vil jeg vedblive dermed, men imod min Overbevisning skal ingen bringe mig til at handle. . . .”

Koppel havde ganske vist sagt, at han samstemmede med de andre Medlemmer i Skolesagen, men han havde forbeholdt sin Ret til at prøve Stemningen blandt Beboerne og først efter at denne var bleven irriteret ved Mødet i Klubsalen. . . . havde han sluttet sig til Oppositionen i denne Sag. . . . det kunde faa Udseende af,

at han ønskede at nærme sig Folk, med hvilke han havde staaet paa en mindre god Fod [Koppel havde i April 1878 meldt sig ud af Borgerforeningen], men Grunden var, at han satte stor Pris paa at samstemme med sine Vælgere....

Resultatet af Forhandlingerne blev, at Borgmesterens Forslag vedtoges med 6 Stemmer mod 2 (Koppel og Uhrenholdt), hvis Protest mod Tilskudet blev tilført Protokollen.

Ministeriet resolverer Betalingsskolens Nedlæggelse.

Under 9. Jan. 1881 forelaa Kultusministeriets Resolution, som i et og alt gik ud paa at sanktionere Byraadsflertallets Vedtagelse. Denne Resolution naaede dog først gennem Skoledirektionen i Randers til Hobro den 12. Marts og kom saa først paa Dagsordenen for et ekstraordinært Byraadmøde d. 14. Marts, hvor den blev forelagt af Borgmesteren, der udtalte Formodning om, at den lange Tid, der var gaaet med Forsendelsen skyldtes Isforholdene.

Til selve Sagen bemærkede Borgmesteren, at den nu saaledes vedtagne Skoleordning vilde gaa ud paa Dannelsen af en Friskole med 2 Forberedelsesklasser, 2 Pigeklasser og 3 Drengklasser. Han udtalte derefter sin Tilfredshed med, at de Kyndige i Undervisningsvæsenet, deriblandt Biskoppen, havde delt Byraadets Mening. Og nu vilde han sætte „*den højeste Pris paa Forsoning*“, idet han udtalte Haabet om, at man nu maatte enes om „med Fred, Ro og Venlighed“ at søge at bringe det bedst mulige ud af Sagen. Han mindede om, at de to Herrer, som ikke havde stemt for Ordningen havde lovet „redelig og ærlig“ at støtte Sagen, naar Afgørelsen kom, uanset hvad den saa end blev. — *Koppel* ønskede til Lykke med „det gode Resultat, som D'hr. ved deres Energi og Dygtighed havde opnaaet“, men han vidste ikke af noget „Løfte“ i den antydede Retning. *Nielsen* og *Bie* bekræftede, at et saadant Løfte var givet, men *Koppel* kunde ikke medvirke til en Ordning, „som vilde blive

saa bekostelig, at Yderne hverken havde Raad eller Evne til at holde den“. Dog vilde hans Optræden i Fremtiden bero paa, „hvad der videre skulde ske“.

Dette „videre“ kom for paa Byraadets Møde den 19. Oktober, da Borgmesteren udenfor Dagsordenen forelagde Skolekommissionens Betænkning angaaende Udarbejdelsen af den *Skoleplan*, som maatte udarbejdes i Henhold til den af Ministeriet approberede Skoleordning (Betalingsskolens Nedlæggelse og den kommunale Friskoles Udbygning). Derom fandt der en ny Debat Sted. — Byraadsprotokollen nævner dog intet derom, hvorimod Avisen bragte et Referat, som vistnok gav Stødet til, at en Kreds af Betalingsskolens Tilhængere sammenkaldte til et Borgermøde den 4. November, „for at Byraadet kan erfare, hvorledes Stemningen overfor den nye Skoleplan er i Byen“. Til dette Møde havde man tilkaldt Overlærer *Østergaard* ved den kommunale Betalings-skole i Aalborg som Foredragsholder ud fra Synspunktet Betalingsskolens Opretholdelse. Og dette Møde viste paany overvejende Flertal for denne Anskuelse gennem Vedtagelse af følgende Resolution med alle Stemmer:

Forsamlingen udtaler som sin Anskuelse, at den Byraadet nu forelagte Skoleplan ikke tilfredsstillende den større Del af Byens Beboeres Ønsker, der endnu vedblivende gaar i Retning af en god Friskole og en god Betalings-skole; Forsamlingen anser det for ønskeligt, at ingen endelig Bestemmelse tages eller Betænkning gives af Byraadet med Hensyn til Skoleplanen og den videre Ordning af Skolevæsenet, forinden Vælgerne ved det forestaaende Valg have tilkjendegivet deres Mening. Forsamlingen tillader sig derfor at rette Anmodning til Byraadet i saa Henseende.

Som man altsaa vil se, var Striden ingenlunde afsluttet med Ministeriets Approbation af Byraadets Skoleordning.

Resolutionen kom til Behandling i et ekstraordinært Byraadsmøde d. 14. Novbr., hvor Skoleplanen paany stod paa Dagsordenen, og hvor Borgmesteren holdt en ny stor Tale til Forsvar for Byraadets Skolepolitik, idet han bl. a. paa Grundlag af Folketællingslisterne fra Febr. 1880 mente

at kunne paavise, at Antallet af Drengene, for hvilke der betales i Betalingskolen, vilde gaa ned i de følgende Aar paa Grund af Forældrenes bristende Evne til at udrede de forhøjede Skolepenge, saa der i 1886 kun vilde være 10 betalende Elever, og fra 1887 vilde Tallet yderligere gaa tilbage. Iøvrigt fandt Borgmesteren ingen Grund til at tage Hensyn til Resolutionen, „da Sagen var afgjort i Ministeriet“. I Overensstemmelse hermed indeholder Byraadsprotokollen for dette Møde følgende Tilførsel:

„Efter at Resolution fra flere Skatteydere i Hobro angaaende Skoleplanen var fremlagt, vedtoges det, uanset dette Andragende at fremme Behandlingen af den fremlagte Plan.“

I den videre Protokoltilførsel omtales Enkelthederne i Planen og sluttelig fik *Koppel* og *Uhrenholdt* tilført en Bemærkning om, at de forbeholdt sig „separate Erklæringer“.

Inden Aarets Udløb var Skoleplanen endnu paa Dagsordenen for et Byraadmøde d. 14. Decbr., hvor det indrømmedes Mindretallet en Uges Udsættelse med Afsendelsen af Indstillingen til Ministeriet, for at de to Herrer kunde faa Tid til at udarbejde deres separate Erklæringer. Og paa dette Møde vedtoges det saa at lade afholde Valg til Byraadet af 4 Medlemmer af den almindelige Vælgerklasse d. 7. Januar 1882.

Byraadsvalget om Skoleplanen.

Af den Passus i Borgermødets Resolution af 4. Novbr. om at udskyde Vedtagelsen af Skoleplanen til efter Byraadsvalget, havde Byen sandsynligvis faaet en Forsmag paa, hvad Valget vilde komme til at dreje sig om, og ved nu at gennemgaa alle Skolestridens Aktstykker faar man et stærkt Indtryk af, at Oppositionen sigtede mod dette Valg som den afgørende Styrkeprøve med Hensyn til, hvorledes Skoleforholdene skulde ordnes i sidste Instans.

Som det vil vides af det foregaaende, var de fire Medlemmer, der var paa Omvalg valgt af den almindelige Vælger-

klasse og følgelig havde det brede Lag af Vælgerne nu den største Chance for at gøre sin Mening gældende. Paa den anden Side var der mellem disse afgaaende Medlemmer en Mand som Agent *Bie*, der hidtil havde opnaaet en næsten eenstemmig Tillidserklæring ved de foregaaende Valg (jvfr. Side 47), og skønt han til dette Valg havde besluttet at trække sig tilbage, saa havde han alligevel givet efter for indtrængende Opfordringer til at modtage Valg endnu en Gang under de foreliggende Omstændigheder. Overhovedet samlede Tilhængerne af Byraadets Flertalspolitik sig om Genvalg af de tre Mænd, som havde vedtaget den af Ministeriet approberede Skoleordning, nemlig Agent *Bie*, Spritfabrikant *Jac. Em. Sørensen* og Mægler *Genefke* samt i Stedet for Garver *Koppel* — som jo tilhørte Oppositionen, — Kalkværksejer *Nielsen*.

Men selv ikke Bies Popularitet blandt Borgerne kunde opveje Oppositionen mod hans Anskuelser om Skolevæsenet. To Dage før Valget indrykkede Byens Vælgerforening og Borgerforeningen hver for sig et Opraab i Avisen til Vælgerne om ved Byraadsvalget d. 7. Jan. at stemme paa fire af de to Foreninger anbefalede Kandidater, nemlig Jernstøber *Jørgensen*, Sagfører *Andersen*, Farver *Lund* og Fabrikant *Koppel*.

Der var paa dette Tidspunkt ca. 325 Personer, der havde Stemmeret i den almindelige Vælgerklasse, og deraf stemte 241 — „det største Antal, der nogensinde er afgivet her ved et Byraadsvalg“, skrev Avisen og tilføjede, at det deraf fremgik, at „Kampen har været haard“. Men Resultatet blev, at Oppositionens Kandidater sejrede med følgende Stemmetal:

Garver <i>R. Koppel</i>	152	Stemmer (Genvalg)
Jernstøber <i>Jørgensen</i>	137	—
Sagfører <i>Andersen</i>	126	—
Farver <i>O. Lund</i>	121	—

Derefter havde Agent *Bie* 107 St., Fabrikant *Sørensen* 95, Mægler *Genefke* 88 og Kalkværksejer *Nielsen* 78.

I de Betragtninger, Avisen knyttede til Valgresultatet fremhævedes Forskellen paa Valget i Hobro og i andre Byer, idet Kampen andre Steder i Almindelighed havde staaet mellem Højre- og Venstrepartierne, hvorimod den her havde staaet „mellem Forkæmperne for den private Realskole og Communeskolen, og dem der holdt paa Bibeholdelsen af den communale Betalingskole“. Det er altsaa karakteristisk for Hobro paa dette Tidspunkt, at partipolitiske Skillelinjer — som jo nok *var* til Stede — ikke kunde overgaa de saglige Anskuelser. Til Slut udtalte Avisen nogle varmt anerkennende Ord om de afgaaede Medlemmers Indsats i Byens Tjeneste, fremhævede navnlig Agent *Bies* „33 Aars hæderlige og nidkjære Virksomhed som Byraadsmedlem“ og udtalte endelig Ønsket om, at de nyvalgte Medlemmer maatte faa Lykke til at løse det omtvistede Skolespørgsmaal og „*derved bidrage til, at den Endrægtighed blandt de forskellige Samfundsklasser her i vor lille Commune, som i længere Tid har været savnet, atter tilveiebringes*“.

Et Slags Efterspil til Valget foregik i et Byraadsmøde 11. Jan., hvori endnu de afgaaede Medlemmer deltog som „lungerende“ Byraad. Paa Dagsordenen stod en Skrivelse fra Indenrigsministeriet, som i Anledning af en modtagen Besværing fra *Koppel* og *Uhrenholdt* udbad sig Raadets Erklæring angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt de to Herrer kun — som de hævdede — havde haft 2 Timer til at sætte sig ind i et Udkast fra Skoledirektionen til en Skoleplan for Hobro. Til denne Sag oplæste Fabrikant *Sørensen* en Opfordring til *Koppel* om at gøre Alvor af en Udtalelse, han var fremkommen med paa Valgdagen om, at han under visse Eventualiteter kunde slutte sig til Flertallet, en Udtalelse, som *Sørensen* opfattede som Vidnesbyrd om, at *Koppel* i Virkeligheden var enig med Flertallet. Han anbefalede derfor *Koppel* til „fremtidig at handle i denne Sag efter egen Overbevisning og ikke rette sig efter Ordre eller Tryk fra Andre“. Dette velmente Forsøg førte dog ikke til noget. *Koppel* vedkendte sig Udtalelsen, men hævdede, at den var

„aldeles privat“, og desuden gjaldt den ikke Uhrenholdt. En længere Diskussion om det gamle Stridsspørgsmaal, isprængt med forskellige mere eller mindre uvedkommende Anliggender, endte med, at det fungerende Flertal affattede et Svar til Ministeriet, og overlod Mindretallet en Afskrift deraf til særlig Erklæring. Under Debatten havde Borgmesteren iøvrigt med stor Sikkerhed slaaet fast, at Ministeriets Resolution af 9. Februar 1881 fremdeles stod ved Magt, og den kunde det nye Byraad ikke komme uden om.

Det nye Byraads Aktion.

Denne Opfattelse holdt imidlertid ikke Stik, thi i et ekstraordinært Møde i Byraadet, hvori de tre nyvalgte Medlemmer havde indtaget de afgaaedes Plads, forelagde det nye Flertal Udkast til et Andragende til Ministeriet om at faa Skoleplanen tilbagesendt til fornyet Behandling i Byraadet, og skønt Mindretallet ved Protokoltilførsel betegnede dette Krav som ubegrundet og ubeføjet, maatte Borgmesteren ekspedere Andragendet, om hvis Beføjelse iøvrigt D'hr. Sagfører *Andersen* og Fabrikant *Koppel* vilde give Ministeren nærmere Redegørelse ved Rejse til Kjøbenhavn, den førstnævnte paa Kommunekassens Regning, medens *Koppel* rejste i en Jernbanekomités Ærinde og for dennes Penge.

Men i Realiteten er vi allerede nu naaet til det Stadium i Skolestriden, da Betalingsskolen var sikret. Det tidligere Flertals Indstilling kom saa at sige omgaaende tilbage fra Ministeriet, og i et ekstraordinært Byraadsmøde 25. April forelaa det nye Flertals Ændringsforslag til Planen, hvorefter Kommuneskolen deltes i to Afdelinger: **A** med gratis Undervisning og **B** med betalende Klasser, i hvilke der skulde betales fuldt ud (3, 4 og 5 Kr. mdl. i de respektive Klasser) af de Forældre, der svarede over 100 Kr. i Skat af Formue og Lejlighed, medens Afgiften nedsattes indtil $\frac{1}{10}$ af Beløbet for de mindre Skatteydere. Dette Forslag passerede derefter Skolekommissionen (hvor det fik nogle mindre Ændringer)

og Skoledirektionen for sluttelig i Marts 1883 at opnaa Ministeriets Approbation. Det viste sig nemlig at forholde sig rigtig som udtalt af Oppositionen i Byraadet, at Ministeriet var nogenlunde ligeglad med, hvilken Ordning Byen fik, naar den blot holdtes indenfor Lovens Rammer, og Borgerne iøvrigt kunde enes om en Ordning.

Med Hensyn til *den private Realskole* vægrede det nye Flertal sig i Begyndelsen ved at yde det tidligere bevilgede Tilskud, d. v. s. saalænge Betalingsskolen endnu svævede i Luften. Men da denne var sikret, gik Bevillingerne glat igennem. Foriøvrigt fik Realskolen paa Finansloven 1882—83 et Tilskud paa 1500 Kr. imod at der „vedligeholdtes“ 6 Fripladser. Samtidig med Meddelelsen herom oplyste Avisen, at Skolen nu havde 54 Elever fordelt i 4 Klasser og en Lærerstab paa 4 Lærere og 1 Lærerinde.

Det patriarkalske Styres Undergang.

Naar denne Skolestrid har faaet en saa forholdsvis betydelig Plads i dette Afsnit af Byens Historie, er det ikke blot, fordi den belyser selve Skolespørgsmaalet og Borgernes Stilling til Betalingsskolen — et Emne, som iøvrigt har været meget mangelfuldt behandlet i de foreliggende Fremstillinger af vor Folkeskoles Historie, — men ogsaa og ikke mindst fordi Striden paa flere Maader sætter Skel i Hobro Købstads nyere Historie.

Først og fremmest gælder dette om det kommunale Styre. Det blev i det foregaaende Afsnit, der handler om Overgangen til Byraad i Henhold til Loven af 1867, fremhævet, at der hverken administrativt eller personligt skete nogen- somhelst Forandring ved denne Overgang. Paa samme Maade som før denne formelle Forandring var det ogsaa efter Lovens Ikrafttræden den kongevalgte Borgmester, som forelagde og tilrettelagde alle Sager og i de allerfleste Tilfælde bestemte, hvad der skulde vedtages. Og som ogsaa det blev paavist i samme Forbindelse, var det *de samme Personer*, der gik

over i Byraadet fra Borgerrepræsentationen, og de samme Personer, der gennem 70ernes Valg sluttede op om Borgmesteren i Principperne for Byens Styre, og de valgtes hver Gang ud fra de samme patriarkalske Synspunkter, som havde været gældende siden Kommunalordningen var traadt ud i Livet. Nogen Valgkamp om foreliggende Sager var ikke set, siden Byraadsvalg afløste Valg af Borgerrepræsentanter, følgelig var der heller ikke Tale om samlet Optræden om paa Forhaand udpegede Kandidater, for slet ikke at tale om politiske Delingslinjer. Borgerne havde gennem alle Valg stemt som hver for sig syntes, og Resultatet blev som nævnt i Hovedsagen, at de, der var paa Omvalg, genvalgtes med det Antal Stemmer, der svarede til den Tillid og Popularitet, de nød i Byen. Ved disse hidtidige Valg knyttede der sig ogsaa den Ejendommelighed, at der blev stemt paa en lang Række Personer, hvilket altsaa betød, at der ikke fra nogen Side var udstedt nogen Parole, men at hver Vælger stemte som han syntes, og Valg opnaaede følgelig de 3 eller 4 Mænd, som havde faaet de fleste Stemmer.

I dette idyllisk-patriarkalske Forhold bragte Striden om Betalingsskolen en fuldkommen Omvæltning. Den forandrede Indstilling overfor Valgsituationen viste sig allerede ved Suppleringsvalget til Besættelse af den ved Jernstøber Jørgensens Mandatnedlæggelse ledigblevne Plads, i hvilken Anledning Borgerforeningen holdt Prøvevalg forud for at samle Stemmerne om en Kandidat, der var sikker Tilhænger af Betalingsskolen. Det maatte ikke blive et Tilfælde, hvem der fik flest Stemmer, og for at være helt sikker paa, at der ikke skulde blive Tvivl om, hvem der var ment med *Uhrenholdt*, blev det i Avisen udtrykkelig betonet, at Forbogstavet *A* maatte med paa Stemmesedlen for at skelne ham fra Købmand *S. Uhrenholdt*.

Men den afgørende Vælgerorganisation skete dog først ved det ordinære Valg i Januar 1882, da Betalingsskolens Tilhængere samlede Stemmerne om de fire Kandidater, hvis Stilling til denne Sag var afgjort paa Forhaand. Der skulde

ikke spildes Stemmer paa tilfældige andre Kandidater, hvis det skulde lykkes at erobre Flertallet, hvilket altsaa skete.

Det var i Virkeligheden første Gang i Byens kommunale Styrelses Historie, at Vælgerne arrangerede Kampvalg om et kommunalpolitisk Anliggende, og at et Flertal erklærede det gamle patriarkalske Styre Krig. Det vil med andre Ord sige, at et Flertal af Borgerskabet vovede at have en anden Mening end det alderstegne, prøvede Byraadsflertal, som oven i Købet endda havde ministeriel Approbation paa sin Skolepolitik og havde den kongelig udnævnte Borgmester og Byfoged som Topfigur. Man kan ogsaa udtrykke Forholdet paa den Maade, at *det Koppel'ske Princip*: — Vælgernes Mening skal være bestemmende for Byraadsmedlemmernes Mening — havde sejret over *Borgmesterens Princip*: den personlige Overbevisning som afgørende for et Byraadsmedlems Stilling.

Den, der især følte Situationen som et Nederlag, var naturligvis Borgmesteren, Justitsraad *Christensen*. Det fremgaar tydeligt af Referaterne fra det nye Byraads Møder, at han betragtede sig selv som en slagen Mand, men dog tillige som den, der kendte sin Metier i Modsætning til de mindre scenevante nye Medlemmer, der aabenbart gjorde sig Anstrengelser for at opnaa Embedsmandens Assistance til Gennemførelse af den Politik, som de nu engang skulde gennemføre, men hvortil hans Medhjælp var en formel Nødvendighed. Det er betegnende at læse af Avisens iøvrigt fortræffelige Gengivelser af Mødernes Forhandlinger, hvorledes Borgmesteren i videst mulig Udstrækning vilde lade de nye Mænd *selv* om Initiativet, uden at han dog paa nogen Maade optraadte illoyal end sige da øvede Obstruktion overfor det nye Flertal. „*Hvad mener D'hr. saa, der skal ske?*” var en Vending, som Borgmesteren et Par Gange brugte i Salen, naar der var indtraadt en Pause i Ordskiftet, og saa var det *Koppel*, som maatte tage Affære og sige, hvad hans Folk vilde have Borgmesteren til at gøre. Thi han var jo

stadig det uomgaaelige Forbindelsesled mellem Byraadet og Autoriteterne.

Imidlertid kender vi allerede Resultatet, der jo i Virkeligheden var givet paa Forhaand, saavist som det nye Flertal *ikke* var valgt for at indgaa paa Kompromis. Forhandlingerne var derfor unyttige, og under denne Situation er det forstaaeligt, at Resten af det gamle Flertal, Forligskommissær *Kjeld Nielsen* og Købmand *Chr. Schmidt* nedlagde deres Mandater til Nytaar 1883, hvorefter der paany skulde være Suppleringsvalg. Avisen udtalte i den Anledning sin Misbilligelse af, at de to Mænd havde faaet deres „Dimissionsbegjæring“ bevilget, — det var, skrev Bladet, „en mindre heldig Skik i de senere Aar, at Medlemmer, som, fordi de ikke er i Stand til at sætte deres Mening i et eller andet Communalanliggende igjennem, føle sig forurettede og indgive deres Dimissionsbegjæring“. Men de to Mænd fastholdt deres Standpunkt og gik, uden at der i den Anledning skete nogen Demonstration eller blev givet Udtryk for Anerkendelse af deres mangeaarige Virksomhed i Byens Tjeneste.

Avisen havde for egen Regning anbefalet at vælge Læge *Just Poulsen* som særlig egnet til at komme ind i Skolekommission, Sundhedskommission og Sygehusudvalg, og Apoteker *H. Hansen*, som vilde blive „en varm Talsmand for den private Realskole“. Men Vælgerne, som jo var de højstbeskattede i Byen, tog intet Hensyn dertil. Af 69 stemmeberettigede mødte 50, hvis Stemmer faldt saaledes:

Branddirektør Sagfører <i>Jacob Th. Schibbye</i>	46	St.
Læge <i>Just Poulsen</i>	34	-
Spritfabrikant <i>Jac. Em. Sørensen</i>	17	-

De øvrige Stemmer var spredt. Altsaa var de to førstnævnte valgt. Apotekeren, som gentagne Gange før havde været foreslaet og vistnok ogsaa hver Gang havde faaet Stemmer, opnaede end ikke denne Gang at blive noteret i Avisen, skønt han var Nr. 3 af de højst beskattede i Byen.

Skolebrandens øvrige Følger.

Den gamle Skolegrunds Anvendelse.

Samtidig med, at Byraadet sled i det for at hale den vedtagne Skoleordning i Land imod Borgerskabets Opposition, havde Skolebranden desuden givet Raadet to andre parallelt løbende Opgaver, nemlig Udnyttelsen af Pladsen, hvorpaa den gamle Skole havde ligget, og den nye Skolebygningens Opførelse. Hver for sig voldte de Vanskeligheder ud fra forskellige Forudsætninger, den sidste Opgave navnlig fordi den nye Skoles Beskaffenhed tildels var afhængig af, hvad Bygningen skulde bruges til. Derimod skulde Anvendelsen af den gamle Skolegrund synes mere ligetil, hvad der vistnok alligevel ikke var Tilfældet, idet det ser ud, som om der indenfor det gamle Byraads ellers temmelig fast tømrede Flertal lurede en stille Uenighed om Pladsens fremtidige Rolle i Byens Liv.

Et Par Gange kom denne diskrete Modsætning til Orde i Byraadets Møder, hvor det fra Borgmester Christensens Side blev hævdet, at Hobro By var og stadig vilde vedblive at være en lille By, som derfor ikke behøvede at have større Torveplads end den, der var forhaanden i det daværende Raadhustorv, naar denne Plads blev rationelt udnyttet. Overfor denne Anskuelse blev det gjort gældende, bl. a. af Fabrikant *J. E. Sørensen*, at man burde benytte Lejligheden til at udvide Torvet for alle Tilfældes Skyld, ogsaa for at hindre, at Torvehandelen ikke i Fremtiden skulde blive spredt paa forskellige Steder i Byen.*)

*) jvfr. Byraadsprotok. 1. Dcbr. og „Hobro Avis“ 6. og 9. Decbr. '80.

Det lader sig nu neppe oplyse, om denne forskelligt indstillede Opfattelse har ligget bagved de langsommelige og tildels frugtesløse Forsøg paa at bringe Spørgsmaalet til en endelig Løsning, men visse Antydninger i Forhandlingerne synes at pege i Retning af, at Borgmesteren fortrinsvis betragtede Sagen ud fra et øjeblikkeligt økonomisk Synspunkt og derfor holdt paa, at Grunden burde afhændes ubeskaaret, hvorved der naturligvis vilde opnaaes den højeste Pris.

Imidlertid har Borgmesteren dog bøjet af for Byraadets Ønske om at faa en Del af Grunden lagt til Torvet og samtidig at faa en Forbindelse mellem Adelgade og Havnen i Form af en 14 Alen bred Gade enten i Midten af Arealet eller langs dets nordlige Skel. Paa Grundlag af forskellige Planer, der udarbejdedes af Landinspektør *Mørch*, og hvori denne Gade og 20 Alen Torveareal indgik som Hovedkrav, indbød Byraadet i Slutn. af Juli 1880 Offentligheden til at give Bud paa Grunden i Løbet af 14 Dage.

Der kom imidlertid intet Bud, og Raadet vedtog saa i Midten af Septbr. s. A. at afholde Auktion over Arealet i Henhold til en Række Vilkaar om fornøden Sikkerhed, Udbetaling af Salgssum o, s. v., men hvorvidt denne Beslutning kom til Udførelse, findes der ingen Oplysninger om. At Auktionen ikke førte til Grundens Salg er dog sikkert nok, thi i Slutningen af November forelaa i Byraadsmødet en Forespørgsel fra Ejendomskommissionær *Gjerløff* i Hobro om Betingelserne for Køb af Grunden med de derpaa stadig staaende Ruiner. Man vedtog at lade Byraadsmedlemmerne *Genefke* og *Sørensen*, eventuelt med Assistance af Borgmesteren, søge Forhandling med Gjerløff „eller andre eventuelle Liebhavere“. Heller ikke dette førte til noget.

Paa dette Tidspunkt har der aabenbart været Tilløb til lidt humoristisk Forbauselse i Byen over Situationen med de stadigt henstaaende Ruiner. I hvert Fald indeholdt Avisen den 27. November en indsendt Artikel, hvori der anstilles nogle satiriske Betragtninger over Byraadets formentlige Sans for „Romantik“, siden Ruinerne stadig fik Lov til

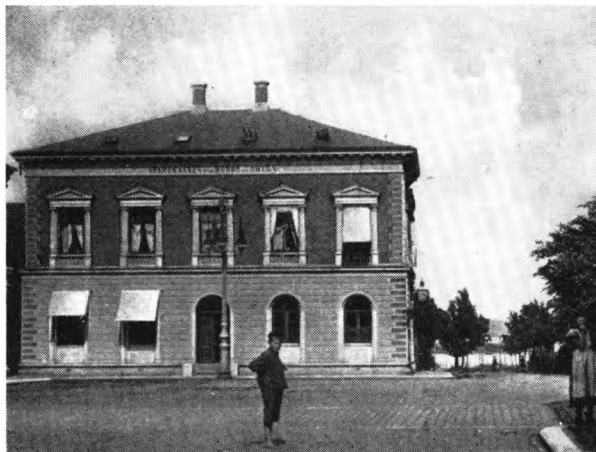
at henstaa urørte efter Branden. Men Indsenderen henstillede, at der blev sørget for, at de deri værende Kakkellovne enten blev solgt eller anbragt under Tag, hvad der kunde ske, uden at Romantikken tog Skade. Formentlig som Følge deraf vedtog Byraadet 6. Decbr., at Genefke og Sørensen skulde sørge for, at Nedrivning af Ruinerne skete paa bedste Maade, „for at alt brugeligt Materiale kunde komme til Nytte“. Dog skulde Formurene blive staaende i 3 Alens Højde og Døre og Vinduesaabninger tilmures i denne Højde. Saaledes synes Byraadet at have slaet sig til Ro med, at det havde lange Udsigter med at naa til en afsluttende Ordning.

I den følgende Tid skete der heller intet, der førte Sagen videre. Den daværende Sognepræst *Gyberg*, der som omtalt ovenfor havde faaet midlertidig Bopæl i Bager *O. Weiersøes* Ejendom, henvendte sig i Slutningen af Decbr. 1880 til Byraadet med Forslag om at bygge Præstebolig paa Grunden, men skønt Raadets to Medlemmer, der varetog Kommunens Interesser, bemyndigedes til at forhandle med Præsten desangaaende, hørte man intet videre derom. Det rimeligste er, at denne Anvendelse var altfor kostbar i Forhold til den Plads, Præsten behøvede, hvorfor man da ogsaa ret hurtigt blev enige om at vælge en mindre kostbar Grund i Morellgade, hvor Kransen hejstes 16. Febr. 1882. Heller ikke Garver *Koppels* Tilbud om Køb af Brandtomten naaede videre end til Tilbudet. Sagen var rimeligvis den, at baade Byraad og Borgere i disse Maaneder var fuldt optaget af Striden om Betalingsskolen.

Først hen i Midten af Aaret 1882, da det nye Byraad var kommen til, og den heftige Skolestrid var afsluttet, begyndte der igen at komme Liv i Salgsplanerne.

I et Byraadsmøde 7. Juni 1882 — altsaa næsten 2 Aar efter Branden — stod der paa Dagsordenen et Forslag om Salg af den gamle Skoleplads. Ordføreren, Sagfører *Joh. Andersen*, foreslog Torvet udvidet med hele Pladsens Areal. Han ansaa ikke den tidligere ønskede Gade for nødvendig — „da Havnen sikkert kom til at spille en meget underordnet

Rolle, naar 'Trafikken efterhaanden kom til at gaa ud efter Banegaarden". Forslaget gik da ud paa, at dele Pladsen i 3 Parceller a 16—1700 □ Alen, som tilsammen vilde indbringe ca. 10.000 Kr. Sagen kom til 2. Beh. 3. Juli, hvor man vedtog at avertere Grunden til Salg i „Hobro Avis“, „Aalborg Stiftstidende“, „Jyllands-Posten“ og „Berlingske Tidende“, hvori Tilbud indkaldtes inden 1. Septbr. — Da Raadet d. 6. Septbr. aabnede de indkomne — ialt kun 2 — Tilbud henholdsvis fra Drejer *Jensen* og Købmand

Spare- og Laanekassens Bygning, som byggedes paa den gamle Skolegrund.

S. P. Møller, viste det sig, at de ikke paa langt nær vilde komme op paa den kalkulerede Sum, hvorfor de begge forkastedes. Derefter laa Planerne igen hen i Stilhed til Slutningen af Febr. 1883, da der i et Byraadsmøde forelaa 3 helt nye Tilbud, nemlig 1) fra et Konsortium, som bød 14000 Kr. mod fuldstændig fri Anvendelse af Grunden, 2) fra samme Konsortium 10.000 Kr. mod Afgivelse af 20 Alen til Torv, og 3) fra Apoteker *Hansen*, som bød 10.000 Kr. mod Afgivelse af 50 Alen til Torv og en 16 Alen bred Gade langs Kbmd. *S. P. Møllers* Ejendom (altsaa i Grundens sydlige Side). Byraadet vedtog at akceptere Tilbud 3 under Forbehold af

Indenrigsministeriets Approbation, og dermed slap Byraadet omsider for videre Spekulation over den mere end halvtredje Aar gamle Affære.

Og hvad der betød nok saa meget: Slutresultatet blev en smukkere Løsning af Problemet, end noget Byraadsmedlem synes at have forestillet sig. Hvorledes dette i Enkelt-heder blev opnaaet, kan ikke ses af de tilgængelige Kilder, men af Sparekassens Jubilæumsskrifter 1901 og 1926, ses det, at Apoteker *Hansen* pr. 1. Februar 1883 var bleven valgt ind i Sparekassens Bestyrelse omtrent samtidig med, at Sparekassen var bleven opsagt fra sit Lejemaal i dens hidtidige Lokaler i Bogholderens, afdøde *Kehlets*, Ejendom paa Torvet. Det kunde da se ud, som om Apotekeren har set en Chance for at faa Sparekassen anbragt paa Skolegrunden, naar denne blev sikret mod privat Spekulations Udnyttelse. At hans Tilbud til Kommunen om Køb af Grunden skulde være sket efter Aftale med Sparekassens øvrige Bestyrelsesmedlemmer synes ikke at være Tilfældet, da det i begge Jubilæumsskrifter enslydende hedder, at Kassen. . . . „ved *Imødekommenhed fra Apoteker Hansens Side*“ fik Tilbud om „en fortrinlig beliggende Byggeplads paa den nedbrændte Kommuneskoles Grund“. Denne ca. 2000 □ Alen store Byggeplads vedtog Bestyrelsen at købe (Købesummen er ikke angivet), og herpaa rejstes da i det følgende Aar Sparekassens smukke Bygning, som stod fuldt færdig til November 1884. (Se iøvrigt de anførte Jubilæumsskrifter). — —

Den nye Kommuneskoles Plads og Indretning.

Medens saaledes Afhændelsen af den gamle Skoles Grund paa Adelgade trak i Langdrag af forskellige, blandede Aarsager, saa blev Opførelsen af den nye Kommuneskole særlig hindret af Striden om selve Skolevæsenets Ordning, endda vistnok i højere Grad, end det direkte fremgaar af denne Sags Akter. Disse maa fortrinsvis søges i Byraadets Forhandlingsprotokol, idet de Drøftelser, som staar i Forbindelse hermed, i Følge Sagens Natur ikke kunde foregaa offentlig.

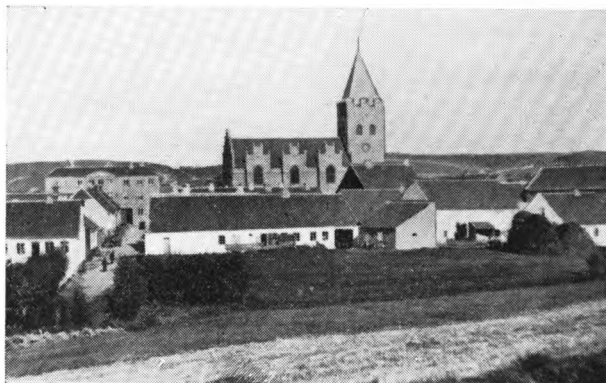
Paa Grundlag af den nævnte Protokol følger da her en Oversigt over de væsentligste Afsnit af Forhandlingerne.

I et Fællesmøde 5. Juli 1880 med Skolekommissionen kom Byraadet og dennes Medlemmer „til den Erkjendelse, at det nu maatte ansees nødvendigt at komme til en endelig Afgjørelse af Spørgsmaalet om den hidtilværende Betalings-skole bør opretholdes eller søges nedlagt, og at det Spørgsmaal først maa afgjøres, inden der kan lægges nogen Byggeplan“. Dette var jo umiddelbart indlysende, da der vilde blive en betydelig Forskel paa Indretningen af Skolelokalerne, om disse skulde huse en tvedelt Undervisning eller en fælles Enhedsskole.

For at fremskynde denne Afgørelse var det, at man vedtog at indbyde til det ovenfor (Side 147) omtalte Borgermøde og forinden at have undersøgt Forholdene i Grenaa, hvis Skoleordning Borgmesteren og Forligsmægler *K. Nielsen* skulde sætte sig ind i for paa Borgermødet at kunne være orienteret til at imødegaa Angreb paa Byraadsflertallets Skolepolitik. Selv om dette Borgermøde ikke bragte noget egentligt Resultat, og selv om Oppositionen i Byen derefter organiserede sig i mere handlekraftige Former, saa var Byraadets Flertal forsaavidt urokket, som kun Garver Koppel var sprunget fra sin oprindelige Tilslutning til Betalings skolens Nedlæggelse, hvortil saa kom, at Jernstøber *Jørgensen* havde nedlagt sit Mandat — uden Angivelse af Grund. Derefter var der alligevel et fast Flertal paa 5 Medlemmer for Ophevelse af Betalings skolen. Men paa den anden Side maatte Ministeriets Approbation af Byraadets Indstilling afventes, for at man kunde være paa den sikre Side.

Som omtalt faldt Ministeriets Afgørelse den 9. Februar 1881, men da den først naaede Hobro ind i Marts, kunde Arbejdet paa Planlæggelsen af den nye Skole først begynde ved et Fællesmøde med Skolekommissionen 16. Marts. Her blev det vedtaget at søge Forbindelse med Arkitekt *Arboe* i Aarhus og anmode ham om en Tegning til ny Skole, der skulde indeholde 8 Skolestuer — 4 til 35 Børn i hver og 4

til 25 Børn i hver. Desuden skulde der være Bolig for en gift Lærer (4-5 Vær. + Køkken og Spisekammer), 3 Boliger for ugifte Lærere à 2 Værelser og endelig en Gymnastiksal. I samme Møde forhandlede Spørgsmaalet om, hvor Skolen skulde ligge, og maa vedtog at henvende sig til Enkefru *Olga Holm*, f. Faith (Enke efter Overretsprøcurator *N. Holm*, der var død i Begyndelsen af Febr. s. A.) om eventuelt Køb af en Byggegrund i en Eng, hun ejede ved Vesterfjord.

Udsigt fra „Granerne“ ud over den Plads, hvor Skolen blev bygget.

I nyt Fællesmøde 28. April forelaa Arkitektens Tegning, men den kunde kun anvendes med „væsentlige Ændringer“, hvorfor Sagen udsattes til nærmere Forhandling.

I Fællesmøde Nr. 3, 11. Maj, forkastedes Planen om at bygge paa Fru Holms Eng, og i Stedet vedtog man at lade *Koppel* forhandle med en Mand ved Navn *Søren Støvring* om eventuelt Køb af hans Ejendom i Gl. Baggers med det Formaal at bygge Skolen der, og hvis det mislykkedes, vilde man betragte Opførelsen af Skolen paa den saakaldte Skolelod i Morellgade som definitivt afgjort. Desuden forkastedes et Forslag om at indrette Bolig for 2 gifte Lærere i Bygningen, og endelig fik Arkitekten Paalæg om at udarbejde en ny Plan indenfor en Opførelsessum af 32000 Kr.

I et ekstraordinært Byraadmøde 16. Maj meddelte Koppel, at Søren Støvring havde forlangt 7000 Kr. for sit Hus med Jord i Gl. Baggers, hvilken Sum Byraadet fandt altfor høj*). Dermed blev altsaa den nye Skoles Beliggenhed afgjort, og saaledes naaede man ad Omveje til det første Resultat, om hvilket naturligvis Arkitekten fik fornøden Underretning.

I Fællesmøde Nr. 4, 11. Juni, forelagde Arkitekten en ny Plan, afpasset efter den endeligt valgte Byggeplads. Den blev med nogle Ændringer vedrørende Lærerboligerne indstillet til Skoledirektionens Godkendelse, men fire Dage senere forelagde i et ekstraordinært Byraadmøde *Bie* Forslag til en ny større Ændring i Byggeplanen, gaaende ud paa at forlænge Hovedbygningen $8\frac{1}{2}$ Alen, saa der kunde blive 2 Skolestuer flere. For dette Forslag stemte *Bie*, *Genefke*, *Koppel* og *Uhrenholdt*, medens *Schmidt* og *Sørensen* stemte imod, og *Borgmesteren* og *Nielsen* afholdt sig fra at stemme. Denne Ændring blev saa omgaaende tilstillet Skoledirektionen til Godkendelse.

— Hvad der var Motivet for *Bies* i sidste Øjeblik fremkomne Ændringsforslag, oplyses ikke i Protokollen, men det synes rimeligt at formode, at *Agenten*, som var en forudseende Mand, har haft den Mulighed for Øje, at den Skoleordning, paa hvis Grundlag Byraadet paa dette Tidspunkt arbejdede, maaske alligevel kunde blive omstyrtet af den voksende Opposition i Byen, hvorom *Bie* naturligvis ikke kunde være uvidende. For alle Tilfældes Skyld skete der jo ingen Skade ved at have de to Skolestuer til Raadighed. Et Indicium i denne Retning kan det ogsaa være, at *Borger-*

*) Om *Søren Støvring* kan oplyses, at han i en Annonce om en Hund i Avisen Okt. 1875 undertegnede sig „kgl. Landpost“, at han i Maj '76 var ansat som Vægter i Byen, og i Maj '77 begærede han som saadan Lønforhøjelse eller Afsked. Lønforhøjelsen blev afslaaet, og i Juli '79 blev han afskediget. Ved hans Død i August '83 betegnes han som Vognmand.

oppositionens Repræsentanter i Byraadet, Koppel og Uhrenholdt, begge stemte for Ændringen.

Allerede 14 Dage senere var Skoledirektionens Svar indløbet, og deri krævedes nye (uangivne) Ændringer i den indsendte Plan. Borgmesteren forelagde Udkast til et Gen-svar, hvori det antydes, at hvis ikke de deri givne Indrøm-melser blev akcepteret, vilde Byraadet gaa over til en helt anden Plan, hvori Lærerboligerne indskrænkedes til en enkelt for en ugift Lærer, og derefter vilde man yde de øvrige Læ-rere Huslejegodtgørelse*).

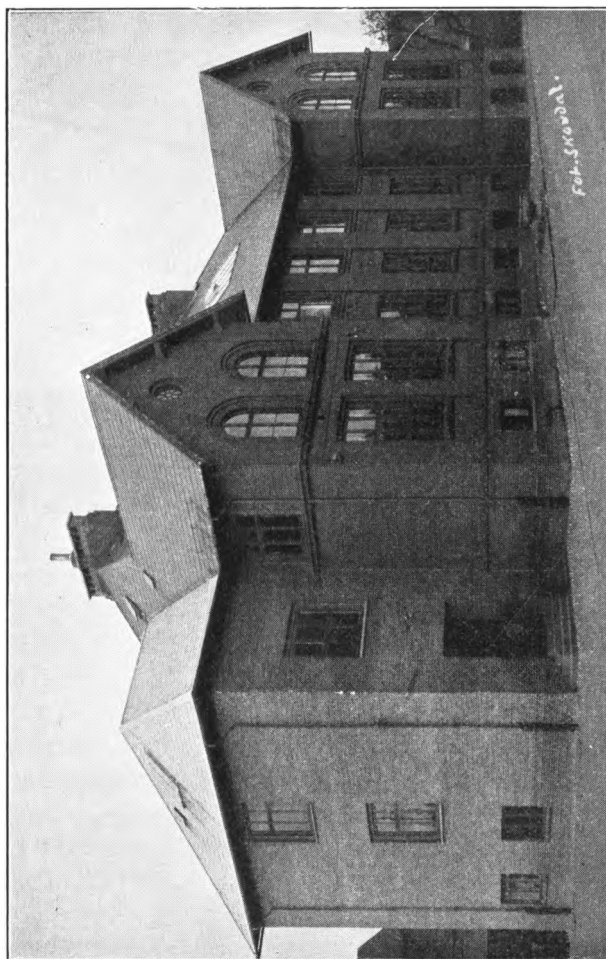
Paa dette Tidspunkt meddelte Borgmesteren, at han vilde være fraværende i nogen Tid, hvorefter Bie indtog hans Plads i Byggeudvalget. En Fjortendagstid senere bemyndigedes *Bie* og *Nielsen* til at rejse til Randers og forhandle med Skole-direktionen om den endelige Form for Skolebygningen, og de to Herrer kunde allerede i Ugen derefter forelægge Raa-det en bindende Aftale med Direktionen.

Først da kunde Byggeriet udbydes i *Licitation*. Da Tilbudene forelaa og aabnedes i Mødet den 7. September med den hjemvendte Borgmester i Forsædet, begyndte denne tredje Akt af Komediens med Forkastelse af samtlige Tilbud og øjeblikkelig Udbydelse af ny Licitation. Den 19. s. M. aabnedes de nye Tilbud, hvoraf Arkitekten fik Anmodning om at søge nærmere Oplysning angaaende et fra Tømrmes-ter *Fogh* i Brabrand, lydende paa 25400 for hele Bygge-riet, og et fra et Firma i Randers paa 17400 for Murer- og Tømrerarbejdet. Dette sidste gik dog straks ud af Betragt-ning.

I Byraadsmødet 1. Oktober forkastedes Foghs Tilbud, hvorefter det vedtoges at forhandle nærmere med de lavest-bydende Haandværkere i Byen samtidig med, at Arkitekten skulde søge at formaa Murermester *Andersen* i Aarhus, som

*) Til Belysning af Huslejens Niveau i 80erne kan anføres, at Byraadet i Juli '80 bevilgede 340 Kr. aarlig til en gift Lærers og i Okt. '81 ansaa 100 Kr. aarlig for tilstrækkelig til en ugift Lærers Husleje.

ogsaa havde indgivet Tilbud, om at nedsætte dettes Sum, der var paa 27.400 Kr. Endelig forlangte Byraadet en Garanti fra Byens Haandværkere gennem en Entreprenør, som

Skolen fra 1882. Trappe-Udbygningen længst tv. er dog senere tilbygget.

paa deres Vegne stod inde for Arbejdets Gennemførelse. Derom skulde *Smith* forhandle med vedkommende Haandværkere.

I Byraadmødet 5. Oktober forelaa Skoledirektionens officielle Approbation paa den endelige Udformning af Skolebygningen, hvorefter der fandtes to Tilbud, der kunde komme i Betragtning. Muremester Andersens, der stadig var paa 27.400 Kr., og Hobro Haandværkeres, som *Smith* tilbød at være Entreprenør for, paa 27.500. Da der ikke kunde opnaaes Flertal for noget af de to Tilbud, blev Sagen udsat til næste Dag.

I Mødet 6. Oktober trak *Smith* sit Tilbud tilbage, hvorpaa *Andersens* Tilbud forkastedes med 4 St. mod 4. I denne lidt prekære Situation, vedtog man at telegrafere til *Andersen* og spørge ham, om han vilde overtage Entreprisen for 27,000 Kr. „*Telegrafisk Svar inden i Morgen Middag!*”

Dagen efter, altsaa 7. Oktober, forelaa *Andersens* Svar, der lød paa, at han vilde overtage Arbejdet for 27.250 Kr., hvilket forkastedes med alle Stemmer mod Borgmesterens. Derefter vendte man tilbage til Tømrermester *Foghs* tidligere forkastede Tilbud paa 24.400 Kr., som saa vedtoges med *Genefkes, Koppels, Nielsens, Smiths og Sørensens* Stemmer mod Borgmesterens.

Dermed slutter Byraadsprotokollens Tilførsler om denne Sag. Dagen efter meddelte Avisen, at *Foghs* Tilbud „*efter Forlydende*“ var akcepteret af Byraadet. Yderligere Meddelelser om Sagen foreligger ikke, før det i Avisen for 5. April 1882 oplystes, at Kransen paa den nye Skolebygning var bleven hejst den foregaaende Aften. Byggeriet er altsaa gaaet sin Gang trods de bevægede skolepolitiske Begivenheder og Byraadsvalgets omvæltende Karakter, hvorved den nye Skolebygning kom ud for en noget anden Anvendelse, end det oprindelig var Meningen. Maaske har Agent *Bies* Ændringsforslag været afgørende for Anvendeligheden under den nye Ordning.

Presseforhold og Partipolitik.

Omkring „Hobro Avis“.

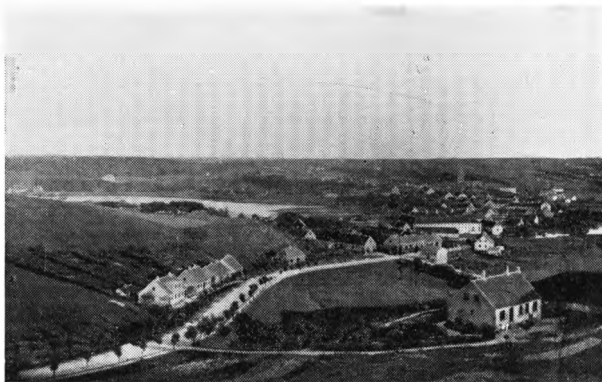
Det vil sandsynligvis — ogsaa uden at det hidtil er sagt direkte — være bleven Læserne klart, at nærværende Fremstillinger i Hovedtrækkene gaar frem i kronologisk Rækkefølge, idet der i Virkeligheden ikke gives nogen anden Orden, hvorigennem det er muligt at paavise Aarsagssammenhængen i et Folkesamfunds Udvikling.

Men desuagtet bliver det paa visse Tidspunkter nødvendigt at gaa nogle Aar tilbage i Forhold til det Stadium, Fremstillingen hidtil er ført frem til, for at faa fat i den Traad, der paa et andet Omraade nu kommer til at faa Betydning i Byens Liv. Dette gælder her dens Presseforhold og den dermed forbundne Deling, der i 80erne skete i partipolitisk Henseende, og de erhvervsmæssige og bypolitiske Tilstande, som i disse Aar begyndte at skifte Form. —

Fra Hj. Schmidts tidligere nævnte Bog ved Læserne, at „*Hobro Avis*“ var bleven oprettet i 1855 af Bogtrykker *H. O. Johansen*, der i en Alder af ca. 26 Aar havde nedsat sig som Bogtrykker i Hobro, og fra sit Trykkeri udsendte det første Nummer af Byens første Avis Mandag d. 1. Oktober 1855.

Det var utvivlsomt under meget beskedne Forhold, det lille 2 eller 4sidede Blad, som udkom 3 á 4 Gange ugentlig, blev til. Johansen maatte i flere Aar selv besørge det største Arbejde baade typografisk og redaktionelt. Endnu i 1860, da han boede til Leje i Skibsgade Mtr. 74c som ugift hos Arbejdsmand *Niels Hansen*, arbejdede han med 3 Lærlinge,

men i 1870, da han var flyttet op i Kirkestræde og var bleven gift med *Henriette Faxholm* fra Aarhus, havde han faaet Raad til at holde en udlært Typograf ved Siden af de 3 Lærlinge, som han stadig beskæftigede, og desuden havde hans Hustru til huslig Hjælp en 16aarig Tjenestepige, saa Husstanden ialt blev paa 8 Personer, hvoraf de 6 — altsaa ogsaa den udlærte Typograf — betegnedes i Folketællings-

Datidig Udsigt fra Solbakken med Hostruphuse Skole i Forgrunden
(tilhørte senere Bankdir. Chr. Jensen)

listen som „Tyende“. Det var saaledes gaaet fremad for Bogtrykkeren i de 15 Aar, han havde været Borger i Hobro, selv om han først fra og med 1872 kom med i det Uddrag af Byens Skattemåte, han offentliggjorde i sit Blad i hvert Aars December Maaned for det følgende Skatteaar. Men for 1872 betegnes han ogsaa som „Redacteur“, en Titel han bibeholdt i alle de følgende Aar til sin Død i 1888.

Det var nu ganske sikkert ikke ham selv, der havde opfundet denne Titulatur, — hans beskedne og fordringsløse Opførelse lod ingen Plads for slig honnet Ambition, — den var utvivlsom blot i Overensstemmelse med, hvad Ligningskommissionen i Byen havde tituleret ham paa den offentlig fremlagte Liste, og dermed var den i Virkeligheden Udtryk for Borgerskabets Opfattelse af Avisens Udgiver som andet

og mere end en almindelig Bogtrykker. Johansens Avis var, saa enkel og fordringsløs den end kan synes for en Nutidsbetragtning — et Organ, som i høj Grad bidrog til at befæste og udvikle Bypatriotismen og desuden formaaede den paa tilfredsstillende Maade at holde Læserne á jour med de vigtigste lokale og udenbys Begivenheder gennem paalidelige og kortfattede Meddelelser. Hj. Schmidt har derfor fuldkommen Ret i, at Bladet var „en kærkommen Gæst“ omkring i Hjemmene.

Men dernæst var Titlen „Redacteur“ efterhaanden ogsaa kommen til at dække over en Realitet: Johansen havde faaet Medarbejdere — hvor mange kan ikke ses, men i Begyndelsen af 70erne synes der i hvert Fald at have været to, af hvilke vi i et foregaaende Afsnit har gjort Bekendtskab med den, der under Mærket M. satte den formentlige „Skomagerstrejke“ i Avisen, og samtidig lagde Byens Arbejdsgivere human Optræden overfor deres Arbejdere paa Sinde. Tildels samtidig med dette M. saaes hyppigt et X under Artikler af refererende Art.

Af mere fast Karakter blev Medarbejderforholdet, da Avisen fra Febr. 1876 fik Tilladelse til at sende Referent til Byraadets Møder. Den, der først fik dette ansvarsfulde Hverv overdraget, var en ca. 27aarig Mand fra Varde ved Navn *Hans Peter Forum Hansen*, som havde taget dansk juridisk Eksamen og som i Marts 1881 nedsatte sig som Sagfører i Hobro. Han har da antagelig haft Ansættelse paa et af Byens Sagførerkontorer, da han paatog sig at referere Byraads-møderne.

Han løste imidlertid ikke sin Opgave til Byraadets Tilfredshed, idet han endogsaa offentlig i et Byrådsmøde blev beskyldt for at „vildlede“ i Stedet for at vejlede Borgerne gennem Referaterne af, hvad der skete i Møderne. Hansen, som loyalt refererede Angrebene paa sig, bed dog kraftigt fra sig i en Efterskrift til Referatet med en Henviisning til, at ordret Gengivelse af Talerne var umulig, hvorfor der maatte foretages et Udvalg og en Omskrivning af Udtalel-

serne og — skrev han i Efterskriften: „— hvad der bør udelades eller omskrives, derom tager jeg og ikke Byraadet Bestemmelse.“ Overfor en saa haandfast Optræden mod Byens vise Mænd var Redaktør Johansen naturligvis i en ret pinlig Situation. Paa den ene Side vilde han ikke desavouere sin Medarbejder, og paa den anden Side vilde han nødig støde Borgmesteren (som havde ført den alvorligste Klage over Referaterne) for Hovedet. Johansen valgte da i en redaktionel Efterskrift at fralægge sig Ansvar, da han

Adeigade sidst i 60erne
 Bemærk Apotekerens Træ, der senere blev mæglig stort.

ikke havde overværet Møderne og saaledes ikke kunde dømme i Sagen, men hvis „ærede Medlemmer af Raadet“ vilde sende berigtigende Oplysninger, skulde de „med største Beredvillighed“ blive optaget. („H. A.“ 6. Decbr. 1879).

Trods saadanne og lignende Vanskeligheder er der ingen Tvivl om, at Avisens Popularitet steg med Aarene, navnlig naturligvis i selve Byen, men ogsaa omkring i Landdistrikterne i Byens Opland har der været Kredse, hvori Bladet læstes og anvendtes som Meddelelses- og Annonceorgan. At Byens Handlende i udstrakt Grad benyttede dette Middel til at komme i Rapport til Kundekredsen i By og Opland var naturligvis af største Betydning for Udgifverens Økonomi,

skønt man forgæves vil spejde efter blot den mindste Antydning af Opfordring fra hans Side til at avertere.

Der var da ogsaa god Grund til at fejre 25 Aars Dagen for Avisens Stiftelse 1. Oktbr. 1880. Fra Udgiiverens Side skete det i en Jubilæumsartikel i Spidsen af Numret paa selve Dagen, hvori de svundne Aars Vanskeligheder mindedes og samtidig omtales den Fremgang, der var sket i Abonnenternes Antal, Bekendtgørelsernes Omfang og Bladets Størrelse, saaledes, at hvert Nummer nu „rummer ca. 16000 Bogstaver mere end i den oprindelige Form.“ Redaktøren forsikrede dernæst, at „vi altid har bestræbt os for saavidt muligt at træffe det Rette“, og søgt at gøre Avisen saa nyttig og interessant som muligt „med de faa og smaa Midler, vi havde til vor Raadighed“, hvorefter han sluttede med at sende „en hjertelig Hilsen og Tak til hvert Hjem, i hvilket „Hobro Avis“ har fundet Indgang“.

Jubilæet er ogsaa bleven fejret af Avisens og Redaktørens Venner i Byen, thi Dagen efter bragte Bladet følgende Taksigelse: „For alle de mange Beviser paa Velvillie og Godhed, jeg og min Hustru igaar modtog i Anledning af *Avisens 25de Aarsdag*, allægger jeg herigjennem en inderlig og dybtfølt Tak. *H. O. Johansen*“.

Hvori disse Beviser har bestaaet, meddeles der intet om, men der har et eller andet Sted i Byen været afholdt en festlig Sammenkomst i Dagens Anledning, thi i den *Haarsløvske* Visesamling i Hobro Museum findes et Eksemplar af en Sang, der blev afsunget ved „Mindefesten 1. Oktober“, hvori det bl. a. hedder:

Hvad end der mangled vor lille Stad
At flette Kulturen Krandsen :
Et Bogtrykkeri og et Nyhedsblad,
Det bragte *Hans Ole Johansen*.
Han styrede fremad med virksom Haand
Ved Retsinds Kompas og i Friheds Aand.

— — —

Avisen nu holder sin Jubeldag,
I Myndigheds Alder den træder.
Thi hejser dens Stifter nu Glædens Flag
En Venneflokk med ham sig glæder.

— — —

Sangen er underskrevet med Mærket K, bag hvilket skjuler sig Byens mangeaarige Lejlighedspoet (Nytaarsdigte ved Aarsskiftet, Mindedigte ved Dødsfald etc.) Lærer ved Børgerskolen *Jacob Vilh. Kjersgaard* (f. 1816 i Aarhus, Lærer i Hobro 1854—84) — — —

Det var ikke tomt Mundsvejr, naar Johansen i sin Jubilæumshilsen udtalte, at han altid havde stræbt efter at „træffe det Rette“, ligesaa lidt som det var høflig Festlyrik, naar Lærer Kjersgaard priste ham for „Retsind“ og for hans „Friedes Aand“. Enhver, der nu saa mange Aar efter vil gennemgaa hans Blad, maa erkende, at det i allerbedste Forstand var ledet i *frisindet* Aand, saaledes at forstaa, at Johansen i enhver Situation ydede anderledes tænkende fuld Retfærdighed, uden at han derfor slog af paa sin egen Overbevisning om, hvad der var det Rette. Først og fremmest varetog han sin Bys Interesser, fremhævede ved enhver given Lejlighed ethvert Fremskridt, der paa de forskellige Omraader skete til Gavn for Hobro, og udtalte sin Glæde derover.

Det var ham derfor en dyb og oprigtig Sorg, at Skolestriden voldte saa megen Ufred i Byen, fordi han saa Betydningen af „Endrægtighed og Sammenhold“. Gentagne Gange søgte han at mægle mellem de modsatte Anskuelser, dels ved at optage mæglende Indlæg fra ligesindede og dels ved selv mæglende at foreslaa Indrømmelser til begge Sider. Og da det partipolitiske Konfliktstof gennem Slutningen af 70erne og Begyndelsen af 80erne antog stedse skarper Forme, stræbte Johansen længst muligt at neutralisere Modsætningerne ved i vid Udstrækning at give Venstrepartiets mere moderate Talere og Skribenter Ordet, enten direkte eller gennem Referater i Avisen.

Nu skal det naturligvis ikke bestrides, at der kan have været en vis Grad af Udgiverpolitik iblandet denne Mæglingsbestræbelse, idet Johansen selvfølgelig maatte tage Hensyn til den Kendsgerning, at der var forskellige politiske Anskuelser repræsenteret blandt hans Abonnenter, Annoncører og Læsere. Alligevel er det utvivlsomt, at hans loyale og besindige Ledelse af Bladets Reportage havde en væsentlig Del af Æren for, at Partimodsætninger i saa mange Aar var umærkelige indenfor Byens offentlige Liv. Vi har jo allerede set, at Byraadsvalget saa sent som i 1882 var *saa* uberørt af den andre Steder paa den Tid flammende politiske Valgkamp mellem Højre og Venstre, at man i Hobro ikke spurgte om politisk Anskuelse, men kun takserede Kandidaterne efter deres Stilling til Betalings-

Adelgade i 70'erne.

skolen. Det vil i Virkeligheden sige, at Byen endnu befandt sig paa det Stadium, som paa et Borgermøde d. 23. Juli 1872 gav sig sit klassiske Udtryk i en Vedtagelse gaaende ud paa at overlade *Byraadet* at finde en Kandidat til det forestaaende Folketingsvalg i Mariager.

„Hobro Dagblad“ paa Arenaen.

I disse idylliske, journalistiske og politiske Tilstande skete der i Begyndelsen af Aaret 1883 en Forandring ved

Starten af en Konkurrent til „Hobro Avis“ i Form af et Venstreblad. Johansen vidste allerede i Begyndelsen af Januar, at et nyt Blad var under Opsejling, og i Numret for 10. Februar forudsætter han det som bekendt, at der fra 1. April er paatænkt et nyt Blad, og han oplyser, at det havde været Meningen at udsende et Prøvenummer deraf i Begyndelsen af Januar, „men først for et Par Dage siden saa det Dagens Lys“. I en satirisk formet Omtale af dette Prøvenummer hedder det, at det lod til at være „født i Vordingborg“, „døbt i Næstved“ og „skal nu formentlig gaae i Skole her i Byen“. Fædrene angives at være Redaktionssekretær *Hansen* og Kaptajn *H. Olsen*. I den fortsatte Anmeldelse imødegik Johansen en Artikel i Prøvenumret, hvori der stod, at „Hobro Avis“ modtog Tilskud af Hobro Sparekasse, og at den kun havde 300 Abonnenter. Hertil bemærkede Redaktøren: „Vi have ingensinde modtaget Tilskud af Sparekassen, og Abonnentantallet kunne vi glæde os ved er ikke saa lidet større end anført“.

Den Mand, der stod bæg ved denne lidet smagfulde Prøveballon, hed *Hans Jacob Hansen*. Han var født 1857 i Janderup, vest for Varde, som Søn af Gaardejer Thomas Nielsen Hansen og dennes Hustru, Karen Marie Kirstine Magdalene f. Madsen fra Vejrup ved Bramminge. Han var bleven konfirmeret i Billum Kirke 1870 og skal derefter have været Vinterlærer i Lønne Klint Skole, til han kom paa Skaarup Statsseminarium, hvorfra han demitteredes i 1875 med Karakteren meget duelig (156 Points). Han blev derefter Lærer paa *Bjørnbaks* Højskole i Viby ved Aarhus, men synes kun at have været der en kortere Tid, thi i 1880 finder vi ham som gift Lærer i Sønderho paa Fanø, og i dette Ægteskab med Kaptajn *H. H. Olsens* Datter *Maren Cecilie* var der ved Folketællingen 1. Febr. 1880 et Barn, som dog var under 1 Aar. Heller ikke denne Lærervirksomhed har kunnet holde ham fast, thi 1882 findes hans Navn paa „Vordingborg Dagblad“ som Lokalredaktør eller Redaktionssekretær, idet dette Blad var en Vordingborg-Udgave af „Næstved Tidende“. Men ogsaa denne Virksomhed var af kortere Varighed nemlig kun for Numrene 41—175, altsaa kun omkring ved et halvt Aar.

Det maa nu antages, at denne korte Bladvirksomheds-Periode kun har været som en Slags journalistisk Læretid for ham, og at han allerede forud for Tiltrædelsen af Pladsen har haft Planer om at starte et Venstreblad i Hobro. Sandsynligvis har han inden sin Afrejse fra Sønderho til Vording-

borg truffet Aftale med sin Svigerfader om et saadant Blad og faet den nes Tilsagn om Finansiering af Foretagendet. Det er nemlig meddelt nærv. Forf. at Kaptajn Olsen havde faet udbetalt en større Forsikringssum for et Skib, han mistede ved Forlis i Messinastrædet. Den vordende Redaktør har da nede i Vordingborg siddet og lavet Prøvenummer paa sit nye Blad og dette er bleven trykt i „Næstved Tidende“s Trykkeri — hvilket altsaa svarer til „Hobro Avis“ ovenfor omtalte Anmeldelse.

Som rimeligt var, maatte Avisens Redaktør og Udgiver tage sine Forholdsregler i Anledning af, at den kommende Konkurrent kaldte sig „*Dagblad*“. I sin Jubilæumsartikel 1. Oktober '80 havde han under Omtalen af Avisens Forhold nævnt, at han foreløbig havde maattet lade Ønsket om at udsende sit Blad daglig staa hen. Men nu var han klar over, at det ikke kunde vente længere, og den 21. Marts 1883 meddelte han, at „Hobro Avis“ fra 1. April vilde udgaa **6 Gange ugentlig** uden Forhøjelse af Abonnementsprisen. Og samtidig oplyste han, at hans Blad vilde bringe en Landbrugstidende under Redaktion af Højskoleforstander *Hammer* paa Skelund Højskole*).

Dermed mente Johansen formodentlig, at han havde gjort, hvad han kunde for at sikre sit Blad i den kommende Konkurrence. Denne begyndte formelt den 2. April s. A., da „Hobro Dagblad“s første Nr. udkom, men i Realiteten er det meget tvivlsomt, om det nye Blad gjorde nævneværdige Skaar i Avisens Indtægter eller berøvede Johansen Abonnenter af Betydning. Dagbladet opnaaede nogle Holdere — da disses Antal var paa det højeste, oversteg de næppe de 300, som H. Jacob Hansen i sit Prøvenummer havde anslaaet Avisens Anonnter til og det overvejende Antal af dem var nye Avislæsere ude i Landsbyerne, hvor den politiske „Vækkelse“ hos de mere fremskredne Bønder fremkaldte

*) Skelund Højskole var oprettet i 1870 af Seminarist *J. F. Hammer* ved Hjælp af et rentefrit Laan paa 5000 Kr. hos Egnens Gaardmænd. Forstanderen var meget benyttet i 70erne som Taler ved nationale Fester, og hans Skole havde i nogle Aar godt Besøg af Elever, men da det politiske Røre tog Fart i 80ernes første Halvdel, slog Venstrebefolkningen Haanden af Skolen, hvorefter den blev nedlagt i 1886.

en Fornemmelse af Pligt til at støtte Venstres Presse formødelst 2 Kr. Kvartalet, et Beløb som da i Reglen var fordelt paa 3-4-5 Hjem af samme politiske Overbevisning.

Det ligger iøvrigt udenfor Rammen for denne Fremstilling at give en Skildring af de partipolitiske Stridigheder, som i disse Aar vendte op og ned paa mange gamle tilvante Forhold og bragte Splid og Fjendskab i Familjer og mellem

Adelgade i 80erne

nære tidligere Venner. En Redegørelse for denne Periodes politiske Begivenheder og deres Følger maa henvises til særlige Værker eller egshistoriske Specialundersøgelser. Hvad vi i denne Sammenhæng har Brug for, er den Indflydelse, det nye Blad og dets Redaktør (i de faa Aar H. Jac. Hansen ledede dets Politik) fik paa Hobro Bys indre Forhold og dermed paa dens Udvikling.

Hvis det overhovedet er mere end et Tilfælde, at den 26-aarige Seminarist med kun en højst mangelfuld journalistisk Uddannelse valgte Hobro som Skueplads for sin Redaktørvirksomhed, saa skjuler Forbindelsen mellem ham og Byens Venstremænd sig i et hidtil uigennemtrængeligt Mørke. Det synes imidlertid sandsynligt, at den lille By er valgt ud

fra en let foretaget Undersøgelse af, hvilke Købstæder med Jernbaneforbindelser til Omverdenen, der paa dette Tidspunkt ingen Venstreblade havde. Og da disse var let talt, og Hobro havde et betydeligt Opland, er det rimeligt, at Valget faldt paa denne Købstad.

Af Valgstatistikken havde det ogsaa været muligt at faa konstateret, hvorvidt der var Jordbund for et Venstreblad i Byen. Som bekendt hørte den, den Gang som nu, under Randers Amts 1. Valgkreds med Valgsted i Mariager, og her var i 1879 og de 3 følgende Folketingsvalg (to i 1881 og Suppleringsvalg i 1882) valgt Venstrekandidater. Og ved disse fire Valg var der fra Hobro afgivet henholdsvis 3, 7 og 9 Stemmer paa Venstremanden — Antallet i 1882 er ikke bekendt — mod 199, 212 og 164 paa Højres Kandidater*). Set fra et Venstrestandpunkt kunde disse Tal jo nok give det Indtryk, at Hobro var en ren „Højrerede“, hvor der i særlig Grad var *Trang* for et Venstreorgan, — Jordbunden var jo i hvert Fald beskeden.

For nu at faa en Slags Oversigt over, hvor mange Mennesker det nye Blad kunde regne med, fik Redaktør Hansen allerede smaa to Maaneder efter sin Ankomst til Byen iværksat Indbydelse til en Grundlovsfest i Hobro. I og for sig var det en ret neutral Foranstaltning, da begge de stridende Partier paaberaabte sig Grundloven, og Indbydelsen var saa meget mere rimelig og naturlig, som disse Fester efterhaanden var helt standset i Hobro. Et permanent Festudvalg havde, som før nævnt, opløst sig, efter at det i 1874 havde fejret 25 Aarsdagen for Grundloven af 5. Juni 1849, og derefter havde Byen indskrænket sig til Flagning paa Dagen og i nogle Aar ogsaa med lidt Forlystelser i Lystskoven. Til Gengæld havde Borgerskabet samlet sig mere om at fejre Kongens Fødselsdag den 8. April, især efter Udstedelsen af det første Provisorium i 1877.

*) Jvfr. A. Hviid: „Alle Folketingsvalg 1848—92“.

Paa en vis Maade var det en hel ny Metode at arrangere Grundlovsfest paa, idet Indbydelsen var formet som et Slags Opraab forsynet med ca. 80 Underskrifter af mere eller mindre kendte Mænd fra Byen og Omegnen. Noget Mandtal over Venstremænd kunde denne Indbyderliste ikke anses for at være, da de indledende Ord var holdt i saa neutrale Vendinger, at enhver kunde skrive under paa dem. Man kan da vist gaa ud fra, at adskillige har givet deres Navn med paa Listen med en vis Usikkerhed. Men paa den anden Side er det tydeligt, at det bedre Borgerskab har holdt sig tilbage af Frygt for at komme i forkert Selskab.

Af de 80 Underskrivere var der 21 fra Hobro By, deriblandt kun een af de mindre Købmænd, enkelte Smaahandlende, nogle Haandværkere og flere, hvis Stilling var uangivet. Fra Hostruphuse var der 22 Underskrivere, væsentligst Haandværkere. Resten var saa Landboere fra Omegnen navnlig Gaardmænd. Af Hobro Byraads Medlemmer fandtes kun Farver *O. M. Lund*. Derimod fandtes Dagbladets Redaktør og dets Udgiver, Kaptajn *Olsen*, selvfølgelig paa deres alfabetiske Plads i Opraabet. Uagtet der med de to sidstnævnte Navne ikke kunde være Tvivl om den forestaaende Fests Tendens, blev Indbydelsen dog optaget i „Hobro Avis“ som Annonce, og Dagen efter Festen (som afholdtes den 3. Juni, der var Søndag) havde Avisen ogsaa en Omtale af, hvad der var sket.

Heri henvistes til Indbydelsen af de ca. 80 Mænd fra By og Land, der var „meer eller mindre venstresindede“, og bemærkedes at Festen blev afholdt i Avlsbruger *Pedersens Skov*, „fordi man ikke kunde blive enig med politiske Modstandere“ om Anvendelsen af Lystskoven. Der var — hedder det videre — ca. 1000 Mennesker paa den velvalgte Plads, som iøvrigt var uden Udsmykning, og hvis Talerstol var utilgængelig, indtil der efter nogen Tids Forløb var truffet Foranstaltninger til, at den kunde bestiges. Derefter bød Gaardejer *Mathias Frantzen*, Øls, Velkommen og udbragte et Leve for Grundloven, saa talte Redaktør *H. Jacob Hansen*

for Friheden og Lærer *Våben* for Sønderjyderne, idet han tog sit Udgangspunkt fra 1. Vers i deres Klagesang, efter at § 5 var udslettet*), og sluttede med at udbringe et Leve for Danmark „saa langt mod Syd, som der er Stemning for at høre til Danmark!“ Til sidst havde Smedesvend *Rasmus Sørensen*, True, Ordet. Om ham skrev Avisen, at hans Ord om Kongen og Ministeriet faldt „paa en saadan Maade, at vi ikke ville giengive dem“. — Sluttelig noteres det, at der ved Festen intet Leve blev udbragt for Kongen.

Det vil af disse Bemærkninger ses, at det var med blandede Følelser, Byens Borgerskab hørte om denne Fest. Navnlig var Smedesvendens Udtalelser og Undladelsen af et Leve for Kongen en direkte Udfordring til den loyalt tænkende og følende Bys store Flertal.

I den følgende Tid var Dagbladets Redaktør i travl Virksomhed paa mange forskellige Omraader, der dog alle havde det fælles Formaal at skaffe sig og Bladet Indflydelse og betrygge dettes Eksistens. Thi paa dette Punkt var der langtfra Balance mellem Indtægter og Udgifter, væsentlig fordi Annoncerne svigtede. Naar man nu vil se Dagbladets første Aargang igennem, viser det sig, at Siderne ganske vist er fyldt op med kæmpemæssige Annoncer og do. Overskrifter, men det har aabenbart været for at fylde Pladsen ud. De mange smaa Bekendtgørelser fra Byens Foreninger og Øvrigheden o. s. v. udeblev i Dagbladet, men fandtes i Mængde i Avisen. I den Anledning skældte Red. Hansen ud paa disse Institutioner, samtidig med at han optrykte en Del af dem i Teksten „efter det Estrupske Organ“. Især fik de om-

*) Hvilken Sang Taleren har sigtet til er uvis, men det kan mulig være den, som Præsten *Adam Dan* i Foraaret 1883 havde offentliggjort i det dansk-amerikanske Blad „Dannevirke“, og som i April var gengivet i flere danske Aviser. Det første Vers lød saaledes:

Lillebæltets Bølger bruse mod den grønne Strand.
 Bagved ligger Slesvigs dyre, minderige Land.
 Over rige Agre løfter Lærken sig med Sang.
 Men i Løndom toner tusind Sukkes dybe Klang.

rejsende Teaterselskaber det glatte Lag, fordi de kun averterede i Avisen. Samtidig med, at Redaktøren saaledes sled i det for at skaffe Bladet flere Indtægter, og selv maatte skrive dets væsentligste Stof, ja endogsaa maatte assistere i Trykkeriet, var han paa Færde ude i Landsognene som Taler og Agitator ved Møder og ved Forarbejder til Dannelsen af en Venstreforening. Endelig averterede han med Privatundervisning i forskellige Fag, for at tjene lidt ekstra til den sikkert minimale Løn, Bladet kunde give ham. (I Skatteligningen for 1884 var han sat i Skat af 400 Kr.).

I Hobro By og Hostruphuse havde Red. Hansen enkelte Venner eller Tilhængere, som søgte at støtte ham paa bedste Maade. Det var f. Eks. Tilfældet med den tidligere omtalte Garversvend *Nissen*, der havde været en af de førende ved Stiftelsen af „Arbejderforeningen“ (Se Side 98). *Nissen* havde i Dagbladet udtalt sin Misfornøjelse med, at denne Forening ikke averterede sine Møder i det nye Blad, i hvilken Anledning Bestyrelsen i Avisen henviste til, at denne Sag vilde komme til Behandling paa den forestaaende Generalforsamling, der skulde afholdes 16. Juli (1883). Blandt de nyforeslaaede Medlemmer var ogsaa Red. Hansen, som var mødt sammen med de øvrige foreslaaede. Alle disse blev optaget en bloc, da ingen gjorde Indsigelse. Derefter kom Spørgsmaalet om Averteringen til Forhandling. Avisen betegner Diskussionen herom som „uhyggelig“, saa Bølgerne har formodentlig gaet højt, inden Forslaget om Avertering i *begge* Blade vedtoges. Men dette havde til Følge, at Foreningens to Revisorer, Jernstøber *Jørgensen* og Læge *Th. Sørensen*, frasagde sig deres Bestilling, hvorefter der straks valgtes nye i deres Sted. Ved Afstemningen fik Fabrikant *Koppel* 74 St. og Købmand *S. Uhrenholdt* 44, hvorefter Red. Hansen havde 22 gyldige Stemmer og desuden 10, der dog kasseredes som ugyldige. I Følge Referatet i Avisen „takkede til Slutning Hr. Jac. Hansen for den Tillid, der var vist ham, uagtet han ikke alene var et nyt Medlem, men ogsaa en ny Mand i Byen, og han lovede at modtage Valg, naar man

for Fremtiden „viste ham fornøden Tillid“. Referenten tilføjede i Parantes paa Latin Ordsproget „Beskedenhed er en Ynglings skønneste Dyd“. —

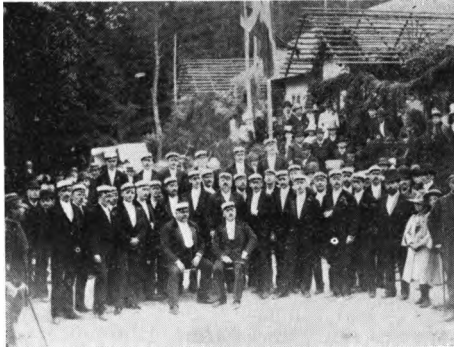
Det maa være nok med disse spredte Antydninger af den nye Redaktørs Anstrengelser for at gøre sig gældende i den traditionstro By. Et detailleret Studium af hans Optræden bekræfter til Overflod Referentens ovenfor anførte ironiske Slutningsbemærkning, at Red. Hansens kapitale Fejl var hans Mangel paa Evne til at færdes stille med Dørene og indstille sin Optræden efter det Samfund, han havde udsat til sin Virkeplads. Hans altfor store Selvsikkerhed, gennem hvilken den uerfarne Seminarits Halvdannelse stak altfor tydeligt frem, maatte uvægerlig bringe ham til at løbe Panden mod Murene i Hobro Borgerskab.

Under fortsat dels skjulte og dels aabenbare Udslag af voksende politisk Spænding, — hvorunder de bekendte Optrin ved Landmandsforsamlingen i Aalborg og Slagsmaalene i Jyderup o. fl. andre Steder yderligere bidrog til at ophidse Sindene — gik Aaret til Ende i Hobro, uden at der skete nævneværdige Brud paa den offentlige Orden. Red. Hansen havde faaet dannet en Venstreforening, for hvilken han fra Begyndelsen af Aaret 1884 gjorde sit Blad til „Organ“ ved udtrykkelig Fremhævelse under Bladets Titel, og han formaaede den i disse Tider meget omtalte Dr. *Pingel* til at komme til Hobro som Taler over Emnet „Julirevolutionen i Frankrig“, hvortil dog kun lidt over 100 Tilhørere var mødt, — Landboerne var jo ikke særlig interesserede i dette Tidsafsnit. Paa samme Tid vedtog Højre Oprettelsen af en Højrevælgerforening som Modtræk, delvis efter Tilskyndelse af en pseudonym Indsender i „Hobro Avis“, som underskrev sig *Chr. P. Sørensen*, Hersom.

Uagtet Modsætningen mellem Partierne saaledes tilspidse- des fra Maaned til Maaned, skete der — saa utroligt det end lyder — i Slutningen af Maj en sidste Tilnærmelse mellem de to Partier ved i Fællesskab offentligt at indbyde til

upolitisk Grundlovsfest

i Hobro Skov d. 5. Juni 1884. Indbydelsen, der var indrykket som Annonce i begge Byens Blade, betonede til Indledning, at den fremkom af „Mænd af forskellige politiske Anskuelser“, og den var underskrevet af 22 Personer fra Byen og Omegnen. Indbyderne fra Byen var Byraadsmedlem, Sagfører *Joh. Andersen*, Grovsmed *S. Andersen*, Borgmester,

Svensk Sangerfest ved det gamle Skyttehus i Hobro Lystskov sidst i 80'erne.

Paa Trappen ses Læge Magnus og Garver Koppel. I forinden th. Lærer Hammershøj, og Jens Dyhrberg, tv. Malermester Møllerup.

Siddende tilvenstre: Kgl. Kammersanger Niels Simonsen.

Yderst tv. skimtes Betjent Nielsen og yderst th. Betjent Lucassen

Gaardejerne *Math. Frantzen*, Øls, Sognefoged *Enevold Jensen*, Redsø, *Mikkel Jensen*, Hejring, *Jens Kr. Larsen*, Nr. Onsild, og *Niels Sørensen*, Hærup, samt Avlsbruger *Jens Petersen*, Hobro Mark.

Hvorledes dette Fællesskab er kommen i Stand, og hvem der har taget Initiativ dertil, er hidtil uoplyst, og ligesaa lidt vides om, hvorledes denne Forsamling er bleven enig om Programmet, der frembyder ikke faa Overraskelser. For det første kunde kun de officielle, paa Forhaand udpegede, Talere faa Ordet. Fra Højres Side vilde man naturligvis have Garanti for, at ikke Smedesvenden fra True skulde staa op

Justitsraad *H. Christensen*, Skomager *P. Dyhrberg*, Redaktør *H. Jacob Hansen*, Skomager *C. Ifversen*, Redaktør *H. O. Johansen*, Købmand, Konsul *P. Chr. Larsen*, Distriktslæge *Magnus*, Købmand *S. P. Møller*, Byraadsmedlem, Læge *Just Poulsen*, Maler *C. Rudkjøbing*, Læge *Th. Sørensen* og Byraadsmedlem, Købmand *A. Uhrenholdt*.

Af Landboere fandtes

og forstyrre Idyllen. Dernæst maatte der ikke tales Politik. Og endelig var Dirigenten valgt paa Forhaand.

Men de egentlige Overraskelser viste sig dog, da man kom til Talerne. Først bød Sagfører *Andersen* Velkommen og gav Meddelelse om Festens Ordning, d. v. s. om den mellem Parterne trufne Overenskomst. Dernæst overtog Skomager *Ifversen* Hvervet som Dirigent. Efter Sangen: „Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden“ gav han Ordet til Red. *H. Jacob Hansen*, som holdt Talen for Kongen(!), hvorpaa Borgmesteren, Justitsraad *Christensen*, talte for Grundloven, og efter en Sang talte han igen for Danmark, hvorefter Læge *Th. Sørensen* talte for Folkeoplysningen. Ved den paafølgende Fællesspisning, hvor 100 Personer deltog, præsiderede Justitsraaden, som straks pointerede, at der ikke maatte tales Politik og ikke udbringes private Skaaler. Sagfører *Andersen* holdt derefter Tale for Konprins *Frederik*, der i Kongens Fraværelse havde overtaget Regeringens Førelse, og foreslog et Telegram afsendt til denne. Købmand *Jens Dyhrberg* talte dernæst for Landboerne, Læge *Th. Sørensen* for Kvinden, Garver *Lundberg* for Festkomiteen, Manufakturhandler *Jørgensen* for Enighed og Samdrægtighed, Mechanicus *H. Jørgensen* for Landbruget og sluttelig udbragte Inspektør *Herskind*, Ganderupgaard, en Skaal for Hobro og dens Borgere.

Til Fuldstændiggørelsen af denne ejendommelige Kompromisfest skal endnu føjes den Oplysning, at de Sange, der blev afsunget mellem Talerne, alle var helt neutrale Fædrelandssange, nemlig foruden „Der er et Land . . .“, „Vaarens Budskab flyver over Lande“, „Der er et yndigt Land“ og „I Danmark er jeg født . . .“

Det er ikke uden Interesse at sammenligne de Referater, der efter Festen fremkom i Byens to Blade. Dagen efter kom *Avisen* med en Omtale, der indlededes med at udtale Ønsket om, at denne „særdeles vellykkede „Fest“ maa blive det første Skridt til Fordragelighed og bedre Forstaaelse i vor lille By“. Derefter følger en yderst tilfreds Skildring af Be-

givenhederne, og det bemærkes, at alle Talerne høstede stærkt Bifald og hilstes med rungende Hurraraab. Ligeledes ofrede Avisen en længere Omtale af Fællesspisningens Talere og sluttede med at anslaa Antallet af Festdeltagere til 1600.

Dagbladet fik først den følgende Dag sin Omtale med. Den var i Betragtning af, at dets Redaktør havde været en af Hovedtalerne, paafaldende kortfattet og forbeholden. Festen betegnes ganske vist som „smuk og vellykket“, og især fremhæves Udsmykningen af Festpladsen, som „skyldtes for en ikke ringe Del Maler *Rudkjøbings* Bestræbelser og nette Arrangementer“, en Bemærkning, der havde til Baggrund den Omstændighed, at Rudkjøbing var en af Red. Hansens mest glødende Tilhængere. Om Talerne ved Festen nævnes kun det allernødtørfigste, kun Læge *Sørensen*s Tale for Folkeoplysningen fik Betegnelsen „interessant“. Om Fællesspisningen nævnes kun, at Justitsraad Christensen præsiderede, men ingen af Talerne nævntes, og det bemærkedes, at Stemningen var „livlig og tilfreds“.

Forskellen mellem de to Redaktørers Holdning Dagen derpaa er iøjnefaldende og karakteristisk. *Johansen* haabede, som den Fredens og Tolerancens Mand han var, at denne Grundlovsfest var Indledningen til bedre Forstaaelse mellem Byens Borgere, hvorfor han redeligt bestræbte sig for at fremhæve alt det gode, der kunde siges om Dagens Begivenheder. *Hansen* derimod bestræbte sig for at gøre det mindst mulige ud Festen, i hvert Fald ikke mere end hvad han „for Skams Skyld“ var nødt til. Paa Baggrund af den Agitation, han forud havde drevet overfor dem, han her var gaaet i Samvirke med, kunde det vel ogsaa se mærkeligt ud, hvis han havde givet Udtryk for nogen Art af Begejstring for Fællesfesten.

Og i Virkeligheden var denne Grundlovsfest ogsaa forsaavidt et fortvivlet Foretagende, som den Aand, hvori den var bleven til, i den nærmest følgende Tid blev ladt i Stikken af Begivenhederne indenfor Politikernes Kredse i begge de stridende Lejre. Ophidselsen bredte sig fra Dag til Dag

ud over Landet, saa der blev mindre og mindre Grundlag for Red. Johansens Ønske om „Fordragelighed og Forstaaelse“ i Hobro. Og da saa i 1885 Provisorietidens Periode indlededes, og Dagspressen paa begge Sider førte et Sprog, som medførte en Strøm af Injurieprocesser, var det tilsidst det rene Galskab at tale om Fordragelighed og Forstaaelse.

— — —
Endnu skal tilføjes som Afslutning paa dette Afsnit, at „Hobro Dagblad“s politiske Indflydelse i Byen kun kunde opvise saare beskedne Resultater, forsaavidt disse kan maales i Stemmetal paa Venstrekandidaterne ved Folketingsvalgene. Disse var nemlig i 1884: 7, i 1887: 25 og i 1890: 19, medens Stemmerne fra Hobro paa Højres Kandidater var ved de samme Valg henholdsvis 221, 283 og 280. (Jvfr. *Hviids* anf. Skrift).

Det skal dog allerede her bemærkes, at *H. Jacob Hansen* i 1887 havde forladt Hobro, og Bladets Udgifter, Kaptajn *Olsen*, afhændede Abonnementsprotokol og Bladtrykkeri til Redaktøren af „Randers Dagblad“, *C. J. Rye*, ved Købekontrakt af 8. Maj 1889 for en Sum af 5716 Kr. 79 Øre, hvoraf Red. Rye havde Kr. 1716,79 til Gode for Bladets Trykning i den foregaaende Tid, nemlig fra Begyndelsen af 1888, da han tillige havde været dets ansv. Redaktør. De resterende 4000 Kr. blev afdraget med 100 Kr. halvaarlig, og for det sidste Afdrag kvitterede Kaptajn *Olsen* i Sønderbo 8. Septbr. 1907. Fra og med 1889 ansatte Redaktør Rye hidtilværende Højskolelærer *K. J. Kristensen* som Lokalredaktør i Hobro.

Nye Mænd i Bystyret.

Under Omtalen af Skolestriden og dennes kommunalpolitiske Resultat blev det fremhævet, at disse Bevigheder medførte en hel Omvæltning i de hidtil gældende Begreber om, hvilke Mænd der skulde styre Byens Sager, og efter hvilke Principper Styrelsen skulde foregaa. Der var endnu i 80erne dog slet ikke Tale om, at storpolitiske Anskuelser kom til Orde ved Byraadsvalgene — vi har endogsaa set, hvorledes det understregedes i Byens Avis, at Hobro ved Valget i 1882 dannede en Undtagelse fra den Regel, der gjaldt i Landets øvrige Købstæder, hvor Borgerne havde delt sig efter politiske Anskuelser, d. v. s. efter den paa Rigsdagen gældende Deling mellem Højre og Venstre. *Saa* lidt havde den storpolitiske Strid altsaa fænget blandt Hobro Borgere, *saa* megen Betydning havde Skolespørgsmaalet, at alt andet Konfliktstof ude i Verden intet betød i Sammenligning med Betalingsskolens Opretholdelse eller Nedlæggelse.

Imidlertid er det vistnok hævet over enhver Tvivl, at der i det private Liv var afvigende Meninger om de Spørgsmaal, der i det øvrige Land satte Sindene i Oprør. Ogsaa blandt Byraadets Medlemmer vaagnede i Løbet af Tiaaret en partipolitisk Bevidsthed, som dog længst mulig forbeholdtes Privatlivet.

Hvorledes dette Forhold i disse Overgangsaaer skal forklares er ikke helt let at sige, men et væsentligt Moment er sikkert dette, at den almindelige offentlige Mening var *saa* fasttømret i Loyalitet overfor Autoriteter i Almindelighed og Kongen i Særdeleshed, *saa* grundfæstet overbevist om

Nødvendigheden af Danmarks militære Forsvarsberedskab, at Kritik og Tvivl paa disse fundamentale Omraader overhovedet ikke kunde tænkes at komme til Orde indenfor Borgerskabet, blandt hvis Medlemmer baade i toneangivende Kredse og mellem de mere jævne Folk, adskillige havde deltaget i den sidste Krig og iøvrigt havde bitre Erfaringer paa dette Omraade. Og hvad angaar den parlamentariske Strid paa Rigsdagen var denne det overvejende Flertal uvedkommende og vel i det hele taget temmelig uforstaaelig.

Paa denne Baggrund maa det i politisk Henseende „konfessionsløse“ Byraad ses i 80erne, og derudfra maa et og andet ejendommeligt Fænomen, der er knyttet til Valgene, bedømmes. —

Modsætningen til 70ernes regelmæssige Valg hvert tredje Aar med næsten ligesaa regelmæssige Genvalg af de afgaaende Medlemmer er ogsaa et af de iøjnefaldende Træk i 80ernes Byraadsvalg — uagtet der altsaa aldeles ikke — i hvert Fald ikke officielt — var Tale om politiske Partier, der kæmpede eller kappedes om at beholde Magten. Lad os gennemgaa Valgsituationerne og i Forbindelse dermed præsentere de Mænd, som efterhaanden kom ind i Byens Raad gennem en Række Mandatskifter.

Af de nye Mænd, som i Tiaaret afløste Forgængerne er Købmand *Uhrenholdt* Nr. 1, idet han blev valgt ved et Suppleringsvalg d. 8. Novbr. 1880 i Stedet for *Jernstøber J. L. Jørgensen*, som havde nedlagt sit Mandat.

Andreas Uhrenholdt blev født i Hobro 13. Oktbr. 1837 som Søn af Købmand Søren Nielsen U., der stammede fra Gaarden *Uhrenholdt* i Visborg Sogn ved Hadsund, og som døde allerede 1844, hvorefter hans Enke, en Datter af Proprietær *Jacobsen* i Volsted, blev gift med Købmand *P. C. Boldsen* i Randers, som derved blev Ejer af Købmandsgaarden paa Adelgade foruden andre Ejendomme, som *Uhrenholt* havde erhvervet i Byen.

Antagelig har Sønnen fulgt med Moderen til Randers ved hendes andet Giftermaal, men efter sin Konfirmation kom han i Handelslære hos Købmand *S. P. Møller* i Hobro, og blev derefter Medhjælper der, til han 1859 tog paa *Grüners* Handelsakademi, hvorfra han tog Eksamen, og

rejste saa til Hamborg og Flensborg, fra hvilket sidste Sted han blev udvist af de tyske Myndigheder. Herefter var han i Viborg i halvandet Aar, og i Begyndelsen af 1870 købte han — sammen Broderen *Søren U.* — sin Fødegård af Stedfaderen i Randers, og den 1. Maj s. A. overtog han den deri værende Købmandsforretning efter *Johan Hansen*, medens Broderen etablerede sig som Manufakturhandler ved Siden af.

Uhrenholdt havde mange Forudsætninger for at blive en af Handelsstandens førende Skikkelser i Hobro. Foruden sin Uddannelse hos den ansete Købmand S. P. Møller, havde han set og prøvet adskilligt ude i det Fremmede, og hans medfødte Sans for streng privat Økonomi gjorde, at han hurtig blev regnet med blandt Byens solideste Forretningsmænd. Da S. P. Møller i 1877 indbød Handelsstanden til Møde om dens fælles Interesser, blev Uhrenholdt valgt som tredje Mand ind i den Komite, der skulde forberede Dannelsen af Handelsforeningen, og han var i Løbet af 40 Aar Foreningens Næstformand.

Købmand Andreas Uhrenholdt.

Da Borgerforeningen i Slutn. af Oktbr. 1880 holdt Prøvevalg for at udpege en Kandidat til Byraadet i St. for Jernstøber Jørgensen, fik Uhrenholdt næsten alle Stemmer, — formentlig paa hans Stilling til Betalingskolen, — men da man fra den anden Side ogsaa holdt Prøvevalg

og paa dette Møde anbefalede Apoteker *Hansen*, fik U. over $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer. Som før meddelt, var det den højstbeskattede Vælgerklasse, der stemte, og af de afgivne 66 St. opnaaede U. 45 mod Apoteker Hansens 20.

I 1883 byggede U. den store Ejendom i Adelgade ligefor Jernbaneanegade, Naboejendommen til hans Købmandsforretning, som ogsaa tidligere ejedes af Stedfaderen i Randers. Dette Byggeforetagende omtales i Avisen for 19. Febr. som en projekteret „stor anseelig 2-Etagers Bygning med 65 Alen Facade med Butikker og 8 Beboelseslejligheder“, og var saaledes efter Byens Forhold et betydeligt Arbejde. Men der var god Brug for Lejligheder paa den Tid, og Butikker var der nok om, saa Foretagendet har sikkert givet gode Renter, saa det opmuntrede U. til Opførelsen af det endnu større Bygningskompleks „Fritzehus“ i 1897.

Kort før Jul 1887 døde Mægler *Genefke*, og i hans Sted valgtes U. til kgl. Vejer og Maaler, hvorefter han i 1888 afhændede Købmandsforretningen til *Regnar Th. Genefke*, saa han i Folketællingen 1890 opgav sin

Stilling som „Mægler og Ejendomsbesidder“. Hans senere betydelige og mangesidede Virksomhed tilhører en senere Periode. —

Ved det ordinære Valg af 4 Medlemmer af den almindelige Vælgerklasse, som allerede er omtalt Side 51, opnaede Garver *Koppel* som Hovedmanden i Oppositionen mod det gamle Byraadsflertals Skolepolitik det højeste Antal Stemmer. Koppels Popularitet var gennem Aarene i kendelig Stigning, — i det jævne Borgerskab vel nok væsentligst paa Grund af hans Stilling til Betalingsskolen, og ellers i Almindelighed i Kraft af hans Forretningsdygtighed og Initiativrigdom. Et karakteristisk Udtryk derfor kom til Orde i det gamle Byraads afsluttende Møde i Januar 1882, hvor *Jac. Em. Sørensen* ydede ham uforbeholden Anerkendelse for hans Dygtighed og Selvstændighed og paa denne Baggrund opfordrede ham til at føre en Skolepolitik, der svarede dertil, og var i Overensstemmelse med hans personlige Anskuelse („Hobro Avis“ 16. Jan. '82).

Et Vidnesbyrd om Koppels Popularitet fik man i Anledning af hans Sølvbryllup den 23. Septbr. 1885, som Avisen noterede ved en Meddelelse om, at der i den Anledning „flages fra offentlige og private Bygninger“. Og Koppel var klog nok til at holde sig paa Afstand af alle politiske Demonstrationer og Foreningsdannelser, saa han ikke af den Grund kom til at lægge sig ud med nogen. Dagbladet fik engang imellem en Annonce fra ham paa samme Maade som Avisen, saa han derved delte Sol og Vind ligeligt mellem Partiernes. —

Foruden Koppel, der altsaa var en kendt Skikkelse fra 70ernes Byraad, blev Jernstøber *Jørgensen*, som to Aar før havde nedlagt sit Mandat, genopstillet af Betalingsskolens Tilhængere og som saadan paany valgt paa dette Program. Det maa antages, at hans Mandatnedlæggelse var fremkaldt af det gamle Byraadsflertals Stilling til dette Spørgsmaal, men iøvrigt savnes der fyldestgørende Forklaring paa hans Tilbagetræden.

Helt nye Mænd var Sagfører *Andersen* og Farver *Lund*.

Jacobus (ell. *Jacobi*) *Johan Christian Andersen* var født 15. Jan. 1846 i Hobro som Søn af Skomager, senere tillige Værtshusholder *Johannes Andersen*, som ejede og boede i Ejendommen Matr. Nr. 10a paa Adelgade (Nabo til Bies Bryggeri). Om Sønnens Uddannelse vides intet ud over, at han i 1871 tog dansk juridisk Eksamen med 1. Kar. Derefter maa han formentlig være bleven ansat paa Procurator *W. Tüchsens* Sagførerkontor, thi efter at Tüchsen var død, 8. Decbr. s. A., bekendtgjorde Andersen, at han efter Overenskomst med Enken havde overtaget Forretningen, og at denne førtes videre i det samme Kontor i Tobaksfabrikant *Simons* Ejendom. Han var da kun knap 26 Aar gl.

Forholdsviis hurtigt kom den unge Sagfører til at spille en Rolle i Byen. Dertil bidrog formentlig ikke lidt hans juridiske Uddannelse i en Tid, da Hobro var fattig paa Sagførere — foruden ham var der ikke andre i Branchen end *Schibbye* og Procurator *Niels Holm*, som ligeledes var født i Hobro, men som i en længere Aarrække led af „en ondartet snigende Sygdom,“ som lagde ham i Graven i Febr. 1881. Desuden var Andersen allerede i 1872 bleven gift med en Datter af Mekanikus *P. Jørgensen* og saaledes forbundet med en af Byens ansete Slægter. Blandt hans første Tillidshverv bør nævnes, at han i Maj '75 valgtes ind i den mest betydene af de mange Jernbanekomiteer, der i disse Aar arbejdede for Bane mellem Hobro og Løgstør, og som Repræsentant for Hobro endog valgtes som Næstformand. Af Skattemisterne fra 70erne ses

Juslitsraad Joh. Andersen.

det, at han ret hurtigt fik en betydelig Sagførervirksomhed, idet hans skattepligtige Indtægt fra 1873 til 1886 steg fra 1000 Rd. til 5300 Kr. Sandsynligvis betød det ogsaa noget i saa Henseende, at han i Septbr. '75 købte en større Ejendom paa Adelgade (tidl. tilhørende Tømrermester *Lippisch*), hvad der formentlig staar i Forbindelse med Faderens Død i Maj s. A., da Sønnen var den eneste levende af Faderens 5 Børn.

Det var dog først Skolestriden i Begyndelsen af 80erne, der, som vi har set, bragte Andersen frem i en Førerstilling for Oppositionen mod Byraadet. Herom er der talt tilstrækkeligt under det foregaaende Kapitel, hvor det ogsaa er oplyst, at han valgtes ind i Byraadet den 7. Januar 1882 og straks blev Ordfører der for Forslaget om Tilbagekaldelse af det gamle Byraads Indstilling angaaende Ophævelsen af Betalingskolen og udpegedes som Delegeret til sammen med Koppel at opsøge Ministeren i Kjøbenhavn og forklare den ændrede Stilling i Byraadet. Desuden valg-

tes han ind i Skolekommission, Kirkeinspektion og Bestyrelsen for Thing- og Arresthuset.

Udenfor Byraadet deltog Andersen ivrigt i de politiske Møder, som Højre i 80erne afholdt, og Foreninger, som Partiet dannede, men desuagtet blev han i 1886 valgt af Venstrebønderne til at være Landbosparekassens juridiske Konsulent, en Stilling han bevarede i de følgende 25 Aar.

Olaus Martin Lund var født 11. Septbr. 1836 ligeledes i Hobro som Søn af Farver *Carl Adolph Lund*, som var indvandret til Byen fra Nykøbing Falster sammen med sin i Nakskov fødte Hustru. Sønnen kom i Farvelære efter Konfirmationen, blev Svend i 1855 og etablerede sig selvstændigt som Farver i Byen 1865 paa den modsatte Side af Adelgade, nemlig i den Ejendom, som den Gang tilhørte Købmand Boldsen. Faderen og Sønnen drev altsaa i nogle Aar hver sit Farveri som Konkurrenter, hvad der formodentlig hænger sammen med en Ejendommelighed i Faderens Karakter, den nemlig, som Avisen i Anledning af hans Guldbryllup karakteriserede med Udtrykket „original i meget“. Denne Konkurrence varede dog kun til 1870, idet Sønnen da lod bekendtgøre i Avisen, at han „i Dag“ (den 27. Apr.) havde overtaget Faderens Forretning.

Farver Olaus Martin Lund.

I de følgende Aar hørte man saare lidt om Lund. Han synes at have indtaget en meget tilbagetrukket Stilling, deltaget meget lidt i Byens Foreningsliv og synes aldrig at have bestegt en Talerstol i nogen Anledning. Efter at han, som afgjort Tilhænger af Betalingsskolen, var valgt ind i Byraadet, iagttog han stedse en passiv Holdning under Forhandlingerne, saa man forgæves vil søge efter hans Navn i Referaterne. Men den Omstændighed, at han i 1888 blev genvalgt, tyder paa, at han trods sin Tavshed, — eller maaske netop paa Grund af den — har nydt sine Vælgers Tillid. Og deri gik der intet Skaar, skønt han som eneste Byraadsmedlem var Medindbyder til Venstres første Grundlovsfest i Hobro. Efter at Hobro Bank var oprettet i 90erne, valgtes han ind i dens Repræsentantskab.

Som nævnt i Forbigaaende under Skolestriden nedlagde de to resterende Medlemmer af det gamle Byraad, Forligs-

mægler *Nielsen* og Købmand *Chr. Smidt* deres Mandater Aaret efter det omvæltende Byraadsvalg i 1882, hvorfor der igen skulde være Valg af to nye Medlemmer i deres Sted, og denne Gang var det de højstbeskattede Vælgere, der skulde stemme. Efter at „Hobro Avis“ havde udtalt sin Beklagelse af, at Byraadet havde bevilget Niensens og Smiths Afsked og dadlet den „mindre heldige Skik“, at Byraadslemmer gaar deres Vej, naar de ikke kan sætte deres Mening igennem, anbefalede Bladet at vælge Læge *Poulsen* og Apoteker *Hansen* paa Grund af de to Mænds Interesse henholdsvis for Sundhedsvæsen og Privatskolen.

Ved Valget d. 5. Febr, fik Sagfører *Schibbye* 46 Stemmer og Læge *Poulsen* 34 Stemmer. Derefter havde Fabrikant *Jac. Em. Sørensen* 17 St., og Resten var spredt paa forskellige unavngivne Kandidater. Af 69 Vælgere stemte 50. Dermed kom saa yderligere to nye Mænd ind i Bystyret:

Jacob Theodor Schibbye var født omkr. Aar 1846 paa Hovedgaarden Øland i Haring Sogn, Hassing Herred i Thisted Amt. Gaarden ejedes i Aarene 1841—55 af Faderen *N. M. Schibbye*, der senere købte Gaarden „Landlyst“ i Thisted Landsogn (meddelt i Traps „Danmark“ 4. Udg).

Om Schibbys Uddannelse foreligger kun en enkelt Oplysning i Richters „Juridisk Stat“ (1897) om, at han i 1865 tog dansk juridisk Eksamen med 1. Karakter. Samme Forfatters „Examinati juris“ (1903)

nævner ham ikke, men har derimod en anden Sagfører af samme Navn, der var født 1842 i Nysted og i 1872 nedsatte sig i Vordingborg som Sagfører. Hvorvidt der er nogen Slægtsforbindelse mellem de to Navnefæller, har det ikke været muligt at faa oplyst. En Søn af Sagføreren i Hobro erklærer, at han ikke anede noget om Eksistensen af Navnefællen i Vordingborg. Det er ogsaa rimeligt, at Richter har haft Besvær med at holde de to Sagførere ude fra hinanden, og at der derfor kan have fundet Forvekslinger Sted.

I Hobro har Schibbye aabenbart haft Sagførervirksomhed allerede i 60ernes sidste Halvdel, siden han gennem offici-

Sagfører Jacob Theodor Schibbye.

elle Bekendtgørelser kunde indkalde Fordringer i Dødsbo. Desuden var han i Begyndelsen af 70erne By- og Herredsfuldmægtig og samtidig valgtes han af Landbygningernes alm. Brandforsikring til Branddirektør for Landdistriktet fra 1. Apr. 1872, og et Aarstid senere averterede han Agentur for Landmandsbanken. I de samme Aar blev han gift med en Dame fra Viborg, Thomine Christine, f. Larsen.

Under 80ernes politiske Røre holdt Schibbye sig klar af begge Partier og synes udelukkende at have helliget sig sin Forretning, i hvilken han havde et stort Klientel i Landbefolkningen, der nærde stor Tillid til ham som Sagfører. At hans Forretning ogsaa var af betydeligt Omfang ses af Skattelisterne, hvori han for 1883 er opført for en Indtægt af 7000 Kr. og dermed var Byens 12. største Skatteyder, og senere rykkede endnu højere op paa Stigen — i 1886 saaledes Nr. 7 med 8000 Kr. i Aarsindtægt. Dertil har formentlig ogsaa de Beboelses-Ejendomme, han erhvervede sig, ydet deres Bidrag. Af disse beboede han selv i 1890 Villaen „*Albion house*“, som var opført af en engelsk Ingeniør, der havde sit Hovedkvarter i Hobro under Anlægget af Jernbanen, og som senere havde haft skiftende Ejere, deriblandt i nogle Aar Godsejer *C. Scheel*.

I Byens Styrelse synes Schibbye ikke at have befundet sig paa den rette Hylde i de 3 Aar, han sad i Byraadet, thi i Referaterne fra Møderne findes hans Navn saa godt som ikke nævnt. Han nedlagde sit Mandat med Udgangen af 1885.

Just Henrik Vilhelm Poulsen var født 10. Jan. 1844 i Kornerup ved Roskilde som Søn af Provst Vilh. Burchardt P. og Hustru f. Paulli, og saaledes paa mødrene Side beslægtet med flere bekendte Læger af Familien Paulli. Han blev Student fra Roskilde i 1862, under sin Studietid en Tid Reservelæge i Hæren, levede derefter dels af privat Undervisning og dels af Lærervirksomhed ved Efterslægtens Skole, til han i 1872 tog med. Eks. med 1. Karakter. Var derefter et Aars Tid Læge ved Kryolitbruddene i Grønland, og efter sin Hjemkomst gjorde han Kandidattjeneste ved et Par Hospitaler, til han i April 1875 nedsatte sig som praktiserende Læge i Hobro.

Her synes han i Løbet af kort Tid at have faaet en betydelig Praksis — forsaavidt man kan slutte dette af hans hurtige Stigning i Indtægt (fra 2000 Kr. i 1876 til 6000 Kr. i 1886), — og taknemlige Patienter, som ikke tav stille

Læge Just Poulsen,

med deres Tak, men i et Par Tilfælde endogsaa betalte Avisen for at faa den meddelt Offentligheden. Det sidste Tilfælde findes i Numret for 7. Febr. 1876, hvor en Mand i Gjettrup rettede en Tak til Lægen for en Operation af en Kræftknude i Brystet. Saadanne Tilkendegivelser skulde ogsaa nok medføre Søgning fra Landdistrikterne.

Læge Poulsen vakte første Gang i 1883 Opmærksomhed ved i Byraadet under Behandlingen af Beværtervedtægten at fremhæve Drikfædigheden i Hobroegnens Landbobefolkning, en Udtalelse, der — skønt den ikke havde politisk Baggrund — dog ikke blev gengivet i Avisen men derimod i Venstre-Dagbladet, hvor den udnyttedes ret kraftig i agitatorisk

Restaurant „Himmerland“, hvor nu „Palæ Hotel“ ligger.
Typisk for Datidens Beværtninger.

Øjemed, nemlig til at vække Bøndernes Standsære og derigennem opflamme dem til at „vise Hobro“, at Landboere ikke var saa sløve Væsenere, som Byen beskyldte dem for. (Moralen underforstaaet: Abonner paa Dagbladet!)

Iøvrigt laa Pouslens Sagkundskab naturligt paa Hygiejnens og Sygeplejens Omraade, hvor hans Indsats særlig omfattede Bestræbelserne for, at skaffe Hobro et Vandværk. (Se nærmere herom Side 204) og desuden valgte Byraadet ham ind i Skolekommissionen. Han udnævntes i 1890 til Distriktslæge i Terndrup og forlod saa Hobro i Slutningen af Oktober.

I Slutningen af April 1884 døde Jernstøbet *Jørgensen*, og dermed blev der igen et ledigt Mandat i Byraadet. Plad-

sen blev imidlertid staaende ubesat Aaret ud, og først til d. 6. Januar '85 blev Suppleringsvalget berammet.

Byraadet havde nogle Dage forinden indbudt til Prøvevalg i Borgerforeningens Lokaler, og her foreslog Foreningens Bestyrelse at vælge Mekanikus *Harald Jørgensen*. Mod dette Forslag rejstes den Indvending, at det ikke var saa heldigt, at to Svogre sad i

Byraadsammen (Sagfører *Andersen* var jo gift med Mekanikus *Jørgensens* Søster), og denne Indvending var saa virkningsfuld, at *Jørgensen* ved Prøveafstemningen kun fik 5 Stemmer, medens Købmand *S. P. Møller* fik 35 og Snedker *Haslund* 17. Ved det paafølgende offentlige Møde bekræftedes dette Resultat med nogle flere Stemmer, og ved det officielle Valg fik *Møller* 126 Stemmer, *Haslund* 5, *Jørgensen* 4 og Garver *Weinberger* 1.

Den i Ungarn fødte Garver Weinberger, en Original, som af Befolkningen kaldtes „Slovak“, og som Drengene drillede ved at raabe: „Vak, vak, vak“.

Søren Peter Møller var født i Fredericia 16. Septbr. 1823, og var saaledes paa dette Tidspunkt Raadets ældste Medlem. Han havde forøvrigt haft Sæde i Borgerrepræsentationen i Tiden 1861—70, saa han forsaavidt ikke var nogen fremmed i Bystyret.

Møller havde — i Følge Handelsforeningens Jubilæumsskrift — lært Handel i Helsingør, hvorefter han etablerede sig i Randers, hvor han drev Forretning i nogle Aar, inden han i 1852 flyttede til Hobro og grundlagde det Handelshus, der endnu bærer hans Navn og fortsættes af hans Slægt. Oprindelig var det, ligesom de øvrige Købmandshuse en blandet Handel (i 70erne averterede *Møller* saaledes hyppigt med „aromatisk

medicinsk Urtesæbe*), men fra og med 1884 blev Forretningen lagt om til Isenkram og Udstyr*).

At blive valgt ind i Sparekassens Bestyrelse var i den gamle Tid ensbetydende med at have faaet blaet Stempel som solid Borger, og til denne Post valgtes Møller allerede i 1859 og beklædte den i de følgende 30 Aar, d. v. s. til sin Død. Det nævnte Skrift anfører en Række andre nogenlunde tilsvarende Tillidsposter, hvormed Møller bæredes, saaledes i Købmændenes Hjælpekasse (hvor han dog ikke, som Skriftet siger, var Formand, den Stilling havde Agent *Bie*, men Bestyrelsesmedlem), i Fjorddampbaadsselskabet og i Velgørenhedsselskabet.

Den sidste nævnte Forening var i egentligste Forstand Møllers personlige Indsats i Byen, idet den oprettedes paa hans Initiativ i 1862, og han var (vistnok uafbrudt) dens Formand saalænge han levede. Overhovedet stillede han sig redebon til Tjeneste, naar der var Trang, der skulde afhjælpes, og Formaal, der havde hans Sympati og Medfølelse, og som skulde støttes. Vi finder ham derfor ogsaa bl. a. som Medlem af Komiteen til Støtte for Asylet i Hostruphuse og selv til et saa fjerntliggende Formaal som Indsamling til en Kirke i Hedesognet Brande indsamlede han Bidrag. Men i Særdeleshed gik han i Breschen for sin Stands Interesser, hvorom tidligere omtalte Indbydelser til Forhandlingsmøder med Kolleger er talende Vidnesbyrd. Vi minder blot om, at Handelsforeningens Oprettelse er et Resultat af Møllers Initiativ.

Købmand S. P. Møller.

I den store Skolestrid holdt han sig forsaavidt passiv, som hans Navn kun forekommer under et eneste af de talrige Opraab og Mødeindbydelser, der i disse Aar sendtes ud over Byen. Det var under den Indbydelse, der i Begyndelsen af Novbr. 1880 udsendtes til Afholdelse af Prøvevalg som Modtræk mod Borgerforeningens Samling om *A. Uhrenholdt*, og hvor Apoteker *Hansen* blev anbefalet. Deraf maa sluttes, at Møller nærmest var Tilhænger af Betalingskøles Nedlæggelse. Men efter at der var falden Ro over dette Spørgsmaal, betragtedes en Mand med denne Anskuelse ikke som farlig i det nye betalingskolevenlige Byraad.

Møller var en Mand, der satte Pris paa Fred og Fordragelighed, og derfor var han ogsaa Medindbyder til den upolitiske Grundlovsfest i 1884,

*) Nogen skarp Skillelinje var der dog heller ikke efter den Tid i Hobro Forretningers Speciale, hvilket fremgaar deraf, at Byens Boghandler i 80ernes sidste Halvdel averterede med en Glasskærer af Staal under Navnet „Ironward“ — altsaa en ren Isenkramartikel.

men da denne Linje ikke kunde fortsættes, lagde han ikke Skjul paa sit konservative Sindelag og satte saa gerne sit Navn under Indbydelsen til Højres Grundlovsfest i 1885 og til Dannelsen af den konservative Klub samme Aar.

Med Suppleringsvalget den 6. Januar var man dog ikke færdig med at stemme i denne Omgang, thi de tre Mænd, der var valgt af de højstbeskattede, stod nu for Alløsning eller Omvalg, idet deres Mandat var udløbet 1. Januar. Følgelig skulde der afholdes ordinært Valg for denne Vælgerklasse, og det blev bestemt til den 13. Januar.

Dagen før læstes en Annonce i Avisen, hvori Byraadsmedlemmerne *Andersen, Koppel, Lund og Møller* anbefalede at genvælge de tre afgaaende Mænd, *Poulsen, Schibbye* og *Uhrenholdt*, hvilket skete med henholdsvis 67, 72 og 64 Stemmer af ialt 73 afgivne Stemmer, og saaledes kom Byen let over denne Valgkampagne.

— I vore Dage lyder det højst mærkeligt, at en Gruppe Byraadsmedlemmer offentligt anbefaler at genvælge den afgaaende Gruppe en bloc. Fremgangsmaaden ligger jo ganske paa Linje med den Indbydelse, der nogle Dage forud var udstedt af de 6 Medlemmer til Prøvevalg i Borgerforeningen, og den har til Forudsætning den føromtalte Omstændighed, at politiske Meningsforskelligheder endnu ikke gjorde sig gældende indenfor Borgerskabet, hvad der igen havde sin Grund i, at de Skillelinjer, der paa dette Tidspunkt fandtes mellem de to eksisterende Partier, var af en saa teoretisk Karakter, at de vel knapt nok opfattedes af den almindelige Mand. Der var med andre Ord endnu ikke kommen sociale Anskuelser og modsatte sociale Interesser ind i Borgerskabets politiske Begrebsverden. Byen levede fortsat i Praksis paa det gamle Samfunds Grundlag, selv om der nok ved givne Lejligheder kunde tales om Nutidens „forkvaklede Arbejdsforhold“ (smlgn. Avisens Nekrolog over Jernstøber Jørgensen).

De „forkvaklede Forhold“ kunde vel nok ved enkelte Anledninger strejfe Byens Horisont, dels gennem Avisens

Meddelelser om socialistiske Strejker i Hovedstaden og dels gennem en enkelt socialistisk Taler (smlgn. Avisens Karakteristik af Smedesvendens Tale i Hobro Skov i Juni 1883), men sligt var i Virkeligheden uden nævneværdig Sangbund i Hobro, baade i Borgerskabet og i Arbejderkredse. Her eksisterede det gamle patriarkalske Forhold saa godt som uforstyrret af den store Verdens Uro og Misfornøjelser, og fra flere af de større Arbejdsgiveres Side blev ogsaa ved givne Lejligheder Værdien af det patriarkalske Forhold mellem Arbejdsgiver og Arbejder offentligt demonstreret.

Saaledes lod Garver *Koppel* i Begyndelsen af Novbr. 1881 afholde en Fest for samtlige Arbejdere i Handskeskindsfabrikken og Garveriet for at hædre en Arbejder, der havde været i hans Tjeneste i 25 Aar, og ved denne Lejlighed overrakte Koppel ham et Gavebrev, hvorved han sikredes 100 Kr. til hvert Aars Jul, saalænge han levede. For denne Gestus takkede samtlige Arbejdere Dagen efter i Avisen deres Arbejdsgiver. — I Begyndelsen af Novbr. 1882 indrykkede Købmand *A. Bie* en Annonce, hvori han meddelte sin „mangeaarige tro Tjener“ *Niels Skjøts* Død i Vendinger, der tydeligt lod det patriarkalske Forhold mellem Bie og Arbejderen skinne igennem. — I Midten af Januar 1884 fejrede Spritfabrikant *Jacob Em. Sørensen* 50 Aaret for sin Kældermester *Chr. Vendelbos* Ansættelse i Brænderiet ved „en splendid Middag“, hvortil Æresgæsten og hans to Sønner samt alle dem af Byens Handlende, som stod i Forbindelse med Firmaet, var indbudt, og hvor Jubilaren fik overrakt „et smagfuldt forarbejdet Sølvdrikkehorn“ med Inskription. — Endelig kan nævnes, at Avisen i Anledning af *Jernstøber Jørgensens* Død fremhævede den Afdødes „lysende Eksempel“ i Forholdet til sine Arbejdere, for hvem han havde oprettet den første Sygekasse, hvorfor de følte sig knyttede til Virksomheden i den Grad, at de fleste var „gruandede i Tjeningen“. Ved Begravelsen bar Arbejderne derfor deres Herres Kiste fra Kirkegaardsporten til Graven.

Disse Eksempler turde paa fyldestgørende Maade belyse

Tidens sociale Tilstande i Byen og bidrage til at forklare
Situationen ved Byraadsvalgene.

— — —

Som allerede meddelt nedlagde Sagfører *Schibbye* sit Mandat i Byraadet med Udgangen af 1885, og der skulde altsaa igen være Suppleringsvalg. Det blev fastsat til 9. Jan. '86, og i Numret for 6. s. M. meddelte Avisen, at Redaktionen var anmodet om at anbefale Kaptajn *Lohff* til Schibbys Efterfølger, hvilket den hermed gjorde „paa det varmeste“, da Kaptajnen var en „særdeles indsigtfuld, retsindig og dygtig“ Mand. Da ingen anden blev bragt i Forslag, valgtes Lohff „eenstemmigt“.

— — —

Frederik Ferdinand Lohff var født 13. Marts 1845 paa Gaarden Høgholm i Tirstrup Sogn, Sønder Dyr's Herred, Randers Amt, som Søn af Landmand *F. C. Lohff*, som antagelig har været enten Bestyrer eller Forpagter paa Høgholm, da Gaarden i Aarene 1836-64 ejedes af Landvæsenskommisær *M. Kirketerp*.

Sønnen kom paa det daværende Skolelærerseminarium i Nabsognet Lyngby, hvorfra han tog Lærereksamen i 1864, hvorefter han en kort Tid havde Ansættelse ved Hobro kommunale Skolevæsen og senere skal have oprettet en Privatskole i Byen. Under sit Ophold i Byen lærte han Konsul *Brasch's* eneste Datter *Karen Henriette* at kende, og med hende blev han gift i 1870. Samme Aar træffer vi Lohff i Aarhus som Sekondløjtnant ved 20. Fodfolks-Bataillon, og i de følgende Aar gjorde han uafbrudt Tjeneste ved samme Batl. og avancerede til Kaptajn og Kompagnichef, — efter at have taget Eksamen paa Officersskolen paa Frederiksberg Slot ca. 1873.

I Slutningen af Jan. 1884 døde Svigerfaderen, og L. er da straks rejst til Hobro for at overtage dennes omfattende Bedrift. Samme Aar søgte og fik han Tilladelse til at træde udenfor Nummer i Militæretaten, og i 1886 tog han sin Afsked fra Tjenesten og kastede sig over sin nye

Kaptajn F. F. Lohff.

Virksomhed. Her udfoldede han en betydelig Energi og arbejdede paa Reformen indenfor det vistnok ret forældede Brænderi. Et af de første Omraader, paa hvilket vi hører om L.s Initiativ, er Vandforsyningen, dels til Brænderiet og dels til hele Byen.

Indenfor Borgerskabet blev han hurtig ligesaa anset som populær, Som Byens eneste Militærperson var han naturligvis i disse Aar, da Forsvarssagen var det brændende Spørgsmaal, selvskreven Medlem af Højres Organisationer, og følgelig blev han med Akklamation valgt til Formand for den i Aug. 1885 dannede konservative Klub. At han saa eenstemmigt valgtes ind i Byraadet et lille halvt Aar senere, — altsaa uden Modkandidat — illustrerer Byens politiske Indstilling paa den Tid, samtidig med at Valget er en Maalestok for hans Popularitet.

Men Lohff havde flere Interesser. Nærmest paa hans Initiativ oprettedes 1885 *Cementfabrikken „Dania“* udenfor Mariager, og han blev af Aktieselskabet valgt til dens administrerende Direktør. I denne Forbindelse kan ogsaa anføres, at Lohff var den første, der her i Landet eksperimenterede med de senere saa bekendte *Molersten*, hvortil han havde umiddelbar Adgang paa sit Teglværk. Og endelig skal han være den egentlige Opfinder af det berømte *Primus-Apparat*, som gjorde den Mand, han overlod Ideen og Konstruktionen, til en hovedrig Mand. Mulig hører de to sidstnævnte Opfindelser til en senere Periode, men de viser, at det var en evne- og initiativrig Mand, Byen havde faaet som Borger. Om Kaptajnens senere Virksomhed i og for Hobro vil der i de følgende Afsnit blive berettet i de naturlige Forbindelser.

Borgmesterskifte.

I Slutningen af Novbr. 1885 meddelte Avisen efter et kjøbenhavnsk Blad, at Borgmesteren, Justitsraad *Christensen*, havde søgt sin Afsked fra 1. April 1886 at regne, og med hans Afgang vilde saa den sidste Repræsentant for det gamle patriarkalske Styre forsvinde.

Justitsraaden, der som meddelt var født 30. Oktober 1823, var altsaa, da han indsendte sin Afskedsbegæring, kun lidt over 62 Aar, og vilde under normale Forhold have kunnet fortsætte endnu i adskillige Aar som Embedsmand paa en Post, der i Betragtning af Byens og Distriktets Størrelse ikke kunde siges at høre til de mest anstrengende. Ganske vist kunde han se tilbage paa en 27-aarig Virksomhed, hvori han ubetinget havde ofret Embedet sine bedste Kræfter, og vel

havde hans Helbred til Tider været mindre godt, saa han endog i nogen Tid havde søgt Lægehjælp i Udlandet. Men derfra var han, saavidt det kan skønnes vndt tilbage i fuld Vigør.

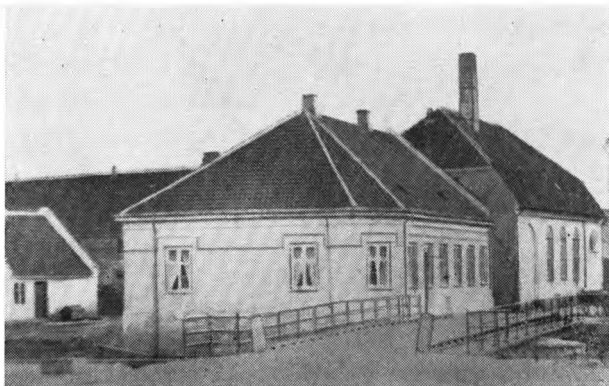
Hans Forhold til Borgerskabet i Hobro og til Befolkningen i de ham undergivne Herreder var desuden i Aarenes Løb bleven det bedst tænkelige. Det Nederlag, han havde lidt i Skolestriden, gjorde intet Skaar i Befolkningens Agtelse og Respekt for hans retlinede Personlighed, og baade i Anledning af hans Sølvbryllup og i Anledning af hans 25 Aars Jubilæum som By- og Herredsfoged, var han Genstand for megen Sympatitilkendegivelse. Paa selve Dagen for Embedsjubilæet 1. Septbr., befandt han sig paa Kurophold i Udlandet, og dertil sendte Byraadet ham et Lykønskningstelegram, for hvilket Borgmesteren sendte „en hjertelig Tak“, der oplæstes ved det ordinære Byraadmøde derefter, og ved hans Hjemkomst hyldede Avisen, — hvis Redaktion ofte tidligere havde staaet skarpt overfor Borgmesteren i Spørgsmaalet om Byraadmødernes Referering —, ham i en Artikel, hvori det — efter Omtalen af den Opmærksomhed, han havde været Genstand for fra samtlige Sognefogder og Politibetjente i Rinds Herred — hedder bl. a.

„ ... Vi for vort Vedkommende undlader ikke at knytte en velfortjent Anerkendelse af Hr. Justitsraad Christensens Embedsvirksomhed i den lange Aarrække ... thi den er fuldtud betegnet ved stor Dygtighed og samvittighedsfuld Pligtopfyldelse“. Særlig fremhævede Avisen — „den Menneskekjærlighed, hvormed han som Forhørsdommer tillige har virket for Forbyderes moralske Oprensning, og ikke faa blandt disse stakkels Mennesker bevare ham i en altid taknemmelig Erindring“.

Paa Baggrund af disse Forhold synes det rimeligt at søge efter ekstraordinære Aarsager til Justitsraadens Afskedsansøgning, og det ligger da nær at sætte den i Forbindelse med den herskende politiske Strid. Det bør da for det første noteres, at hans Navn ikke forekommer under nogen Indbydelse til partipolitisk Demonstration eller Organisation, altsaa hverken

Indbydelse til Højres Grundlovsfest eller til Dannelsen af den konservative Klub. Derimod var han jo Medindbyder til og Taler ved den upolitiske Grundlovsfest i 1884, og ligesaa holdt han Tale for Kongen ved Majestæten's Fødselsdag o. s. v. Lad det nu være Udtryk for Embedsmandens Opfattelse af nødvendig Korrekthed, saa det ikke skulde siges, at han var partistemplet paa Forhaand.

At Borgmesteren var en født nationalliberal, kongetro, forsvarsvenlig og under de givne Forhold tillige konservativ Personlighed er kun naturlig. Men derfra og til at sympati-

Broen, der forbandt Hobro med Hostruphuse sidst i 60'erne.

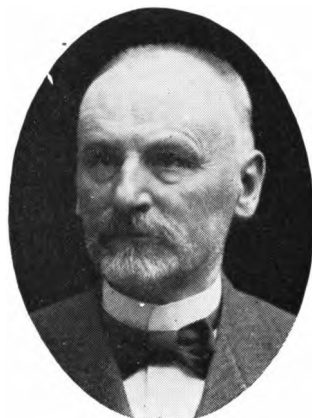
sere eller billige den Udvikling, som den politiske Konflikt tog efter Provisoriet's Udstedelse, kan der have været et stort Spring. Man kan da tænke sig, at Begivenhederne i Efteraaret 1885 har bragt ham til at søge bort fra Embedsvejen for at undgaa at blive blandet ind i Forhold, som var ham imod. Vi minder om Attentatet paa *Estrup* den 21. Oktbr. 1885 og foranlediget deraf Gensdarmprovisoriet af 27. s. M., Gensdarmkorpsets hurtige Dannelse og de første Gensdarmers Ankomst til Hobro den 8. Decbr. s. A. Denne Foranstaltning, som formelt var lavet for at yde Politimestrene ud over Landet Assistance til Ordenens Opretholdelse, vilde jo dog betyde, at By- og Herredsfogderne maatte tage et vist Hensyn til en Magtfaktor, som de ikke havde noget

personligt Kendskab til, og som kunde komme til at optræde paa en Maade, som den lokale Myndighedsperson ikke synes om at tage Ansvaret for. Og saaledes opfattet vilde det i hvert Fald ligne Justitsraad Christensen at bede sig fritaget for Gensdarmassistenten. Da han ikke kunde nægte at modtage den til Hobro bestemte Afdeling, kunde han fri sig for Samarbejdet ved selv at trække sig tilbage.

Hvorvidt ovenstaaende Betragtninger, der kun støtter sig til de foreliggende Omstændigheder, vil kunne staa for en eventuel historisk-kritisk Undersøgelse, er ikke absolut givet. Men de vil desuagtet være i Overensstemmelse med det Indtryk, som en nærmere Undersøgelse af Justitsraadens Personlighed og Embedsgerning har givet.

Frederik Johannes Ingerslev, som fulgte Justitsraad Christensen i Embedet, var født paa Voldbygaard i Voldby Sogn, Nr. Dyrs Herred, Randers Amt, d. 25. Apr. 1842 som Søn af Proprietær *Laurits Sommer Ingerslev*. Sønnen blev Student fra Randers Latinskole i 1860, cand. jur. 1867 med 1. Karakter. Aaret efter Fuldmægtig paa Ning Herreds Kontor i Aarhus, 1879 udnævntes han til Auditør, og derefter kom han til Hobro 1. April 1886. Her blev han kun i en halv Snes Aar, idet han i April 1896 udnævntes til Herredsfoged i Mejløse-Tudse Herreder paa Sjælland med Bopæl i Holbæk.

Ingerslev omtales i Forfatteren Kaptein *Daniel Bruuns* Erindringsbog „Manddomsaaar“, som omfatter de Aar, da han gjorde Tjeneste i Gensdarmrikorpset. Som Premierløjtnant havde han Overkommandoen over de i Hobro stationerede Gensdarmere, og da han først kom til Byen i Begyndelsen af Decbr. 1886, kunde han ikke have truffet Justitsraad Christensen. Om Ingerslev siger han, at han var „*en fint dannet og elskværdig Mand*“ men nævner ellers intet, der vedrører hverken hans Virksomhed eller Byens Forhold i Almindelighed. Heller ikke fra anden Side foreligger Oplysninger om Ingerslev, som kan tyde paa, at han under sin Embedstid her naaede at udrette andet end at varetage de løbende Forretninger og ekspedere Byraadets Beslutninger.

Borgmester F. J. Ingerslev.

Lidt Vandforsynings-Historie.

I Begyndelsen af Aaret 1883 gjorde en Række Ejendomme paa Østsiden af Adelgade nedenfor Braschs Brændevinsbrænderi den ubehagelige Opdagelse, at Vandet i deres Brønde fik en uappetitlig Lugt og desuden fik den tiltagende brunlige Farve, som tydede paa, at der sneg sig Stoffer ind i Brøndene, som kunde gøre Vandet sundhedsfarligt. Som rimeligt var, blev Sundhedskommissionen mobiliseret, og det tør vel antages, at den har beordret Brøndene lukket og henvist Beboerne til at hente Vand paa den anden Side af Gaden, hvor der intet var i Vejen, indtil man kom paa Spor efter Aarsagen til Kalamiteten. Som Middel dertil blev der indsendt Vandprøver fra de 8 Brønde, der var bleven forurenede, til Steins kemiske Laboratorium i Kjøbenhavn, og derfra forelaa i Byraadets Møde den 25. Aug. en længere Redegørelse for Udfaldet af Undersøgelsen. Som Hovedresultat af den unægtelig noget langvarige Proces konstateredes, at Brøndenes Forurening skyldtes „forskelligt Spild fra Konsul Braschs Gaard“, og om dettes Beskaffenhed gav Analyserne nærmere Oplysninger for hver enkelt Brønd.

Naturligvis fremkaldte disse Analyser en Diskussion i Byrådet om, hvad der var at gøre for at raade Bod paa Miséren, og der var — hedder det i Avisens Referat — Enighed om, at „der burde gøres Noget“, men hvori dette „Noget“ bestod, var der delte Meninger om. Byraadets eneste Autoritet paa Sundhedsplejens Omraade, Lægen *Just Poulsen*, hævdede, at der ikke var nogen anden betryggende Foranstaltning end Anlæg af et Vandværk, hvilket *Borgmesteren* ansaa for at være ligefrem nødvendig.

Derimod mente *Koppel* ikke, at der var „Stemning“ i Byen for et saadant Anlæg, og denne Anskuelse deltes af Sagfører *Andersen* og Farver *Lund*, og dermed faldt saa denne Tanke til Jorden.

Under Debatten blev der naturligt nok ogsaa Tale om, hvad Sundhedsvedtægten sagde om det foreliggende Tilfælde, og ved at undersøge dette Aktstykke nærmere, viste det sig, at den oprindelige Bestemmelse gik ud paa, at Vedtægten skulde revideres hvert tredje Aar, men det konstateredes tillige — formodentlig til Læge Poulsens Overraskelse —, at der ingen Revision havde fundet Sted siden 1863 — altsaa i de sidste 20 Aar!

Da Vandværkstanken saaledes blev skrinlagt, var der ikke andet tilbage at gøre end at bemyndige Sundhedskommissionen (af hvilken Læge Poulsen var valgt Medlem) til at forhandle med Konsul *Brasch* om Foranstaltninger til Bortledning af Spildet fra hans Gaard, saa det ikke kom til at løbe ned gennem Naboernes Brønde. Af Meddelelser i et senere Byraadsmøde fremgaar det, at Konsulen beredvilligt havde lovet at foretage det fornødne, hvorimod der savnes nærmere Underretning om, hvorledes det senere gik med Vandet i de 8 inficerede Brønde. —

I Slutningen af Januar 1884 døde Konsul *Brasch*, hvorefter hans Svigersøn Kaptajn *Lohff* overtog Brænderigaarden, og en af de første Reformer, vi hører om fra den nye Ejers Side, er et Andragende, som han allerede fik behandlet i Byraadets første Møde i Marts, og hvori han anmodede om Tilladelse til at maatte lægge en Vandledning fra Markedspladsen ned gennem Adelgade til hans Gaard. Kaptajnen fik Tilladelsen, som imidlertid havde — eller senere fik — til Forudsætning, at han af Kommunen havde købt et Stykke Jord paa Markedspladsen, hvori der var vandførende Jordlag. (Paa den Maade blev der i Brænderigaarden et Springvand, som vakte de til Købmandsforretningen i samme Gaard kørende Bønders udelte Beundring).

Foretagendet gav Avisen Anledning til en lille Artikel i Numret for 24. April — da Anlægget rimeligvis har været færdigt —, og deri fremhævedes Kaptajn *Lohffs* „Energi og Sagkundskab“, der havde bragt dette Resultat. Avisen ønskede Kaptajnen til Lykke og — Kommunen, „fordi den havde faaet ham til Borger“. Derimod var det tvivlsomt, om Kommunen ogsaa kunde ønskes til Lykke med Handelen (Salget af Grundstykket): „Nei, Feilen er begaaet — hedder

Konsul Brasch's Gaard, senere overtaget af Kaptajn Lohff,
nu Arbejdernes Forsamlingsbygning.

det — og D'hr. Kommunestyreere kunne end ikke undskylde sig med, at de ikke vidste, at der var et saadant Gode i Grunden . . .“ (De sidste Bemærkninger sigter til, at Maskinfabrikant *Niels Sennels* allerede forud havde udnyttet sin i Nærheden liggende Grunds rigelige Vandføring).

Hvad der i det følgende Aar er sket i Vandforsynings-spørgsmaalet lader sig vel næppe oplyse. Hvorvidt Byraadet har beskæftiget sig med Sagen i lukkede Møder vides ikke, i de offentlige var den ikke paa Tale. Men saa meget er i hvert Fald sikkert nok, at Tanken groede i Stilhed mange Steder

i Byen, maaske nok under Indflydelse af, hvad der blev fortalt af Beboerne i de fornævnte 8 Ejendomme. Det er ogsaa tænkeligt, at Kaptajn *Lohffs* Initiativ har øvet sin Virkning paa „Stemning“.

Under alle Omstændigheder konstateredes betydelig Tilslutning til Vandværkstanken paa et Borgermøde d. 9. April 1885, paa hvilket Borgmesteren, Justitsraad *Christensen*, fremhævede Kapt. *Lohffs* „Hjælpsomhed, Ihærdighed og Dygtighed“, der havde ført til et Resultat, som baade Byraadet og Lægerne fandt fuldt tilfredsstillende. Deraf kan jo nok drages den Slutning, at Kaptajnen har været en drivende Kraft i de foregaaende Forhandlinger. Paa Mødet anbefalede Lægerne *Magnus* og *Poulsen*, og desuden — hvad der maaske betød nok saa meget — anbefalede *Koppel*, som følgelig da maa have vejret „Stemning“ i Byen. Den foreløbige Kalkulation over Anlægsudgifterne ansloges til 30,000 Kr., og paa dette Grundlag tegnede 57 Ejendomme sig straks paa de fremlagte Lister.

At Kapt. *Lohff* ikke blot hjalp til at bringe Planerne over „det døde Punkt“, men ogsaa stadig var en Art primus motor i Foretagendet, fremgaar af Referatet fra Byraadsmødet om Sagen den 21. Juli. Her var han — uagtet han endnu ikke paa dette Tidspunkt var Medlem af Raadet — til Stede, og gav en Fremstilling af Vandværkssagen, som den havde udviklet sig gennem de foretagne Forsøg og Maalinger af Vandmængden paa Engen ved Gaarden „Rosendal“ i Hørby Sogn. Der var maalt 1800 Tdr. Vand i Døgnet, hvad der maatte antages at være Minimum, da det havde været en tør Sommer.

Men foruden Kaptajnen havde Byraadet formaaet den daværende Stadsingeniør i Roskilde, cand. polyt. *Harald Jørgensen*, til at være til Stede og gøre Rede for Arbejdets tekniske Gennemførelse og fremlægge detailleret Overslag over Udgifterne, d. v. s., at Ingeniøren i Virkeligheden var engageret til at lede Anlægget. Naar man var gaaet helt til Roskilde efter teknisk Assistance, havde det utvivlsomt sin Grund

i, at Manden baade af Fødsel og ved sit Giftermaal var knyttet til Hobro, idet han var Søn af Snedkermester fhv. Borgerrepræsentant *Lauritz Bolt Jørgensen* (fra 1852 Landmand i Nr. Onsild, og fra 1872 atter i Hobro som Grundejer, til han i 1883 flyttede over til Sønnen, der i 1882 var bleven Stadsingeniør der). Desuden var Ing. Jørgensen gift med en Datter af Jernstøber J. L. Jørgensen, der Aaret før var afgaaet ved Døden som Medlem af Byraadet*). Alle disse Omstændigheder har antagelig været Byraadet en Garanti for god Behandling, og de samme Omstændigheder har sikkert ogsaa været medvirkende til at faa Ingeniørens Overslag paa 41,500 Kr. — altsaa 11,500 mere end oprindeligt kalkuleret — til at glide, thi selv *Koppel* anbefalede nu paany Foretagendet. Derimod nærede Sagførerne *Andersen* og *Schibbye* Betænkeligheder, som foranledigede dem til at faa Afgørelsen udsat i nogle Dage, men i nyt ekstraordinært Møde 30. Juli vedtoges Anlægget med alle Stemmer mod Sagfører *Andersens*. Under Forbehold af Ministeriets Godkendelse vedtog man at optage et kommunalt Laan paa 45,000 Kr. i Livrenteselskabet.

Ved en „Inspektion“, som Byraadet og en Del Borgere foretog den 19. Aug. paa det erhvervede Engstykke ved Gaarden „Rosendal“ for at faa et Indtryk af den foretagne Boring, konstateredes med Tillfredshed, at denne gav 237,600 Potter Vand i Døgnet. Der var altsaa rigelig Vand til Byens Forsyning.

*) Se iøvrigt: „Biogr. Oplysn. om den polytekniske Læreanstalts Kandidater 1829—1929“ Nr. 288.

Nogle Opfølgninger om
Hobro i de sidste 60 Aar
fra 1808 til 1868,

af *Dorthea Thomsen*,
Hobro 1869.

Trykt paa Forfatterindens Bekostning
hos *H. O. Johansen*.

Genoptrykt som Fotozinktryk 1939.

A. Sibsgaard Mikkelsen's Forlag, Hobro.

Pris 1.50.

Om dette lille Skrift paa 36 Sider skrives Lærer *Hj. Schmidt* i sin Bog:
„Af Hobro Bys Historie til 1860—70“:

Enkemadam *Dorthea Thomsen* var i en Alder af 10 Aar kommet til Hobro, hvor hun, efter at have tjent flere Steder, 1822 blev gift med Skræddermester *Chresten Thomsen*.

Hun var en virksom Kvinde, som en Tid ledede en Pøgeskole i Hobro. Senere gav hun sig af med Modehandel og drev her en betydelig Forretning frem.

I 81 Aar levede hun i Hobro, og aandsfrisk som hun var til det sidste, fulgte hun med største Interesse alt, hvad der foregik i Byen. Derfor har ogsaa hendes Bøger virkelig Værdi og Interesse.

Forfatteren, *Søren Vasegaard*, døde netop som 1ste Ark af denne Bog gik i Trykken.

Det var hans Plan, at „**Hobro nyere Historie**“ skulde deles i 10 aarige Perioder, saaledes som nærværende I. Del omfatter 70ernes og 80ernes Hobro, medens II. Del skulde omfatte Perioden fra ca. 1890 og til Hostrup-huses Indlemmelse i Hobro Købstad 1920, ligeledes i 10aarige Perioder.

Det var Hensigten, at II. Del skulde udsendes i 1942; men det er muligt, der vil ske en Forsinkelse, idet Forfatteren næppe havde Manuskriptet saa vidt færdigt, at Bogen kan trykkes.

Lærer *Hj. Schmidt*, Forfatteren til „Af Hobro Bys Historie til omkring 1860“, (mit Forlag 1928), har lovet at være mig behjælpelig med Udgivelsen, og hvis det — hvad jeg frygter — bliver nødvendigt at gennemarbejde store Dele af Bogen, kræver det et langvarigt Arbejde at sætte sig ind i *Søren Vasegaards* efterladte Notater.

Købere af I. Del kan vente at modtage direkte Meddelelse om Udgivelsen

Hobro i December 1941.

A. Sibsgaard Mikkelsen.